

**Amsterdam, in zyne opkomst, aanwas, geschiedenissen,
voorregten, koophandel, gebouwen, kerkenstaat, scholen,
schutterye, gilden en regeeringe**

<https://hdl.handle.net/1874/40404>

BRONNEN BOUWKUNST.
ND. NEDERLAND. N. STEDEN.

1966/
1322 II

gec.

AMSTERDAM,
IN ZYNE
OPKOMST, AANWAS,
GESCHIEDENISSEN,
VOORREGTEN, KOOPHANDEL,
GEBOUWEN,
KERKENSTAAT, SCHOOLEN,
SCHUTTERYE, GILDEN
EN
REGEERINGE,
BESCHREEVEN,
DOOR
JAN WACENAAR,
HISTORIESCHRYVER DER STAD.
TWEEDE STUK.

TE AMSTERDAM,
By ISAAK TIRION.
MDCCLXI.

Met Privilegie van de Edele Groot-Mogende Heeren Staaten van
Holland en Westvriesland.

KUNSTHISTORISCH INSTITUUT
DER RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

T W E E D E D E E L.
G E S C H I E D E N I S S E N
V A N
A M S T E R D A M.

E E R S T E B O E K.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN,
*van de Opkomst der Stad af, tot
op het jaar 1334.*

In het voorgaande EERSTE DEEL, heb-
ben wy de opkomst en aanwas van AM-
STERDAM beschouwd, en deszelfs tegen-
woordige gelegenheid kortelyk aangewe-
zen. Nu gaan wy over tot de HISTORIE
der Stad, die wy, van de vroegste tyden af,
ophaalen, en tot dicht aan den tegenwoordi-
gen tyd toe, vervolgen zullen.

Wy hebben, in 't *eerste* Boek van 't eer-
ste Deel, op waarfchynlyke gronden, zo
wy vertrouwen, getoond, dat het ftigten
van het Slot der Heeren van Amstel gele-
genheid gegeven heeft tot den eerften aan-
bouw van eenige huizen, die naderhand *Am-*
sterdam geworden zyn. Wy hebben ook
gezien, dat EGBERT VAN AMSTEL voor
Stigter van dit Slot gehouden wordt. Hy
bloeide in de twaalfde eeuwe; en, voor
hem, vindt men geen gewag van iemand uit
dit huis, uitgenomen van WOLFGER VAN
AMSTEL, die, in brieven van de jaaren

Historie
der Stad
Amster-
dam

Onder de
Regee-
ring van
den Hui-
ze van
Amstel.

1105 en 1126, gemeld wordt (a). De Heeren van Amstel waren, ten deezen tyde, *Leen- en Dienstmannen* des Biffchops van Utrecht: 't zy dat zy eenige ampten uit zynen naame bekleedden; 't zy dat zy eenige goederen van hem ter leen hielden. *Wolfgert, Schout van Amestelle*, wordt, in den aangehaalden brief van 't jaar 1105, geteld onder de *Servientes Ecclesiae* of *Dienstmannen der Kerke*. Egbert van Amstel draagt, in eenen Brief van den jaare 1156, die in de Domkerke te Utrecht bewaard wordt, en waarvan my een afschrift ter hand gekomen is, den naam van *Ministerialis Beati Martini*, dat is, *Dienstman van S. Maarten*, aan wien de Utrechtsche Hoofdkerk gewyd was. De Brief is, door Keizer Fredrik den I., gegeven, en by den zelve worden zekere goederen, in *Brunthesloithe*, in *Hursceldrecht*, in *Wisepe*, in *Curtevenne* en elders, op welken Egbert regt voorgewend hadt, toegewezen aan het Kapittel van S. Maria te Utrecht (1). In eenen anderen Brief van den jaare 1172, die my, uit het Kapittel der S. Jans Kerke, ter hand gekomen is, wordt Egbert van Amstel ook onder de *Dienstmannen* [*Ministeriales*] *des Biffchops* gerekend.

Twist der Heeren van
 't Blykt, uit egte stukken, dat Egbert van Amstel, meer dan eens, met de Bisschoppen van Utrecht, zyne Leenheeren, over-

(a) Apud BUCHÉL. ad HEDAM p. 145, 153.

(1) Zie den Brief in de Bylaagen Lr. A. en vergelijk daarmede eene andere uitgave, in MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 103.

overhoop gelegen heeft; 't zy dat hy, ge- Amstel
lyk men hem beschuldigde, zyn gezag, met de
ten nadeele zyns Leenheers, te zeer zocht Biffchop-
uit te breiden; 't zy dat de Leenheer meer pen van
vorderde dan hem toekwam. Egbert van Utrecht.
Amstel hadt reeds met Biffchop *Herbert*,
die den Utrechtschen Stoel van 't jaar 1139
tot het jaar 1150 hadt bekleed, verschil
gehad. Doch 't was bygelegd. De twist
verrees wederom, na dat *Godefrid van*
Rheenen, in 't jaar 1156, tot de Biffchop-
pelyke waardigheid verheeven geworden
was. Godefrid was dapper uit den aart,
en ontzag zig niet, de wapenen op te vat-
ten, om de regten der Kerke te verdedi-
gen tegen 't gene hy de geweldenaaryen
der Leenmannen noemde. Hy was inzon-
derheid gestoord op Heere Egbert, die hem
de inkomsten uit Amstel en het omgelegen
Land onthieldt, onaangezien hy 'er een ge-
grond regt op oordeelde te hebben. Hy
daagde Egbert voor zyne Vierschaar, en
bande hem, eerlang, ten Lande uit. Eg-
bert vervoegde zig, naar 't schynt, ten
Keizerlyken hove, daar hy even weinig ge-
hoor vondt. Keizer Fredrik de I. verklaar-
de hem schuldig aan gekwetste Keizerlyke
Majesteit, en deedt hem in den Ryksban. Ein- Verdrag.
delyk,werdt 'er, door bemiddeling van Filips,
Aartsbiffchop van Keulen, onder wien het
Bisdrom van Utrecht stondt, en die, van 't jaar
1167 tot het jaar 1191, in't bewind geweest is,
een verdrag getroffen, tusschen Biffchop Go-
defrid en Heere Egbert, omtrent op gelyken
voet, als de overeenkomst, die ten tyde

van Biffchop Herbert gemaakt geweest was.
 „ De Heer van Amftel beloofde alles, wat
 „ hy zig, te vooren, in den gantschen om-
 „ trek zyns Lands, naar Leenregt, toege-
 „ eigend hadt, aan den Biffchop te zullen
 „ afftaan, om het, voortaan, als 's Bis-
 „ fchops Stedehouder [*in Officium Villica-*
 „ *tionis*] te bezitten; gelyk een zyner Zoon-
 „ nen, *Gysbrecht* naamlyk, het ook, na zy-
 „ nen dood, bezitten zou, mids hy zyn
 „ ampt wel waarname, en den Biffchop
 „ getrouw bleeve. Doch het Moeras *Ben-*
 „ *delmerbruc* [waarfchynlyk de *Bylemermeer*]
 „ met het gene 'er toe behoorde, en de
 „ helft der tienden in *Wifpe* [*Weesp*], die
 „ Egbert zig, naar 't oordeel des Biffchops,
 „ ten onregte toegeëigend hadt, moest hy,
 „ voor altoos, aan de Utrechtsche Kerke
 „ overgeeven (*b*).” Men weet niet, wan-
 „ neer deeze overeenkomst getroffen werdt.
 „ Doch zy moet, voor 't midden des jaars
 „ 1176, geplaatst worden, alzo 'er, in 't Ka-
 „ pittel van S. Maria te Utrecht, een brief
 „ van dien tyd wordt bewaard, by 't geeven
 „ van welken, niet Egbert, maar GYS-
 „ BRECHT VAN AMSTEL, zyn Zoon, te-
 „ genwoordig is geweest: waaruit af te nee-
 „ men is, dat Egbert toen reeds overleeden
 „ geweest zal zyn. Ik vermoed ook, dat de
 „ overeenkomst, van welke wy fpreken, na
 „ 't jaar 1172 geflooten is, om dat Egbert,
 „ in dat jaar, nog als getuige geftaan heeft
 „ over eenen Brief van Biffchop Godefrid,
 „ die

(*b*) Vide BUCHEL. ad HEDAM p. 175.

die in 't Kapittel der S. Jans Kerke te Utrecht beruist: waaruit volgt, dat de twist tusschen den Bisschop en Egbert van Amstel toen nog niet op 't hevigt geweest kan zyn, en derhalve, eerst naderhand, bygelegd is. Ik plaats de overeenkomst dan tusschen de jaaren 1172 en 1176.

Wy zien, uit dezelve, dat Egbert regt oefende over Amstel, over de Bylemeer, en in Weesp. Doch wy zien niet, dat de plaats, die naderhand *Amsterdam* genoemd is, reeds in wezen was, en deel hadt aan 't gene 'er geslooten werdt. Zo Egbert van Amstel egter, gelyk de overlevering wil, het Slot gestigt heeft, welk het begin aan Amsterdam gegeven heeft, kan het zeer wel zyn, dat 'er thans, omtrent dit Slot, reeds eenige wooningen gestaan hebben, die naderhand Amsterdam geworden zyn. De bewooners derzelve zullen zig dan ook hebben moeten voegen, naar de nieuwe schikking op de Regeering, die, by de overeenkomst, van welke wy spreken, gemaakt was.

Weinige jaaren verliepen 'er maar, of Gysbrecht van Amstel, Zoon en Opvolger van Egbert, stak zig in den twist, die, in 't nabuurig Holland, welk door Graaven geregeerd werdt, ontstaan was. *Dirk den VII.*, Graave van Holland, in 't jaar 1203, overleeden zynde, zocht 's Graaven Weduwe, Vrouw *Aleid*, de Graaflyke Regeering te doen opdraagen aan haare Dogter *Ada*, die zy met *Lodewyk*, Graave van Loon, in de egt hadt doen treden. Eenige Edelen

Of Amsterdam, in de twaalfde eeuw, in wezen, en in dit Verdrag begrepen geweest zy.

Gysbrecht van Amstel steekt zig in den twist in Holland, over de Regeering.

hielden haare zyde. Doch eenige anderen zogten 't Graaffchap te verzekeren voor *Willem*, Broeder van den overleeden Graave. Zy kreegen de Kennemers aan hunne koorde, die zig fterk maakten om Vrouw Aleid en de jonggetrouwden, terwyl zy den Maandelykfchen Lykdienst voor den afgestorven Graave, te Egmond, zouden komen bywoonen, te overvallen en in hegtenis te neemen. Doch Vrouw Aleid en het Paar kreegen kennis van den toeleg te Haarlem, en beslooten, terftond, zig te bedienen van de aanbieding van den Heere Gysbrecht van Amstel, die aannam, het Vorstelyk huisgezin te fchepe uit Holland, en naar de Stad Utrecht te voeren. 't Gelukte; fchoon de buuren van Aalsmeer en Osdorp de vlugtenden dagten te onderscheppen (c). Hoe, federt, uit deeze oneenigheid, een felle kryg in Holland ontftondt, tuffchen de Graaven Lodewyk van Loon en Willem van Holland, waarin de eerfte door den Biffchop van Utrecht geholpen werdt, en de laafte, eindelyk, de overhand behieldt, ftaat ons hier niet te verhaalen; alzo niet blykt, dat de Heer van Amstel eenig verder deel genomen hebbe in den Hollandfchen tweefpalt.

De Amfteldyk wordt doorgefteken, en 't Slot

Ondertuffchen, hadt de hulp, aan het Graafflyk huisgezin beweezen, hem, in 't jaar 1204, eenen inval der Kennemerer op den hals gehaald. *Wouter van Egmond* en *Albrecht Banjaard van Brederode*, aan welken

(c) WILHELM. PROCURAT. ad ann. 1203 & 1204.

ken Graaf Willem 't bevel over de Kennemers hadt toevertrouwd, voerden dit volk, te Amstel verbrand door de Kennemers. 1204.
 te schepe, waarfchynlyk langs de Haarlemmer Meer en Schinkel, naar Amftelland; deden den dyk langs den Amftel, vermoedelyk aan de weftzyde, doorftecken, en de landeryen in Amftelland onder water zetten; 't welk de opgezetenen, van eenige Utrechtsche knegten geholpen, vergeefs hadden gezogt te voorkomen. De Kennemers, door den uitflag hunner onderneeminge aangemoedigd, liepen de Amftellandsche Veenen af, alles alomme ledig plonderende en plat brandende. Zy ontzagen zelfs het deftig Slot van Heere Gysbrecht niet; maar ftaken 'er den brand in, en offerden ook den Appelboomgaard, die by het Slot ftondt, op aan de vlamme (*d*). Wy hebben, voorheen (*e*), getoond, dat dit Slot, naar alle waarfchynlykheid, bewestten den Amftel, op of aan den dyk, omtrent op de hoogte der Oude- en Paapenbrugge, geftaan heeft. Of de huizen omtrent dit Slot, die 't beginfel aan Amftterdam gegeven hebben, by gelegenheid van deezen inval, ook eenigen overlaft hebben geleeden, blykt nergens, hoewel 't niet buiten waarfchynlykheid is. De woedende Kennemers, voortgerukt naar Muiden en Weesp, welke Steden ook onder Heere Gysbrecht ftonden, leidenze beide, insgelyks, aan koolen, en ftroopten de Vegt langs, tot aan Breukelen

(*d*) WILHELM. PROCURAT. *ad ann.* 1204. p. 491.

(*e*) I. Deel, I. Boek, bl. 14.

len toe (*f*). De vyandelykheden eindigden niet volkomenlyk, dan na dat 'er, in 't zelfde jaar 1204, een Verdrag tuffchen Biffchop *Dirk van der Aare* en Graave *Willem* getroffen was. By dit Verdrag, werdt, onder anderen, vastgefteld „ dat de Ste- „ dehouders [*Villici*] eerft hunne ampten „ van den Biffchop, en daarna van den „ Graave zouden komen ontvangen, en den „ eed van getrouwheid aan beide afleg- „ gen (*g*).” De Heer van Amftel, die, ge- lyk wy gezien hebben, ook Stedehouder des Biffchops was, geraakte, in gevolge van dit Verdrag, ook in eenige afhangkelykheid van den Graave van Holland. Ook droeg hy Graave *Floris den IV.*, in 't jaar 1231, zyn fteenen huis te Utrecht op, en ontving het wederom van hem ter leen (*b*); door welke handeling, hy tot hulde en manfchap aan den Graave van Holland verbonden werdt. In 't jaar 1225, was hem, daarentegen, het Geregt van Muiden, Weesp en Diemen, welk hy, te vooren, met *Henrik van Velde* in gemeenfchap bezeten hadt, door Biffchop *Otto den II.*, alleen opgedraagen (*i*). Maar ten opzigte van *Nardingerland*, federt *Gooiland* genaamd, welk hy, door gunft van de Abtdiffe van Elten, bezat, hadt hy, in 't jaar 1224, verklaard, dat zyne erfgenaamen geen regt altoos op het zelve hebben zouden, dan 't gene hun, door

(*f*) MELIS STROKE in *Ada*, bl. 68.

(*g*) *Vidend.* HEDA p. 188.

(*b*) Uit een Affchrift van 't Oorfprongkelyke.

(*i*) *Vidend.* MATTHEUS de jure Chdii. p. 424.

door de gemelde Abtdiffe, zou gegund worden (k). In eenen Brief van den jaare 1252, vind ik gewaagd van eenen GERARD VAN AMSTEL, Ridder, en van eenen Gysbrecht, Jongkheer van Amstel, welke laatste ik vermoed, dat, naderhand, Heer van Amstel geworden is. Hy wordt, by veelen, GYSBRECHT DE II. genoemd.

Terwyl de Heerlykheid van Amstel dus van Heer veranderde, was het Slot der Heeren van Amstel, welk, in 't begin dezer eeuw, verwoest geworden was, wederom opgebouwd, zonder dat men weet, door wien of wanneer. De huizen omtrent dit Slot waren ook zo zeer toegenomen in getal, dat zy reeds eene bekwaame buurt of gehugt uitmaakten, aan welk het leggen van eenen dam in den Amstel, een stuk wegs boven het Slot, eerlang den naam van *Amsterdam* gaf; onder welken naam, de plaats, zekerlyk, in 't jaar 1275, bekend geweest is.

Doch voor dezen tyd, was Gysbrecht de II. wederom in moeilykheid geraakt met *Henrik van Vianden*, Bisschop van Utrecht, die *Gozewyn van Amstel*, wien men genoodzaakt hadt afstand te doen van de Bisschoppelyke waardigheid, in 't jaar 1250, opgevolgd was. De stap, tot welken men Bisschop *Gozewyn* gedrongen hadt, smertte zynen Bloedverwant, Gysbrecht, zo zeer, dat hy, zig met *Otto*, Graave van Gelder, en *Herman*, Heere van Woerden, verbonden

Het leggen van eenen dam in den Amstel geeft den naam aan Amsterdam.

Oorlog tusschen Gysbrecht van Amstel en Bisschop Henrik van Vianden.

(k) Vide MATTHÆI Anal. Tom. III. p. 465.

den hebbende, Biffchop Henrik den oorlog aanzeide. Men deedt elkanderen, wederzyds, alle mogelyke afbreuk. Amftelland, en veelligt ook Amftterdam leeden veel by deeze gelegenheid. Doch partyen raakten, eerlang, in een hevig gevegt, buiten de Weerdpoort van Utrecht. De Heeren van Amftel en Woerden kreegen de nederlaag, en werden gevangkelyk binnen Utrecht gevoerd; doch eerlang, op de voorfpraak van *Willem*, Roomfch Koning en Graaf van Holland, wederom op vrye voeten gefield (1). Het duurde egter tot in 't jaar 1257, eer de Vrede, tuffchen den Biffchop ter eener, en *Floris*, *Voogd van Holland*, en Broeder van Koning *Willem*, die toen reeds dood was, en *Gysbrecht* van Amftel met de zynen ter anderer zyde, getroffen werdt. *Guy*, Graaf van Vlaanderen, en *Otto*, Graaf van Gelder, met welken laaftten, de Biffchop reeds te vooren verzoend was, bewerkten deeze Vrede. Zy werdt, te Bodegrave, op S. Odulfs-dag, dat is, den twaalfden Juny des gemelden jaars, getekend. Men kwam overeen „ dat de „ wederzydsche gevangen en geflaakt zou- „ den worden, tegen voldoening der kos- „ ten; dat *Gysbrecht* van Amftel en de zy- „ nen den Biffchop een duizend ponden be- „ taalen zouden; welke fomme hun egter „ door den Biffchop gunftiglyk zou worden „ kwytfgefcholden. Dat zy, wyders, ten „ getale van vyfhonderd, ontfchoeid en in „ wol-

(1) BEKA p. 84, 85. HEDA p. 214.

„ wullen kleedinge, den Biffchop, tennaast-
 „ aanstaanden Zondage, in de S. Maartens
 „ Kerke van Utrecht, knielende om ver-
 „ giffenis zouden komen bidden; die hun
 „ ook, terftond, verleend zou worden. Dat
 „ Gysbrecht van Amftel en *Gysbrecht van*
 „ *Goye*, een Stigtfeh Edelman, die Amftels
 „ zyde gehouden hadt, den eed van ge-
 „ trouwheid aan hunnen Heere, den Biffchop,
 „ van nieuws, zouden afleggen; en dat de
 „ eerfte de agterftallen der Biffchoppelyke
 „ inkomsten getrouwelyk voldoen zou (*m*).”

Gysbrecht won, na het treffen van deeze
 Vrede, het vertrouwen des Biffchops zo
 zeer, dat hy, in 't jaar 1265, verkooren
 werdt, tot eenen der Zegsmannen van 's
 Biffchops zyde, om de gefchillen, die tus-
 fchen de Gelderschen en Stigtfschen ontston-
 den, af te doen (*n*).

Doch omtrent het jaar 1268, geraakte hy
 in nieuwe moeite, ter gelegenheid van den
 opftand der Kennemerer, die de minder-
 jaarigheid van Graave *Floris den V.* waar-
 namen (*o*), om 's Lands Edelen den klem
 der Regeeringe uit de handen te wringen.
 Zy hadden zig met de Westfriezen en Wa-
 terlanders verbonden, en vielen eerft aan
 op de adelyke sloten in Kennemerland, die
 gedeeltelyk bemagtigd en vernield werden.
 Toen rukten zy in Amftelland; 't zy dat de
 oude wrok tegen den Huize van Amftel nog
 niet

Opftand
 der Ken-
 nemeren
 tegen 's
 Lands
 Edelen.

(*m*) *Uit* een Affchrift van 't Oorsprongkelyke. *Zie ook*
 MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 319.

(*n*) *Uit* een Affchrift van den Oorsprongkelyken Brief.

(*o*) HEDA in JOANNE I. p. 212.

Zy rukken in Amsteland en Amsterdam. Gysbrecht stelt zig aan hun hoofd, en trekt naar Utrecht.

niet verstorven was, 't zy dat zy, op hunnen togt, geene sterkten agter de rugge laten wilden. De ingezetenen van Amsterdam, daar nu reeds eenige Koophandel was, leeden vry wat, ter gelegenheid van deezen inval. Gysbrecht, zig onmagtig bevindende om den woesten hoop te stuiten, sloot een Verdrag met de Kennemers, en liet zig tot hunnen Hoofdman aanstellen. Zyn toeleg was, zig van de magt, die hem toevertrouwd werdt, te bedienen, om zyne byzondere vyanden in 't Stigt aan te tasten, en te beteugelen. Eerst trok hy voor 't Slot *Vreeland*, welk Bisschop Henrik, ter gedagtenisse, naar alle waarschyndlykheid, van de Vrede des jaars 1257, gestigt hadt. Doch hy belegerde dit Slot vergeefs. Hy voerde de Kennemers, vervolgens, voor Utrecht, daar de Gemeente, op hunne aankomst, eene geheele verandering maakte in de Regeering, die, sedert, uit en door de Gilden, verkooren werdt. Ook sloot zy een Verbond met de Kennemers, die hierop aftrokken, en de Sloten van *Gysbrecht van Abkoude*, *Willem van Ryzenburg* en *Huibert van Viane*, byzondere vyanden des Heeren van Amstel, ten gronde toe verdelgden. Vervolgens, lieten zy zig, door Heere Gysbrecht, overhaalen, om te rug te keeren naar Kennemerland, en 't beleg te slaan voor Haarlem, binnen welke Stad, de voornaamste Kennemer Edelen geweeken waren. Doch *Jan Persyn*, Heer van Waterland, en een deezer Edelen, vondt middel om hen het beleg te doen opbreken. Hy reedt heim-

melyk ter Stad uit, maakte zig meester van eenige agtergebleeven' wagenen der Kennemeren, en stak den brand in eenige Kennemer Dorpen. De belegeraars, de vlam hunner wooningen agter zig ziende opgaan, verlieten de Stad, en keerden naar huis. Bisschop *Jan van Nassau*, van den Graave van Gelder geholpen, trok, sedert, ook voor Utrecht, en werdt eindelyk meester van de Stad, by verrassing. Men verdreef de nieuwe, en herstelde de voorige Regenten; doch de eerstgemelden kwamen, na verloop van eenigen tyd, heimelyk in de Stad, en verwekten nieuwe beroerte, die niet gestild werdt, dan na dat *Nikolaas van Kats*, met vyfhonderd man in de Stad gekomen zynde, de rust hersteld, en de Regeering naar zynen zin geschikt hadt. Sommigen schryven, dat deeze Heer van Kats Voogd was van Floris den V. Graave van Holland (p). Vast gaat het, ten minste, dat hy diep in deszelfs gunst stondt (q). 't Schynt, dat de vyandelykheden der Kennemeren, ondertusschen, een einde genomen hadden. Ook mag men vermoeden, dat Gysbrecht van Amstel zig met den Bisschop van Utrecht zal hebben bevredigd; en zal hy, by deeze gelegenheid, het Slot te Vreeland in pandschap verkreegen hebben (r), welk men weet, dat hy, weinige jaaren laater,

Uitflag
zyner
onder-
neemin-
ge.

(p) BEKA p. 92, 93. HEDA p. 212. Zie ook Ongen. Klerk, bl. 142 enz.

(q) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 363, 383, 388.

(r) BEKA p. 95. Zie ook MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 399.

ter, bezeten heeft. De opstand der Kennemers hadt, midlerwyl, Graave Floris den V. gelegenheid gegeven, om zyn gezag uit te breiden in 't Stigt. Nikolaas van Kats hadt zig, gelyk wy gezien hebben, ten dienste van Graave Floris, niet alleen meester gemaakt van de Regeering te Utrecht; maar Gysbrecht van Amstel was, reeds in 't jaar 1270, tot 's Graaven Raad aangenomen (s): en op den vyfentwintigsten July des jaars 1274, sloot de Graaf een Verbond van Vriendschap met de Stad Utrecht, en met den Raad en gezwooren' gemeente [*Concilium & Universitas Conjuratorum*] van Muiden, Amstel, Mydrecht en Loenen (t). Bisschop Jan van Nassau zelf zag zig verplicht, om alle zyne nog openstaande geschillen met Gysbrecht van Amstel te onderwerpen aan de uitspraak des Graaven van Holland (v).

Verbond
der Am-
stellande-
ren met
Graave
Floris
den V.

Waarin
Amster-
dam zig
ook
schynt
begeven
te heb-
ben.

Men zou hier kunnen onderzoeken, of Amsterdam zig ook begeven hebbe in het Verbond, welk die van Amstel onder anderen, in 't jaar 1274, met Graave Floris maakten. En schoon men hier van geen duidelyk bewys vindt, is het my egter ten hoogste waarschylyk. Het oudste Privilegie, welk Amsterdam heeft, is, den zeventwintigsten October des jaars 1275, door Graave Floris den V., gegeven: doch dit zou, vermoedelyk, ten deezen tyde, niet geschied zyn, zo Amsterdam zig gehouden hadt

(s) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 352.

(t) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 375, 375.

(v) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 376.

hadt buiten het Verbond, welk, door 't Land van Amstel, met den Graave van Holland gemaakt was. Bisschop Jan van Nassau hadt ook aan Jan Persyn, Heere van Waterland, zo 't schynt, in erkentenis van den dienst, door hem in 't verdryven der Kennemeren beweezen, met bewilliging van Graave Floris, eenig regt over Amsterdam, in eenen Brief van den jaare 1285, de gifte van Amstelredamme genoemd (w), met zekere huizen, sterkten en andere goederen, opgedraagen (x). Waarschynlyk is dit regt het regt van Heerlykheid geweest, welk de Bisschop, met 's Graaven toestemming, Heere Gysbrecht, wiens goederen verbeurd geagt werden, benomen, en Heere Jan toegewezen heeft: en mogelyk is hieruit ontstaan, dat Gysbrecht, in zekere Handvest van Jan Persyn, in den jaare 1275, aan die van Waterland gegeven, met nadruk, Heer van Amsterlandt, niet Heer van Amstel genoemd wordt (y); also Amsterdam, welk tot de Heerlykheid van Amstel plagt te behooren, ten dien tyde, eenen anderen Heer hadt. Doch van den juistten tyd en wyze deezer opdracht is my, tot nog toe, geen egt bescheid voorgekomen. 't Zy ons genoeg, dat Jan Persyn eenig regt in of over Amsterdam gehad heeft, en dat hem dit, met bewilliging des Graaven van Holland, opgedraagen geweest is. En hieruit volgt klaarlyk,

Jan Persyn wordt Heer van Amsterdam.

(w) Zie, onder anderen, MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 460.

(x) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 423.

(y) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 379.

lyk, dat Amsterdam mede in het Verbond van Vriendfchap met Graave Floris den V. begreepen is geweest.

Amsterdam ver-
krygt het
oudfte
Privile-
gie van
tolvry-
heid.

Het oudfte Privilegie van Amsterdam, waarvan wy terftond gewaagden, verdient, ondertuffchen, wel, dat wy 'er eenige aanmerkingen over maaken. Het luidt aldus :

FLORENTIUS Comes Hollandiæ, univerfis præfentes litteras inspecturis Salutem. Noverit universitas veftra quod nos homines manentes apud amftelredamme in refitutionem damnorum quæ nos et homines noftri ipsis fecimus abhinc deinceps ab omni exactione noftri telonii cum bonis fuis propriis quæ deducunt fev deducunt per totam terram noftram duximus eximendos. In cujus rei testimonium præfens fcriptum figillo nofiro fecimus communiri. Datum apud Leyden dominica ante diem Simonis et judæ Apoftolorum anno Domini millefimo ducentefimo feptuagesimo quinto.

Onder aan hangt 's Graaven zegel in wit wasch, aan een enkelen franchyenen ftaart, vertoonende den Graaf te paarde, zonder helm, met een fperwer op de hand.

Dat is, volgens eene oude overzetting :

FLORENS grave van Hollant doen condt ende kenlic allen Luden, dat wy onfen Luden van Aemftelredamme overmids een verfettinge hoirre fcade die wy ende onfe Lude hem ghedaen hebben. Soe gheven wy hem tollenvry te varen mit horen eyghen goeden wair dat fy in onfen Lande varen of keren In oirkonde der wairheyt foe hebben wy defen brief bezegelt mit onfen Zegele. Gegeven tot Leyden des Sonendages voir finte Symons ende Juden dach Apoftolen, Int Jare ons heren M c c en L x x v.

1. In de *eerste* plaats, merken wy kortelyk aan, dat dit Privilegie, gelyk veele anderen van deezen tyd, te Leiden gegeven is, alwaar Graaf Floris zig, in zyne jeugd, veel schynt opgehouden te hebben. Ook houdt men voor zeker, dat hy aldaar gebooren is (z). De Feestdag der Apostelen Simon en Judas komt op den agtentwintigsten October, en de Zondag voor den zelve, viel, in 't jaar 1275, op den zeventwintigsten.

Aanmerkingen over het zelve.

2. Floris de V., Graaf van Holland, de schenker van dit Privilegie, begon zig, gelyk wy gezien hebben, ten deezen tyde, wel toe te leggen op het uitbreiden van zyn gezag in 't Stigt van Utrecht; doch hy was nog geen Heer van Amstelland of Amsterdam. Hierom noemt hy de Amsterdammers niet *Homines nostros*, dat is, *onze Luiden*; maar blootelyk *Homines manentes apud Amstelredamme*, dat is, *de Luiden woonende te Amstelredamme*. 't Is een misflag in de aangehaalde oude overzetting, dat aldaar, voor *homines*, *onsen Luden* gelezen wordt.

3. Amsterdam schynt, ten deezen tyde, ook nog geene Stad geweest te zyn. Immers Graaf Floris geeft zulks, nergens door, te kennen. Hy noemt de ingezetenen geene *Oppidanos* of *Burgenses*, *Burgers* of *Poorters*; maar blootelyk *Homines*, *Luiden*.

4. De gelegenheid, waarby den Amsterdammersen dit Privilegie geschonken wordt, is de schade, hun, door den Graave en 's Graa-

(z) ORLERS Leyden, bl. 295.

's Graaven Luiden, aangedaan; welke schade de Graaf, door het fchenken van tolvryheid, vergoeden wil. Vermoedelyk heeft hy het oog op den jongften inval der Kennemerer, die zelve den Amfterdammeren merkelyke fchade zullen hebben aangedaan, met plonderen en branden, of, ter gelegenheid van welken, of van eenen laateren togt tegen de Weftfriezen, de Graaf en 's Graaven luiden eenig nadeel aan de Plaats hadden toegebracht. Hoe 't zy, de Graaf rekende zig gehouden, tot vergoeding der fchade, die zyne onderzaaten den onderzaaten van eenen anderen Heer veroorzaakt hadden. En dit oudfte Privilegie van Amfterdam is, zo wel als veele laateren, door de Landsheeren zelve verleend, niet verkreegen uit loutere gunft van den Vorft, maar uit erkentenis van 's Vorften verpligting aan het volk.

5. De gunft of erkentenis, welke hier beweezen wordt, is een verlof aan de Amfterdammeren, om hunne eigene goederen tolvry te voeren door gantsch Holland. Men weet, dat de Graaven van Holland, al van ouds, eenen tol plagten te heffen van alle waaren en koopmanschappen, die in hun Land gebragt werden: om welken tol te ontvangen, op verfcheiden plaatfen langs de ftroumen, tolhuizen waren opgerecht. De Amfterdammers kreegen hier dan vryheid, om deeze tolhuizen, met hunne eigene goederen, voorby te vaaren, zonder dat hun eenige tol mogt afgevorderd worden. Doch 't gene, in deeze vryheid, onze opmerking

meest

meest verdient is, dat 'er klaarlyk uit blykt, dat de Amsterdammers, ten deezen tyde, reeds eenigen binnenlandschen Koophandel dreeven, en het nabuurig Holland voorzagen van 't gene hunne wateren en weiden uitleverden. Zy hadden schade geleeden van 's Graaven luiden, en in vergoeding van die schade, wordt hun tolvryheid door Holland toegestaan. Zy moeten, derhalve, gewoon geweest zyn, met hunne koopmanschap, door Holland te vaaren; of de tolvryheid zou hun, niet gevoeglyk, als eene vergoeding der geleeden' schade hebben konnen toegerekend worden. Doch het voorregt was alleen bepaald aan hunne *eigene goederen*. Of hieruit volge, dat zy ook *vreemde goederen* in Holland plagten te brengen, en, derhalve, ten deezen tyde, reeds eenigen uitheemschen handel dreeven, is mogelyk met geene volle zekerheid te bepaalen.

6. Ten besluite van onze aanmerkingen over het oudste Privilegie van Amsterdam, melden wy alleenlyk, dat het, den derden February des jaars 1291, door den zelfden Graave, van woord tot woord, vernieuwd geworden is (a).

Weinige jaaren na 't verleenen van deze Handvest, geraakte Gysbrecht van Amstel wederom in moeite met Bisschop Jan van Nassau. Hy hadt eenen tol gelegd op het Slot te Vreeland, dien de Utrechtschen ongaarne betaalden. De Bisschop, de zynen

Gysbrecht van Amstel geraakt op nieuws in moeite met den

(a) Handv. bl. 125 [2].

Biffchop,
over 't
bezit van
Vreê-
land.

nen voor altoos van deezen tol willende bevryden, zagt Heere Gysbrecht het Slot wederom af handig te maaken, door het opfchieten der pandpenningen. Men tradt in onderhandeling. Eenige Hollandfche Edelelen, tot zegsmannen verkooren, verklaarden, den eenentwintigften January des jaars 1279, te Waffenaar, dat de Heer van Amftel, na „ dat hem de pandpenningen waren opge- „ bragt, nog een jaar op het Slot zou mo- „ gen blyven; waarna hy het den Biffchop „ zou moeten inruimen (b).” Doch 't zy dat deeze uitspraak, van 's Biffchops of van Heere Gysbrechts zyde, niet naargekomen werdt, de Biffchoppelyken hadden, midlerwyl, eenen inval gedaan in Amftelland, daar zy, van Heere Gysbrecht, en van Herman van Woerden, met wien hy verbonden was, zulks ontvangen waren, dat zy met groot verlies wyken moesten. *Steven* en *Fredrik van Zuilen* sneuvelden in deezen ftryd, aan de zyde des Biffchops. De Biffchop nam toen zyne toevlugt tot Graave Floris, die 't Verbond van 't jaar 1274, in de jaaren 1277 en 1278, met den Biffchop, met eenige Stigtsche Edelelen, en met de Stad Utrecht vernieuwd hadt (c), en terftond het beleg floeg voor 't Slot te Vreêland, welk, door *Arnoud van Amftel*, Gysbrechts Broeder, verdedigd werdt. Gysbrecht zelf, midlerwyl, eenig volk byeen gerukt hebbende tot ontzet van 't Slot, werdt, by Loenen, aangevallen, door

(b) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 399.

(c) Id. ib. bl. 388, 389, 397, 398.

door eenen hoop Zeeuwen, onder *Kostyn van Renesse*. De sryd was hevig; doch Gysbrecht kreeg de nederlaag, en werdt gevangen genomen; waarna het Slot zig, op genade en ongenade, overgeeven moest. Het Huis te Montfoort, welk Herman van Woerden in pandschap hadt, werdt ook ingenomen door den Graave van Holland, na dat het, omtrent een jaar, belegerd geweest was. Doch Heer Herman was, ondertusschen, ten Lande uit geweeken. Gysbrecht en Arnoud van Amstel waren, reeds lang te voren, gevangkelyk naar Zeeland gevoerd (*d*).

De oude Schryvers hebben niet naauwkeuriglyk aangetekend, wanneer deeze dingen gebeurd zyn. Doch BEKA plaatst dezelve, ten onregte, onder de Bisschoppe-lyke Regeeringe van *Jan van Zierik*, die Jan van Nassau, eerst in 't jaar 1288, opgevolgd is. HEDA begaat (*e*) den zelfden misflag. MELIS STROKE stelt (*f*), naar waarheid, dat alles, onder de zwakke Regeeringe van Jan van Nassau, gebeurd is. Men heeft nog eenen Brief van den vierentwintigsten January des jaars 1280, waarby Bisschop Jan van Nassau, ter voldoeninge van zesduizend ponden Hollandsch, welken hy Graave Floris schuldig was, *voir sinen aerbeyt ende sine liede, die, zegt hy, harde groet geweset hevet in onsen hulpe, ende in onsen oirloghe; voir sine doode liede, ende mennighe swaere wonde ende smarte, die syne liede ontfaen hebben,*

Hy wordt gevangen.

Onderzoek naar den netten tyd dezer gebeurtenisse.

(*d*) BEKA p. 97, 98.

(*e*) In Joanne II. p. 225.

(*f*) In Floris V. bl. 102.

behalven den coste, die hy gedaen hevet vore Vredelant ende Montforde, aan den Graave, uit de goederen des Heeren van Amstel, *Middelen*, *Wesepc*, *Diemen* en *Bindelmerebosch*, vierduizend ponden; en uit de goederen des Heeren van Woerden, *Oudewatre*, *Worden* ende *Bodegrave*, tweeduizend ponden toewyft (g). Uit welke woorden, klaarlyk blykt, dat de Sloten Vreêland en Montfoort, reeds voor 't jaar 1280, en, derhalve, ten tyde van Bischof Jan van Nassau, bemagtigd geweest zyn. En lust het ons, den juistten tyd van het winnen deezer twee Sloten nog nader naar te spooren; onze oudste Chronyken (h) getuigen, dat Montfoort niet belegerd werdt, dan na dat Vreêland gewonnen was; en dat het beleg van Montfoort een jaar geduurd heeft. Hieruit volgt, dat Montfoort, in 't jaar 1279, en Vreêland, in 't jaar 1278, overgegaan is. MELIS STOKE geeft te verstaan, dat Graaf Floris in den Zomer voor Montfoort gekomen is, en dat hy 'er, den gantschen volgenden winter, voor gelegen heeft. De Plaats zal dan, onderstel ik, omtrent het midden des jaars 1279, zyn overgegaan. Immers, dat Vreêland, in 't jaar 1278, gewonnen is, wordt, door een' ander' Chronykschryver (i), bevestigd, die getuigt, dat de Broeders van Amstel zeven jaaren gevangen gezeten hebben. Nu is 't bekend, dat hunne gevangenis, ten tyde

VAN

(g) Zie MIERIS Chatterb. I. Deel, bl. 401.

(h) MELIS STOKE bl. 102. Ongen. Klerk, bl. 153. BEKA p. 98.

(i) L. VAN VELTHEM Spiegel. Histor. Cap. XLV. bl. 203.

van het bemagtigen van Vreëland begonnen is, en wy zullen terstond zien, dat zy, in 't jaar 1285, geslaakt zyn.

't Was noodig den tyd van het winnen van Vreëland nauwkeuriglyk aan te wyzen, om dat dit voorval den weg baande tot eene geheele verandering in de Regeering van Amstelland, en eerlang ook van Amsterdam zelf. Wy hebben, onder anderen uit den aangehaalden Brief des jaars 1280, reeds gezien, dat Bisschop Jan de leengoederen van den Huize van Amstel aanmerkte als verbeurd, en dat hy dezelve, gedeeltelyk, aan Graave Floris opdroeg. Gysbrecht van Amstel en zyne Broeders verklaarden ook, in 't jaar 1285, dat hun dat lant van Amstelle ontwifet was (k). En wat Amsterdam betreft; wy hebben reeds getoond, dat Bisschop Jan zeker regt tot de Plaatse, naar alle waarschyndykheid de Heerlykheid derzelve, geschonken hadt aan Jan Persyn. Doch deeze droeg, den zeventwintigsten July des jaars 1282, nevens zyne Heerlykheid in Waterland en Zeevank, alles wat Bisschop Jan hem in *Amstelredamme* afgestaan hadt, met de huizen, sterkten enz., tegen verwisfeling van eenige goederen in *Lire* en *Zoutevene*, aan Graave Floris den V. op (l); die dus, veel vroeger dan men in 't gemeen geloofd heeft, Heer van Amsterdam schynt geworden te zyn; ten ware, naderhand, eenige verandering in deeze opdragt gekomen

De Heerlykheid van Amsterdam wordt aan Floris den V., Graave van Holland, opgedraagen.

1282.

(k) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 460.

(l) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 423.

men mogt zyn, 't welk wy, wat laager, onderzoeken zullen.

Gysbrecht verzoent zig met den Bisschop en met den Graave.

1285.

De Broeders van Amstel, schoon zy, zo als Graaf Floris zelf, naderhand, verklaarde (*m*), heuschelyk gehandeld werden, kreegen egter, door den tyd, verdriet in hunne langduurige gevangnisse, en zagen om naar middel, om zig met den Bisschop en met den Graave te verzoenen. Zy namen hunne toevlugt tot hunne vrienden en maagen, die eindelyk den Zoen troffen, op den zeventwintigsten October des jaars 1285, op de volgende voorwaarden: „ Gysbrecht, Heer „ van Amstel, beloofde, nimmer eisch te „ zullen maaken op *Nardingerland*, dat is, „ Gooiland, welk de Graaf van Holland „ van de Abtdisse van Elten gekogt hadt. „ Hy stontd af van zyn regt op *Muyden*, „ *Muyderpoort*, *Vindelmerebroecke*, ende dat „ *busse daer die reyggers inne broeden*, ten „ behoeve van den zelfden Graave, die al „ dit goed van het Stigt ter leen houden „ zou, als hy ander goed deedt. De Graaf „ scholdt Heere Gysbrecht, daarentegen, „ tweeduizend ponden kwyt van de vier- „ duizend, die hem, door den Bisschop, „ uit den Lande van Amstel waren toege- „ weezen. Gysbrecht, noch zyne maagen „ zouden geene *veste* maaken tusschen de „ Stad Utrecht en het Graaffchap van Hol- „ land, noch ergens anders *in zyn Land*, „ noch in het Bisdome, dan met 's Graaven „ bewilliging. Hy en zyn broeder verbon- „ den

(*m*) Spiegel. Histor. Cap. XLV. bl. 204.

„ den zig, op verbeurte van al hun goed,
„ *ende al Gysbrechts Heerscap geheelicke*,
„ ten behoeve des Graaven, en met onder-
„ werping aan den Pauselyken en Bisschop-
„ pelyken ban, dat zy nooit eenige vyande-
„ lykheid pleegen zouden jegens den Graa-
„ ve of zyne helpers, noch binnen noch
„ buiten de Stad Utrecht; zy zouden, daar-
„ entegen, zig tragten te verzoenen met
„ de maagen der gesneuvelden in 't gevegt
„ by Loenen. Gysbrecht en Arnoud droe-
„ gen, daarenboven, hun eigen goed den
„ Graave van Holland op, en ontvingen 't
„ wederom van hem *ten regten leen*. Ook
„ zouden zy de Graaven van Gelder en
„ Kleeve, den Hertog van Brabant en den
„ Bisschop van Utrecht zoeken te bewee-
„ gen, om schriftelyk te verklaaren, dat zy
„ die van Amstel, nimmer, in eenen oor-
„ log tegen den Graave van Holland, zou-
„ den bystaan. Tot borgen voor dit Ver-
„ drag, verbonden zig, van de zyde der
„ Amstels, drie-entwintig Edelen, te wee-
„ ten drie Ridders en negen Knaapen uit
„ Holland, en zeven Ridders en vier Knaa-
„ pen uit het Bisdome; die bedongen, dat,
„ in geval de Graaf eenen onmondigen Zoon
„ nalaten mogt, deszelfs Voogd geene
„ verandering in dit Verdrag maaken zou,
„ voor dat 's Graaven Zoon twintig jaaren
„ oud geworden zou zyn. Of zo de Graaf
„ eene Dogter naliet, die in de egt tradt,
„ zo zou het Paar dit Verdrag niet mogen
„ veranderen, dan na dat het zes jaaren
„ getrouwd geweest was. Doch behalven
„ dee

„ deze borgen, stelden 'er de Amstels nog
 „ zeven uit de Hollandsche Ridderfchap,
 „ die beloofden, den Graave van Holland,
 „ met honderd en twintig man, tegen hen
 „ te zullen dienen, zo zy ooit deezen Zoen
 „ schonden (n).” Op den dertigften Maart
 des jaars 1287, werdt de Zoen ook met Hee-
 re Herman van Woerden getroffen, met
 welks inhoud wy ons hier niet zullen op-
 houden. Doch de Zoen met die van Am-
 stel verdient wel, dat wy 'er nog eenige
 aanmerkingen over maaken.

Aanmer-
 kingen
 over dee-
 zen
 Zoen.

I. En wel voor eerst, dat Gysbrecht van
 Amstel, by deezen Zoen, niet alle de Heer-
 lyke en Leengoederen, welken hy bezat, aan
 den Graave van Holland heeft afgestaan,
 schoon zulks gemeenlyk zo opgevat wordt.
 De woorden zelven van den Zoenbrief gee-
 ven te verstaan, dat hy nog *Goet* hadt bin-
 nen den *Stifte van Utrecht*, welk hy verbeu-
 ren zou, als hy den *Zoenschondt*. Hy noemt
 dit goed *all onse Goet, ende al onse Lant, en-
 de al onse Heerscap.* 't Blykt ook klaarlyk, dat
 hy dit goed ter leen hielt van den Bisschop
 van Utrecht; want de Zoenbrief hielt in, dat
 de Graaf, wanneer het, t'eenigen tyde, ter
 gelegenheid van het schenden van den Zoen
 door die van Amstel, aan hem vervallen
 mogt, *daeraff* doen zou *alsulcken dienst, als
 men daeraff schuldich was te doene den Stif-
 te, ende betalen alsulcken pacht als daerop
 stondt.* Maar wat *dienst* kon men van dit
 goed

(n) Zie deezen Zoen ap. MATTHEUM de Nobil. Tom.
 II. Pref. agter ALKEMADES Melis Stoke, in MIERIS Char-
 terb. I. Deel, bl. 460, en elders.

goed den Stigte *schuldig* zyn dan Leenmansdienst, waartoe die van Amstel verbonden geweest waren? En wat *pagt* kon daarop *staan*, dan die 'er, ten tyde der Heeren van Amstel, op gestaan hadt? Ook zouden de Graaven van Holland zig niet hebben willen verbinden, om de goederen van den huize van Amstel, in eenig geval, onder lastiger voorwaarden, te aanvaarden, dan dezelve, door die van Amstel, bezeten geweest waren. De goederen, waarop hier gezien wordt, waren, derhalve, Leenen van den Utrechtschen stoel.

2. Doch welke de goederen waren, die de Heer van Amstel, ten deezen tyde, nog behieldt, wordt in den Zoenbrief niet klaarlyk uitgedrukt. 't Komt ons egterten hoogsten waarschyndlyk voor, dat 'er de Heerlykheid van Amstel, Amsterdam uitgezonderd, onder begreepen geweest is. Gysbrecht wordt, na deezen tyd, in alle de brieven, waarin men zynen naam vindt, tot in 't jaar 1296 toe, *Heer van Amstel* genoemd. Hy gewaagt, in den Zoenbrief zelve, van *al zyne Heerscap*, als dezelve nog bezittende: en op welke *Heerscap* of *Heerlykheid* kan hy hier eigenlyker het oog hebben, dan op de Heerlykheid van Amstel, waarnaar hy en zyne voorzaaten zig altoos plagten te benoemen? 't Is waar, dat Gysbrecht, in den Zoenbrief, erkend, *dat hem dat lant van Amstelle ontwifet was, altemale van des Stiffes mannen van Utrecht, met vonnisse ende oerdele voor den Bisschop van Utrecht, met vollen gevolge.* Doch dat dit vonnis van verbeurdver-
klaa-

klaaring, by het treffen van den Zoen, wederom te niet gedaan, en Gysbrecht in 't bezit zyner Heerlykheid van Amstel hersteld geworden is, kan hieruit afgenomen worden „ dat de Bisschop den Graave van „ Holland, te vooren, uit de inkomsten van „ het verbeurdverklaarde Land van Amstel, „ vierduizend ponden toegewezen hadt, „ die Heer Gysbrecht nu gehouden werdt „ te voldoen:” 't welk hem met geenen schyn van regt geverg'd kon worden, zo hy niet in 't bezit van 't Land van Amstel hersteld geworden was. Ook beloofden de drie Broeders van Amstel, *Willem*, Proost van S. Jan te Utrecht, Gysbrecht en Arnoud, by een byzonder Handschrift, ten dage van den Zoen getekend, tweeduizend ponden van deezen vier, tegen S. Maartens Misse in den Winter des jaars 1286, te zullen voldoen (o). De andere tweeduizend ponden waren hun, by den Zoenbrief zelven, kwytgefolden.

3. De Leengoederen, die de Heer van Amstel den Graave van Holland, by den Zoen, afftondt, waren *Nardingerlant*, *Muyden* en *Muyderpoort*, *Vindelmerebroecke*, en *dat buffche*, daer die *Reygers* inne broeden. *Nardingerland* bezat de Heer van Amstel flegts voor zyn leeven, door gunst der Abdifse van Elten; doch Graaf Floris de V. hadt het, geduurende de gevangenis van Heere Gysbrecht, in 't jaar 1280, voor vyf-

(o) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 462 en MATTHEUS de Jure Gladii. p. 427.

vyfentwintig Utrechtsche ponden 's jaars, gekogt van de tegenwoordige Abtdiffe *Godela* of *Godelinde*, naar wie het Land den naam van *Godelenland*, by verkorting *Gooiland*, gekreegen heeft. De Abtdis bedong egter, dat de koop te niet zyn zou, zo Gysbrecht van Amstel bewyzen kon, meerder regt tot dit Land te hebben, dan de Graaf daar op, van wege de Abtdiffe, verkreegen hadt (p). Doch dit bewys schynt agtergebleeven te zyn, en Gysbrecht heeft al zyn regt op Nardingerland, by den Zoenbrief, aan Graave Floris afgestaan. 't Geregt van *Muyden* was Gysbrecht den I., reeds in 't jaar 1225, door den Bisschop van Utrecht, opgedraagen geweest, benevens de tienden, den tol, de landeryen, de visscheryen, en 't gene 'er verder toe behoorde (q). Doch de naam van *Muyderpoort* is my, tot nog toe, nergens, dan in den Zoenbrief, van welken wy spreken, voorgekomen. ALKEMADE schynt 'er *Muiderberg* door verstaan te hebben. Doch naardien *Muiderberg* nooit eene *Poort* of *Stad* geweest is, zou ik hier liever, door *Muyden*, het gantsche *Geregt* of *de Ban van Muiden*, en door *Muyderpoort*, de *Stad Muiden* in 't byzonder verstaan. *Vindelmerebroecke*, of, gelyk het gemeenlyk heet, *Bindelmerebroek* was, gelyk wy, hier voor (bl. 6.) hebben aangemerkt, al van ouds, onder de goederen van Amstel gerekend geweest. Men neemt 'er,

in

(p) Vide MATTHEI Anal. Tom. III. p. 458, 459, 462. MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 404, 406, 408, 408.

(q) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 196.

in't gemeen, de *Bylemermeer* en't naaste Land voor. Het *Bosch*, *daar de reigers in broedden*, van welken men zig bediende in de vogeljagt, fchynt niet verre van of in de Meer gelegen geweest te zyn, om dat het, meermaalen, te gelyk met, of in plaats van de Meer, genoemd wordt. Veelligt wordt het hierom, in den Brief van den jaare 1280, dien wy boven (bl. 23) aanhaalden, onder den naam van *Bindelmerebosch* betekend. In eenen Brief van den jaare 1298, wordt gewaagd van *Bendelmerebroeke*, *daer die reigers in broeden* (r): waaruit volgt, dat het bosch in de broek gelegen geweest is. Hertog Albrecht meldt ook, in eenen Brief van den negenden July des jaars 1386, van zyn *Reygerbosch in Bindelmerbroec* (s). Zy fchynten dan van den weg af te zyn, die dit Reigerbosch, aan of omtrent den Amstel, even boven Ouderkerk, geplaatst, en 'er een Luffhuis der Heeren van Amstel van gemaakt hebben.

4. Doch behalve deeze Leengoederen, droegen de Broeders, Gysbrecht en Arnoud van Amstel, *al* hun *Eygen* of *allodiaal* goed den Graave van Holland op, en ontvingen 't wederom van hem *ten rechten Leene*, dat is te zeggen, dat het alleenlyk op hunne mannelyke nakomelingen versterven kon, en, by mangel van dezelve, verviel aan de Graaflykheid. Welke goederen al onder dit eigen goed van den Huize van Am-

(r) Uit een Affchrift van 't Oorsprongkelyke.

(s) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 446.

Amftel begreepen waren, is bezwaarlyk te zeggen. Zekerlyk behoorden 'er de gebouwen [*ædificia*] in Loenen onder, die Gysbrecht, Heer van Amftel, in 't jaar 1291, erkende, zo wel als zyn ander goed, ter leen te houden van zynen *Heere, den Graave van Holland* (t). Men moet 'er de tienden te Bodegrave, die Gysbrecht, in 't jaar 1289, schonk aan het Witte Vrouwen-Klooster te Utrecht, ter gelegenheid dat zyne Dogter, *Elizabet*, aldaar Nonne werdt (u), insgelyks onder rekenen. Men weet, uit Brieven van de jaaren 1319 en 1408 (v), dat de Graaven van Holland, naderhand, deeze tienden, met zekere jaarlyksche fomme, voldeeden. Ook behoorden 'er de Landeryen toe, die in *de Geyne*, in *Replickerweerde*, in *Polsbroec*, in *Benschop*, en in *Hoencop* gelegen, en door Arnoud van Amftel, tot een lyftogt, aan *Janne*, zyne Weduwe, nagelaaten waren; doch die zy niet bezitten kon, dan na bekomen verlof van Jan den II., Graave van Henegouwen en Holland; gelyk my, uit een egt affchrift van eenen Brief van den jaare 1299, gebleeken is. En indien 't der moeite waardig ware, zou men, uit oude Gedenkschriften, nog meer van deeze goederen kunnen opspooren. Doch 't zy ons genoeg, met drie voorbeelden getoond te hebben, dat die van Amftel, welken, te vooren reeds, Leenmannen beide van Holland

(t) *Vid.* MATTHÆUS de Jure Gladii. Cap. XXV. p. 427. MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 540.

(u) *Vide* MATTHÆI Fundat. & Fata Eccles. p. 275.

(v) E Registro Conv. Albar. Domin. Trajectenf.

land en van 't Stigt waren, door deeze opdracht van hun vry eigen goed aan Graave Floris nog nadere verbindteniffen aan Holland hebben gekreegen.

5. Wy moeten, wyders, niet verzuimen, in den Zoenbrief, op te merken, dat die van Amftel zig verbonden, nergens *tuffchen de Stadt Utrecht ende die Graeffchap van Hollant, nochte nergent in hunnen Lande, noch in den Bisdomme*, eenige *veste* of Sterkte te *maecken*, dan met bewilliging van de Graaven van Holland. Deeze plaats zal ons, tot opheldering van 't vervolg der Historie van Amfterdam, eenigszins te paffe komen.

6. De Borgen, die zig voor de onderhouding van het Verdrag, van de zyde der Broederen van Amftel, verbinden, zyn een tastelyk bewys van de zwakheid der Vorstelyke Regeeringe deezer Landen, op zig zelve aangemerkt. De Graaf van Holland fluit een Verdrag met een' byzonder' Heer, zynen Leenman, en hy is niet in staat, om dien Heer tot naarkoming van de voorwaarden des Verdrags te dwingen, zonder de hulp van eenige Edelen, die hem daartoe van manschap voorzien moesten. Zo lang de Vorsten geene bezoldigde Knegten in dienst hadden, warenze altoos genoodzaakt, in geval van binnenlandsche beroerte of uitheemschen oorlog, hunne toevlugt te nemen tot 's Lands Edelen, en naderhand ook tot de Steden: 't welk hen eenigszins afhankelijk hielt van den adel en de gemeente; en den Steden, die maar in zekere gevallen en tot bepaalde hulp verplicht waren,

ren, veele Privilegien verworven heeft, wanneer zy, om den Vorst te believen, meer gedaan hadden dan zy gehouden waren te doen: 't welk wy, by deeze gelegenheid, slegts in 't algemeen hebben willen aanmerken, zullende 't gevolg deezer Historie ons daarvan byzondere bewyzen uitleveren.

De aanmerkingen, welken wy, tot hier-toe, over den Zoenbrief des jaars 1285, gemaakt hebben, betreffen Amsterdam niet in 't byzonder. De brief heeft egter nog een punt, welk deeze Plaats byzonderlyk aangaat, en hierom verdient, op zig zelf, overwoogen te worden. Dus luidt het:

Voert so hebben wy dat gelooft mit goeder trouwen, dat die GIFTE VAN AMSTELREDAMME, die gegeven was Heren Jan Persynne, ende al dat daer toe behoort, als van verboede [lees verboerde, dat is, verbeurde] goede, gestade solen houden voer ons ende onse nacomelingen.

Wy hebben hier voor (bl. 17.) gezien, dat Bisschop Jan van Nassau, na 't jaar 1268, eenig regt in Amsterdam, waarschynlyk onder anderen de Heerlykheid der Plaats, aan Jan Persyn hadt opgedraagen: wy hebben (bl. 25.) ook getoond, dat Jan Persyn zyn regt in Amsterdam, in 't jaar 1282, aan Graave Floris den V. afgestaan heeft. En hier leezenwe, dat de *gifte van Amstelredamme*, aan Jan Persyn gedaan, stand houden zou. In den eersten opslag, zou dit schynen te betekenen, dat de afstand van Amstelredamme aan Graave Floris hier-

Onderzoek naar de meening van een punt in den Zoenbrief, Amsterdam in 't byzonder betreffende.

by vernietigd, en dat Jan Persyn in 't bezit van de Heerlykheid der Plaatsen, die hem, door Bisschop Jan van Nassau, opgedraagen was, hersteld werdt. Ook heb ik zelf, voor deezen, de woorden in dien zin opgevat. Doch in aanmerking neemende, dat Jan Persyn, volgens de *Doodlyst der Egmondsche Abtdye*, door MATTHEUS uitgegeven, den zesentwintigsten December des jaars 1283, reeds overleeden, en in zyne Heerlyke goederen, door zynen Zoon *Claas* of *Nicolaas*, opgevolgd was, van wien, onder anderen, in brieven van de jaaren 1291 en 1293, gewaagd wordt (w); zo zag ik klaarlyk, dat de Zoenbrief des jaars 1285 niet spreekken kon van eene *Gifte van Amsterdam*, die toen nog door Jan Persyn bezeten werdt; en ik besloot, dat de woorden geenen anderen zin hebben konden, dan „ dat die van Amstel ver-
 „ klaaren te berusten in de gifte van Am-
 „ sterdam, die, voor deezen, door den Bis-
 „ schop van Utrecht, uit de verbeurdver-
 „ klaarde goederen van hun Huis, aan wy-
 „ len Heere Jan Persyn gedaan was;” waar-
 uit klaarlyk volgde, dat de overdragt van die Gifte, in 't jaar 1282, aan Graave Floris den V., wel en wettiglyk geschied was, en derhalve ook tegenwoordig stand grypen moest. Zo wy de meening van den Zoenbrief wel gevat hebben; komt de inhoud overeen met andere egte stukken, en met de Historie deezer tyden. Gysbrecht van Am-

(w) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 534, 551.

Amstel is , na den Zoen des jaars 1285, Heer van Amstelland gebleeven. Doch Graaf Floris de V. is bevestigd geworden in de Heerlykheid van Amsterdam, welke hy, reeds van 't jaar 1282 af, door den afstand van Heere Jan Persyn, bezeten hadt. Hoe lang Jan Persyn Heer van Amsterdam geweest zy, weet men niet, om dat men niet weet, wanneer hem deeze Heerlykheid opgedraagen geweest is. Doch hy heeftze, waarfchynlyk, niet veel boven de twaalf jaaren bezeten. In of kort na 't jaar 1268, deedt hy den dienst, die hem deeze gifte verwierf (x), en in 't jaar 1282, deedt hy reeds afstand van zyne Heerlykheid. Of wyders Heer Jan Persyn, als Heer van Amsterdam, eenige Keuren gemaakt, of eenige Wetten gegeven hebbe, is niet tot myne kennisse gekomen. Alleenlyk kan ik niet voorby, hier aan te merken, dat men Handvesten voor Waterland van hem heeft, die in de jaaren 1273 en 1275 gegeven zyn. De eerste deezer Handvesten is gevoegd agter den Druk der Handvesten van Amsterdam van den jaare 1624. De andere wordt gevonden onder eene Verzameling van geschreeven' Handvesten der Stad (y). Of hieruit te besluiten zy, dat deeze Handvesten van Waterland, gegeven, terwyl de Heer van Waterland ook Heer van Amsterdam was, van ouds zyn aangemerkt, als Amsterdam betreffende, wil ik gaarne aan het

Hoe lang Jan Persyn Heer van Amsterdam geweest zy?

Of hy der Stad eenige Handvesten gegeven hebbe?

(x) Zie hier voor, bl. 14.

(y) Zie dezelve ook in MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 379.

het oordeel van kundiger overlaaten. Wy hervatten den draad der Historie.

Gysbrecht wordt hersteld in 's Graaven gunst.

Gysbrecht van Amstel werdt, terstond na de verzoening des jaars 1285, niet alleen op vrye voeten gesteld; maar de Graaf van Holland liet hem ook wederom toe in zynen Raad (z), waar in hy, reeds te vooren, plaats gehad hadt (a). Herman van Woerden genoot gelyke eere. En zo men staat maaken mag op 't gene MIRÆUS verklaart, uit een oud Register der Ridderfchap in den Haage, getrokken te hebben, is Gysbrecht van Amstel, nevens elf andere Edelen, in 't jaar 1290, door Graave Floris den V., met eene nieuwe Ridder-Orde van S. Jakob vereerd geworden (b).

Misnoegen der Edelen op Graave Floris.

Doch omtrent deezen tyd, rees 'er, onder de Hollandsche en Zeeuwsche Edelen, eenzwaar misnoegen tegen de Regeering van Graave Floris den V., waarvan de oorzaken nergens, myns weetens, klaarlyk zyn aangewezen. WILHELMUS PROCURATOR tekent aan (c), dat de Zeeuwsche Edelen te onvrede waren, om dat de Graaf hun eene ongelyke en zwaare schatting, te weeten den vierden penning hunner inkomsten, hadt opgelegd. Men mag 'er byvoegen, dat de Graaf, sedert eenige jaaren, zyn werk gemiaakt hadt, om het aanzien der Hollandsche en Zeeuwsche Steden, door het verleenen van gunstige Handvesten, te doen toeneemen;

(z) MELIS STOKES, bl. 114.

(a) Zie hier voor, bl. 16.

(b) MIRÆI Opera Diplomi. Tom. I. p. 441.

(c) Ad annum 1287. p. 532.

men ; 't welk den Edelen , ongetwyfeld ,
 zeer in den krop gesteken heeft. MELIS
 STROKE geeft (d), niet donkerlyk , te ken-
 nen „ dat Floris de V. de gunst der Ge-
 „ meente hadt weeten te winnen ; dat zulks
 „ den Grooten tegen de borst was ; doch
 „ dat de Graaf volhardde by de genomen'
 „ maatregels. Dat de Edelen zig hierom
 „ aanmerkten , als te zeer onder bedwang
 „ van den Graave , wiens gezag , onder-
 „ tusschen , door het toeneemend vermo-
 „ gen der Steden , kragtiglyk gestyfd werdt.”
 Zie hier de woorden des Rymchronykschry-
 vers , waaruit wy dit afneemen :

Bl. 106. *Doe die Vriesen hadden verloren ,
 Als ic u seide hier te voren ,
 Den seghe , ende hi se had ontfaen ,
 Ende ten beste was vergaen ,
 Also als ic te voren seide ,
 Dat hi sine sinnen daer an leide ,
 Hoe hi berechte sine Liede ,
 Dat rike ende arme ghediede ;
 Ende hoe hi dat volbringhen mochte .
 Den Heren van Zelant doe dat doch-
 ten ,
 Beide den Ouden ende den Jonghen ,
 Dat si te sere waren bedwonghen .*

Bl. 107. *Grave Florens , die grote minne
 Hadde gheleit an sine Liede ,
 Dat hy , dor have , no dor miede ,
 Noch doer bedwanc woude late ,
 Dat by den armen ende den maten*

Al

(d) In Floris den V. bl. 106. 107.

*Aldus woude laten verduwen
Pensde enz.*

Bl. 106. *Mer die Ghemeente ende die Steden
Hilden (*) doe in mogentheden.*

* Hiel-
den hem,
t. w. den
Graaf.

Onder de Zeeuwfche Edelen, die op den Graave gestoord waren, bevonden zig *Wolferd* en *Floris van Borselen*, 's Graaven Raaden (e), en *Fan van Renesse*: onder de Hollandfchen, *Dirk van Brederode*, Zwager van Renesse. 't Misnoegen ging zo ver, dat de Zeeuwen ondernamen, Guy, Graaf van Vlaanderen, in Walcheren te lokken, die egter, eerlang, genoodzaakt werdt, het Land te ruimen. Brederode en Renesse waren, Wordt
bygelegd. midlerwyl, Graave Floris in handen gevallen, en werden te Geertruidenberg in hegtenis gehouden (f), tot dat zy zig, in 't begin des jaars 1291, met den Graave verzoenden (g). Verscheiden' Edelen stonden borg voor 't gene met Dirk van Brederode geslooten werdt; en onder anderen ook Gysbrecht van Amstel, die beloofde,, den Heer
,, van Brederode, zo deeze 't Verdragfchen-
,, den mogt, te zullen helpen uit het Land
,, houden; of deedt hy 't niet, al zyn goed
,, aan den Graave te zullen verbeuren, en
,, zig aan 's Biffchops ban, als een trouw-
,, looze en meinedige, te zullen onder-
,, werpen (b).” Het Verbond van Vrede en Vriendfchap, tuffchen Graave Floris en
Bis-

(e) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 510, 511.

(f) WILH. PROCURAT. ad ann. 1287. p. 533.

(g) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 526, 529, 547.

(b) Id. ibid. bl. 533.

Biffchop Jan van Naffau geflooten, werdt, in 't jaar 1293, met Biffchop Jan van Zierik vernieuwd. Onder het groot getal borgen voor de onderhouding van dit Verdrag, welken Graaf Floris den Biffchop ftelde, bekleedde Gysbrecht van Amftel de tweede plaats (i).

't Blykt hieruit klaarlyk, dat Heer Gysbrecht, ten deezen tyde, in gunft was by Graave Floris: doch 't leedt maar weinige jaaren, of hy liet zig inwikkelen in eenen toeleg op de vryheid van den Graave, die met dezelfs ongelukkigigen dood eindigde. Wy hebben, by eene andere gelegenheid (k), omftandiglyk gehandeld van de oorzaken van deezen toeleg. Hier moeten we 'er alleenlyk van fpreken, voor zo ver 'er de Heer van Amftel in gemengd geweest is, en voor zo ver de gevolgen van den aanflag betrekkelyk geweest zyn op de gefchiedeniffen van Amftterdam.

Floris de V., naauw verbonden geweest zynde met *Eduard den I.*, Koning van Engeland, en zelfs een Huwelyk geflooten hebbende tuffchen zynen Zoon *Jan* en 's Konings Dogter *Elizabet*, bevondt, na eenige jaaren verloops, dat de Koning zig met Guy, Graaf van Vlaanderen, met wien hy thans in oorlog was, zocht te verbinden: 't welk hem bewoog tot het fluiten van een Verbond met *Filips den IV.*, Koning van Frankryk. Doch hy gaf hiermede zo veel onge-
noe-
Aanlei-
ding daar
toe.

(i) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 551.

(k) Vaderl. Hift. III. Deel, bl. 64 enz.

noegen aan 't Engelsche Hof, dat Koning Eduard een besluit nam, om zig van 's Graaven persoon te verzekeren. Hy bewerkte, sedert, onder de hand, eene verbindtenis van veele Edelen, die, uit meer dan eene oorzaak, misnoegen opgevat hadden tegen den Graave, en, in 't begin des jaars 1296, te Kameryk byeengekomen zynde, een besluit namen, om Graaf Floris te ligten, en „ naar Engeland te voeren, alwaar men „ hem, zyn leeven lang, gevangen houden zou, terwyl men 't Graaflyk be- „ wind zynen Zoon Jan in handen zou stelen (1).” Hoofden van dit eedgespan waren *Gerard van Velzen*, een der borgen van den Zoen des jaars 1285, Herman van Woerden en Gysbrecht van Amstel. Woerden hadt Amstel, die hoog bejaard was en weinig loosheid bezat, in het eedgespan weeten in te wikkelen. De Graaf werdt, in den Zomer des jaars 1296, verzogt, te Utrecht te komen, om Gysbrecht van Amstel te verzoenen met de maagen der Heeren van Zuilen, die, in den oorlog des jaars 1278, gesneuveld waren. En deezen tyd dagt men waar te neemen, om den Graaf te ligten en te vervoeren. Na het treffen van den Zoen, hieldt men de middagmaal-tyd te Utrecht, op welke de Graaf, gezeten tusschen Amstel en Woerden, het gezelschap aanspoorde tot vreugde. Na de maaltyd, begaf hy zig een weinig ter ruste; doch, toen men alles tot het uitvoeren van den

Gysbrecht van Amstel laat 'er zig in inwikkelen.

1296.

(1) Ongen. Klerk, bl. 166. BEKA in Joanne II. p. 98.

den toeleg gereed gemaakt hadt, werdt hy gewekt van den Heere van Amftel, die hem tot eene Vogeljagt nodigde. Hy toonde zig bereid; doch verzogt Amftel vooruit te ryden, hem, in 't affcheid neemen, ter gedagteniffe van S. Geertruid, naar het gebruik dier tyden, een beker wyns toebrengende.

De Graaf was maar een half uur gaans buiten Utrecht naar den Vegtkant gekomen, toen Amftel, Woerden, Velzen en anderen te voorschyn kwamen, den Graaf aangrepen, en eerft naar 't Slot *Kroonenburg* aan de Vegt, den Heere van Amftel toebehoorende, en daarna naar 't Slot te Muiden voerden. Hier hielt men hem vier dagen gevangen, binnen welken tyd, het Slot, door de Kennemers, Waterlanders en Westfriezen, te water en te lande, belegerd werdt. Men vondt hierop geraaden, den Graaf te paarde te zetten, en langs eenen afgelegen weg naar Brabant of Vlaanderen te brengen. 't Besluit werdt, den vyfden dag na's Graaven gevangenis, in 't werk gesteld. Men floeg den weg naar Naarden in. Maar Velzen, vooruit gereeden, kreeg, niet verre van Muiderberg, eenen hoop Naarders in 't oog, die den Graaf, hunnen Heer sedert het jaar 1285 (*m*), kwamen verlossen. Velzen be-geeft zig, hierop, in alleryl te rug: entoen eerft schynen de Edelen een schielyk en eenpaarig besluit genomen te hebben, om den Graaf van kant te helpen. Velzen gaf hem

Graaf
Floris
wordt
gevan-
gen en
ver-
moord.

(*m*) Zie hier voor, bl. 26.

den eersten houw; waarna hy, door deezen en cenige anderen, met meer dan twintig wonden, afgemaakt werdt (n).

Wy hebben niet voor, omftandiglyk te verhaalen, hoe 't met de Edelen, die deel aan deezen moord hadden, afliep. Eenigen werden gevat en geftraft. Anderen weeken ten lande uit: van welke laaftten ook eenigen, eerlang, te rug keerden, en zig met de Opvolgers des vermoorden Graaven verzoenden. Wy bepaalen ons by het lot van Heere Gysbrecht en van de Heerlykheid van Amftel.

Gys-
brecht
wykt ten
Lande
uit.

Een groot getal van Edelen en de voornaamfte Steden, die allen den moord verfoeiden, waren terftond op middelen bedagt, om de moorders in handen te krygen, en 't bewind der Regeeringe, voor 's Graaven Zoon, JAN DEN I., te verzeeken. Gysbrecht van Amftel vondt toengeraaden het Land te ruimen, en onthieldt zig, in 't jaar 1297, eenigen tyd in Vlaanderen (o). Eenige Chronyken melden, dat hy, buitens Lands, van zyne vrienden onderhouden werdt, zo lang hy leefde (p). Of hy, gelyk sommigen fchryven (q), na de dood van Jan den I., nog wederom in Amfterdam gekomen zy, zullen wy beneden onderzoeken.

Jan,
Graaf

Willem van Mechelen, Biffchop van Utrecht,

(n) WILH. PROCUR. *ad ann.* 1296. p. 537 &c. MELIS STOKES *bl.* 122 enz. Spieg. Hift. *bl.* 202 enz.

(o) Zie MELIS STOKES in Jan I. *bl.* 152.

(p) Ongen. Klerk, *bl.* 174. BEKA in Joanne II. p. 98.

(q) BEKA in Wilhelmo II. p. 102.

trecht, zyn voordeel willende doen met de van He-
 verwarringen, waarin Holland, na de dood negou-
 van Floris den V. geraakt was, floeg het be- wen,
 leg voor het Slot te Muiden, en bemagtigde komt te
 het, na eenige dagen verloops. *Jan van* Amster-
Avennes, Graaf van Henegouwen, die zig dam.
 voor Voogd van Graave Jan den I. hadt
 doen erkennen, was reeds, met een Leger,
te Aemstelredam gekomen, om het Slot te
 ontzetten; doch 't was overgegaan, eer hy
 zynen toeleg in 't werk stellen kon (r). Wy
 melden deeze byzonderheid, om dat deeze
 de eerste reis is, dat wy den naam van *Am-*
sterdam, by oude Schryvers, gespeld ge-
 vonden hebben.

De Biffchop, in 't jaar 1297, eenen on- De goe-
 gelukkigen togt in Waterland gedaan heb- deren
 bende, zag zig, eerlang, genoodzaakt, vre- van Gys-
 de te maaken met Graave Jan den I. Zy brecht
 werdt, den negenentwintigsten September, van Am-
 te Kampveere in Zeeland, getekend. Wy stel wor-
 zullen 'er niets uit aantekenen, dan 't gene den aan
 de goederen van den huize van Amstel be- Jan den
 treft. Graaf Jan verkreeg of behieldt, by I., Graa-
 deeze Vrede, *gheheelike ende al alle dat ghoet,* ve van
dat Ghisebrecht, die men biet Here van Am- Holland,
stele, hadde ende houdende was in 't Gbestifte afge-
van Utrecht, omme die grote openbare ondaet, staan.
die hi gedaen heeft an zynen lieven Here, 's 1297.
Graaven Vader, Haren Florense, wilemneer
Grave van Hollant, van Zelant, ende Here van
Vrieslant, daer God die Ziele of hebben moete,
ende mede dat hyt verwilcoert heeft met zine
 ope-

(r) MELIS STOKES bl. 137.

openen letteren, naamlyk, by den Zoen des jaars 1285. Ende in den voer ghenoomden goede zou de Graaf zetten enen man, die zynen lieven Neve, Haren Wilame, Biscop van Utrecht, van desen daghe voert dienen zou, ende ghelden van den voerghenoemden ghoede alfulken pacht, alsen Ghisebrecht voerseyt, die men hiet Here van Aemstele, die wile dat hi een besitter daer af was, schuldich wast te ghelden, weder dat hi den pacht ghave jofenne dede, dat is, 't zy dat hy de pagt betaald hadt, of niet (2). Voert zou die Biscop van Utrecht voerseyt behouden an den voerghenoemden ghoede alle dat recht, est hoghe Gherechte, jof andersins dinghe, die hire schuldich es ane te houdene en te hebbene, in wat maniere dat het zi. In Weesp, Muiden ende 't goet bi der Vecht, veelligt, ten minsten onder anderen, het Huis te Kroonenburg by Loenen, zou de Graaf boden mogen zetten, tot dat de Bisschop plegtiglyk verklaard zou hebben, dat deeze goederen aan 't Stigt behoorden, gelyk hy, tien dagen laater, deedt (s). De Graaf van Holland zou, daarentegen, met zynen Raad onderzoeken, of Bindelmaerbroec aan 't Stigt, of aan den huize van Amstel behoorde, en, zo hy 't laatste bevondt, dan zou hy, in 't bezit van het zelve

(s) Vid. MATTHÆUS de Jure Gladii, p. 422. MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 590.

(2) Diergelyke spreekwys vindt men, in eenen Brief van Vrouwe Janne, Weduwe van Arnoud van Amstel, die zegt, *weder ic kinder wonne, off endede*, dat is, 't zy ik kinderen kreege, of niet. Zie MIERIS Charterboek II. Deel, bl. 7.

ve blyven. Ook wees hy 't, in 't volgende jaar, zig zelve en zynen nakomelingen toe (t). Wyders, beloofden de Biffchop en de Graaf elkanderen, dat zy zig nimmer met *Ghysebrecht, die men hiet Here van Amstel*, zouden laten verzoenen, noch hem op zyn goed, dat hy in 't Stigt plagt te bezitten, laten wederkeeren (u).

Wy zien, uit de voorwaarden deezer Vrede, dat de Graaf van Holland nu eerst in 't bezit raakte van den Lande van Amstel, op gelyken voet als Gysbrecht het zelve bezeten hadt, dat is, leenroerig van het Stigt van Utrecht, en terwyl de Biffchop het hoog geregt over het zelve behieldt. Gysbrecht werdt de naam van *Heere van Amstel* voortaan onwaardig gekeurd. Het deel, welk hy aan den moord van Graave Floris den V. gehad hadt, werdt gehouden voor zulk eene blykbaare schending van den Zoen des jaars 1285, dat hy geoordeeld werdt, zyn Land aan den Graave van Holland verbeurd te hebben. Amsterdam in 't byzonder was, reeds te vooren, in 't bezit van den Graave van Holland geweest. De haat tegen Heere Gysbrecht bleef zo bestendig, dat Jan, Graaf van Henegouwen, en Jan, Graaf van Holland, den zeventienden October des jaars 1299, een Verbond slooten met de Steden Dordrecht, Middelburg, Zierikzee, Leiden, Delft, Haarlem, Alkmaar en Geertruidenberg, waarby men beloofde, met de Ver-

Verdere
gevolgen
van den
moord
van Flo-
ris den V.

(t) MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 593.

(u) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 5, 7, 588, 589, 590.

Verraaders en Moorders van Graave Floris, en onder anderen met *Ghysebrecht*, die men hiet Heere van *Aemstelle*, en met hunne manelyke nakomelingen, tot in 't zevende Lid toe, geene Vrede te zullen maaken; maar hen uit het Land te zullen houden, en hun aan lyf en goed alle mogelyke schade te zullen doen (v). Verscheiden' Hollandfche en Stigtfche Edelen traden, naderhand, in dezelfde verbindteniffen (w).

De Vrede met den Biffchop van Utrecht was midlerwyl van korten duur geweest. Hy begon de vyandelykheden reeds in 't jaar 1297 (x); doch de Hollanders wonnen 't Slot te Yffelstein, welk, door *Gysbrecht van Yffelstein*, Zoon van Arnoud van Amstel, of liever door deszelfs Egtgenootte, Vrouwe *Baarte van Heukelom*, verdedigd was (y). Graave Jan den I., sedert, in November des jaars 1299, overleeden zynde, ging het Graaffchap van Holland over aan Jan van Avennes, Graave van Henegouwen, wiens Moeder eene Moei van Floris den V. geweest was.

Guy van
Hene-
gouwen
wordt
Heer van
Amstel.

1300.

JAN DE II. was nog maar weinige maanden Graaf van Holland geweest, toen hy de inkomsten van alle de goederen, die, door zulken, welken deel aan den moord van Graave Floris den V. gehad hadden, bezeten geweest, en in 't Stigt van Utrecht gele-

(v) Zie BALEN Dordrecht bl. 726. MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 613.

(w) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 26, 27, 28, 31.

(x) BEKA in Wilh. II. p. 102.

(y) MELIS STOKES in Jan I. bl. 155 enz.

legen waren, en in 't byzonder *alle dat goet ende gherechte van Ghisebrecht van Amestelle uuytghenomen den reygherbosch in 't lant van Amestelle ende de manschap* van alles, opdroeg aan GUY VAN HENEGOUWEN, zynen Broeder, mids dat dezelve, na deszelfs dood, of wanneer hem een bisdom, of eenig ander goed zo waardig als een bisdom mogt opgedraagen worden, wederom aan Graave Jan, of deszelfs nakomelingen vervallen zouden. De Brieven, hiervan verleend, waren den eenentwintigsten May des jaars 1300 getekend (z). In dezelve is meest opmerkelyk, dat Graaf Jan de *manschap* der goederen van Amstel, welke de Graaven, zyne voorzaaten, erkend hadden aan 't Stigt schuldig te zyn, aan zig behieldt; 't zy dat hy geoordeeld hebbe, dat Bisschop Willem deeze manschap, door 't schenden der Vrede, verbeurd hadt; 't zy dat hy Guy eene manschap heeft willen afvorderen, wegens goederen, die hy zelf van 't Stigt ter leen hieldt, en die, door deeze zyne opdragt, agterleenen van 't Stigt werden.

Dus kreeg Amstelland, welk, eerst in 't jaar 1297, aan den Graave van Holland opgedraagen geweest was, wederom eenen nieuwen Heer aan Guy van Henegouwen. Niet geheel zeker is 't, of hy ook Heer van Amsterdam geworden zy. Doch 't is ten hoogste waarschynlyk. Amsterdam hadt, voorheen, altoos tot de Heerlykheid van Amstel behoord, en was 'er, eerst na 't jaar 1268,

van

(z) Zie MIERIS Charterb. II. Deel; bl. II.

van afgescheiden, en in 't jaar 1282 aan den Graave van Holland opgedraagen. Het zal, derhalve, na dat gantsch Amstelland, in 't jaar 1297, aan Graave Jan den I. afgestaan was, wederom met het zelve vereenigd geweest zyn, en nu, in 't jaar 1300, te gelyk met Amstelland, aan Guy van Henegouwen opgedraagen zyn geworden. Deeze waarschijnlijkheid wordt bevestigd door de woorden van den ONGENOEMDEN KLERK, die maar omtrent vyftig jaaren na deezen tyd gebloed heeft, en (a) dus schryft: *Gy sult weten, dat dese Ghye [van Henegouwen, Broeder van Grave Jan] eer by Biscop t' Utrecht wart, der Stede van Amstelredamme gaff veel vryheede van keuren ende van rechte, daer men die Stede mede regeerde.* Doch 't getuigenis van deezen Schryver is te merkwaardig, dan dat wy 'er niet eenige aanmerkingen over maaken zouden.

Aanmerkingen over deeze Keuren en Vryheden.

I. Schoon ons, tot hiertoe, nergens, noch in gedrukte, noch in ongedrukte schriften, noch in de oude Kerke deezer Stad, daar de oude Handvesten bewaard worden, noch op 't Stadhuis, noch elders, de Keuren of Handvesten van Heere Guy van Henegouwen voorgekomen zyn; durven wy egter het getuigenis van zulk een' ouden Schryver geenszins van de hand wyzen. Te minder, daar hy blyk van naauwkeurigheid geeft, in het aanwyzen van den tyd, wanneer deeze Keuren aan Amsterdam gegeven zyn, te weeten eer Guy Bisschop van Utrecht werdt: en dit

(a) *Bladz. 137.*

dit werdt hy , waarschynlyk , in July des jaars 1301, op den vierden van welke maand, zyn Voorzaat overleeden was (*b*); naardien hy zelf , op den negenentwintigsten May des jaars 1317, gestorven is , en men aange- tekend vindt , dat hy de Bisschoppelyke waar- digheid zestien jaaren bekleed heeft (*c*). Hy moet , derhalve, overeenkomstig met het getuigenis van den *ongenoemden Klerk*, de Keuren aan Amsterdam, na den eenen- twintigsten May des jaars 1300, toen hy eerst Heer van Amstel geworden was, en voor de maand July des jaars 1301, toen hy Bisschop van Utrecht werdt, gegeven hebben.

2. De aangehaalde plaats is de oudste, in welke Amsterdam met den naam van *Stede* of *Stad* voorkomt. In de gedrukte *Hand- vesten*, vindt men geen ouder' Briefdan van 't jaar 1339 (*d*), waarin de ingezetenen van Amsterdam *Poorters* genoemd worden : 't welk onderstelt, dat de Plaats toen Stads geregtigheden hadt. Wy zullen dit egter beneden nog met ouder Brieven toonen. Doch zo oud als het jaar 1300 of 1301 zynons gee- ne Brieven voorgekomen, waaruit dit bly- ken zou.

3. De *ongenoemde Klerk* alleen schynt te onderstellen, dat Amsterdam eene Stad ge- weest is, omtrent het begin der veertiende eeuw. Zy zal, derhalve, naar alle waar- schynlykheid, by de Keuren van Heere Guy, met

(*b*) BEKA p. 103.

(*c*) BEKA p. 109.

(*d*) *Bladz.* 330.

met Stads Regt, dat is, met eene Regeering, uit Schout en Schepenen bestaande, en met beschreeven' Keuren, waarnaar dezelve regt oefenen moesten, beschonken geweest zyn. De Steden Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen, Medenblik en anderen hebben ook diergelyke oude Keuren, by welken zy voor Steden erkend, en aan eene Regeering, gelyk in de Steden deezer Landen gebruikelijk was, onderworpen zyn. Jammer is 't maar, dat de Keuren van Heere Guy niet meer voorhanden schynen. Zy zouden ons, vermoedelyk, omtrent de oudste gesteldheid der Regeeringe van Amsterdam, eenig licht geeven.

Onderzoek van Beka's verhaal aangaande de wederkomst van Gysbrecht van Amstel, en het sterken en slegten van Amsterdam.

Het jaar 1300, waarin Guy van Henegouwen Heer van Amstelland en Amsterdam werdt, is juist het tydpunt, waarin Beka de wederkomst van Gysbrecht van Amstel, en het sterken en wederom slegten van Amsterdam geplaatst heeft. Zie hier zyne woorden: „ Na de dood van Graave „ Jan den I., bevestigde Gysbrecht van „ Amstel zyne Stad rondsom met houten „ bruggen en toorenburgten. Doch de gemeente van Waterland, en de burgers „ van Haarlem, Gysbrecht verjaagd heb- „ bende, verbrandden de bruggen en sterk- „ ten tot affche.” [*Post ejusdem Domicelli [Joannis I.] mortem, Giselbertus de Aemstel oppidum suum ligneis pontibus, & turritis propugnaculis undecunque munivit. Sed vulgus Waterlandiæ cum oppidanis de Harlem, profugato Giselberto, pontes & munitiones favilla-*

tenuis inflammavit (e).] En naardemaal de overlevering dit verhaal meer of min bevestigd, en het Hoofd der Nederduitsche Dichteren, JOOST VAN DEN VONDEL, op het zelve, zynen deftigen *Gysbrecht van Amstel*, die nog, jaar op jaar, te Amsterdam ten tooneele gevoerd wordt, gebouwd heeft; zo zal 't niet ondienstig zyn, dat wy, met de vereischte naauwkeurigheid, onderzoeken, hoe veel staats 'er op te maaken zy.

I. Wy moeten, in de *eerste* plaats, aanmerken, dat BEKA, die op 't einde der veertiende eeuw bloeide, de oudste Schryver is, die van Gysbrechts wederkomst te Amsterdam, en van het sterken en slegten der Vesten ten dien tyde gewag maakt. De ouder Schryvers, met naame de ONGENOEMDE KLERK, WILHELMUS PRO-CURATOR en MELIS STOKKE, welke twee laatsten dentyd beleefd hebben, waarin deeze dingen zouden moeten gebeurd zyn, maaken 'er geen het minste gewag van. De ongenoemde Klerk drukt zig, omtrent het lot van Heere Gysbrecht, op deeze wyze, uit (f): *Ghysbrecht [van Amstel] ende Herman [van Woerden] en woudens den huse [van Cronenburch] nyet betrouwen, pynden hem op 't rume te comen, ende toegen butens Lants. Herman sterf in ellende, maer Gysbrecht, want hy een out simpel man was, wart buitens lants van zyn vrinden onthouden, zoe lange als hy leefde.* 't Was hier de regte plaats

(e) BEKA p. 102.

(f) *Bladz.* 174.

plaats geweest, om van Gysbrechts te rug
 komt te Amsterdam te gewaagen; doch hy
 rept 'er, noch hier noch naderhand, geen
 enkel woord van. WILHELMUS PROCU-
 RATOR zegt alleenlyk „ dat de Heeren van
 „ Amstel en Woerden gevlugt, en in bal-
 „ lingschap gestorven zyn.” [*Hujus verb
 maledictionis primi & præcipui, Dominus vi-
 delicet de Aemstel & Dominus de Woerden,
 fuga subtrahuntur & in exilio moriuntur (g)*].
 MELIS STROKE spreekt (b) ook alleenlyk
 van de vlugt der twee Heeren. Onder de
 laater Schryvers, die BEKA gekend en ge-
 bruikt hebben, zyn 'er ook eenigen, die hem,
 in 't gene hy van Gysbrechts wederkomst
 te Amsterdam verhaalt, niet gevolgd zyn.
 VELDENAAR komt met den *Ongenoemden*
Klerk overeen (i). 't *Goudtsche Kronycxken*
 zwygt 'er geheellyk van: en de Haarlem-
 mer Karmeliet JOAN GERBRANDSZ. VAN
 LEIDEN, die immers wel weeten moest,
 wat 'er, ruim honderd jaaren voor zynen
 tyd, omtrent Amsterdam voorgevallen wa-
 re, wykt hier af van BEKA, dien hy door-
 gaands volgt, en zegt alleenlyk „ dat Gys-
 „ brecht, van zyne goederen beroofd en
 „ buitens Lands gebannen zynde, tot zynen
 „ dood toe, door zyne vrienden, onderhou-
 „ den is (k).” En meer vindt men ook niet
 in de *Oude Hollandsche Chronyk* (l). Al het
 wel-

(g) *Ad annum 1296. p. 540.*(h) *In Floris V. bl. 127.*(i) *Zie Chron. bl. 59.*(k) *Chron. Libr. XXIV. Cap. XXX. p. 227.*(l) *Divis. XIX. Cap. XXVI.*

welke ons byna zou doen vermoeden, dat BEKA, in zyn verhaal van Gysbrechts wederkomst te Amsterdam, kwalyk onderregt geweest is.

2. Voeg hier nu nog by, dat BEKA Zwaarigheid omtrent den tyd zyner wederkomst te Amsterdam. zelf den tyd deezer wederkomst niet naauwkeuriglyk aanwyft. Hy plaatze alleenlyk, na de dood van Graave Jan den I. Doch wy hebben reeds gezien, dat Amstelland en Amsterdam, kort na de dood van Jan den I., door Jan den II., aan Guy van Henegouwen opgedraagen werden; 't heeft, derhalve, weinig schyns, dat Gysbrecht, voor deeze opdracht, van buitens Lands, te Amsterdam zou hebben kunnen wederkeeren niet alleen; maar zyne Stad, daarenboven, rondsom met wallen en toorens versterken. En na de opdracht kan men dit werk niet gevoeglyk aan hem toeschryven, om dat Heer Guy toen meester van Amsterdam was. De Amsterdammer Schryver PETRUS OPMEER, die in de zestiende eeuw bloeide, heeft wel begreepen, dat men het sterken van Amsterdam door Heere Gysbrecht voor de opdracht aan Heere Guy stellen moest; doch hy plaatst het in 't jaar 1304 (*m*), en dus wel vier jaaren na den tyd, waarin wy, uit egte stukken, getoond hebben, dat de opdracht aan Heere Guy geschied is.

3. Maar al was 'er kans, om eenen bekwaamen tyd aan te wyzen, waarin Gysbrecht zyne Stad zou hebben kunnen sterken; Omtrent de midde- len om zyne Stad

(*m*) Chronograph. p. 674. by VAN HEUSSEN, Kerk. Oudh. IV. Deel, bl. 174.

rondsom
te ver-
sterken.

ken; hoe komt hy aan 't vermogen en aan de middelen, om een werk van zo veel omflags, onder 't oog zyner doodvyanden, die zig, sedert het jaar 1297 of eerder, in 't bezit van alle zyne goederen gesteld hadden, ter uitvoeringe te brengen? Men bedenke eens, aan de eene zyde, in welkeen' staat Gysbrecht, sedert het jaar 1296, geweest ware; en aan de andere, in welkeen' staat Graaf Jan de II. zig, ten deezen tyde, bevondt. Gysbrechts goederen waren, reeds in 't jaar 1297, allen verbeurd verklaard; hy zelf zworf balling 's lands, in hoogen ouderdom, en zo arm, dat hy door zyne vrienden onderhouden moest worden. Graaf Jan de II. was, daarentegen, in 't bezit van alle de goederen van den huize van Amstel, en hadt, reeds ten tyde van Jan den I., met den Bisschop van Utrecht niet alleen, maar ook met de voornaamste Hollandsche en Zeeuwsche Steden, een Verbond geslooten, om Gysbrecht van Amstel uit het Land te houden. Van waar toch kon de arme balling volk, geld en andere middelen bekomen, om eene Stad, die in de handen van zyne vyanden was, te sterken, rondsom te sterken, met bruggen en toorens te sterken? Moet men niet zeggen, dat, zo hy dwaas genoeg geweest ware om het te onderneemen, de ondervinding hem terstond zou geleerd hebben, dat de uitvoering onmogelyk was? Men mag hierby, misfchien, nog in aanmerking neemen, dat hy, volgens den Zoen des jaars 1285, buiten

ten bewilliging des Graaven van Holland, geene *veste* of sterkte tusschen Holland en Utrecht maaken mogt (*n*): hoewel hiertegen wederom in bedenking komt, dat deeze Zoen, door den moord van Graave Floris, en 't gene 'er op gevolgd was, als reeds geheel verbroken, werdt aangemerkt.

4. Sommigen, naar 't schynt, deeze zwaa-
righeden merkende, hebben hierom gesteld, dat het bewallen en versterken van Amsterdam en van het Slot aldaar slegts begonnen geweest, en terstond, door de Kennemers en Waterlanders, gestuit geworden is (*o*). Doch, behalve dat zy de dwaasheid der onderneeminge dan nog niet verdedigen, zo verschilt hun verhaal ook van dat van BEKA, dien zy nochtans gevolgd zyn; doch die niet zegt, dat de versterking slegts begonnen geweest, maar *rondsom* [*undecunque*] voltooid geworden is. Alles schynt dan samen te loopen, om opmerkenden te doen vermoeden, dat BEKA kwalyk onderregt is geweest, in 't gene hy van Gysbrechts wederkomst te Amsterdam en 't gene 'er op gevolgd is te boek heeft gesteld.

5. Eene bedenkelykheid blyft 'er egter nog overig, volgens welke, aan het verhaal van BEKA eenige waarschyndlykheid zou kunnen worden bygezet. Wy hebben, hiervoor (*p*), gezien, dat de Bisschop van Utrecht de vyandelykheden tegen den Graa-

(*n*) Zie hier voor, bl. 34.

(*o*) Anonym. ap. PONTANUM p. 3. H. VAN RYN op de Kerk. Oudh. IV. Deel, bl. 181.

(*p*) Bladz. 45.

van Utrecht hebbe aangespannen.

ve van Holland, in 't jaar 1297, kort na het sluiten der Vrede, wederom begonnen hadt; en MELIS STROKE verhaalt (q), dat hy, in 't jaar 1301, eenen inval deedt in Amsteland, welk aan Heere Guy afgestaan was, en welk hy, met geweld, wederom aan 't Bisdom zogt te brengen. De Rymchronykschryver voegt 'er by, dat deeze togt den Bisschop kwalyk bekwam; dat de Hollandsche Edelen en Steden de wapenen aangrepen, en de Stigtschen overwonnen, in een hevig gevegt, op de Hoogewoerd buiten Utrecht, waarin de Bisschop zelf, den vierden July des gemelden jaars, omkwam. Zomen nu onderstellen mogt, dat Gysbrecht van Amstel deel gehad hadt aan de onderneeming des Bisschops, en dat deeze hem van middelen en manschap voorzien hadt, om Amsterdam wederom in te neemen en te versterken; dan zou het verhaal van BEKA veel meer schyn van waarheid hebben, en niet zo zeer aanloopen tegen de Historie en gesteldheid dier tyden, als het nu schynt te doen. Doch jammer is 't dat zulk eene onderstelling op loutere gissing steunt, en door geen egt stuk of oud getuigenis, my bekend, bevestigd wordt.

Bewys dat de bruggen en vesten van Amsterdam, niet voor

6. Maar nu zal ik, ten besluite, een egt stuk bybrengen, waardoor het verhaal van BEKA, aan den eenen kant, onwaarschynlyker, en aan den anderen, waarschynlyker gemaakt wordt. Volgens de aangeroeerde onderstelling, zou Gysbrecht, in 't jaar 1301,

te

(q) In Jan II. bl. 191.

te Amsterdam wedergekeerd moeten zyn; het jaar volgens BEKA, zou hy toen de Plaats *ronds-* 1304, ge-
om gesterkt hebben; volgens anderen, zou slegt zyn.
 hy hiervan slegts een begin hebben gemaakt. Doch 't zy het werk begonnen of voltrok-
 ken ware; BEKA, en anderen, die hem ge-
 volgd zyn, verhaalen, dat de Haarlemmers
 en Waterlanders Gysbrecht verdreeven en
 de nieuwe werken om de Stad aan koolen
 gelegd hebben: en zy plaats en dit hun ver-
 haal lang voor het verhaal van het omko-
 men des Bisschops van Utrecht. Maar men 1304
 heeft nog eenen Brief (r) van *Willem*, Zoon
 van Graave Jan den II., *toit Aelbrechtsberge*,
 den twee-entwintigsten May des jaars 1304,
 gedagtekend, waarby blykt, dat Amsterdam
 toen nog *bruggen* en *vesten* hadt, die Jongk-
 heer Willem beveelt „ af te breeken en te
 „ slegten: te beginnen met den naaftko-
 „ menden Maandag, en binnen veertien da-
 „ gen daarna te voltrekken; zonder dat men
 „ dezelve ooit zou mogen hermaaken, dan
 „ by believen van hem en van *den goeden*
 „ *huden van zyne landen.*” Zo nu Amster-
 dam, in 't jaar 1304, nog bruggen en ves-
 ten gehad heeft, dan kunnen dezelve, kort
 na de dood van Graave Jan den I., of zelfs
 in 't jaar 1301, door de Haarlemmers en
 Waterlanders, niet geslegt geweest zyn.
 In dit opzigt, maakt, derhalve, de brief
 het verhaal van BEKA onwaarschynlyker.
 Doch men vindt 'er, daarentegen, iet an-
 ders in, welk BEKAS verhaal waarschyn-

(r) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 40 en onze Bylaagen
 op I: Deel, 1. Boek, Lx. B.

lyker moet doen voorkomen. Jongkheer Willem geeft, volgens ons affchrift van zynen Brief, voor reden van zyne strengheid over de Amsterdammers „ dat zy „ *Jan van Amstel*, Gysbrechts Zoon, en „ de moorders van Graave Floris hadden „ ingehaald.” Maar onder deeze moorders werdt Gysbrecht van Amstel geteld. Is 't dan niet te vermoeden, dat zy deezen, zo wel als zynen Zoon, Jan, in de Stad ontvangen zullen hebben? En zo hy 'er geweest is; zou hy de versterking der Stede dan niet hebben kunnen uitvoeren? Of al ware hy niet in de Stad geweest; zou eene versterking, door zynen Zoon ondernomen, niet bekwaamlyk aan hem kunnen worden toegeschreeven? En zouden de vesten, naderhand, niet op bevel van Jongkheere Willem hebben kunnen geslegt worden? En schoon de brief dit slegten niet aan de Haarlemmers en Waterlanders toeschryft, gelyk BEKA doet; 't kan egter zeer wel zyn, dat, die van Amsterdam zig, in 't jaar 1304, niet zeer gereed getoond hebbende tot het vernielen hunner Sterkten; Jongkheer Willem zig daartoe van eenige Haarlemmer- en Waterlandsche manschap bediend heeft. Doch dan zelfs zou het verhaal van BEKA, zo wel ten opzichte van den tyd als ten opzichte van verscheiden omstandigheden van 't gebeurde, voor zeer onnaauwkeurig moeten gehouden worden. Immers hy gewaagt niet van 't inhaalen van Jan van Amstel, Zoon van Gysbrecht, waarvan in ons affchrift van den Brief van den

jaa-

jaare 1304 klaarlyk gemeld wordt; schoon de plaats, in de uitgaave van den Heere *van MIERIS*, waarschylyk door een' misflag van den uitschryver of letterzetter, overgeslaagen is: welke uitlaating, ondertusschen, den zin van den Brief merkelyk verandert, gelyk wy wat laager zien zullen.

7. Zo men, eindelyk, na al 't gezeide, nog zo veel agting voor *BEKA* behouden wil, dat men aan zyn verhaal eenen goeden zin zou willen geeven, dan zal men 't, op deeze wyze, verstaan moeten „ dat Gysbrecht van Amstel, na de dood van Graave Jan den I., wederom in 't Land gekomen zynde, aangespannen heeft met Bischof Willem, die hem in staat gesteld heeft om, waarschylyk onder beleid van zynen Zoon Jan, Amsterdam wederom in te neemen en te sterken, in 't jaar 1301. Dat Gysbrecht, tot in 't jaar 1304, in 't bezit van Amsterdam gebleeven is, alzo de Hollanders, in dien tusschentyd, de handen vol werks hadden aan het verdryven der Vlaamingen uit Holland en Zeeland. Dat Jongkheer Willem, dit werk, gedeeltelyk ten minsten, onder de knie hebbende, om het verzwakken van Amsterdam begon te denken; dat hy, ten dien einde, het afbreeken der bruggen en het slegten der vesten beval, by den aangehaalden Brief. Dat Gysbrecht en de Amsterdammers zig hiertoe ongereed getoond hebbende, de Haarlemmers en Waterlanders, of uit eigen beweeging enou-
den

Onderstelling, die Be-ka's verhaal met andere stukken en schriften doet overeenkomen.

„ den wrok tegen de Amsterdammers, of
 „ aangezet door Jongkheer Willem, opge-
 „ trokken zyn naar de Stede, en bruggen en
 „ vesten in den brand gesteken hebben, na
 „ dat zy den ouden Heer van Amstel, an-
 „ dermaal, genoodzaakt hadden, zyn Va-
 „ derland te ruimen.” Op deeze wyze kan,
 dunkt ons, het verhaal van BEKA, zo men 't
 niet geheel verwerpen wil, met de egte stuk-
 ken en geschiedenissen deezes tyds, worden
 overeengebragt.

Aanmer-
 kingen
 over
 Vondels
 Gysbrecht
 van Am-
 stel.

't Is misschien niet onnut, hier, met een
 enkel woord, aan te merken, dat de Digter
 JOOST VAN DEN VONDEL, het kort ver-
 haal van BEKA tot een deftig en uitvoerig
 Treurspel willende herfmeeden, het verjaa-
 gen van Heere Gysbrecht, en het slegten der
 bruggen en vesten van Amsterdam opgesierd
 heeft met omstandigheden, die geenens grond
 altoos hebben in de Historie. De Tooneel-
 digters oordeelen, dat zy hiertoe vryheid
 hebben. Doch de lezers en aanschouwers
 hunner Tooneelstukken behooren zo wys te
 zyn, dat zy 'er de waarheid der geschiede-
 nisse nimmer in zoeken. De wyze van het
 inneemen der Stad, het bemagtigen van de
nieuwe Kerke, die eerst honderd jaaren laa-
 ter gebouwd werdt; de moord in 't *Klooster*
van S. Clara, dat ook nog niet in wezen
 was; de bedryven omtrent den *Schreijerstoo-*
ren, het *Stadhuis*, de *Beurs* zelve, welke
 laatste wel drie eeuwen laater gestigt is; dat
 alles en veel meer bewyft, dat de Tooneel-
 digter Amsterdam eer heeft willen vertoo-
 nen,

nen, zo als het kort voor en in zynen tyd was, dan zo als het bestondt, in 't begin der veertiende eeuw. Hy erkent, in het *Voorspel*, dat hy eene geschiedenis ten tooneele voert, die toen drie honderd jaaren oud was; zingende

Het nieuw Tooneel dry eeuwen springht te rugh,

Om Aemstels vesten te verstooren.

En nogtans doet hy (*Act. IV. Sc. II.*) *Arend van Aemstel* van Amsterdam zeggen:

De groote aeloude Stad, vermaert in oorelogen,

Zoo Scheepryck, en voor wie zich zee en stromen bogen,

Gaet plotselijck te gronde, en zinckt met eenen slag.

Doch men ziet ligtelyk, dat de Digter zig hier Amsterdam verbeeld heeft, zo als het in de zeventiende, niet zo als het in de veertiende eeuw was. Al dit zy egter niet gezegd, om de waarde van zyn schoon Tooneelstuk te verkleinen; maar alleen om min opmerkende te binnen te brengen, dat men de waarheid der geschiedenissen uit andere bronnen scheppen moet.

Werwaards Gysbrecht van Amstel, 't zy Onderna den moord van Graave Floris, in 't jaar 1296, 't zy na het slegten der vesten van Amsterdam, in 't jaar 1304, eindelyk ge-
 weeken, en waar hy overleeden zy, is, zes weetens, van geen oud Schryver aangetekend. Wy hebben, hier voor (s), reeds
 Gysbrecht van Amstel zig, op't laatst van zyn leeven, ge- met der

(s) *Bladz. 44.*

woon
naar
Pruiffen
begeven
hebbe.

gezien, dat hy zig, in 't jaar 1297, ten minften eenigen tyd, in Vlaanderen onthouden heeft. Zyn Zoon bevondt zig, volgens 't gene men MELIS STROKE berigt hadt, in 't jaar 1304, te Utrecht (t). Maar zo hy zelf, van deezen Zoon verzeld, omtrent het jaar 1300 of 1301, wederom in Amsterdam gekomen is, fchynt hy aldaar, tot in 't jaar 1304, gebleeven te zyn. Doch werwaards hy toen vertrokken zy, is onzeker. Eene oude overlevering, van welke ik egter geen ouder gewag vindt, dan by MONTANUS (u), ten ware men zig hier ook op de gedagten van den Digter JOOST VAN DEN VONDEL beroepen wilde (v); berigt ons „ dat „ Gysbrecht naar Pruiffen getrokken is, en „ aldaar eene Stad, *Holland* genaamd, ge- „ bouwd of bewoond heeft.” En schoon de gegrondheid deezer overleveringe, tot hier- toe, door geene egte bewyzen, heeft konnen bevestigd worden, agt ik het der moeite waardig, in eenige aanmerkingen te doen zien, dat zy niet van waarschynlykheid ontbloot is.

I. Wy merken, in de *eerste* plaats, aan, dat Pruiffen, ten deezen tyde, een land was, waarin zig edel en onedel. uit Duitschland en uit de Nederlanden, begon neder te zetten. De Ridders van de Duitfche Orde hadden, omtrent het jaar 1226, eerst voet gekreegen in Pruiffen, welk toen nog ongeloovig was. De overwinningen, die zy op de on-

(t) Zie hem in Jan den II. bl. 253.

(u) Leeven der Heeren van Amftel, by DOMSELAAR II. Boek, bl. 148. en by COMMELIN bl. 122.

(v) Zie zyn' Gysbrecht van Aemftel, *Art. V. Scen. IV.*

ongeloovigen behaalden, waren oorzaak, dat hun, door den tyd, een groot gedeelte van 't gewest onderworpen werdt (w). De voorspoed der Ridderlyke wapenen lokte elk uit, om zig naar Pruiffen te begeeven, en deel te verkrygen aan de zege, die aldaar bevogten werdt. Veele Duitsche en Nederlandsche Edelen traden zelfs in de Orde, en, in de veertiende eeuw in 't byzonder, werden, onder de vreemden, die zig in Pruiffen onthielden, Brabanders, Vlaamingen, Gelderschen en Hollanders zelve opgeteld (x). Wat wonder is 't dan, dat ook veele Hollandsche Edelen, die, na het ombrengen van Graave Floris, balling's Lands zwerven moesten, zig naar Pruiffen onder de Ridders der Duitsche Orde begeeven hebben? En wat onwaarschynlykheid is 'er in, dat Gysbrecht van Amstel zig, toen hy 't hier te Lande niet langer houden kon, by zyne oude vrienden in Pruiffen vervoegd heeft? Sommigen, 't is waar, schynen vreemd te vinden, dat Gysbrecht een verblyf zou hebben gaan zoeken in een land, daar 't, sedert veele jaaren, vol onrust en oorlog was (y). Doch de oorlog, en vooral een oorlog tegen de ongelooovigen was juist, 't gene de Ridders van deezen tyd sterk aanlokte; inzonderheid, wanneer dezelve, gelyk in Pruiffen, met voordeel gevoerd werdt. En zo men al waanen mogt, dat

(w) *Vide Chron. Eq. Ord. Teuton. in MATTHEI Analect. Tom. V. p. 682 & seqq.*

(x) *Chron. Eq. Ord. Teuton. p. 781, 792.*

(y) H. VAN RYN *in de Kerk. Oudh. IV. Deel, bl. 182.*

dat Gysbrecht, die, toen hy Amsterdam of Amstelland verliet, al zeer hoog van jaaren geweest moet zyn, weinig lust ten oorloge kan gehad hebben; was hy gewisselyk nergens veiliger, dan onder zyne vrienden, de Hollandsche Edelen, welken men, volgens onze onderstelling, in Pruiffen een verblyf hadt toegestaan.

2. Men voege hier nu, in de *tweede* plaats, by, dat het meer dan eene bloote onderstelling is, dat 'er, omtrent het einde der dertiende, of het begin der veertiende eeuw, Hollanders in Pruiffen aangekomen zyn, naar welke het Steedje *Holland*, welk nog in wezen, en drie mylen zuidoostwaards van Elbing gelegen is, den naam gekreegen heeft. CHRISTOFFEL HARTKNOCH heeft, uit oude Handvesten, dit *Holland* betreffende, opgemaakt „ dat het, omtrent het jaar „ 1290, door *Meneko*, of *Meinhardus de* „ *Querfurt*, Opperkommandeur van Pruiffen, in de Landstreek *Pazlaken*, gebouwd, „ en naar de eerste bewooners, die uit Holland gekomen waren, *Holland* genoemd „ is (z).” Een ander Hoogduitsch Schryver tekent aan „ dat de Stad *Holland*, door „ eenige Hollanders van Adel, die uit Holland verdreeven waren, gebouwd is (a).” 't Is waar, dat, volgens onze onderstelling, de Hollandsche Edelen, niet voor het jaar 1296, in Pruiffen gekomen zyn, en Gysbrecht

(z) De Orig. Gent. Pruffic. by H. VAN RYN op de Kerk. Oudh. IV. Deel, bl. 182.

(a) CASP. HENNEBERG Verkl. der groote Pruißische Landtafel, p. 158.

brecht van Amstel nog laater; daar *Hartknoch* het stigten van *Holland* vroeger schynt te stellen; doch men moet hierop, *voor eerst*, aanmerken, dat *Hartknoch* met eenige ruimte spreekt van den tyd van het stigten van *Holland*, dien stellende *omtrent* het jaar 1290, 't welk zeer wel zo opgevat kan worden, dat het met onze onderstelling, volgens welke, de *Hollanders*, niet voor het jaar 1296, in *Pruiffen* gekomen zyn, overeenstemt. *Hartknoch* schryft, *ten anderen*, het stigten van *Holland* toe aan *Meneko van Querfurt*, Opperkommandeur van *Pruiffen*. Doch, volgens de boven aangehaalde *Chronyk van de Ridderen der Duitfche Orde*, is 'er geen Kommandeur in *Pruiffen* geweest, die diergelyken naam gevoerd heeft, voor het jaar 1299. Zie hier de eigen' woorden deezer *Chronyke*: *Ende in den jaer M. C. C. ende X C I X. sette dese Hoichmeister [Godefridus, Grave van Hoeloch], enen anderen Lantmeister in Pruyffen, ende heit Heer Mencke van Overbrouwe, ende was die dertiende Lantmeister in Pruyffen (b). Zo Menke van Querfurt of van Overbrouwe, in 't jaar 1299, eerst gebied in Pruyffen gekreegen heeft, schynt hy de Stad, voor dien tyd, niet te hebben konnen stigten: hy heeftze, derhalve, naar de aangekomen' *Hollanders*, die na, en, misschien, eenige jaaren na het jaar 1296, in *Pruiffen* aankwamen, zeer wel *Holland* konnen noemen. De *Ridders der Duitfche Orde* behielden, wyders, de *Stad* en het *Slot Hollant*, by*

(b) Chron. Equit. Ord. Teuton. p. 766.

de verdeeling van Pruiffen, die, in 't jaar 1466, tuffchen hen en den Koning van Poo-
len, gemaakt werdt; gelyk uit de lyst van de
plaatsen, welken in die verdeeling kwamen,
te zien is (c).

3. Wat nu, in de *derde* plaats, Gysbrecht
van Amstel in 't byzonder betreft; 't ver-
trek van veele Hollanders naar Pruiffen was,
veelligt, nog de eenige reden niet, welke
hem besluiten deedt, om derwaards de wyk
te neemen. Hy was een Stigtsch Edelman.
En de Ridder van de Duitfche Orde hadden,
reeds van omtrent het jaar 1230 af, een
Huis by Utrecht gehad. 't Is zeer te
vermoeden, dat Gysbrecht, onder deeze
Ridders, ook zyne vrienden gehad zal heb-
ben, die hem gelegenheid hebben konnen
geeven tot een verblyf in Pruiffen onder
hunne medebroeders: en zal dit dan de
plaats buitens Lands zyn geweest, alwaar
zy hem, volgens het getuigenis onzer Chro-
nyken (d), tot aan zynen dood toe, van on-
derhoud zullen verzorgd hebben. Men vindt,
ten minften, dat, in laater tyd, een, uit
het geflagt van Amstel zelf, Ridder, en een
ander, Landkommandeur van den Duit-
fchen Huize te Utrecht geweest is (e).

4. Wanneer wy hierby nu, *eindelyk*, in
aanmerking neemen, dat men niet alleen o-
verblyffels van Nederlandsche, maar zelfs
in 't byzonder van Stigtsche naamen in Pruis-
fen

(c) *Vide* Chron. Eq. Ord. Teuton. p. 815.

(d) *Zie* hier voor, bl. 44.

(e) MATTHÆI Contin. Chron. Ord. Teuton. p. 334. MON-
TANUS by DOMSELAAR II. Boek, bl. 149.

fen vindt, dan zal de overlevering, dat Gysbrecht van Amstel, een Stigtsch Edelman, zig, in zynen hoogen ouderdom, naar Pruiffen begeven heeft, nog al meer bevestigd worden. Men vindt aldaar, nog in 't jaar 1466, een Slot *Belgenborch*, vermoedelyk zo genoemd naar de *Belgen* of *Nederlanders*; eene Stad *Rosenborch*, van welken naam men, ten deezen tyde, een Slot hadt tusschen Leiden en den Haage; een Slot *Wildenborch*, vernoemd, zo 't schynt, naar een Huis van dien naam, te Vegten by Utrecht, en eene Stad *Vredeland*, welken naam ook het Slot aan de Vegt droeg, welk eertyds, door Gysbrecht van Amstel, bezeten geweest was; om niet te spreken van verscheiden' andere Steden en Sloten in Pruiffen, welker naamen van Stigtsche of Hollandfche Plaatsen ontleend schynen (*f*). Al het welke, gevoegd by den naam der Stad *Holland* by Elbing, het meer dan waarschynlyk maakt, dat zig, omtrent den aanvang der veertiende eeuw, Hollanders en Stigtschen in Pruiffen hebben nedergezet, en onzes agtens niet weinig strekt tot bevestiging der overleveringe, dat Gysbrecht van Amstel zig, op 't einde zyns levens, met der woon naar Pruiffen begeven heeft.

Doch wat 'er van de gegrondheid deezer overleveringe zyn moge, het huis van Amstel heeft, na deezen tyd, nooit wederom eenig bewind over Amstelland of Amsterdam gehad. Zelfs durfden zy, die uit dec-

Verval
van 't
Huis van
Amstel.

zen

(*f*) Vide Chron. Eq. Ord. Teuton, p. 814, 815.

zen huize in 't Land bleeven, of naderhand uit hunne ballingschap te rug kwamen, den voorigen naam, of het oude geslagtwapen in langen tyd niet voeren. Sommigen namen, volgens eene oude overlevering, die in den huize van WITSEN bewaard is, den naam van *Banning* aan, om dat zy *balling*'s Lands gezworven hadden, of *gebannen* geweest waren (*g*), en geraakten hier, door den tyd, in de Regeeringe. Eenigen bega-ven zig tot den landbouw, en betaalden schot, gelyk de onedelen plagten (*b*). De naam van *Amstel* is dus, voor eenen tyd, hier te Lande, geheellyk ondergegaan. De Zoonen van Arend van Amstel, Gysbrechts Broeder, namen den naam aan van *Tjffelstein*, welk hy by huwelyk verkreegen hadt (*i*). Doch hunne nakomelingen hebben, in laater' tyd, den naam van *Amstel* wederom aangenomen: die ook, federt, door anderen van burgerlyken stamme, doch uit deezen huize herkomstig, gevoerd is.

Amster-
dam ver-
lieft zy-
ne mark-
ten en
vryhe-
den.

Het jaar 1304, waarin Jongkheer Willem van Holland, gelyk wy boven zagen, het breeken der bruggen en het flegten der vesten van Amsterdam beval, was, ook in andere opzigten, ongelukkig voor de Stede. Volgens de uitgaave van Jongkheere Willems Brief in het *Charterboek* van den Heere VAN MIERIS (*k*), waren de Amsterdammers schuldig geweest aan den moord van Graa.

(*g*) Uit Aantek. van Burgem. N. WITSEN.

(*b*) Ongen. Klerk, *bl.* 178.

(*i*) Zie MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 71, 71.

(*k*) II. *Deel*, *bl.* 40.

Graave Floris den V. Men leeft aldaar, *dat die van Aemstelerdamme die geene waaren, die dier Graue Floris metter hant vermoorden, die wy ute die Lande verzworeen hadde.* Doch in deeze leezing schuilt een blykbaare misflag, die zig, voor kundigen en opmerken- den, terstond ontdekken moet. Nergens vindt men, dat de ingezetenen van Amster- dam deel aan den moord van Graave Flo- ris gehad hebben; veel min, dat zy dit werk, *met eigen hand*, zouden hebben uitgevoerd; en even weinig, dat zy daarom *uit den Lande verzworeen* waren. De moord des Graaven was een werk van de Edelen, niet van de Steden of van de Gemeente. Men hadt zig ook by eede verbonden (1), niet om de in- gezetenen van eenige Stad, 't welk in zig zelf ongerymd geweest zou zyn, maar om zeker getal van Edelen uit het Land te hou- den. Gysbrecht van Amstel, een deezer Edelen, was zelfs geen Heer van Amsterdam meer, toen hy Graaf Floris hielp vangen en ombrengen. Men ziet, uit dit alles, klaar- lyk, dat Jongkheer Willem niet kan hebben willen zeggen, dat die van Amsterdam Graaf Floris vermoord hadden, en daarom ten lan- de uit *verzworeen* waren. In de uitgaave van den Heere VAN MIERIS, zyn eenige woorden uitgelaaten, die, in ons affchrift van den Brief, bewaard zyn, en alle zwaarig- heid ophelderen. Wy leezen, *dat die van Aemstelredame die ghenen waren die Janne van Aemstelle inhaelde, en die ghene die dien graue*

(1) Zie hier voor, bl. 47.

graue Florense mette hant vermoredē, die wite diē Landen verſworen hadde. En hier worden de Amſterdammers niet van den moord beſchuldigd; maar van het *inbaalen* voor *eerſt* van Jan van Amſtel, Gysbrechts Zoon, *enten anderen* van zulken, die ſchuldig aan den moord geweest, en daarom ten Lande uit gezworen waren; onder welke laaſten, volgens BEKA, Gysbrecht zelf geweest is. 't Schynt, dat de Heer VAN MIERIS, in zyn Affchrift van den Brief, juist zo als wy gelezen heeft, om dat hy, in den inhoud van den zelve, geſteld heeft, dat Amſterdam veroordeeld wordt, om bruggen en veſten te flegten, *als ingebaald hebbende Jan van Aemſtel, en de genen, die Graaf Florens vermoord hadden*: 't welk, in zyne uitgaave van den brief zelve, is overgeſlaagen. Dat nu de Stad zulke Luiden ingelaaten, of *ingebaald* hadt, werdt haar zo duur aangerekend, dat haar „ alle haare vryheden en markten, die zy van den Graave „ of van deſzelfs Voorvaders verkreegen „ hadden, werden afgenomen. Zy moeft, „ daarenboven, het gruitgeld dubbel betaalen: en nog behieldt 's Graaven Zoon „ aan zig, haar te doen boeten voor 't gene zy, jegens hem, jegens de Stad van „ Haarlem, jegens de goede luiden van „ Kennemerland en Waterland, en jegens „ andere goede luiden misdaan hadt (m).”

Men ziet hieruit ligtelyk, dat Amſterdam, door zulk een vonnis, in veel erger ſtaat ge-

Aanmerkingen
over het

(m) Zie in de Bylaagen op I. Deel, I. Boek, L^x. B.

geraakte, dan het te vooren geweest was. vonnis, ten na-
deele der
Stede
geveld.
Ondertuffchen, geeft ons dit vonnis zelf eenig gering licht omtrent den voorigen toestand der Stede, welk men elders te vergeefs zoeken zou. Wy moeten 'er, derhalve, nog eenige korte aanmerkingen over maaken.

I. *Voor eerst*, blykt uit dit vonnis, welk men met regt een Graaflyk vonnis noemen mag, alzo Jongkheer Willem, ten deezen tyde, 's Lands Regeering, van wege zynen Vader, Graave Jan den II., waarnam, dat Amsterdam, voor deezen tyd, *vryheden en markten* van den Graave of deszelfs Voorzaaten verkreegen hadt. Maar men heeft, tot nog toe, geen blyk gevonden van eenige andere *vryheid*, aan de Stede verleend, dan van de tolvryheid, haar, in 't jaar 1275 en in 't jaar 1291, door Graave Floris den V., geschonken. 't Vonnis alleen leert ons, dat zy ook *markten*, 't zy week-, of jaar- of andere markten, gehad heeft, die haar nu, nevens alle haare andere *vryheden*, en derhalve ook met de tolvryheid, benomen werden. Wy hebben tegenwoordig te weinig kennis van de omstandigheden, waarin, en van het oogmerk, waarmede dit vonnis geveld werdt, om van de regtvaardigheid of onregtvaardigheid van het zelve te kunnen oordeelen. Wy weeten niet, hoe veel magt de ingezetenen van Amsterdam gehad hebben, om den intogt van Jan van Amstel en van de moorders van Graave Floris te weeren. Wy weeten, derhalve, ook niet,

hoe ver zy over dit inhaalen te beschuldigen zyn. 't Moet ons zelfs zeer vreemd voorkomen, dat Jongkheer Willem, in 't jaar 1304, zo streng een vonnis velt over eene Plaats, waarvan de Heerlykheid, in 't jaar 1300, aan zynen Oom Guy opgedraagen was, en die, na deeze opdracht, keuren en voorregten van denzelven ontvangen hadt. 't Komt daarom by my zeer in bedenking, of men niet agten moet, dat Jongkheer Willem, het Graaffchap van Holland, ten deezen tyde, ingewikkeld vindende in den oorlog met Brabant en Vlaanderen, om welken te voeren onder anderen geld noodig was, het vonnis van Amsterdam zo streng heeft willen stellen, om de Plaats, die in haare eerste opkomst was, te noodzaaken om hem, tegen hergunning der voorige vryheden, eenige penningen op te schieten. Wat hiervan zy, zeker is 't, dat de Stad de voorige vryheden, en nog meer anderen daartoe, eerlang, wederom gekreegen heeft, gelyk wy beneden toonen zullen.

2. Dat het ondertusschen Jongkheere Willem om geld te doen was, blykt uit dat gedeelte van het vonnis, waarby aan die van Amsterdam belast wordt, het *Gruitgeld* dubbel te betaalen. De Graaven van Holland vorderden, ten deezen tyde, onder andere lasten, zeker *Gruitgeld* van 's Lands ingezetenen, die bier brouwden, en van zulken, welker beroep brouwen was, in 't byzonder. JAN VAN HOUT, een Schryver der zestiende eeuw, vermoedt, niet zonder grond, dat

Wat
Gruite en
Gruitgeld
geweest
zy.

dat het woord *grute* of *gruite* afkomstig is van *gruijen*, dat is, *groeijen*, en zo veel betekent, als *mout*, zynde *gerst* of ander graan, welk, eenigszins vogtig gemaakt, *groeit* of *uitspruit*, en zo om bier van te koo- ken gebruikt wordt (*n*). De Graaven wa- ren van ouds gewoon, de *gruit* of het *mout* te leveren aan elk, die bier brouwde, en hiel- den 'er voorraad van, in een *Gruithuis* of *Moutery*, ten deezen einde opgereg, wel- ke zy gewoon waren te verhuuren; gelyk duidelyk blykt uit eenen Brief van Graave Willem den III. van den zestienden May des jaars 1322 (*o*). Doch 't schynt, dat zy, door den tyd, ook aan byzondere perfoonen hebben toegestaan, hun eigen *mout* te maa- ken, en zelfs bier met hoppe, welk duuren kon, te brouwen (*p*), mids men hun zeker regt betaalde, welk gemeenlyk *gruitgeld*, en ook wel *ketelgruit*, naar den *brouwketel*, waar- in de *gruit* werdt gekookt, genoemd werdt (*q*). De Amsterdammers, die, federt het jaar 1297, den Graave van Holland niet al- leen ter heirvaart plagten te volgen, maar hem ook zekere lasten te betaalen (*r*), vol- deeden ook dit *Gruitgeld*. In 't begin der zestiende eeuw, beloofden negen brouwers, en veelligt waren 'er, ten dien tyde, geen meer in de Stad, vier ponden grooten vlaams 's jaars

(*n*) Dienstbouck der Stede Leyden, *bl.* 14.

(*o*) Zie MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 289.

(*p*) Id. *ibid.* *bl.* 256.

(*q*) Vide MATTH. de Jure Gladii. p. 218, 248. ejusd. Not. in Tom. III. Anal. p. 258 & seqq. BLEYSWYCK Beſchr. van Delft *bl.* 696 enz.

(*r*) Zie MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 11.

jaars voer de grute te zullen betaalen in Stads Kasse, midts dat de Regeering de Graaflykheid voldeede (s). 't Gruitgeld beliep, eenige jaaren laater, wanneer het, door den Graave, aan de Stad verkogt werdt, een *negenmanneken of deutgen op elk vat bier* (t). 't Was dit regt, welk zy, in 't jaar 1304, verpligt werden dubbel op te brengen. In MIERIS uitgaave van den Brief van Jongkheere Willem, leeft men, desaaangaande, voort dat men dat gruitgeld dubbeld oft twevoudig aldaer geeven zal, dat hier na Sparendamme legghet na en maendaghe in te gane, behoudende elke manne zyns rechts, utegenomen die van Aemstelredamme. Doch het oorsprongkelyke van ons affchrift was, na de woorden *geuen sal*, ten minsten een regel ver, onleesbaar, en dan volgden eerst de woorden *dat hierna te Spaarnedamme legghet*; die ons, by gebrek van kennisse van 't gene'er onmiddelyk voorgaat, duister blyven, en die ook in MIERIS uitgaave geen zinnen hebben. Zienze op het Sluisgeld, welk te Spaarnedam betaald werdt (u)? of zienze op het leggen van den Spaarnedammerdyk, dien Graaf Floris, in 't jaar 1285, belast hadt te leggen, naar de raaminge der Heemraaden van Rynland, die toen *Heemraaden van Spaarnedamme* genoemd werden (v), *behouden elkes mans zyns rechts* (w)? 't Laatste

(s) Groot Memoriaal's. N. I. f. 253 vers.

(t) Handv. bl. 185. [72.]

(u) Handv. van Rynl. bl. 1.

(v) Ibid. bl. 7.

(w) Ibid. bl. 5.

fte zou eenigen fchyn hebben, om dat men deeze laafte woorden ook in den Brief van Jongkheere Willem vindt. Doch wy durven hier niets befluiten. De plaats is verminkt en duifter.

3. Wy maaken geene aanmerking over 't regt, welk Jongkheer Willem zig voorbeheldt, om de Amfterdammers te doen boeten wegens 't gene zy, tegen de Haarlemmers, Kennemers, Waterlanders en anderen, geoordeeld werden misdaan te hebben; om dat wy 'er, te vooren (x), reeds van hebben gewaagd.

Guy van Henegouwen, Heer van Amftel-land en Amfterdam, was, in 't jaar 1301, Biffchop van Utrecht geworden, en moest derhalve, volgens de voorwaarden, waarop hem die Heerlykheden waren opgedraagen (y), van toen af, afftand van dezelve gedaan hebben ten behoeve van zynen Broeder, Graave Jan den II. Doch hy deedt den den Graave zo veel dienft in den kryg tegen de Vlaamingen, in welken hy zelfs gevangen, en niet dan na verloop van eenen geruimen tyd, tegen den Zoon des Graaven van Vlaanderen, uitgewiffeld werdt; dat Graaf Jan hierdoor fchynt bewoogen geworden te zyn, om Guy in 't bezit der Heerlykheid van Amftel te laaten. Maar toen Willem de III., in Auguftus des jaars 1304, Graaf geworden was, fchynt hierin eenige verandering gekomen te zyn. De Graaf werdt,

Guy van Henegouwen, Biffchop geworden, blyft egter Heer van Amftel.

(x) I. Deel, I. Boek, bl. 57.

(y) Zie hier voor, bl. 49.

werdt, zo 't ons voorkomt, bedugt, dat Biffchop Guy de Heerlykheid van Amftel, die van ouds tot het Stigt behoord hadt, voortaan, als Biffchop, en niet meer uit hoofde der gifte van Graave Jan den II. zou willen blyven bezitten; waardoor hy van het regt, om, ten minfte na Guys dood, wederom in 't bezit der Heerlykheid te treden, verfteken geweest zou zyn. En de Biffchop fchynt hem hieromtrent niet te hebben kunnen geruft ftellen, dan door het verleenen van eenen Brief, die nog voorhanden, en den negenentwintigften Juny des jaars 1309 gedagtekend is. De Biffchop verklaart, in den zelve „ dat hy de Heerlykheid van Amftel niet hielt, uit hoofde van zyn Bifdom van Utrecht; maar eeniglyk uit hoofde der gifte van zynen Broeder, Graave Jan den II. hem, eer hy Biffchop van Utrecht werdt, gedaan (z).” Op deezen voet, liet Graaf Willem de III. Biffchop Guy in 't bezit der Heerlykheid van Amftel.

Hy ftaat af van deze Heerlykheid, ten behoeve van Graave Willem den III.

Doch 't leedt niet lang, of daar viel iets voor, 't welk Graaf Willem, eerder dan men verwacht zou hebben, treden deedt in 't bezit deezer Heerlykheid. De aanhoudende bewegingen der Stellingwerper Friezen hadden Biffchop Guy aangezet, om, ter hunner beteugeling, een Slot op te werpen te Vollehove. Voor dit Slot, floegen de Stellingwerpers het beleg. Doch Graaf Willem, om byftand aangezocht door zynen Oom, be-

fchreef

(z) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 86.

schreef Heirvaart in Holland, stak de Zuyderzee over met een Leger, en noodzaakte de Friezen tot het opbreken van 't beleg; waarop eerlang een Verdrag volgde (a). De dienst, dien Graaf Willem, ter deezer gelegenheid, deedt, was Bisschop Guy zo veel waardig, dat hy hem, of eer, of kort na dat dezelve gedaan was, by eenen brief van den elfden October des jaars 1311, onder andere goederen, alle de inkomsten van den Lande van Amstel opdroeg, alle inwooners van den gemelden Lande ontbiedende, *dat si hem ghehorich ende onderdanich zouden sien als haren Here, tot alle sinen ghebode ende wille*, met beding dat hy alles zo lang bezitten zou, tot dat het Bisdome hem de kosten, in den Frieschen oorlog gemaakt, volkomenlyk voldaan zou hebben (b). Op deeze wyze, kwam WILLEM DE III. wederom in 't bezit der Heerlykheid van Amstelland en Amsterdam, die, in 't jaar 1300, aan Guy, tegenwoordig Bisschop van Utrecht, opgedraagen geweest was.

Ondertusschen, was, ten deezen tyde, nog niet klaarlyk beslist, of de Graaf van Holland de Heerlykheid van Amstel niet nogter leen bleef houden van het Bisdome van Utrecht. Immers Graaf Willem de V. verklaarde, in de jaaren 1351 en 1356, dat hy deeze Heerlykheid nog op den zelfden voet van 't Stigt houden wilde, als zy, door de laatste Heeren van Amstel, bezeten geweest was;

(a) BEKA in Guidone p. 107, 108.

(b) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 121.

was; gelyk wy, in 't vervolg deezer Historie, zien zullen. Eenige oude Schryvers hebben aangetekend, dat Willem de III., eerst na de dood van Bisschop Guy, die op den negenentwintigsten May des jaars 1317 voorviel, in 't bezit tradt der Heerlykheid van Amstel (c); doch 't is ten hoogsten waarschynlyk, dat hyze, al terstond na de opdracht des jaars 1311, bezeten zal hebben.

Eenige ballingen keeren in 't Land van Amstel weder.

1321.

Willem de III. was nog niet veele jaaren in 't bezit deezer Heerlykheid geweest, of eenigen, die, ter gelegenheid van den moord van Graave Floris, uit den Lande van Amstel voorvlugtig geweest waren; zogten naar middel, om veiliglyk derwaards weder te keeren. En 't gelukte hun, eerlang, den Graaf te beweegen, om hun zulks te veroorlooven. Hy magtigde, op den agtenentwintigsten April des jaars 1321, Jakob, Bisschop van Zuden, in 't Eiland Creta, Simon van Benthem en Gerard van Raaphorst, Ridders, en Engelbrecht, zynen Rentmeester in den Haage, om met de ballingen te handelen over de voorwaarden, waarop zy zig met den Graave verzoenen, en voortaan veiliglyk in 't Land van Amstel verblyven zouden kunnen (d). En 't is ten hoogsten waarschynlyk, dat verscheiden' zig van deeze gelegenheid bediend zullen hebben, en sedert in hun Vaderland wedergekeerd zullen zyn.

Staat der

In wat staat, Amsterdam zig, omtrent dee-

(c) BEKA in Guidone p. 109. VELDENAAR bl. 75.

(d) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 235.

deezē tyd, bevondt, hebben wy, in 't Stad Am-
eerste Boek van 't *eerste Deel*, kortelyk onder- fterdam,
 zogt. De Plaats hadt, naar 't fchynt, in 't ten dee-
 jaar 1300 of 1301, Stads regten verkree- zen tyde.
 gen van Heere Guy. Doch haare vryhe-
 den en markten waren haar, in 't jaar 1304,
 benomen: haare bruggen werden afgebro-
 ken, en haare wallen geslegt, in 't zelfde
 jaar. Hoe lang zy haare Vryheden heeft
 moeten missen, is my tot hiertoe nergens
 klaarlyk gebleeken. Zy is egter, ongetwy- 1323.
 feld voor 't jaar 1323, eenigszins verzoend
 geweest met Graave Willem den III., die,
 in eenen Brief van den eersten Augustus des
 gemelden jaars, beveelt, het Oostersche en
 Stigtsche bier, welk in zynen Lande gevoerd
 werdt, in eene der twee *Steden*, *Medenblich*
 of *Amstelredamme*, te komen vertollen (e):
 uit welken Brief niet alleen op te maaken
 is, dat de buitenlandsche handel, ten dee-
 zen tyde, begon toe te neemen te Amster-
 dam; maar ook, dat de Graaf de Plaats
 wel wilde begunstigen met den ontvangst
 van zynen tol: 't welk overal, waar het
 ooit geschiedde, neering en vertiering plagt
 aan te brengen. Men merke hier ook, in
 't voorbygaan, aan, dat de Graaf Amster-
 dam eene *Stad* noemt. Ook leeft men, in
 eenen anderen zyner brieven van den jaare
 1336, reeds in 't *eerste Boek* van 't *eerste*
Deel (f), aangehaald, van *der porte*, dat
 is,

(e) MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 327.

(f) Bladz. 29.

is, de Stad van *Aemstredamme*. 't Een en 't ander toont klaarlyk, niet alleen dat Amsterdam, niet eerst in 't jaar 1342, gelyk in 't gemeen geloofd wordt, voor eene Stad erkend geweest is; maar ook, van Willem den III. eenige Privilegien ontvangen heeft, die niet in de uitgegeven' *Handvesten* geplaatst, en daarom aan onze Beschryvers van Amsterdam onbekend geweest zyn (g). 't Is; wyders, ten hoogste waarfchynlyk, dat die van Amsterdam ook geweest zyn onder de ingezetenen van Amstelland, die, in 't jaar 1332, of wat eerder, onder beleid van *Willem Kuser*, Baljuw van Rynland, het Slot te Hagestein, waaruit de Slotvoogd *Henrik* het Stigt van Utrecht veel overlafst plagt aan te doen, ten behoeve van Graave Willem den III., hielpen bemagtigen (h).

De Stad was nu zo zeer aangenomen in getal van Huizen en ingezetenen, dat haare Kerk, in 't jaar 1334, verklaard werdt voor eene Kerspelkerk op zig zelve; daar de ingezetenen der Stede, nog in 't jaar 1323, tot het Kerspel van *Ouder Amstel* of Ouderkerk behoord hadden (i). Nogtans blykt niet, dat zy tegenwoordig nog in eenige Staatshandelingen gekend, of tot bekragtiging van Graaflyke Verdragen geroepen werdt; gelyk, ten deezzen tyde, van de Steden Dordrecht, Haarlem,

Haare
Kerspel-
kerk
wordt
van de
Kerk van
Ouder-
Amstel
geschei-
den ver-
klaard.

1334.

(g) LE LONG bl. 189 enz.

(h) BEKA in Joanne III. p. 114.

(i) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 304, 562.

I. BOEK. GESCHIEDENISSEN. 83

lem, Delft en Leiden aangetekend is (*k*). Doch daar verlieden maar weinige jaaren, of Amsterdam werdt onder de goede Ste- den van Holland geteld, in gewigtige Graaf- lyke handelingen gekend, en ter gemeene Dagvaarten beschreeven; gelyk wy, in 't volgende Boek, zien zullen.

(*k*) *Voiez* P. D'OUDEGHERST Chron. de Flandres *Ch.* CXLIX. *f.* 246 *vers.*

BYLAA-
GE.
L. A.

B Y L A A G E

op het II. DEEL, I. BOEK.

L. A.

Keizer FREDRIK DE I. beslist het geschil tusschen de Kanonniken van S. Maria te Utrecht, en Egbert van Amstel, in 't jaar 1156.

Ex Copia, quæ servatur in Scriniis Majoris Ecclesiæ Trajectinæ.

In nomine sanctæ & individue Trinitatis Amen.
I Ego Fredericus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus notum facio tam posteris quam præsentibus, quomodo contentionem, quæ inter fratres nostros Canonicos videlicet Beatæ Mariæ & ENGBERTUM Ministerialem Beati Martini fuerat, absciderimus, & quomodo eorum querimoniam, quæ coram nobis mota est, prudenti principum consilio terminaverimus. Cum enim dicti fratres cum ipsorum Advocato, Henrico videlicet Comite de Gelre, coram nobis conquererentur, quod idem Engbertus quorundam novalium justitiam, censum, decimas, quas coram Herberto bonæ memoriæ Episcopo eis recognoverat, iterum invasisset, & ad hoc probandum testes idoneos produxissent, ipse artatus dispensationem tandem cessit, & ea, de quibus fratres conquerebantur, tam Ecclesiæ quam Advocato & fratribus coram nobis resignavit. Sed, nihilominus orta contentione de latitudine terminorum, principum consilio & utriusque partis consensu prudentes regionis illius viros Walterum videlicet de A, Alberonem de A, Henricum de Londerstoetbe, Alar-

Alardum Cultell sacramento constrinximus, ut ac- BYLAA-
ceptis judiciis sicut scirent, vel sicut perscrutari a GE.
veracioribus terræ possent sub attestatione jurisju- Lf. A.
randi sui eos veraciter sequestrando discernent.
Idem ad nos reversi contestati sunt, a Brunthe-
sloithe fratrum esse omnem decimam novæ terræ
usque ad terram Wilbelm de Velsen & domum
Walteri & ad vallum quod Dyck vocatur, ex-
cepto uno Voirlant mensurato brevi virga, virga
undecim pedum. A terra vero Wilbelmi & domo
Walteri usque ad Hursceldrecht & ad terminum
Wisepe & contra flumen usque ad loca, ubi sunt
curvature, quas Kui vocant. Ubi vero hæc non
sunt, ad mensuram dictæ prius Voirlant, deci-
mam fratrum esse contestati sunt. Decimam e-
tiam earum terrarum, quæ Retfelt vocantur &
justitiam & censum ibidem fratrum esse contes-
tati sunt. Item ex altera parte fluminis ab Am-
ne Sidubbinde ad lacum qui dicitur Vuermere
justitiam & censum, & in Curtevenne justitiam
& censum & omnem decimam Ecclesiæ esse con-
testati sunt. Hæc itaque omnia Ecclesiæ & fratri-
bis auctoritate nostra firmavimus, & ne quis in-
posterum infringere præsumat, hac pagina, si-
gilli nostri impressione roborata, prohibuimus. Ce-
tera vero, quæ adhuc de ecclesia B. Mariæ,
fratribus contradicentibus, presumptuose & con-
tumaciter retinet, judicio episcopi discutienda
relinquimus. Acta sunt hæc Trajecti anno Do-
minicæ incarnationis millesimo centesimo quinqu-
agesimo sexto, anno regni nostri quinto, imperii
primo, principibus testibus Arnoldo Venerabili
Coloniensi Archiepiscopo Henrico Leodiensi Epif-
copo, Godefrido Trajectensi electo, Comitibus Hen-
rico de Gbelre, Theodrico de Hollant, Theodri-
co de Cleve.

BYLAA-
GE.
L. A.

V E R T A A L I N G

Van den voorstaanden Brief.

„ In den naam der heilige en onverdeelde
 „ Drie-eenheid, Amen. Ik FREDRIK,
 „ door Gods genade, Roomsch Keizer, Ver-
 „ meerderaar des Ryks, doe kond beide aan
 „ nakomelingen en tydgenooten, dat wy den
 „ twist, die, tusschen onze broeders, de Ka-
 „ nonniken van S. Maria, en ENGBERTUS,
 „ *Dienstman van S. Maarten*, geweest is, be-
 „ slegt, en de klagte, die zy voor ons hebben
 „ gebragt, by wyzen raade onzer Vorsten,
 „ ter neder gelegd hebben. Want naardien
 „ de gemelde Broeders, met hunnen Advokaat,
 „ Henrik, Graaf van Gelder, aan ons
 „ geklaagd hadden, dat gemelde Engbertus
 „ zig, op nieuws, hadt toegeëigend het regt
 „ van cenige *novalen*, cynzen en tienden, wel-
 „ ken hy, voor Bisschop Herbert goeder ge-
 „ dagtenisse, erkend hadt, hun toe te behoo-
 „ ren; en zy, ten bewyze hiervan, wettige
 „ getuigen hadden bygebragt; zo is hy ten laatste
 „ genoodzaakt geworden, het [aangenomen]
 „ bewind af te staan, en alles, waarover de
 „ broeders geklaagd hadden, aan de Kerk,
 „ aan den Advokaat, en aan de broeders, in
 „ onze tegenwoordigheid, over te geeven.
 „ Doch, also 'er, daarenboven, geschil ont-
 „ staan is, over de uitgestrektheid der gren-
 „ zen, zo hebben wy, by raade der Vorsten,
 „ en met toestemming van beide de partyen,
 „ de voorzienige mannen van die Landstreek,
 „ *Wouter van der A, Albrecht van der A,*
 „ *Henrik van Londersloetbe*, en *Alard Cultell*
 „ by eede doen belooven, dat zy, op ge-
 „ „ daan

„ daan onderzoek , naar hunne beste kennis ,
 „ en naarspooring by de eerlykste Landzaa-
 „ ten , die zy onder eede zouden moeten hoo-
 „ ren , de grenzen regelen zouden. En dee-
 „ zen , tot ons zynde wedergekeerd , hebben
 „ verklaard , dat de gantsche tienden van het
 „ nieuwe Land , van *Bruntbesloitbe* af , tot
 „ aan het Land van Willem van Velzen , het
 „ huis van Wouter , en den Dyk toe , den
 „ broederen toebehoort , een stuk Voorlands ,
 „ gemeeten met de korte roede van elf voe-
 „ ten , uitgenomen. Voorts , van het Land
 „ van Willem en het huis van Wouter af tot
 „ aan *Hurfeldrecht* en de banne van *Wise-*
 „ *pe* , en tot tegen den stroom [de Vegt] tot
 „ aan de plaats , daar de kromten zyn , *Kui*
 „ [of het *Keuijenland*] geheeten : en daar die
 „ kromten niet zyn , hebben zy verklaard ,
 „ dat de tienden , volgens de maat van 't ge-
 „ melde Voorland , den broederen toekomen.
 „ Ook hebben zy verklaard , dat de tienden
 „ der Landeryen , *Retfelt* [Rietveld] ge-
 „ naamd , en de gerechtigheid en cyns aldaar
 „ den broederen toekomen. Voorts , hebben
 „ zy verklaard , dat , aan de andere zyde van
 „ den stroom , van het water *Sidvvinde* af ,
 „ tot aan de Meer , die *Vuermere* genaamd
 „ wordt , de gerechtigheid en cyns , en in *Cur-*
 „ *tevenne* de gerechtigheid , de cyns en de ge-
 „ heele tienden der Kerke toebehooren. Wy
 „ hebben , derhalve , de Kerk en de broeders ,
 „ door ons gezag , in dit alles bevestigd , en
 „ op dat niemand zig vermeete hierin , na dee-
 „ zen , eenige inbreuk te doen , hebben wy
 „ bevolen , dit geschrift met ons zegel te be-
 „ kragtigen. Het overige , welk hy [Engber-
 „ tus] van de Kerk van S. Maria , tegen den
 „ wil der broederen , hoogmoediglyk en hard-
 „ nekkiglyk , onder zig houdt , stellen wy ter

BYLAA- „ besliffing van de Biffchoppelyke regtbank.
 GE. „ Gedaan te Utrecht, in 't jaar van des Hee-
 L. A. „ ren Menschwordinge duizend, eenhonderd,
 „ zes en vyftig, in 't vyfde jaar onzer Ko-
 „ ningklyke, en in het eerste onzer Keizerly-
 „ ke Regeeringe, in tegenwoordigheid deezer
 „ Vorftelyke getuigen, de eerwaardigen *Ar-*
 „ *nold, Aartsbiffchop van Keulen, Henrik, Bis-*
 „ *schop van Luik, Godefrid, verkooren Biffchop*
 „ *van Utrecht*, en de Graaven *Henrik van*
 „ *Ghelre, Dirk van Hollant*, en *Dirk van*
 „ *Cleve.*

*Uit een Afschrift, welk in de Archiven der
 Domkerke van Utrecht bewaard wordt.*

T W E E D E D E E L.
 G E S C H I E D E N I S S E N
 V A N
 A M S T E R D A M.

T W E E D E B O E K.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN,
 van 't jaar 1339 tot het jaar 1401.

Niet lang na dat Graaf Willem de III., die in Juny des jaars 1337 overleedt, door zynen Zoon, Graave WILLEM DEN IV., opgevolgd was, viel 'er, in Amsteland, een doodslag voor, zonder dat men weet by welke gelegenheid. De nedergeslaagen was *Dieric Vrederics soen*, en de schuldigen aan den manslag waren *Baerde Hoest* [of Hooft] en *Vedeke Ghyerlofs sone*. De manslag werdt, naar het gebruik dier tyden, en na den rechte van *Aemstelreland*, op last van den Graave, door eenige Edele, onder welken ook was *Gherard van Heemskercke*, *Bailiu van Aemsterland*, verzoend, op de volgende voorwaarden: „ *Baerde Hoest* en *Vedeke* werden ten Lande uit gebannen. Hunne onschuldige maagen moesten, in drie termynen, tot *Aemstelledam*, betaalen *hondert ende tseftig pond Hollands*; van welken, *tagtig ponden* onder de maagen van den nedergeslaagen

„ verdeeld werden. De Vader kreeg XX.
 „ pond: de overige maagen, *ten voer soene*, XV.
 „ pond, die zy onderling deelen moesten,
 „ of die, zo zy elkanderen, niet mogten
 „ kunnen verstaan, door den Baljuw en ee-
 „ nigen hunner, naar zyn welgevallen te
 „ kiezen, gedeeld moesten worden, mids
 „ 'er veertig schellingen Hollandsch van wer-
 „ den uitgekeerd aan een *Keefs- of Bastaard-*
 „ *kind* van den nedergeslaagen. Het zelfde
 „ Bastaardkind kreeg, daarenboven, kos-
 „ teloos, voor *sine erfzoene*, XX. pond, en
 „ de overige XXV. pond werden, als *maech-*
 „ *zoene*, onder de maagen, verdeeld. Uit
 „ de andere tagtig pond, werden VIII.
 „ pond uitgekeerd aan *Hanneken Felyensz*,
 „ die, zo 't schynt, in 't gevegt, gekwetst
 „ geworden was, *vor sine smerte*. De Graaf
 „ kreeg XXV. pond, *om dat die doitslag in*
 „ *sinen Lande van Aemstel gheschiede*. Hy
 „ deelde, daarenboven, XXXV. pond met
 „ *Jan Persyn van Velsen, Here van Water-*
 „ *land*, eenen der Edelen, die de uitspraak
 „ gedaan hadden. De overige XII. pond
 „ werden, naar 't goedvinden dier Edelen,
 „ verdeeld. De maagen der schuldigen
 „ moesten, wyders, op den middelsten ter-
 „ myn van den betaaltijd, *overveede of oir-*
 „ *veede* doen, „ dat is, plegtiglyk zwee-
 „ ren, dat zy nimmer iemant, ter oorzaak
 „ van deeze uitspraak, eenig leed zouden aan-
 „ brengen (a). „ Op den laatsten termyn,
 „ moes-

(a) L. g. Saxon. *Tit. II. Leg. 5.* Longobard. *Tit. XXX.*
Leg. 3. Vidend. & S. SICCAMA ad Leg. Frifion. p. 135.

„ moesten zy , naar 's Lands gebruik, *voet-*
 „ *val* doen met vyftig man, dat is, Goden
 „ 't Geregt plegtiglyk om vergiffenis bid-
 „ den. De ballingen mogten nergens ge-
 „ huisd noch gehooft worden. De huizen
 „ in Waterland, daar zy zig onthielden,
 „ mogten vryelyk, by nacht en by dage,
 „ omringd, en daarna door den Regter be-
 „ zocht worden, zonder dat 'er zig iemand
 „ tegen verzetten mogt." Al het welke om-
 „ standiger te vinden is in den Zoenbrief zel-
 „ ven, die, den vierden July des jaars 1339,
 „ te Monikendam, gedagtekend is (b). Wy
 „ hebben 'er wel zo veel uit willen aanhaalen,
 „ om dat 'er uit blykt, welk eene wyze van
 „ regtpleegen men, van ouds, in Amsteland
 „ en te Amsterdam, in geval van doodslag,
 „ plagt te houden.

Wat laater, in 't zelfde jaar, werdt 'er, Gefchil
 door 's Graaven Raaden, *Jan van Polanen* tuffchen
 en *Jan van Saffenheim*, op 's Graavennaam, Amster-
 nog een ander gefchil afgedaan, welk, tus- dam en
 fchen der *poirte* of Stad van *Aemftelredamme* Slooten
 en die van Slooten, ontstaan was. De bygelegd.
 Amfterdammers, die, met het toeneemen van
 hunnen Koophandel, ook hun vermogen za-
 gen aanwaffen, waren, ten deezen tyde,
 reeds bezitters van eenige Landeryen, in het
 Ambagt van Slooten gelegen. Van deeze
 Landeryen begeerden zy mindere lasten te
 betaalen, dan die van Slooten oordeelden
 dat zy fchuldig waren. Hieruit was de twift
 ontstaan, die 's Graaven Raaden, den twee-
 den

(b) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 621.

den December des jaars 1339, in deezer voege, afdeeden „ dat de Amsterdammers „ van alle Landen, die zy in den Ban van „ Slooten reeds bezaten, of na deeze ver- „ krygen mogten, zo veel dyk-, dam-, „ weg-, watering- en fluisgeld betaalen zou- „ den, als de andere Landen aldaar betaal- „ den.” *Vord*, staat 'er wyders, in de uit- spraak, *fullen si ghelden met horen lande, ghe- liken dien van Sloten, onse rechte jairscot, bot- tinghe, ende onse rechte herevaird* (c): welke woorden eenige opheldering noodig hebben.

Aanmer-
kingen
over 's
Graaven
Schot,

De Graaven van Holland vorderden van hunne onderzaaten zekere schatting in geld, en zekeren Krygsdienst, in geval van oorlog. De schatting in geld staat, in oude stukken, bekend onder de naamen van *Schot* en van *Bottingen*: de krygsdienst, onder den naam van *Heirvaart*. *Schot*, welk zo veel is als *schat* of *schatting*, en daarom, somtyds, met het woord *schat*, verwisseld wordt (d), was eene jaarlyksche belasting op per- soonen en goederen, en werdt, onder ande- ren, geheeven in Kennemerland (e), waar- onder Slooten gelegen was: waarom niet vreemd is, dat de Amsterdammers ook van hunne Landeryen in den Ban van Slooten *de rechte* of gewoonlyke *jairscot* moesten op- brengen. Het hoogste *schat*, waarop de per- soonen gesteld waren, schynt, in Kenne-
mer-

(c) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 639. Handv. van Kennemerl. bl. 750.

(d) Zie Handv. van Kennemerl. bl. 40.

(e) Handv. van Kennemerl. bl. 6, 44, 741, 831.

merland, tien pond beloopende te hebben (f). De Vorsten uit den stam van Karel den Grootten, van welken de oudste Graaven van Holland hun gezag ontleend hebben, plagten dit *schot* reeds, hier te Lande, te heffen; doch zy hadden 'er 't Stigt van Utrecht, al in de negende eeuw, van vry verklaard (g); weshalve niet te vermoeden is, dat Amstelland en Amsterdam aan het zelve onderhevig geweest zullen zyn, voor dat zy onder 't gebied der Graaven van Holland kwamen. En na dien tyd, schynt men, ten minsten in Amsterdam, de Graaflyke inkomsten, onder den naam van *Faarschot*, onder verscheiden' andere naamen, en ook onder dien van *Bottingen* en *Bedente* hebben opgebracht. De naam van *Bottingen* is van *Bottingen* onzekere betekenis: want dien, met *sommigen*, *gen*, af te leiden van het *Bod*, welk de Steden op 's Graaven *bede* deden, heeft te minder schyns, om dat de gewoonlyke *Bottingen*, niet in gevolge van zeker *Bod*, welk men verhoogden of verlaagen kon; maar, in gevolge van eene vastgestelde schikking, werden opgebracht, gelyk wy terstond zien zullen. In eene Handvest der Stad Leiden van den jaare 1266, wordt, voor het woord *Bottinghe*, het Baastaard-Latynsch woord *Caligia* of *Callega* gesteld (h); 't welk *schatting* of *belasting* betekende (i): en diergelyken zin hadt ook het woord *Bot*, van
ouds,

(f) Handv. van Kennemerl. bl. 6.

(g) Diplom. ap. HEDAM p. 45, 63.

(h) Zie JAN VAN HOUT Dienstb. der Stede Leyden, bl. 9.

(i) Vide DU CANGE Voce CALLEGA.

ouds, in 't Anglo-Saxifch (*k*); waarvan, veelligt, by onze Voorouders, zo wel *Bottinge* als *Boete* gemaakt is. Doch wat ook van de waare betekenis deezes woords zyn moge; de Graaven vorderden gewoonlyke *Bottingen* en *Beden*, die jaarlyks (*l*), of om de drie jaaren, betaald werden. Ook werden ze buiten gewoon opgebragt, wanneer de Graaf, of zyn Zoon of Dogter, Broeder of Zuster trouwden; wanneer hy of zyn Zoon of Broeder Ridder werden; en wanneer hy ten Keizerlyken Hove trok. De grootheid der *Bottinge* was by de Handvesten bepaald; doch beliep, in alle Steden, niet evenveel. De burgers van Leiden moesten, by voorbeeld, om het derde jaar, maar drie ponden vyf schellingen, voor gewoone *Bottingen*, opbrengen, en, in ieder der andere genoemde buitengewoone gevallen, tien ponden Hollandfch (*m*). Die van Haarlem betaalden, daarentegen, jaarlyks twintig pond; doch in de andere genoemde buitengewoone gevallen, gaven zy, zo dezelve den Graaf in perfoon betroffen, twintig, anders maar vyftien pond (*n*). Maar die van Rotterdam moesten, zo wel in alle de buitengewoone gevallen, als jaarlyks, twintig pond geeven (*o*). De Kennemers zaten, gelyk die van Leiden, twee jaaren vry van *Bottingen* (*p*); doch hoe veel zy in het derde

(*k*) Vide DU CANGE *Voce BOT.*

(*l*) MIERIS Charterb. II. *Deel*, bl. 639.

(*m*) MIERIS Charterb. I. *Deel*, bl. 344.

(*n*) Privil. van Haarl. bl. 18.

(*o*) Zie MIERIS Charterb. II. *Deel*, bl. 639.

(*p*) Handv. van Kennemerl. bl. 43.

de jaar moesten opbrengen, vind ik nergens gemeld. Ook weet ik niet, wat Amsterdam, 't zy jaarlyks, of om de drie jaaren, aan *Bottingen* opbrengen moest: 't welken minsten, uit hoofde der Landeryen in Slootten gelegen, niet meer geweest zal zyn, dan men in Kennemerland plagt te geeven. Doch 't blykt, uit eenen Brief van Graave Willem den IV. van den jaare 1342, waarvan wy terstond nader zullen moeten handelen, dat de Graaven, ook van de Stad op zig zelve, *Bottinge* heften. *Soo waer dat der Poorter goet ghelegen is*, leeft men in dien Brief, *dat en sal nergens ongelt gelden dan binnen Amstelredamme, anders dan onse Jaerscot, bockinghe*, [lees, vooral, *bottin- ghe*, gelyk sommigen (*q*), te regt, gelezen hebben] *zwynbede* [waarschynlyk, een regt op de *Zwynen*, die, ten deezen tyde, in en om Amsterdam, gemest werden] *wederbede* [een diergelyk regt op de *Weders*, *weeren* of *schaapen* (*r*)], *ende diergelycke Dyck-, Dam-, Wegh-, Wetering- ende Sluysgelt* (*s*). Men ziet, uit deeze woorden, dat de Stad Amsterdam den Graave geene andere schatting schuldig was, dan het bepaalde Jaarscot, de *Bottinge* en andere bekende regten. En zo was 't ook gelegen met de andere Hollandfche Steden. Ten opzigte van Leiden, by voorbeeld, hadt Graaf Floris de V., in de aangehaalde Handvest van 't jaar 1266, reeds verklaard „ dat die Stad niet verpligt

„ zou

(*q*) MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 669.

(*r*) Zie KILIANI Diction. Etym. op *weer* i. e. *weder*.

(*s*) Handv. bl. 11. [3]

en Heir-
vaart.

„ zou zyn, hem of iemand eenige andere
 „ ſchatting op te brengen dan de driejaari-
 „ ge en buitengewoone *Bottinge (t)*”, van
 welke wy, zo even, geſproken hebben. De
 Graaven vorderden, 't is waar, naar gelang
 dat zy zig dieper inwikkelden in uitheem-
 ſche oorlogen, door den tyd, zwaarder Be-
 den van de Steden; doch 't ſtondt aan dee-
 zen, in dezelve te bewilligen, of niet: 't
 welk, uit het vervolg deezer Historie, by
 verſcheiden' gelegenheden, klaarlyk bly-
 ken zal. Doch die van Amſteland, en ge-
 volgelyk ook die van Amſterdam dienden
 den Graave, reeds voor 't jaar 1300, in
heervaaarden; gelyk, uit eenen Brief van Guy
 van Henegouwen van den dertienden May
 des gemelden jaars, klaarlyk af te neemen
 is (*u*). De Kennemers lagen onder dezelf-
 de verpligting (*v*). 't Was dan geen won-
 der, dat de Amſterdammers, wegens hun-
 ne Landeryen, onder Slooten gelegen, in
 den Brief, welken wy onderzoeken, verpligt
 werden, den Graave, in zyne *rechte here-
 vaird*, te *ghelden*. Toen de Graaven hier
 te Lande nog van de Frankiſche Koningen
 afhingen, werden zy, by derzelve Wet-
 ten, verbonden, 's Konings Leenmannen,
 die in hun Graaffchap woonden, en alle de
 Ridders, by 't ontſtaan van eenen oorlog,
 ter Heirvaart te beſchryven. De onedelen,
 ſgemeenen werden ook verpligt, een ze-
 ker

(*t*) Zie VAN HOUT Dienſtb. *bl.* 9. MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 344.

(*u*) Zie MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 11.

(*v*) Handv. van Kennemerl. *bl.* 43, 57.

ker getal van manschap te leveren, welk, fomtyds, op een van de zeven bepaald werdt (w). En toen de Graaven zig, naderhand, genoegzaam ontslaagen hadden van de afhankelijkheid van uitheemsche Vorsten, bedienden zy zig van het zelfde regt, om de Edelen en Steden ter Heirvaart te beschryven. Het getal der manschap, welke de Steden leveren moesten, was, by de oude Handvesten, bepaald. Haarlem moest, by voorbeeld, vierenzeftig man te velde brengen (x); Leiden maar vyfentwintig man (y); Rotterdam, insgelyks, een kogge van vyfentwintig man (z), ende andere Steden naar evenredigheid. Doch hoe veel manschap Amsterdam te velde brengen moest, is my nergens klaarlyk gebleeken. Alleenlyk weet ik, dat, by de Handvest van Graave Willem den IV. van den jaare 1342, gevorderd werdt, dat de Amsterdammers den Graave *dienden tot zyner wille, naer hare macht* (a); en dat 'er, in 't jaar 1405, tot den Arkelschen oorlog, honderd en twintig gewapenden van de Stad gevorderd werden. Doch toen moest Haarlem tweehonderd en vyftig, en Leiden tweehonderd man leveren (b): waaruit blykt, dat de Graaf de paalen reeds te buiten ging, die by de oude Handvesten gesteld waren;

in

(w) Capit. Reg. Franc. Tom. I. c. 459. Edit. BALUZII.

(x) Privil. van Haarl. bl. 19.

(y) Zie VAN HOUT bl. 9.

(z) MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 639.

(a) Handv. bl. 13. [3.]

(b) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 13.

in welke gevallen, de Steden niet gehouden waren, aan 's Graaven eisch te voldoen, en hy 't voor eene gunst rekenen moest, wanneer zy 't egter deden. De ingezetenen deezer Landen waren, wyders, oudtyds, niet verplicht, buiten hunne Landpaalen ter heirvaart te trekken. Hiervan kwam de gewoonte om 's morgens uit te trekken, en 's avonds wederom t'huis te zyn. MELIS STOKKE gewaagt hiervan duidelyk, met opzigt op de Friezen, zeggende (c),

*Maer jeghen nacht ginghen si scaven
Die Vriesen weder te haren wiven:
Want hare sede nes niet dat bliuen
Bi nachte selden of nimmermee,
Van haren huse, wien lief of wee.*

En 't wordt bevestigd in de oude *Friesche Regten* (d), die dus spreken: *It is riucht dat dy frie Fresa oen nen heerferd thoer for fara dan mitta ebba wt, ende mitta floed op.* En wat verder wordt hun vergund, *dat se neen heerferd fordera folgia wolden enich Hera dan aester toda wisere ende wester toe da flee, wt mitta ebba, ende op mitta floed:* van welke woorden de zin is „ dat de vrye Friezen „ niet gehouden waren, eenigen Heere ver- „ der ter Heirvaart te volgen, dan oost- „ waards tot aan de Wezer, en westwaards „ tot aan 't Vlie, uittrekkende met de ebbe, „ en te rug keerende met den vloed.” 't Is waar, dat onze Landsluiden, in laater tyd,

(c) In Dirk den VI. bl. 44.

(d) By C. SCHOTANUS Besch. van Friesl. bl. 41, 55.

tyd, dikwils verder trokken, en langer uitbleeven (e): doch dan weekenze af van hunne gewoonte, om den Graave te believen, die'er hun dikwils byzondere gunften voor toeftondt, gelyk wy, in 't vervolg, met opzigt op Amftterdam, toonen zullen. Eindelyk, waren de ingezetenen deezer landen, oudtyds, niet verpligt, den Graaf op hunne eigene koften in den kryg te dienen. MELIS STROKE tekent, als heel iet byzonders, en dat te vooren in Holland nooit gezien was, aan (f), dat zulks, in 't jaar 1303, door de Edelen en Poorters, in den krygtegen de Vlaamingen, gefchiedde. Van der Steden-Poorteren in 't byzonder, zegt hy:

*Oec dienden hem Porters (sonder waen)
Die hem doe der eren jonden,
So si alrescoenste konden,
Op haren cost met haren vrienden,
Sonder die hem anders dienden
Op ter Porten cost ghemene.*

Alleenlyk fchynt gebruikelyk geweest te zyn, dat de Poorters, by hunnen uittogt, en tot dat zy aan de zamelplaats des Legers gekomen waren, zig zelven onderhielden, of door de Steden onderhouden werden; doch daarna, en zo lang als de oorlog duurde, kwam hun onderhoud ten laste van den Graave. Immers, men leeft zulks, met duidelyke woorden, in de meeraangehaalde Handveft
der

(e) Zie Handv. van Kennemerl. bl. 43.

(f) In Jan den II. bl. 225, 226.

der Stad Leiden van den jaare 1266 (g). En dat de Steden, en de Stad Amsterdam in 't byzonder, alleenlyk eenige kosten droegen, die, door de Poorters, by hunnen uittocht ter Heirvaart, gemaakt werden, blykt uit eene Keur op de oude Amsterdamsche Schutterye van den vyfden September des jaars 1394, die dus spreekt: „ *Wanneer*
 „ *wy, [Schout, Schepenen ende Rade] die*
 „ *Schutters uytbieden in ons liefs Heeren Heer-*
 „ *vaart of elwaer, daer wy van der Stede we-*
 „ *gen te doen hebben te varen, met hare bo-*
 „ *gen, soo sullen wy hen mede geven also ve-*
 „ *le Knechten als den Gherechte van der Ste-*
 „ *de voornoemt ende den Overmans van der*
 „ *Schutteren Gilde sal goetduncken, die hun*
 „ *haer Taertsen [toortsen] dragen, op der Ste-*
 „ *de koste, en buyten der Schutteren koste (h).*

Wanneer de Graaf nu, in 't gebieden van Heirvaart, zig hieldt aan 's Lands wel herbragte Gewoonten, of aan de beschreeven' Handvesten, dan werdt hy geagt, *rechte Herevaird*, gelyk de Brief, dien wy onderzoeken, spreekt, te gebieden, en dan waren 's Lands ingezetenen en de Amsterdammers in 't byzonder verplicht, hem in den kryg ten dienste te staan: 't welk wy, nevens het gene wy van het Jaarschot en de Bottingen gezeid hebben, hier wel hebben willen aantekenen, niet slegts om den Leezer op te leiden tot de kennis van de gesteldheid der aloude Regeeringe deezes

Lands

(g) Zie VAN HOUT Dienstb. bl. 9. MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 342 enz.

(h) Handv. bl. 140. [150.]

Lands in 't gemeen; maar vooral ook, om dat het dienen kan, tot beter verstand van het vervolg onzer Historie van Amsterdam, tot welke wy nu wederkeeren.

Op 't einde van 't voorgaande Boek, zag menwe, dat Amsterdam, welk, in 't jaar 1304, gevonnist was, om bruggen en vesten te slegten, en markten en andere vryheden te missen, nog voor 't einde der Regeeringe van Willem den III., meer of min, hersteld werdt in 's Graaven gunst. De Stad verkreeg egter de verlooren' vryheden niet volkomenlyk wederom, voor dat Graaf WILLEM DE IV. aan 't bewind gekomen was. Gelegenheid hiertoe gaf, dat de Graaf zig inwikkelde in verre reistogten, en in verscheiden' oorlogen (i), 't welk zyne schatkist uitputte. De Amsterdammers bedienden zig van 's Graaven behoefte, en booden hem zekere somme gelds aan, zo hy hun de vorige vryheden wedergeeven en vermeerderen wilde; waartoe hy besloot (k). Op den negenden December des jaars 1342 in den Haage zynde, gaf hy hun verscheiden' Handvesten, en onder anderen de volgende:

De Stad verkrygt nieuwe en merkwaardige Handvesten van Graave Willem den IV. 1342.

In den Name des Vaders des Soons ende des H. Geests Amen.

Willem, Grave van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelant, ende Heere van Vrieslant doen kont ende kennelyck allen Luyden, dat wy, by onsen goede lude van onsen rade, ghe-

(i) Zie Vaderl. Hist. III. Deel, bl. 237, 240, 246, 252.
(k) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 670.

geven hebben ende gheven onser poorte van Amstelredamme, voor ons ende voor onsen nakomelinghen, alfulck recht ende alfulcke vryhede, eeuwelyck te dueren, als hier na beschreven staat.

1. In den eersten so fullen die palen van hare vryheyt wesen, op die Oostzyde van der poorten, aen Jans Witten hofstede, op de noordzyde, aen het groote Gods huys lant; op de westzyde aen den uyttere egge van der laen die leget in Isbrandts landt van der Zydwynde; op die Zuydzyde in die nesse tegens der lane over, also alst metter graft begreuen is, ende in die Haven ten halven stroom toe in 't ye, ende voorts streckende in 't ye, langhes den dycke oostwaerts, vyftigh roeden buiten de Wintmolen, die haer Willem van Outshoorne van onsen wegen maken dede.

2. Voorts soo fullen sy tollen vry varen met alle hare goeden voor by alle onsen tollen in onsen landen, beyde te water ende te lande, ende niemant en sal tollen vry varen, eer hy jaer ende dagh poorter gheweest is, ende in der poorten gewoont heeft: ende der poorte brieve, daer die poorters mede varen voor by onser tollen, die fullen sy alle jaren vernieuwen, 't en ware sy buytens lants al soo langhe gheweest hadden, dat sy ze binnen den jare niet vernieuwen en moghten; ende tot elcker tollen aen te varen daer sy voor (*) liden zellen, ende oorlof te nemen; ende waert sake, dat eenigh poorter, by avontuere, sonder brief ter tolle quame met zyns selfs goede, zoe zoude hy weder achterwaert varen ende halen zyn betoogh, ende daer mede soude hy quyt wesen; ende waer oock dat sake dat eenigh poorter hem misgrepe of misdede voor onser tollen, dat soude komen op hem selve; ende die gemeene poorte en souder niet by verliesen, noch aen rechte, noch aen vryheden, noch aen tollen.

3. Voorts

(*) voor-
bygaan.

3. Voorts foo wie dat eenen man doot slaet, ende daer mede begrepen wort, die sal zyn lyf verliesen, wordt hy verwyft als recht is, ende ons ghelden 20 pont hollandts van zynen goede. Ontruymt hy, ende wort hy ballinck ghemaeckt, als recht is, foo fullen wy hebben van zynen goede 20 pont hollandts, ende die Schout sal voorts rechten by den Schepenen, als recht is. voorts willen die maghe klagen metten dooden, foo fullen vier mannen uyt der maegschap zweren, die den Schepenen duncken goede knapen zyn, dat sy ghene onschuldigen man beklagen en fullen. Ende worde een ellendigh man doot gheslagen, daer soude die ballieu, of dien hy 't beval van onsen weggen mede klagen, ende die Schepenen daer af wyfen dat recht is.

4. Voort waer dat saecke dat een mensch den anderen lemede, dat waer om vyf pont hollandts, of op zyn handt, het en waer of hy hem lemede te vollen, als van eenen ooge uyt of voet of hant al af, die waers op tien pont hollandts.

5. Voorts foo wie vrede brake, die waers op lyf ende goet.

6. Voorts so wie een huys aenstormt, by dage, die waers op vyf pont hollants, ende by nachte op thien pont hollants.

7. Voorts foo wie knyf of swaert toghe in arren moede, die waers op een pont hollants; of die vochte met staven of met verbodene wapenen, die waers op een pondt hollandts; ofte die metter vuyft sloege, die waers op thien schellingen hollants. Voorts foo wie eene Coorwonde den ander dade, die waers op drie pont hollandts: ende van allen vervochte boeten, so fullen wy hebben die twee deel, ende die poorte ende die Schepenen metten Schoute dat derden deel, ende van dien derdendele half de poorte ende half den Schoute ende den Schepe-
ne, even gelyck te deelen, sonder van doot-

slaghe, vredebrake ende diergelycke, dat sal alleene aen ons komen.

8. Voort so waer een vechtelyck is, ende die Schout met twee Schepenen vrede eyschet, of twee Schepenen, daer die Schout niet by en is, so wie die des weygherde, die waers op vyf pont hollants, tot elcker tyt dat men hem eyschede, tot dryen tyden; ende so sal dat gherecht helpen den genen dies vreden begheert.

9. Ende soo wie an der Schepene eedt spreeckt, die waers teghen elcken Schepene op twee pont hollants, ende ons alsoo veel als hem allen.

10. Wat vonnissen den Schepenen wert gevraeght, ende zy zyns niet wys, soo fullen zyt soecken te Haerlem, ofte daer zys beste wys mogen worden, binnen onsen lande; ende dan sal 't voortgaen; maer en gheen vonnisse langer te dragen dan drie veerthien nachten.

11. Wat Willekore dat die Schout metten Schepenen maect, dien moghen sy houden een jaer, alsoo verre als hen goetdunkt behouden ons ons rechts, ende ten eynde van den jaere te vernieuwen.

12. Ende wat poorter dat die Schoute ende die Schepenen ontsaen, die goetd knaep is, ende onberuft daer en fullen wy niet weder seggen.

13. Ende soo waer dat der poorter goet ghelegghen is, dat en sal nerghens ongelt gelden dan binnen Amstelredamme, anders dan onse jaerschet, bockinghe [*lees* bottinghe], zwynbede, wederbede ende diergelycken dyck, dam, wegh, weteringhe ende sluysgelt.

14. Ende soo wat poorter sy ontsaen, die heeft ses weken hem te bereyden, ende dan binnen te komen metter woone.

15. Ende die binnen der poorte woonachtigh zyn, soo moech elck poorter buyten wesen zynen lenten te doen ses weken, ende in den

den ooft zynen bouwen te doen ses weken.

16. Voort wat poorter dat uyt der poorte vaert, buyten ons of buyten den Schepenen en buyten den rade, rooven ende bornen, ofluyden te vaen, die is op thien pont Hollants, ende zyns poortrechts quyt: ende dese boete sal gaen als die ander, daer wy die twee deelen af hebben ende die poort, Schepenen ende Schout dat derden deel.

17. Waer dat zaeke dat een poorter buyten der vryhede in noode quame, of buyten belegen worde, soo sal die ghemeyne poorte dien man ontfetten, ende uyt zynen noot helpen, ist dat faecke dat zy willen, by den gemeenen rade des Schouten ende der Schepenen, daer 't tegens ons niet en gaet: ende van dien uitvaren sullen zy teghens ons niet misdoen maer floeghen zy yemant doodt of lam of wonde, of deden zy overdaet, dat souden zy beteren ons ende den genen daer zy op misdeden, nae den rechte van den lande.

18. Voort wat gheschiede binnen der vryheden van Amstelredamme, dat sal berechten onsen Schout met den Schepenen van binnen, daer 't tegen onsen heerlyckheyt niet en draget.

19. Voort daer die rechter of Schepenen yemant vermaent onsen recht te stercken, die des weygerde, die is op een pont hollandts.

20. Voort sullen zy ons dienen tot onser wille, naer hare machte.

21. Voort dat men gheenen poorter van Amstelredam noch zyn goet besetten en mach van schade of van sehoude onverwillecoeurt, beoorden der mase, in al onsen lande, uytghenomen onsen vrye Steden.

22. Voort soo en sal men geenen poorter campen moghen binnen onsen lande, hy ne wil hem selven daer in verwilcoren.

23. Ende alle stucken voorfsz. sonder argelift, ende behouden ons onser heerlyckheden.

24. Mer zy fullen behouden die Schole, dat Schryfambocht ende die Costerye binnen hare vryhede, te geven den genen die 's hen genoeght.

25. Ende want wy alle dese puncten voorsz: vast ende ghestade willen houden, voor ons ende voor onse naekomelinghen, hen ende alle hare nakomelinghen, duerende tot eeuwe-lycken jaren; hier omme soo hebben wy desen brief bezeghelt met onsen grooten Zegele. Gegeven in den Hage, op den negenden dagh in Decembri, in 't jaer ons heeren duyfent drie hondert twee ende veertigh.

(geteykent)

Per Dominum Comitem præsentibus dominis
de Mourmont. Th. de Brederode. W.
d'Outshoorn. Th. Mulnaer. P. de Ha-
ye mag. N. Stuye & G. Alewin. P: R:
V: Lee. Dominus C. H. de Matthenisse.

Ophelde-
rende
aanmer-
kingen
over

Wy hebben deeze Handvest hier wel vol-
komenlyk willen invoegen, naar een afschrift
van 't oorsprongkelyke, welk in de *Oude
Kerke, Laade IV.* bewaard wordt, niet slegts
om dat zy nog nooit met de ondertekenin-
gen in 't licht gegeven is; maar voornaam-
lyk om, over dit oude stuk, te bekwaamer,
eenige ophelderende aanmerkingen, ge-
schikt naar de punten, waarin wy het zelve
verdeeld hebben, te konnen maaken.

Stads
Regtsge-
bied,

I. Over de bepaaling van de uitgestrekt-
heid der Stads Vryheid, hebben wy, in 't
eerste Boek van 't *eerste* Deel (1), onze ge-
dagten reeds geopend, waartoe wy den
Leezer wyzen.

2. Het

(1) *Bladz. 32 enz.*

2. Het *tweede* punt herstelt de Amster-Tolvrydammers volkomenlyk in de tolvryheid door heid, 's Graaven Landen, welke hun, door Floris den V., toegestaan, en in 't jaar 1304 benomen geweest wat. De *Markten*, welken Markten, zy toen ook kwyt raakten, hebben zy, waarfchynlyk, ten deezen tyde, zo niet al eerder, wederom gekreegen. Immers, men vindt, in de oudste *Keurboeken* der Stad, bewyzen, dat 'er, reeds in de vyftiende eeuw, weekmarkten gehouden werden, waarop vrygegeleide plagt verleend te worden (*m*).

3. In 't *derde* punt, wordt verklaard, dat een doodslag, *daar mede* de daader *begrepen*, of waarop hy gevat wordt, met den hals, en met twintig pond Hollandfch, ten behoeve des Graaven, geboet zal worden. De reden, waarom, boven de doodftraf, nog eene geldboete gevorderd werdt, fchynt deeze geweest te zyn. In de oudste tyden, plagt de doodslag, in deeze Landen, niet met den hals, maar met een zeker getal van vee of van wapenen (*n*), en naderhand met eene zekere fomme gelds geboet te worden. De Friefche en andere Wetten, voor en na den tyd van Karel den Grooten gegeven (*o*), ftellen zulks buiten twyfel. Deeze gewoonte is, eeuwen lang, hier te lande gevolgd. In de oudste Handveft van Haarlem van den jaare 1245, wordt op voorbedagte moord wel doodftraf gefield; doch

(*m*) Keurb. B. f. 13 *verso*, 16 *verso*, 89.
 (*n*) TACIT. de Morib. German. Cap. XII.
 (*o*) Leg. Frifior. Tit. I. II. XX. Salior. Tit. XLIII. Ripuarior. Tit. VII. X. Anglor. Tit. I. Saxon. Tit. II.

enkele doodslag werdt met twee en dertig, en als hy in des nedergeslaagen huis geschied was, met vier en zestig ponden geboet (p). De geduurige oorlogen, waarin deeze Landen werden ingewikkeld, veroorzaakten, ondertusschen, naar 't schynt, zo veel woestheid en tweedragt onder de byzondere personen, dat men, om de menigvuldige doodslagen, die hieruit ontstonden, te voorkomen, kort na deezen tyd, geraaden vondt, den doodslag met halsstraffe te doen boeten. Het oudste blyk, my daarvan voorgekomen, vindt men in eene Handvest van 's Graavenzande van 't jaar 1246, waarin men leeft, *die den anderen doot sal men ont-
hoofden*. Doch 't is twyfelagtig, of zulks niet zie op doodslag met verboden geweer, waarvan te vooren gesproken was; naardien, terstond daarna, verklaard wordt, dat men een doodgeslaagen Poorter zonder doodelyk geweer, met twee en dertig pond, zal beteren (q). Maar eene Handvest van Dordrecht van den jaare 1252 spreekt klaarer, stellende, duidelyk, halsstraf op doodslag. *Quicumque*, staat 'er, *homicidium fecerit illi poena capitis inferetur*, dat is, volgens eene oude vertaaling, *Soe wie een doodslach dede, die sal men 't hoofd of slaen* (r). Van dien tyd af, begon men, hier te Lande, den doodslag met de dood te straffen, eerst, zo 't schynt, in 't Zuiderkwartier, en vervolgens

(p) Privil. van Haarl. bl. 12, 13.

(q) Zie MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 236.

(r) BALEN Dordrecht bl. 420. MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 263, 264.

gens ook in Westfriesland en 't Noorderkwartier, daar men langst aan de oude gewoonten plagt te kleeven. Immers, in eene Handvest van Enkhuizen van den jaare 1299, en zelfs in eene andere van den jaare 1346, staat nog geldboete op doodslag (s); hoewel dezelve, in laater' tyd, aldaar met den hals en zestig ponden geboet werdt (t). 't Was dan niet vreemd, dat Graaf Willem de IV. ook oordeelde, dat een doodslaager in Amsterdam den hals verbeuren moest. Maar alzo de Graaven niet gaarne de geldboeten misten, welken zy, voorheen, van enkele doodslagers plagten te trekken, vonden zy goed, behalve 't lyf, eene zekere somme te vorderen, die meerder of minder was, naar gelang van 't vermogen der Steden, of veelligt naar gelang van de grootte der geldboete, die daar, van ouds, op den doodslag plagt te staan. In Amsterdam, verbeurde de doodslaager, behalve zyn lyf, maar twintig pond uit zyne goederen, ingevolge van deeze Handvest. De *maagen* des dooden, hem willende beschuldigen, moesten vier in getal, en allen voor *goede knapen*, dat is, voor eerlyke luiden, bekend zyn, en vooraf *zweeren*, dat zy geenen *onschuldigen* zouden aanklaagen. Doch zo de doode een *ellendig man* ware, dat is, iemant die arm en zonder maagen was, die zig zyns aantrokken, klaagde de *Baljuw*, of iemant van zynentwege, uit 's Graaven naam, den dood-

(s) Handv. van Enkh. bl. 1, 3.

(t) Handv. van Enkh. bl. 42.

doodslaager aan, en de Schepenen spraken 'er regt over. De Baljuw fchynt dezelfde te zyn, die te vooren *Schout* genoemd was, ten ware men hier om den Baljuw van Amftelland denken moest, die, omtrent deezen tyd, zelfs wel eens gemagtigd werdt, om den Schout van Amfterdam aan te ftellen (*u*).

4. Het *vierde* punt handelt van zwaare Straffe der kwet- kwetfing of verminking, oudtyds *Leemte* ge- fing, naamd, die, als zy een gedeelte van een Lid betrof, met vyf, en betrof zy een geheel Lid, een *oog*, *voet* of *hand*, met tien pond geboet werdt. Doch die de boete niet vol- doen kon, moest zyne *hand* missen. Al dit kwam met de oude Friefche en andere Wet- ten (*v*), en met de Handveften van andere Steden (*w*) overeen.

5. 't Brecken van *Vrede*, welk, in 't *vyf- de* punt, op ftraffe van *lyf* en *goed*, ver- booden wordt, zal ligtelyk begreepen wor- den, als men weet, waarin het maaken of *leggen* van *Vrede* beftondt, waarvan, hierna, in 't *agtste* punt, wordt gefproken. De oude Keuren leeren ons, dat, wanneer twee perfoonen gefchil famen hadden, en zulks tot ken- niffe van 't geregt gekomen was, den ver- fchillendén, door den Schout of Regter, eene *vrede gebooden*, dat is, belaft werdt, elkanderen, terwyl hun geding onafgedaan

hing,

(*u*) Zie een' Brief van 1327. by MIERIS II. Deel, bl. 425.

(*v*) Leg. Frifion. Tit. XXII. Ripuar. Tit. V. Saxon. Tit. I.

(*w*) Privileg. van Haarl. bl. 11. MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 233, 237.

hing, noch met woorden, noch met daaden, te beledigen. Die de vrede niet aannam, verbeurde zekere somme, ten behoeve des Graaven. Doch gemeenlyk werdt zy, van beide de zyden, aangenomen. 't Gebod om vrede te houden werdt, tot drie dagen toe, en daarna, voor jaar en dag, vernieuwd (x). Doch zo, ondertuffchen, een van beide de vrede brak, werdt hy aanlyf en goed strafbaar.

6. 't *Aanstormen* van iemants huis, welk Huis aanstormen, in 't zesde punt verbooden werdt, was, in deeze onbeschaafde eeuw, ook niet ongeemeen; en werdt hooger genomen, wanneer het by nagt, dan wanneer het by dage gedaan werdt, om dat 'er, by nagt, minder gelegenheid was om hulp te bekomen.

7. Het trekken van een *zwaard* of *knyf*, Vegten; dat is, een puntmes of opsteeker (y), wanneer het in *arren*, of haastigen *moede* geschiedde, en het vegten met *staaven* of halve pieken, en ander verbooden geweer; ja het geeven van een' vuistslag, welk laatste ook reeds, in de oude Friesche Wetten, verbooden was (z), werdt, volgens het zevende punt, ook met geld geboet. Doch wanneer hierdoor eene wonde veroorzaakt werdt, die minder was dan *Leemte* en egter by de oude *Keuren* bekend stondt, waarom zy *Coorwonde* of *Keurwonde* werdt genaamd, werdt de daader in drie pond ^{Keurwonde,} landfch

(x) Zie Erfgraaf. Bedien. bl. 271. Privileg. van Haarl. bl. II.

(y) DU CANGE *Voce* CANIPULUS.

(z) Leg. Frifion. Tit. XXII. Leg. 13.

landſch gebreukt. In den aangehaalden XXII Titel der oude Friefche Wetten, vindt men eene byzondere optelling deezer Keurwonden. In de Graaflyke Handveften, worden zy niet zo naauwkeuriglyk onderscheiden. En in die van Amſterdam, was zulks te minder noodig, om dat alle *Keurwonden*, met eene en dezelfde boete, werden afgemaakt. Wyders, ziet men, uit dit *zevende* punt, dat de Graaf de boeten der zwaarſte misdaden voor zig alleen behieldt: van de vegtboeten kreeg hy zelfs twee derde deelen: het overige derde kwam, voor de helft, aan de Stad, en de andere helft werdt tuſſchen den Schout en de Schepenen gelykelyk gedeeld: doch hierin is, naderhand, om gewigtige redenen, verandering gekomen.

Vrede eifchen, 8. In het *agte* punt, handelende van *vrede te eifchen*, wanneer 'er een *vegtelyck*, gevegt of twiſt voorviel, wordt bevestigd, 't gene wy, over 't *gebieden van eene Vrede*, tot verklaaringe van het *vyfde* punt, hebben aangemerkt.

Aan der Schepenen eed ſpreken, 9. *An der Schepenen eed te ſpreken*, 't gene, in het *negende* punt, veroordeeld wordt, ſchynt het zelfde te zyn, als 't gene, in ſommige andere Handveften, genoemd wordt *eens ſchepens oordeel te niet of vrugteloos maken (a)*: 't welk geſchieden kon, door 'er zig tegen te kanten, of het niet naar te komen: en dit werdt zo hoog genomen, als of men *an of tegen der Schepenen eed*, in gevolge van welken, zy moeften geagt worden ge-

(a) Privileg. van Haarl. bl. 16.

gevonnist te hebben, *gesproken*, en hen voor *meineedig* verklaard hadt.

10. In het *tiende* punt, worden *Schepenen*, 't Wyzen van Sche-
penen naar
Haarlem,
om von-
nissen te
haalen, zo zy vonnissen moesten, overzaaken, waar-
in zy geene genoegzaame doorzigt hadden,
geweezen naar *Haarlem*, of eenige andere
Stad, daar, omtrent het stuk in geschil,
meerder klaarheid te bekomen was. En
hiervoor was, ten deezen tyde, gewigtige
reden. Amsterdam was eene opkomende
Koopstad. Ongetwyfeld; vielen 'er, van
tyd tot tyd, geschillen voor over 't stuk van
den Koophandel, die, naar 't gene, hier
te Lande, onder Koopluiden, gebruikelijk
was, beregt moesten worden. En waar toch
kon men deeze kennis beter bekomen, dan
by de Regters van ouder nabuurige Koop-
steden, in eenen tyd vooral; waarin nog
niet gebruikelijk was, dat Schepenen der
Steden met Regtsgeleerden raadpleegden?
Schepenen van Amsterdam werden dan, in
zulke en diergelyke gevallen; met reden,
geweezen naar Haarlem; even als Schepe-
nen van Delft, reeds in 't jaar 1259, in ge-
lyke gevallen, naar 's Hertogenbosch; Sche-
penen van Gouda, in 't jaar 1272, naar
Leiden, en Schepenen van Schoonhoven,
in 't jaar 1322, naar Dordrecht gewezen
waren (*b*). Wyders, wordt, in dit punt,
ook het doen van kort regt aangepreezen.
De langwyligheid in de Regtspleegingen is,
eerst onder de Regeering van 't Huis van
Bour-

(*b*) Vide BOXHORN, Theatr. Urb. Holl. p. 270. MIERIS
Charterb. I. Deel, bl. 335, 362, 363. II. Deel, bl. 285.

Bourgondie , hier te Lande , ingevoerd geworden.

de duur-
zaamheid
der
Keuren,

11. In het *elfde* punt , wordt bepaald , dat der Stede Keuren niet langer dan een jaar van kragt zouden blyven : en dit regt duurt nog , tot op den tegenwoordigen dag. Met het afgaan der jaarlyksche Wethouderschap , worden alle Keuren aangemerkt als vernietigd , zo lang zy niet , door de aankomende Wethouderschap , vernieuwd zyn ; 't welk , ook in gevolge van dit zelfde punt , zonder uitstel , geschiedt. Wyders , worden Schout en Schepenen hier alleen gemagtigd om Keuren te maaken , alzo de Stad , ten deezen tyde , nog geene Burgemeesters hadt. Doch eenige jaaren laater , *willekeurden* Schout en Schepenen , dat *die Raden van der Stede* , zo werden toen de Burgemeesters genoemd , *met hen willekeuren* mogten (*c*) : en van dien tyd af , zyn de Keuren meest altoos gemaakt by *myne Heeren van den Geregte* , zynde *Schout* , *Burgemeesteren* en *Schepenen*.

't Aan-
neemen
van Poor-
teren ,

12. Volgens het *twaalfde* punt , namen Schout en Schepenen *Poorters* of *Burgers* aan. Doch by eene Handveft van Hertog Willem van den jaare 1411 , werdt zulks aan Burgemeesteren en een oft twee Schepenen gesteld (*d*) : en in laater' tyd , is het aan Burgemeesteren alleen overgelaaten. Wyders , vordert dit punt , dat iemand , die Poorter begeert te worden , zy *goedt Knaep* ,
of

(*c*) Keurb. A. f. 1. Handv. bl. 103 [197.]

(*d*) Handv. bl. 111 [16.]

of een eerlyk perfoon, *ende onberuft*, of onbesproken.

13. Over de Graaflyke en andere regten, die de Amsterdammers, volgens het *der- tiende* punt, van hunne goederen, even veel waar hier te Lande gelegen, ſchuldig waren, hebben wy hier voor (e) reeds genoeg gezeid. Dat hier wyders verklaard wordt dat de Amsterdammers nergens *gelden*, dat is, eenige ſchatting van hunne goederen geeven zouden, dan te Amsterdam, heeft niet kunnen worden naargekomen. De Graaven en naderhand 's Lands Staaten hebben verſcheiden laſten ingevoerd, die ook buiten Amsterdam geheeven werden, en waaraan de goederen der Amsterdammeren, buiten de Stad leggende, onderhevig gemaakt zyn. Zelfs hebben de Steden Excynzen opgeſteld, die ook van de goederen, door inwooners van andere Steden derwaards gevoerd, hebben moeten betaald worden. En als men zyne eigene ingezetenen niet minder belafte dan zyne nabuuren, heeft men 'er, om dat het over en weder geſchiedde, ook over en weder in beruft.

14. Uit het *veertiende* punt, welk den buitenluiden, die te Amsterdam werden, zes weeken tyd geeft, om zig ter inwooninge gereed te maaken, is af te nemen, dat zig, ten deezen tyde, vreemden hier ter Stede begonden neder te zetten, welken men zulks, onder anderen door dit punt, gemakkelyk wilde maaken; hun eene

den Tyd, binnen welken de Poorters zig in de Stad moeften komen nederzetten, nen

(e) *Bladz. 92.*

nen bekwaamen tyd toestaande, om zig te bereiden. Deze tyd werdt nogtans niet te lang genomen, op dat de opkomende Stad het voordeel van de inwooning haarer Poorteren niet lang missen zou.

den Tyd,
aan de
Poorters,
tot het
voortzet-
ten van
den Land-
bouw,
toege-
staan,

15. Het *vyftiende* punt, welk den Poorteren verlot geeft, om zes weeken in de Lente, en zes weeken in den Herfst, tot het waarneemen van hunnen akkerarbeid, uit de Stad te zyn, bewyft niet alleen, dat de Amsterdammers zig, ten deezen tyde, nog met den landbouw bezig hielden; maar toont ook, hoe zeer men 'er op gesteld ware, om de Poorters, zo veel mogelyk, in de Stad te houden.

'tRooven
opeigen
gezag,

16. Het *zestiende* punt levert een nieuw bewys uit van de woestheid deezer tyden; waarin de Poorters, door geldboeten en 't verlies van hun Poorterecht, wederhouden moesten worden van op eigen gezag te gaan rooven, branden en vangen. Doch men ziet 'er ook uit, dat Schepenen en Raaden recht hadden, om hunne Poorters tegen der Stede vyanden te doen uittrekken: 't welk ons ook reeds, uit eene Keur van den jaare 1394, gebleeken is (*f*).

't helpen
van Me-
depoor-
ters bui-
ten der
Stede.

17. Volgens het *zeventiende* punt, schynt het den Poorteren vry te staan, hunnen medepoorter, die zig, buiten de Stede, in nood bevindt, op eigen gezag, by te springen. Doch zy behoorden 't, als 't hun gevergd werdt, ook te doen *by den gemeenen Rade des Schouten ende der Schepenen*, zo de

per-

(*f*) Zie hier voor, *bl.* 100.

perfoon, dien zy hielpen, niet om eenige misdaad jegens den Graave, in ongelegenheid gekomen was, 't welk ik meen den zyn te zyn van de woorden *daer 't tegens ons niet en gaet*. En op zulk een' togt, verbeurden de Poorters niet, ten ware zy *overdaet* deden, dat is, onschuldigen beledigden.

18. Het *agttiende* punt vervat een der merkwaardigste voorregten van Amsterdam, zo wel als van de Steden van Holland in 't gemeen. Volgens het zelve, moet *al wat* binnen der Stede vryheid voorvalt, door Schout en Schepenen, *van binnen*, dat is, in de Stad, beregt worden. Geenerlei zaaken worden hiervan uitgezonderd, dan zulken, die *tegen 's Graaven heerlyckheyt dragen* of stryden: en welke deeze zaaken waren, blykt klaarlyk uit eene Handvest van Hertog Albrecht van den jaare 1387, aan Amsterdam, met Amstelland en Gooiland in 't gemeen, gegeven. De Ruwaard zondert, in deeze Handvest, alle de gevallen uit, waarover hy zelf *met* zyne *heerlyckheide* regten wil, te weeten, *moort, moortbrant* of brandstigtinge met gevaar van moord (*g*), *vrouwen verkraft, raeroof*, dat is, Kerk-, of liever grafroof (*h*), *ende die hem teghens 's Graaven lyf set met ghewapenderhandt, ende die misdede binnen den Raefloet* of Ringsloet van zynen reygherbroeck ter ouder Amstel, *ende an* zyne *Konynen in Goylandt, ende anders niet* (*i*). Men ziet hieruit, dat de ge-

't Beregt
ten voor
Schepe-
nen van
alles wat
binnen
de Vry-
heid
voorvalt,

(*g*) *Vid.* S. SICCAMA *ad* Leg. Frifion. Tit. VII. p. 96.

(*h*) *Idem* p. 145.

(*i*) *Handv. bl.* 73. [9]

vallen, waarover de Graaf de regtspraak aan zig zelven behieldt, alleenlyk waren 1. zekere zwaare misdaden, 2. de hoogste misdaad van gekwetste Hoogheid, het gewapend aantasten van 's Graaven perfoon, en 3. het benadeelen van 's Graaven Jagthuis in Reigerbroek, onder Ouder-Amstel of Ouderkerk, en van zyne Konynenjagt in Gooiland. Alle burgerlyke regtszaaken niet slegts; maar ook alle gemeene misdaden, als, manslag, kwetsing, hoon, dievery, gemeene roof en diergelyken werden, door de Geregten van de Plaatsen, daarze voorvielen, en gevolgelyk, zo ze in Amsterdam begaan werden, door Schout en Schepenen aldaar, beregt. De Stad is altoos zeer zorgvuldig geweest, om haare ingezetenen by dit voorregt te handhaaven; gelyk wy, in 't vervolg deezer geschiednisse, meer dan eens, zullen kunnen opmerken.

's Graaven regt te stercken,

19. By het *negentiende* punt, wordt elk verpligt, ter vermaaning van den Regter, 's Graaven *recht te stercken*, 't zy zulks geschiedde door het geeven van getuigenis der waarheid, of door Schepenen by te staan, in het onderzoeken van, of oordeelen over het gene regt was. Want dat dit laatste ook, ten deezen tyde, plagt gevorderd te worden, is, uit deeze woorden van het oudste Privilegie van Haarlem, af te neemen: *Totten rade der scepene sal nyemant gaen, bi en si van hem geroepen (k)*.

20. Het

(k) Privil. van Haarl. bl. 16.

20. Het *twintigste* punt vordert, dat de Amsterdammers den Graave in den kryg dienen tot zynere wille; doch ook naar hare macht. En wy zullen hierna gelegenheid hebben om te doen zien, dat zy zelve oordeelden, of hun eenige krygsdienst, boven hunne magt, werdt afgevergd.

21. Het voorregt, welk den Amsterdammers, in het *eenentwintigste* punt, gegeven wordt, bewyft dat de Graaf hunnen opkomenden Koophandel wilde begunstigen. Hy vordert, dat hunne goederen, nergens in zyn Land *benoorden der Mase*, om *schade*, van hun voorheen geleeden, of om *schoude*, dat is, schuld, die niet *verwillekeurd* is, of, om welke te voldoen, men zig niet, by Schepenenkennisse of anderszins, geregte-lyk verbonden heeft, zullen *befet*, of, gelyk men't, sedert, met een onduitsch woord, genoemd heeft, *gearresteerd* worden, *uytghenomen*, zegt de Graaf, *in onsen vrye Steden*. Hy bepaalt, *voor eerst*, het voorregt, hier verleend, *benoorden de Maaze*, om Amsterdam niet te zeer te begunstigen ten na-deele van de Koopsteden bezuiden de Maaze, met naame Dordrecht in Holland, en Middelburg en Zierikzee in Zeeland. Hy voegt hierby, *ten tweeden*, nog eene bepaa-ling, volgens welke hy de *vrye Steden*, be-noorden de Maaze zelfs, uitzondert van de Plaatsen, waar men de goederen der Amsterdammers niet bezetten mogt. Door *vrye Steden*, zou hy zulken kunnen verstaan, die onder geenen byzonderen Heer stonden, en

welken, ten deezen tyde, naar 't fchynt, in 't Zuiderkwartier, benoorden de Maaze, alleenlyk Haarlem, Delft en Leiden waren. Want Gouda, Gorinchem, Schiedam en Schoonhoven, om van geene kleinere Steden te spreken, stonden, ten deezen tyde, allen nog onder byzondere Heeren. De Steden van 't Noorderkwartier, zo ver zy geenen byzonderen Heer hadden, werden, ten deele, aangemerkt, als door 's Graaven voorzaaten overheerd, ten deele als aan hun, door de voorige Heeren, afgestaan, waarom hyze niet gevoeglyk *vrye Steden* schein te kunnen noemen; schoon zy, naderhand, altoos, voor vry erkend zyn. De drie Steden, Haarlem, Delft en Leiden, die ouder waren dan Amsterdam, en die, te vooren, de goederen der Amsterdammers hadden mogen bezetten, zouden dan, in deeze Handvest, gelaaten zyn by haar regt: 't welk ook aan de Graaflyke Steden van 't Noorderkwartier zou toegekend geweest zyn. Hertog Albrecht, in 't jaar 1401, de Poorters van Amsterdam bevestigende in de Vryheid, om nergens benoorden de Maaze *van eenighen breucken* te mogen bezet en bekommerd worden, dan binnen de Stad zelve *te berechten*; voegt 'er, insgelyks, by: *maer breuckte eenighe Poorter van Amstelredamme erghent anders binnen onsen vryen Steden, dien soude men, in dier Stede, van dier breucke moghen besetten ende becommeren* (1): 't welk men, in gelyken zin, zou kunnen oppvatten.

Nog

(1) Handv. bl. 134. [14]

Nogtans, is 't my waarschylyker, dat men de woorden *vrye Steden* ruimer behoort te neemen. Men kan 'er, gevoeglyk, alle *bemuurde* Graaflyke Steden door verstaan, welken, door de bemuuring, in zig zelve, tegen aanstoot van buiten, *gevryd* werden. In deezen zin, is het woord *vrye*, door de Regeering deezer Stad zelve, opgevat, in 't jaar 1570, toen zy, op dit Privilegie ziende, zig dus uitdrukte: *Item heeft de Stede van Aemstelredamme priuilegie, ende es daer aff in gebruyck, dat men gheen poorter der zeluer Stede noch zynen goeden mach arresteeren, in eenigen Dorpen, gelegen benoorden der Maese, vuytgeseyt in besloten Steden (m).*

22. Onder de zogenaamde *Judicia Dei*, de Poorters niet
of *Goddelyke Regtspraak*en, waren, gelyk wy, te Kamp
reeds by eene andere gelegenheid, getoond te daa-
hebben (n), hier te Lande, de *Kampvegten* gen,
in een overoud gebruik geweest. Zy hadden, inzonderheid, plaats, wanneer een beschuldigde zyne onschuld niet anders wist te bewyzen. In zulk een geval, daagde hy zynen beschuldiger tot eenen *Kamp* of tweegevegt uit. 't Gebeurde ook, dat de beschuldiger, om zyne beschuldiging te bewyzen, den beschuldigde te kamp daagde. De overwinnaar werdt voor onschuldig gehouden. Doch men was niet verpligt, in persoon te kampen. 't Stondt vry, eenen kampvegter te huuren (o). 't Kampen geschied-

(m) Resol. Vroedsch. N. 2. 9 Jan. 1570. f. 135. Zie ook Handv. bl. 447.

(n) Vaderl. Hist. III. Deel, bl. 118 enz.

(o) Leg. Frison. Tit. XI. Leg. 4. Tit. XIV. Leg. 4, 5, 6, 7.

fchiedde ten overstaan van den Graave, of van 's Graaven Gemagtigden. De Graaf zelf hadt zynen *Meeſter ſchermer* om *kempen te leeren*, en om, by gelegenheid, *enen camp* voor hem te *vechten* (p). En te Leiden was eene vermaarde *Crythoeve*, die Willem de III., in 't jaar 1322, onder geene andere voorwaarden, aan *Gerard Alewynszoon*, zynen Knaap, verhuuren wilde, dan *dat mer campe in vechten* zou, *als men*, tot dien tydt toe, *gedaen* hadt (q). Het toeneemen der geſchillen onder 's Lands ingezetenen, door het toeneemen van den Koophandel veroorzaakt, ſchynt, ondertuſſchen, de Graaven, al in de dertiende eeuw, bewoogen te hebben, om de Poorters der Koopſteden te ontfiaan van de verpligting, om hunne geſchillen, door middel van eenen Kamp, af te doen. De Poorters van Haarlem mogten, volgens eene Handveſt van 't jaar 1245 (r), en die van Delft, volgens eene Handveſt van 't jaar 1246 (s), door niemant *te campe geroepen* worden: 't welk egter, zo ſchynt te moeten verſtaan worden, dat zy zig wel mogten te kamp laten uitdaagen, indien zy 't geraaden vonden. Immers, eene Handveſt, door Graave Willem den IV., in 't jaar 1340, aan die van Rotterdam gegeven, behelſt deeze uitdrukkelyke woorden, *woert en ſal men onſen poorters nergent campen binnen onſen landen, ten waere dat ſy 't ſelve*
ver-

(p) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 608.

(q) Id. ibid. bl. 297.

(r) Privil. van Haarl. bl. 15.

(s) MIERIS Charterb. I. Deel, bl. 234.

verwillekoorde voor wetachtige luyde (t). En dit is 't ook juist, dat, by het *twee en twintigste* punt van de Handvest van Amsterdam, welke wy onderzoeken, vastgesteld wordt.

23. Wat de Graaf meene, met de woorden in het *drie en twintigste* punt, *behouden ons onsen heerlyckheden*, is, uit het gene wy over het *agttiende* punt hebben aangemerkt, genoegzaam af te neemen.

24. In het *vier en twintigste* punt, wordt verklaard, dat de Stad de vrye begeeving behouden zou van *die Schole, dat Schryfambocht ende die Costerye*, die anders, alomme hier te Lande, ter begeevinge van de Graaven plagten te staan; schoon zy hun regt daartoe, op de meeste Plaatsen, van tyd tot tyd, aan de Steden afftonden. Van het *Schoolambagt* of ampt te Amsterdam hebben wy, in het *eerste* Boek van het *eerste* Deel, reeds gesproken (u). Het *Schryfambagt* was het *Secretarischap* der Stede. De Secretary werdt hier, nog in de zestiende eeuw, *der Stede Scryfkamer* genoemd (v). De *Kostery* of het *Kostersampt* der Oude Kerke, thans de eenige *Kerspел-Kerk* der Stede, is ongetwyfeld zeer voordeelig geweest: en het zal, met het toeneemen der Stad, van tyd tot tyd, voordeeliger geworden zyn; waarom het, voor de Stad, veel waardig was, dat haar de begeeving van dit Ampt werdt overgelaaten. Het bestondt, ten deezen tyde, in het

(t) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 638.

(u) Bladz. 49.

(v) Groot Memor. N. I. f. 240.

het bewaaren der Kerkfieraaden en kostelykheden, het openen en sluiten der Kerke, het ontsteeken en uitbluffchen der kaarsen, het verzellen van den Priester in 't waarneemen van eenige kerkelyke dienften, en in veele andere dingen, die, by sommigen, naauwkeuriger aangewezen zyn (w). De Kosteryen waren, in 't algemeen, voordeeliger dan de Schoolasteryen; waarom de Graaf de begeeving der eersten op veele Plaatsen aan zig behieldt, terwyl hy van de begeeving der anderen, op de meeste Plaatsen, afstondt (x).

25. In het vyf en twintigste punt, is alleen merkwaardig, dat alle de voorgaande punten verklaard worden eeuwiglyk te zullen duuren. De ondertekening geschiedt door den Heere Graaf, in de tegenwoordigheid der Heeren van Moermont, van Brederode, van Oudshoorn, Mulnaer [Molenaar], de Hays, Stuye, Alewyn, van Lee, en van Mathejse, die allen 's Graaven Raaden in den Haage, en ten deele Hollanders, ten deele ook Henegouwers schynen geweest zyn

Bewys dat de Stad het bovengemelde Privilegie gekogt heeft.

Ten deezen zelfden tyde, beval de Graaf nog, by twee byzondere Brieven, dat alle zyne Amptenaars in Holland, byzonderlyk in Rynland, het Land van Woerden, Delfland, Kennemerland, Friesland, dat is, Westfriesland, en in al het Land benoorden de Maaze, die van Amsterdam alomme tol-vry

(w) Vid. MATTHÆUS de Fundat. & Fata Eccles. p. 164 & seqq.

(x) Zie Erfgraaf. Bedien. VIII. Deel, bl. 132, 133.

vry zouden laten vaaren (y). Ook magtigde hy Schout, Schepenen en Raaden, om zes *goede Knapen* in den eed te neemen, en, met derzelve hulp, de penningen, die zy hem voor het verleenen der vryheid ſchuldig waren, over de ingezetenen der Stede te *ontſetten* of om te ſlaan (z); gelyk ongetwyfeld geſchied zal zyn. En heeft dus de Stad eene der oudſte Handveſten, welken zy bezit, niet uit louere gunſt des Graaven, maar voor haar geld, en derhalve, buiten tegenspraak, op eene wettige wyze, verkreegen.

't Was, voor de opkomende Koopſtad, Oorvan veel aanbelang, dat zy zig tolvryheid ſprong verkreeg, daar 't maar eenigszins mogelyk ^{van den} ware. Doch daar zulks niet geſchieden kon, ^{twiſt met} Deventer was 't haar pligt en haar belang beide, zorg ^{ter, over} te draagen, dat men haar niet tegen reden ^{de Ko-} met tollē bezwaarde. Zulks geſchiedde, ^{tertol.} naar men 't hier inzag, ten deezen tyde, door de Stad Deventer, alwaar de Amſterdammers thans vry wat handels dreeven. En naardemaal de twiſt, die hieruit ontſtondt, reeds tot hevige daadelykheden uitgeborſten was, en nog veele jaaren duurde, zal het der moeite wel waardig zyn, dat wy dezelfs oorfprong hier wat naauwkeuriger aanwyzen, dan tot nog toe, door de Beſchryvers van Amſterdam, geſchied is.

Westwaards van de Stad Zwolle, aan Oude ^{den ſtaat van} dien tol.

(y) Handv. bl. 22, 126. [3].

(z) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 670.

den Yffel, lag al van ouds, en legt nog tegenwoordig eene kleine buurt, *Kote* of *Kate*, dat is, in de landtaale, zo veel als *Hoeve*, genaamd; by welke, in laater' tyd, eene schans opgeworpen is, den *Koter-Schans* geheeten (*a*), en alwaar nog een veer is, het *Koter-* of *Kater-veer* genaamd. Hier werdt, al in de tiende eeuw of eerder, een tol geheeven, naar de plaats, daar hy ontvangen werdt, *Koter-* of *Katertol* geheeten (*1*); dien Keizer Otto de I., in 't jaar 973, aan de Abtdye van Elten opdroeg (*b*). Keizer Otto de III. bevestigde deeze gifte, in 't jaar 996; want, schoon de tol, in den brief, hiervan verleend, *Hachdoll* genoemd wordt, twyfelt men niet, of zulks is aan eenen misflag der uitschryveren te wyten, naardien dezelve wordt beschreeven als „ een tol op „ de Visschery in Salland, en in den Yffel” [*Theolonen de piscatione in Pago Salon & in fluvio Isula, quod vulgari numero Hachdoll dicunt* (*c*)]; en Keizer Lotharius, in eenen brief van den jaare 1134, van dezelfde Gifte gewaagende, den tol klaarlyk den naam van *Coetertol* geeft (*d*). De Abdis van Elten

(a) ALTING. Not. Germ. Infer. P. II. p. 38.

(b) Dipl. Vide ap. PONTANUM Hist. Gelrix. Libr. V. p. 69 & accuratius apud DUMBAR Kerk. en Weer. Deventer, bl. 464. en in 't Landb. van Vrieslant. MS. f. 149.

(c) Vide PONTAN. ubi supra p. 72.

(d) Vide PONTAN. ubi supra Libr. VI. p. 102.

(1) Deeze afleiding van den naam van *Katertol* is veel natuurlyker, dan die van MATTHEUS, volgens welke, *Katertol* een tol zyn zou, die betaald werdt van goederen, welken, met een takel of *Katrol*, uit de Schepen gearbeid werden. Vide *Analeët.* Tom. III. p. 464. Not. †.

ten plagt deezen tol aan byzondere Perfoonen, doorgaands Edelen, te verpagten; doch, in 't jaar 1241, gaf zy dien aan de Stad Deventer in erfpagt uit, voor twintig ponden, tien schellingen, Deventersche munt, 's jaars, ten behoeve van de Abtdye, en nog zeven schellingen, ten behoeve van de Abdiffe (e). Na honderd jaaren verloops, was de waarde van 't geld zo zeer veranderd, dat men overeenkwam, om de pagt *van der Tolle te Coten* te voldoen met twee en negentigste halve gouden overlandsche Keurvorsten-Rynsguldens: 't welk geduurd heeft tot omtrent het einde der zestiende eeuw, wanneer de Erfpagt op drie honderd en twintig Karels guldens en vyf stuivers gesteld werd; zo als dezelve, indien ik my niet bedriege, nog tegenwoordig betaald wordt (f).

Over 't betalen van deezen *Koter-* of *Daade-*
Katertol nu, was, omtrent den jaare 1330, lykheden
 geschil ontstaan tusschen de Steden Deven- tusschen
 ter en Amsterdam, welk *Reinoud*, Graaf Deventer
 van Gelder, wien *Jan van Dieft*, Bisschop en Am-
 van Utrecht, in 't jaar 1336, een groot ge- sterdam.
 deelte van Overysseel, en onder anderen ook
 de Stad Deventer verpand hadt (g), ver-
 geefs gezogt hadt by te leggen. Zo hoog
 was de twist gelooopen, dat de wederzyd-
 sche ingezetenen handgemeen geraakt, en
 'er, van de eene en de andere zyde, eeni-
 gen gesneuveld waren. De Regeering der
 twee Steden, voor erger bedugt, kwam,
 eer-

(e) Zie DUMBAR Deventer, bl. 466.

(f) Dezelfde bl. 467.

(g) DUMBAR Deventer bl. 495.

Bestand.

eerlang, overeen, dat men de geschillen verblyven zou aan drie Steden, van elke zyde te benoemen; en dat men, ondertusfchen, elkanderen, voor zekeren tyd, eene volkomene *Vrede geeven* zou, of, gelyk men nu zou spreekē, een Bestand toestaan, welk, van tyd tot tyd, verlengd werdt. *Willem de Cuser*, Baljuw van Amsteland en Waterland, zeide op S. Thomasdag, zynde den eenentwintigsten December des jaars 1336, die van Deventer, van wege de Stad Amsterdam, verlenging van vrede aan tot belooken Paaschen naastkomende. Schout, Schepenen en Raad van Amsterdam verlengden die vrede, op S. Matthys avond, zynde den drie-entwintigsten February des jaars 1338, tot belooken Pinksteren aanstaande. De Steden, die tot zegsluiden verkooren waren, te weeten Haarlem, Leiden en Delft van de zyde van Amsterdam, en Kampen, Harderwyk en Amersfoort van de zyde van Deventer, deden, niet voor den Herfst des gemelden jaars, uitspraak over 't gene men wederzyds geeven zou, om het gestortte bloed te verzoenen; 't geschil over den tol latende aan den eed van twaalf Schepenen en twaalf Raaden van Deventer, onder verbeurte van duizend ponden Hollandsch, ten behoeve der zegsluiden. Doch Amsterdam was niet te vrede met deeze uitspraak, en bragt, zo sommigen verhaalen, te wege, dat den inwooneren van Deventer, die de Amsterdammers met hunnen Kotertol bezwaard hadden, in Holland ook meer tol werdt

werdt afgevorderd dan naar gewoonte: 't welk Graaf Willem de IV.; egter, in 't jaar 1339, verbieden deedt (*b*): daar tegen te wege brengende, dat de Amsterdammers, ook te Deventer en elders langs den Yffel, op hunne oude tollën voeren; waarvan, in 't jaar 1342, brieven verleend werden. Doch alzo zulks, volgens de gemaakte overeenkomst, slegts tot Kersdag des gemelden jaars, duuren moest, bleef het geschil onafgedaan. Graaf Willem verlengde, mid- 1343:
lerwyl, zelf de Vrede of het Bestand tus- 1345:
schen de twee Steden, eens in 't jaar 1343, en eens in 't jaar 1345, wanneer de verlenging tot Allerheiligendag, zynde den eersten November des gemelden jaars, werdt uitgerekt (*i*). Doch de Graaf beleefde de- zen tyd niet. Hy sneuvelde, den zesentwintigsten of zevenentwintigsten September te vooren, op eenen togt tegen de Friezen, op welken hy, naar alle waarschyndykheid, door de Amsterdammers met schepen bygestaan is; en zal dit, onder anderen, de reden geweest zyn, waarom hy, nog zo onlangs, het Bestand met Deventer verlengd hadt. Wy zullen 't geschil over den Kotertol hier eene wyle laten berusten, en eerst zien, wat 'er, terstond na 's Graaven dood, met opzigt op Amsterdam, werdt vastgesteld.

Zy:

(*b*) DUMBAR Deventer bl. 506, 507. MOONEN Chron. van Deventer, bl. 24.

(*i*) DUMBAR Deventer bl. 513, 514. MIERIS Charterb. II: Deel, bl. 690.

Vrouw
Marga-
reet be-
looft,
Amster-
dam
nooit van
Holland
te zullen
scheiden.

1346.

Zyne oudste Zuster, Vrouw MARGAREET, die met Keizer Lodewyk gehuwd was, volgde hem op in 't Graaflyk bewind, en kwam, in de Lente des jaars 1346, in Holland en in den Haage, daar zy den Lande, by haare inhuldiging, verscheiden' voorregten toefstondt, onder anderen beloovende „ niet buiten de paalen van Holland, „ Zeeland en Friesland, te zullen oorloogen, dan by goeddunken der Ridderen, „ Knaapen en goede Steden; of deedt zy 't, „ dan zouden 's Lands ingezetenen niet gehouden zyn, haar te dienen, dan uit gunst „ en vrywilliglyk (k).” Doch ten opzigte van Amsterdam in 't byzonder, beloofde zy, den zeventwintigsten May „ dat zy, noch „ haare *nacomelinghen* de Stad *nimmermeer* „ *in geenre manieren vervreemden noch scheyden* zouden van der Graeflyckheden van „ *Hollandt*, zullende dezelve, in tegendeel, „ *blyven aen der Graeflyckhey*t van *Hollandt*, „ *gelyck anderen Steden in Hollandt*, sonder „ *eenigh verscheyt, tot eeuwelycken jaren* (l).” En deeze belofte was van veel belang voor de Stede. Zy was, eerst onder de Graaflyke Regeering, begonnen op te komen, en, onder 't gebied van den Huize van Amstel, naauwlyks bekend, en in geduurige zwaarigheden ingewikkeld geweest, zonder dat zy van haare magtelooze Heeren hadt konnen beschermd worden naar behooren. Heel wat anders beloofde zy zig van de Graaflyke

(k) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 708, 710, 712.

(l) Handv. bl. 1 [4.]

ke Regeering, die ook, door haaren invloed op vreemde Ryken en Staaten, den buitenlandschen Koophandel der Stede kon doen aanwassen. Zy schynt, ten deezen tyde, bedugt geweest te zyn, dat Vrouw Margareet, die verscheide Zoonen hadt, de Heerlykheid van Amstel en Amsterdam aan eenen der zelveu weg schenken mogt. Men wist, wat, onder Graave Floris den V., toen Jan Persyn de Heerlykheid van Amsterdam verkreeg, en onder Jan den II., toen de Heerlykheid van Amstel aan Guy van Henegouwen opgedraagen werdt, gebeurd ware. Men wist zelfs, dat Willem de III., in 't jaar 1308, de Heerlykheid van Gouda, en, in 't jaar 1309, de Heerlykheid van Schoonhoven aan zynen Broeder, Jan van Henegouwen, Heere van Beaumont, hadt geschonken (*m*). Men zal, derhalve, Vrouw Margareet, by haare inhuldiging, bewoogen hebben, om zig te verbinden, dat Amsterdam, door haar, noch door haare nakomelingen, nimmer van de Graaflykheid gescheiden zou worden; welke verbindtenis de volgende Graaven altoos naargekomen zyn: en is Amsterdam, van deezentyd af, altoos een Lid van Holland gebleeven.

Vrouw Margareet bevestigde, twee da-
gen na 't verleenen der Handvest van wel-
ke wy spreken, alle de Handvesten, die
den Poorteren van Amsterdam, door haare
Voorzaaten, de Graaven van Holland, ge-
geven waren. Zy voegde 'er nog deeze
by-

Zy beves-
tigt de
voorige,
en geeft
nog eeni-
ge nieu-
we Hand-
vesten.

(*m*) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 77, 82.

byzondere Handveft by „ dat een Poorter,
 „ *eenen dootflagh* doende *buyten* der *Stede*,
 „ na dat hy zig met de *magen des dooden*
 „ verzoend hadt, der Graaflykheid niet
 „ meer dan twintig pond fchuldig zyn zou,
 „ *thien pondt van boeten, ende thien pondt ter*
 „ *Landtwinninghe*, of verkryginge van vry-
 „ geleide (n).” In de Handveft van den
 jaare 1342, was, gelyk wy boven (bl. 107)
 zagen, vaftgefteld, dat een doodflaager,
 die op de daad gevat werdt, den hals en
 twintig pond verbeuren zou; en dat een ge-
 weekene balling verklaard zou worden, en
 dezelfde boete betaalen; doch Vrouw Mar-
 gareet fchynt hier wat nader te hebben wil-
 len komen by de aloude gewoonte, en toe-
 ftaan, dat een doodslag, die *buyten* der *Ste-*
de begaan was, na dat de daader zig met
 de maagen des nedergeslaagen verzoend zou
 hebben, alleen met geld geboet werdt. De
 doodslag binnen de Stad, aan welker in-
 wendige ruft meeft gelegen was, bleef al-
 leen nog ftrafbaar aan den hals.

Amfter-
 dam ver-
 bindt zig
 met eeni-
 ge Steden
 tegen
 Deven-
 ter.

1347.
 in 't by-
 zonder
 met Be-
 verwyk.

Midlerwyl, duurde de twift met Deven-
 ter nog. De Stad Amsterdam deedt haar
 beft, om de andere *vrye Steden* van Hol-
 land over te haalen, om zig haare belangen
 aan te trekken: en 't gelukte haar, eerlang,
 eenige Steden hiertoe te beweegen. Men
 kan zulks afneemen uit een Verbindfchrift
 der Stede Beverwyk, welk nog, behoorlyk
 bezegeld, in de Oude Kerke, *Laade XXVI.*,
 bewaard wordt, en onder anderen ten be-
 wy-

(n) Handv. bl. 70, 135 [4].

wyze verstrekt, dat byzondere Steden, ten deezen tyde, verbonden van onderlinge bescherminge plagten te sluiten. Het is nog nimmer in 't licht gegeven; waarom het den Leezer niet ongevallig zal zyn, dat wy 't hier invoegen:

Wy scouten scepenen ende raedt van Beverwike make cond allen luden alse dat wi ons verwilkoert hebben mitter Stede van Amsterdam hare helpers te wesen ende here beste te doene mit den anderen vryen steden in bollant alse van den twiste de zi nu hebben theghens de van Deventer. In orconde desen letteren beseghelt mit onser stede zeghele. ghegeve des dyngsdach nae onser vrouwen dach annonciatie int jare ons beren dusent drie hondert seven ende veertich.

Hier onder hing het zegel der Stede Beverwyk, in groen wasch, aan eenen enkelen franchynen staart.

Men weet niet regt, welke gevolgen deeze en diergelyke verbindtenissen gehad hebben; doch 't blykt, dat die van Amsterdam, de schade, hun door de Stad Deventer toegebracht, op derzelver ingezetenen willende verhaalen, dezelve van eenige goederen beroofd hebben. Jan van Arkel, midlerwyl tot Bisschop van Utrecht verheeven zynde, en het gedeelte van Overijssel, welk aan den Graave, nu Hertoge van Gelder, verpand geweest was, wederom geloft hebben, bewoog Vrouw Margareet, om haar best te doen, tot het verzoenen der twee Steden: 't welk eerlang gelukte (o). Men kwam

Zoen
tusschen
Deventer
en Am-
sterdam.

(o) DUMBAR Deventer, bl. 514, 515.

kwam overeen, dat Amsterdam den Kotertol voortaan niet betaalen zou van boter, kaas en zout; en van andere waaren zo veel, als twaalf Schepenen van Deventer, op hunnen eed, verklaaren zouden regt te zyn. En deeze verklaring, waarin Schepenen en Raad van Amsterdam beruften, geschiedde op Dingsdag na S. Viçtorsdag, zynde den zevenentwintigsten February des jaars 1347 (p). Wat laater, in 't zelfde jaar, betaalde Amsterdam aan Deventer *twaalf punt groete ende drie punt groete*, die den *burgheeren* der laatstgemelde Stad, door die der eerstgemelde, ontnomen geweest waren (q).
 1348. En in 't begin des jaars 1348, erkende Deventer nog *vierhundert punt swarte tornoyse*, voor zoengeld, van Amsterdam ontvangen te hebben (r). De twist tusschen de twee Steden was hiermede, voor eerst, bygelegd. De andere Hollandsche Steden, die Deventer, federt eenigen tyd, ook zwaarer tollen hadden afgevorderd, kreegen, eerlang, bevel van Hertoge Willem van Beieren, Zoon van Vrouwe Margareet, om de ingezetenen deezer Stad, op hunne oude tollens, te laten vaaren (s). Amsterdam moest zig, ondertusschen, te vrede houden met zo veel vryheid van den Kotertol, als men, ten deezen tyde, hadt kunnen bedingen.

De

(p) Handv. bl. 67 [161.] DUMBAR bl. 515.

(q) Quitantie, in de Oude Kerke, Laade XXVI.

(r) Quitantie als boven.

(s) Zie DUMBAR bl. 516. MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 731.

II. BOEK. GESCHIEDENISSEN. 135

De Regeering der Stad, bezeffende, hoe Amsterdam veel 'er, voor den opkomenden Koophandel haarer ingezetenen, aan gelegen ware, dat zy, in Holland niet alleen, maar ook in 't Stigt van Utrecht, voor tolvry erkend werdt, bragt te wege, dat men haar, in 't jaar 1350, tolvry verklaarde in Waterland (t). De Regeering van Staveren, de Biffchoppelyke tolln aldaar aan zig genomen hebbende, verklaarde ook, in 't jaar 1353, de *Porters der vryen Steden in Holland* tolvry (u). Amsterdam werdt thans onder de vrye Hollandfche Steden geteld. De Stad hadt, niet alleen, reeds in 't jaar 1351, eene Dagvaart dier Steden, in den Haage, bygewoond (v); maar was zelfs, gelyk wy wat laager zien zullen, in 't jaar 1349, op eene Dagvaart der Hollandfche Steden te Geertruidenberg verfcheenen. 't Was dan niet vreemd, dat zy zig het voorregt toeëigende, welk de Regeering van Staveren aan de Hollandfche vrye Steden in 't gemeen verleend hadt, en dat zy den Brief dier Regeeringe plaats gaf onder haare Handvesten. In 't jaar 1360, kocht zy zig ook vry van den tol der Heeren van Wassenaar, die te Leiden, te Gouda en te Katwyk ontvangen werdt (w), voor eene jaarlyksche rente van twee en dertig pond Hollandfch; welke rente, eerlang, aan Heere Floris van Alkemade verkocht werdt, dieze der Stad, in 't jaar 1403, kwytscholdt. Alleenlyk

(t) Handv. bl. 24.

(u) Handv. bl. 130.

(v) Zie Privileg. van Haarl. bl. 36.

(w) Zie Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 753.

lyk bleef zy verpligt, de Waffenaarsche marktollen, te Vlaardingen, te Voorschooten en te Valkenburg, te voldoen (x).

Oorsprong van den Hoekfchen en Kabbeljaauwfchen tweespalt.

Doch terwyl de Stad dus zorgde voor 't belang van haaren Koophandel, was, hier te Lande, ontstaan de hevige tweespalt der Hoekfchen en Kabbeljaauwfchen, die omtrent anderhalve eeuw geduurd heeft, en waarin Amsterdam ook diep gemengd geweest is; waarom het wel dienstig zyn zal, dat wy deszelfs oorsprong alhier kortelyk aantekenen.

Vrouw Margareet hadt het bewind der Regeeringe van Holland, reeds in September des jaars 1346, afgeftaan aan haaren tweeden Zoon, Hertoge WILLEM, onder den titel van *Stedehouder* en *Regent* [*Vicarius & Gubernator* (y)], dien hy egter niet gevoerd heeft. De Graavin was, hierop, naar Henegouwen, en sedert naar Beieren 1349. vertrokken. Hertog Willem hadt, in haar afzyn, zo veel gezags weeten te verkrygen hier te Lande, dat Vrouw Margareet zig genoodzaakt zag, hem, in 't begin des jaars 1349, het Graaffchap van Holland, Zeeland en Friesland af te staan, alleenlyk Henegouwen voor zig behoudende. De brieven, hiervan verleend, werden bezegeld, door de Edelen en Steden van Holland en Zeeland, die te Geertruidenberg beschreeven waren. Amsterdam bevondt zig ook on-

Eerste blyk, dat Amster-

(x) Handv. bl. 127, 128. [5]. MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 110, 120, 121, 778, 781, 783.

(y) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 728.

onder de Steden (z): en deeze is de eerste reize, dat ons de Stad, in oude Schriften, op eene Dagvaart der Edelen en Steden van Holland, is voorgekomen.

Doch 't leedt niet lang, of daar ontstondt een hevige twist tusschen Moeder en Zoon, ter gelegenheid, naar 't schynt, dat Hertog Willem draalde met zyner Moeder bezegelde Brieven te leveren, waarby haar eene jaarlyksche somme, uit de inkomsten der afgestaane Landen, werdt toegelegd (a). Zo ver ging de afkeerigheid, dat Vrouw Margareet zig, met eenen aanhang van Edelen, zocht te sterken, om haaren Zoon wederom te ontzetten van de Regeeringe; terwyl Hertog Willem ook zyne vrienden hadt onder de Edelen, en vooral de voornaamste Steden aan zig hadt weeten te verbinden. Die de zyde des Zoons hielden, werden *Kabbeljaauwschen* genaamd, veelligt, om dat zy de magtigsten waren, en als groote vischen de minderen dreigden te verflinden. Die der Moeder aanhingen, heetten *Hoekschen*, om te kennen te geeven, dat zy middel hadden, om hunne partyen te verkloeken, gelyk de *Kabbeljaauw* met den *hoek* gevangen wordt. Men vindt dat, reeds in 't begin des jaars 1350, *Wolferd*, *Nikolaas* en *Floris van Borselen*, onder de Zeeuwsche, en *Dirk van Brederode*, onder de Hollandsche Edelen, zig verbonden hebben, om Vrouwe Margareet getrouw te zyn. *Jan van Noorde-*

dam eene
Dagvaart
der Ede-
len en
Steden
van Hol-
land
heeft
byge-
woond.
Amster-
dam
voegt zig
aan de
Kabbel-
jaauw-
sche
zyde.

1350.

(z) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 1. MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 745, 768.

(a) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 771.

deloos verbondt zig, wat laater, om haar te dienen, doch niet tegen haaren Zoon, ten ware deeze haar eerst met de wapenen aantafte (*b*). Maar Hertog Willem sloot, in May, een Verbond met die van Arkel, Egmond, Heemskerk en andere Edelen, en met twaalf Hollandsche Steden, onder welken ook Amsterdam was, die allen beloofden, hem te zullen handhaaven in 't Graaflyk bewind (*c*). Men kwam, van de eene en de andere zyde, tot hevige daadelykheden, waarin ook die van Amsterdam de hand hadden. Eenige Hoeksche Sloten werden bemagtigd en vernield, door de Kabbeljaauwschen. Het Slot te Geertruidenberg, welk, door *Filips van Polanen*, die de Hoeksche zyde hieldt, bewaard werdt, ging over by verdrag (*d*). 't Schynt, daarentegen, dat de Hoekschen eenigen tyd meester van Dordrecht geweest zyn, en dat Hertog Willem toen, by eenen Brief van den zeventienden September des jaars 1350, te Geertruidenberg gedagtekend, de Landzaaten in 't gemeen en die van Dordrecht in 't byzonder veroorlofd heeft Vrouw Margareet te erkennen; doch 't leedt maar tot in April des volgenden jaars, toen hy die van Dordrecht wederom ontsloeg van den eed, dien zy aan zyne Vrouwe Moeder gedaan hadden, en hunne hulde ontving (*e*).

Her-

(*b*) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 767, 773, 774.
 (*c*) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 2. Zie ook MIERIS II. Deel, bl. 778.

(*d*) Zie MIERIS II. Deel, bl. 785, 810, 813, 844.

(*e*) Id. *ibid.* bl. 786, 790.

Hertog Willem, de gunst der Edelen en Steden, die zyne zyde gekooren hadden, noodig hebbende, vooral na dat hy, in 't begin des jaars 1351, den Scheepsstryd voor Veere verlooren hadt, beloofde hun, wat laater, dat hy, ten naasten jaare, geene *erffenisse*, *renten noch heerlykheden vercoopen*, *verfetten*, noch weg geeven; geene Vryheden verpagten, noch geene Baljuwschappen of Schoutampten, voor 't leeven of erfelyk, opdraagen zou, dan by zynen *gemeenen Raade* en tien Hollandsche Steden, van welken Amsterdam de vyfde in rang was; of deedt hy 't, zo zou 't *niet, en van geener waarde zyn (f)*. Hy begunstigde Amsterdam, wat laater, nog in een ander opzigt: want, by eene Handvest van den vyftienden December deszelfden jaars, 't verkoopen van uitheemsch bier, in Kennemerland, Westfriesland, Amsteland, Waterland en Zeevank, verbiedende, geeft hy aan de Stad alleen verlof, om, binnen haare vryheid, zulk bier te verkoopen, als zy goedvondt (g).

Doch Hertog Willem, thans zo zeer ingewikkeld in den oorlog met den aanhang zyner Moeder, hadt, kort te vooren, vrede gemaakt met Jan van Arkel, Bisschop van Utrecht, wien hy, in 't jaar 1348, den oorlog verklaard hadt. De Bisschop beloofde by 't Verdrag van Vrede, Hertog Willem te zullen beleenen met de Heerlykheid van Am-
Hy verdraagt zig, wegens de Heerlykheid van Amstel, met den Bisschop van Utrecht.

(f) Zie MIERIS II. Deel, bl. 795.

(g) Privilegien van Haarl. bl. 35.

Amftel, op gelyke wyze, als de Heeren van Amftel dezelve van den Stigte plagten te houden, *behoudelick elk zyns rechts* (b). Doch hy floot, in 't volgende jaar, den vierentwintigften July, juist op dezelfde voorwaarden, een Verdrag van Vrede met Vrouwe Margareet (i), die hy, naar 't fchynt, zo wel als haar Zoon, onverkort laten wilde in haar regt tot de Landen. Ondertuffchen, moet men niet denken, dat de Heerlykheid van Amftel, en de Stad Amsterdam in 't byzonder thans meer afhankelijk werden van 't Stigt, dan zy, federt eenige jaaren, geweest waren. De uitdrukking *behoudelick elk zyns rechts* geeft wel te kennen, dat de Biffchop nog eenigen eifch op deeze Heerlykheid open hieldt; maar te gelyk, dat hem, van de andere zyde, deeze eifch niet toegestaan werdt. Voorts, hadden de Steden Delft, Haarlem, Leiden, Amsterdam, Alkmaar, Schiedam en Rotterdam zig verbonden, om den Biffchop en der Stad van Utrecht vyfendertighonderd ponden en vierhonderd ponden zwarten tournois te zullen voldoen, in vergoedinge van zekere geleeden fchade en gedraagen' kosten; welke penningen Hertog Willem den Steden beloofde te zullen wedergeeven: ook verpande hy haar, daartegen, eerlang, zyne renten van Noordholland, dat is van Holland benoorden de Maafe, tot aan Kennemerland en Amftelland toe, en alle de goederen, die, ten behoe-

ve

(b) Zie MIERIS II. Deel, bl. 791, 793.

(i) Id. *ibid.* bl. 810, 812.

ve der Graaflykheid verbeurd verklaard waren (k). De zeven genoemde Steden, nevens Geertruidenberg, Oudewater, Medenblik en Vlaardingen, flooten, in September, een onderling Verbond, inhoudende „ dat „ zy, zig onderwonden hebbende Hertog „ Willem *Here te maken ende machtich syns lands*, en zig, ten dien einde, in zwaare „ schulden hebbende gesteken, elkanderen „ bystaan zouden, wanneer eene van allen „ daarom in ongelegenheid of vyandschap „ kwame. Ook zouden zy, na 't afsterven „ van Hertoge Willem, geenen anderen „ Heer aanneemen, dan gelykelyk en over „ eenkomstig met de Keizerlyke Brieven (l),” by welken de Landen, na Hertog Willem, aan zynen jonger Broeder, Hertoge Albrecht, waren toegezeid (m).

Voor 't sluiten van dit Verbond, was 'er, op den vierden July, wederom een Scheepsstryd voorgevallen by de Zwarte Waal, op de Maaze, waarin Vrouw Margareet te kort geschooten was. Zy week sedert naar Engeland, en bewoog Koning *Eduard den III.*, die met haare Zuster, *Filippa*, gehuwd was, om aan de verzoening met haaren Zoon te arbeiden. Hy wendde 'er, eenen tyd lang, zyne poogingen toe aan. Doch de Zoen werdt, eerst op den zevenden December des jaars 1354, te Bergen in Henegouwen, door bemiddeling van Jan van Henegouwen, Heere van Beaumont, en *Walraven van Lu-*

xcm.

(k) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 796, 801.

(l) Groot-Plakaarb. III. Deel, bl. 3.

(m) MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 727.

xemburg, Heere van Liny, getroffen. Hertog Willem werdt verpligt, zyne Moeder om vergiffenis te verzoeken. Holland, Zeeland en Friesland werden hem, op nieuws, afgeftaan. Vrouw Margareet behieldt alleenlyk zeker jaarlykſch inkomen uit deeze Landen, benevens het Graaffchap Henegouwen (n). Doch zy ftierf, kort hierna, op den dertigften September des jaars 1355.

Hertog Willem verleent der Stad verſcheiden Handveſten.

1355.

Hertog Willem zag zig zo dra niet gefteld in 't geruſt bezit deezer Landen, of hy bevlytigde zig, om den Steden, die hem, in den verzoenden binnenlandſchen oorlog, met geld en volk, boven verpligting, gediend hadden, op allerlei wyze, genoeg te geeven. Aan zyne goede Luyden van zyne Stede van *Aemſtelredamme* onder anderen, beloofde hy, by eenen Brief van den dertienden May des jaars 1355, in den Haage getekend, dat hyze *ontheffen* zou van *alre Borchtoghten*, die ſy voor hem *gheloofd* hadden; ende dat hyze *quyten* zou van *alſulcken gbelde*, als ſy voor hem *betaelt* hadden, ende ſy *wettelyck betoogen* mogten (o). By eenen anderen Brief van den zelfden dag, bevestigde hy niet alleen de Handveſt van Graave Willem den IV. van den jaare 1342, en alle andere Handveſten van de Graaven, dezelfs Voorzaaten; maar hy verbondt zig ook, om alle verouderde of verdonkerde Handveſten te vernieuwen; hy beloofde zyne

(n) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 4.

(o) Handv. bl. 75. [5]

ne lieve Stede van Amstelredam nimmer te zullen scheiden van 't Graaffschap van Holland; en hy verklaarde, dat een *Poorter*, die zyn *Lyf met rechte* verbeurde, aan hem niet meer dan *half zyn eyghelyke goedt* zou mogen verbeuren, zullende de andere helft blyven zynen wyve, wettige kinderen, en regten erfgenaam. Volgens de Handvest van 't jaar 1342, verbeurde een doodslaager, gelyk wy boven (bl. 107) zagen, niet meer dan twintig pond uit zyn goed, boven den hals of de ballingschap. Doch 't schynt, dat men, om zwaarder misdaden, ten deezzen tyde, somtyds al de goederen verbeurd verklaarde. En hiervan heeft Hertog Willem de Poorters van Amsterdam willen bevryden, verklaarende dat iemant wel minder, maar nooit meerder dan zyn lyf en de helft van zyn goed zou mogen verbeuren. Eindelyk, ontheft hy die van Amsterdam ook van alle verpligting tot betering der schade, die zy hunnen Landsluiden van de Hoeksche zyde, in den jongsten inlandschen oorlog, hadden toegebracht. Voort, zegt hy, *soo nemen wy op ons, ontheffen ende sullen ontheffen onsen goeden luyden van Amstelredamme ghemeynlyck alle doodslaghe, roof, brande, schattinghe, rechtenisse [lees vechtenisse, dat is, gevegt, gelyk anderen (p) te regt leezen] van lyve, vanghemisse, brekinghe van Huysen ende van Vesten, dat in desen oorloghe om des oorlooghs willen geschiet is, ende dat gheweest heeft tusschen onser liever Vrouwen*
en-

(p) Zie MIERIS Charterb. II. Deel, bl. 342.

ende Moeder ende hare hulperen, ende ons ende onsen hulperen, sonder ons ofte yemande betteringe daer af te doene (q). Volgens de gewoonte deezer tyden en het regt des Lands, waren zy, die, in eenen burgerkryg, anderen beschadigd hadden, gehouden tot verzoening met de beschadigden of derzelver maagen, en tot boete aan den Graave. Doch van 't een en 't ander ontheft Hertog Willem de Amsterdammers, om dat de vyandelykheden, ten zynen behoeve, gepleegd waren. Zo hadt hy reeds te vooren aan die van Leiden het doodslaan van *Klaas van Zwieten* vergeeven, en voor zyne rekening genomen al 't gene die van Dordrecht tegen zyne vyanden gedaan hadden, en nog doen zouden (r). Ondertuffchen, ziet men, uit de aangehaalde woorden onzer Handvest, tot welke uiterften, de partyfchap, in zo weinige jaaren, reeds gekomen was. 't Was by geen bestormen en vernielen van Huizen en Sloten gebleeven; maar 't Land was met roof en brand, met vegten, vangen en doodslaan, vervuld geweest. En schoon de hevigheid, na den Zoen des jaars 1354, be daard schein, herleefde zy egter geduuriglyk, gelyk wy, wel haast, zien zullen.

Nieuw
Verdrag
met den
Biffchop
van U-
trecht,

't Jaar 1355 was nog niet verlopen, toen Hertog Willem, t'onvrede op de Stigtschen, die, na 't jongste Verdrag, eenige vyandelykheden gepleegd hadden, besloot, den Biffchop van Utrecht den oorlog te verklaaren.

De

(q) Handv. bl. 135. [4]

(r) Zie MIERIS Charicrb. II. Deel, bl. 804, 814.

De oorlog werdt, van wederzyde, sterk wegens voortgezet. Weesp en Muiden vielen, in de Heer- 't volgende jaar, den Biffchop in handen, lykheid van Am- Doch Hertog Willem bragt hem, eerlang, ftel. zo zeer in 't naauw, dat hy genoodzaakt 1356.

werdt tot het aangaan van een Verdrag, welk, den dertigften Juny des jaars 1356, op de Hoogewoerd by Utrecht, getekend werdt. Het behelsde, onder anderen, dat „ de Biffchop Hertog Willem, als Graaf „ van Holland, verlyden zou met de Heer- „ lykheid van Amftel, *behoudelick hem ende „ zynre Kerken haaren pagt*, gelyk van ouds, „ *ende elckermalck zyns recht (s)*: 't welk, met den Zoen des jaars 1351 (t), overeenkwam.

Hertog Willem deedt, in 't volgende jaar, een' keer naar Engeland, alwaar, zo 't fchynt, nog eenige zaaken te regelen waren met Koning Eduard, wien Vrouw Margareet, reeds in 't jaar 1350, de Regeering haarer Landen, voor een bepaald getal van jaaren, afgestaan hadt (u). *Magteld*, Dogter van *Henrik, Hertog van Lancafter*, en Gemaalin van Hertoge Willem, nam de Regeering der Landen waar, in 's Hertogs afwezendheid. Maar Hertog Albrecht, zo 't fchynt, bedugt, dat 'er, in Engeland, iet geflooten mogt worden, ten nadeele van zyn regt van opvolginge in 't Graaflyk bewind, hadt zig, terwyl zyn Broeder uitlandig was, herwaards begeven, en zocht zig het Slot te Geertruidenberg, welk toen, door

(s) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 1, 2.

(t) Zie hier voor, bl. 139.

(u) Vaderl. Hift. III. Deel, bl. 277, 290.

door *Simon van Teilingen*, bewaard werdt, te doen in handen stellen. Vrouw Magteld, die zig binnen Aath in Henegouwen bevondt, fchreef van daar brieven naar Holland, waarby de Edelen en Steden vermaand werden, om de Stad en 't Slot van Geertruidenberg te befchermen tegen Hertog Albrecht (v). In Augustus, keerde Hertog Willem wederom naar Holland (w); en kort na zyne te rugkomst, befpeurde men, in hem, taftelyke blyken van krankzinnigheid; waarop hy, eerft in den Haage, vastgezet; en naderhand naar Quesnoi in Henegouwen gevoerd werdt; alwaar hy, tot aan zynen dood toe, die in 't jaar 1389 voorviel, opgeflooten geweest is (x).

Hertog Albrecht wordt, door beleid der Hoekfchen, tot *Ruwaard* aangenomen.

Doch in deezen ftand der dingen, herleefde de voorige partyfchap der Hoekfchen en Kabbeljaauwfchen wederom. De laaftten waren, door Hertoge Willem, alomme begunftigd, en hadden der Steden Regeering in. Zy beweerden, derhalve, dat men, geduurende de ongesteldheid van Hertoge Willem, 's Lands Regeering aan zyne Gemalin, Vrouwe Magteld, toevertrouwen moest. Doch Hertog Albrecht, hiervan niet onbewuft, hadt zig, ondertuffchen, eenen magtigen aanhang weeten te verkrygen onder de Hoekfchen, die eenpaariglyk fttaande hielden, dat men hem, tot *Ruwaard*, *Toeziender* en *Befchermer* der Landen behoort te verkiefen: en zy bragten 't zo ver, dat

(v) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 22, 22.

(w) AG. publ. Angl. Tom. III. P. 1. p. 144.

(x) Vaderl. Hift. III. Deel, bl. 291.

dat hiertoe, den zeventwintigsten Februa- 1358.
ry des jaars 1358, op eene Dagvaart der
Edelen en Steden te Dordrecht, zelfs met
bewilliging van Vrouwe Magteld, beslooten
werdt (y). Hertog Albrecht werdt, ver-
volgens, in de voornaamste Steden van
Holland en Zeeland, als Ruwaard ingehul-
digd, zelfs te Amsterdam, daar men, te
vooren, de Kabbeljaauwsche zyde gehou-
den hadt. Hy beloofde, alomme, en ook
hier ter Stede „ de Landen te zullen regée-
„ ren, by de goede Steden, en by den raad
„ der genen, welken hy, met gemelde Ste-
„ den, daartoe neemen zou, op *fulke goede*
„ *Costumen ende recht, als zyne lieue Ouders*
„ *voertyts 't Land gereghiert ende beleet had-*
„ *den: alles behoudelic Ridderen, Knapen,*
„ *Steden, ende eenen ygheliken syns rechts (z).”*

Ook te
Amster-
dam.

De brief was te Amsterdam gegeven, in de
tegenwoordigheid van verscheide Duitsche
Edelen van des Hertogs gevolg, *op ten elfden*
dach der maent van Maerte, in't jaer ons he-
ren dusent drie hondert zeven ende vyftich, dat
is, naar de wyze van rekening, die Hertog
Albrecht volgde, en, volgens welke, het
jaar met Paaschen begon, 1358.

Men ziet, uit de voorwaarden, op wel-
ken Hertog Albrecht Ruwaard werdt, *voor*
eerst, dat de Edelen en Steden zekere *reg-*
ten hadden, naar welken de Graaven ge-
houden waren te regeeren; en *ten anderen*,
dat

Aanmer-
kingen
over zy-
ne aan-
stelling.

(y) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 1. III. Deel, bl. 5.
MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 39, 40, 41. Privil. van
Haarl. bl. 39.

(z) Handv. bl. 71. [5].

dat zelfs de oude en welherbragte *Costumen* of gewoonten een regelmaat verstrekten voor de Graaflyke Regeeringe. 't Laatste was, reeds in 't jaar 1281, door Graave Floris den V. erkend, die, in eene Huwelykshandeling tusschen zyne Dogter *Margareet*, en *Alfonfus*, Zoon van *Eduard den I*, Koning van Engeland, verklaarde „ dat de „ voorwaarden van het geslooten Huwelyk „ geenen stand zouden kunnen houden, zo „ zy bevonden werden onbestaanbaar te „ zyn, met 's Lands Wetten en Gewoonten.” [*Quod si forte pacta hujusmodi adeo formari & asscurari non possint, quod secundum leges & consuetudines terræ nostræ habeant perpetui roboris firmitatem, pro infectis omnia, quæ promissimus, habeantur (a).*]

Zoen der
Stad we-
gens Ku-
delstaart.

Wat laater, in 't jaar 1358, betaalde de Stad Amsterdam aan *Dirk Foppens zoon*, 's Hertogs Klerk, *zeshonderd bruxer* of *Brusselsche Schilden*, die zy, wegens zekere belediging, den buuren van *Kudelstaart* aangedaan, jegens de Graaflykheid verbeurd hadt. De kwyttschelding, die door *Hertoge Albrecht* bezegeld, en op *sinte Lucas dach*, dat is, den agttienden October des jaars 1358, te *Geertruidenberg* gedagtekend was, is in het *eerste Privilegieboek* der *Stede* f. 7 te leezen (*b*). Doch by welke gelegenheid, of om wat reden, die van *Amsterdam* den opgezetenen van *Kudelstaart* eenige schade hadden toegebracht, is niet tot myne kennisse gekomen.

On-

(a) Act. publ. Angl. Tom. I. P. II. p. 195.

(b) Zie ook *MIERIS Charterb.* III. Deel, bl. 65.

Ondertuffchen, was Delft de eenige voor- Beweegingen te
naame Stad in Holland, die Hertog Albrecht Delft, te
niet hadt ingehuldigd, of die, na dat zy hem Haarlem
ingehuldigd hadt, tegen hem opftondt. De en te
reden van deezen opftand fchynt geweest te Leiden.
zyn, dat de Ruwaard aldaar, buitens tyds,
eenige verandering in de Regeeringe maa-
ken wilde, welke men hielt te ftryden met
der Stede Privilegien (c). Hieruit rees zo
groot eene beweging in de Stad, dat *Dirk*
Aderop gedood, en eenige anderen in heg-
tenis genomen werden (d). Zelfs overwel-
digden de Delvenaars de Sloten Polanen en
Binkhorft. De Ruwaard belegerde hierop
de Stad omtrent tien weeken agtereen, in
de Lente des jaars 1359, en bemagtigdeze
ten laafte: waarna de ruft aldaar, voor
eene wyle tyds, herfteld werdt. Te Haar-
lem en te Leiden, was ook eenige beweeg-
ging geweest (e), die, vermoedelyk, uit
de zelfde oorzaak ontftaan was: doch waar-
van ons, myns weetens, nergens eenig klaar
befcheid nagelaaten is.

Even weinig is my gebleeken, hoe 't zig, Onder-
by deeze verandering der Regeeringe, te zoek, of
Amfterdam hebbe toegedraagen. 't Is ge- de Wet-
heel onzeker, of Hertog Albrecht ook hier houder-
de wet buitens tyds verzet hebbe. Zulks fchap te
zou niet te wagten geweest zyn, zo de Stad, Amfter-
gelyk fommigen aantekenen (f), voorheen, dam, ten
der tyde, ook
buitenge-

(c) Fragm. Chron. Rhytm. in MATTHÆI Anal. Tom.
I. p. 65.

(d) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 41.

(e) Id. ibid. bl. 58, 87.

(f) M. VOSSII Annal. Libr. X. p. 331.

woonlyk
veran-
derd zy.

der Hoeksche partye toegedaan geweest ware. Doch wy hebben, uit egte stukken, getoond, dat zy altoos de Kabbeljaauwsche zyde gehouden hadt. Zy hadt, 't is waar, gelyk de meeste Steden van Holland, Hertog Albrecht voor Ruwaard erkend; doch hy oordeelde, veelligt, dat zulks niet zeer van herten geschied was; en zo hy dus geoordeeld hebbe, heeft hy, misschien, ontydige verandering gemaakt in de Wet. Maar 't zou ook zyn kunnen, dat de Wet-houderfchap van Amsterdam zig zo spoedig gevoegd heeft aan de zyde van Hertoge Albrecht, die thans de magtigste was, dat zy, daardoor, zyne genegenheid gewonnen heeft, en in 't bewind gebleeven is. Wat

Het Pas-
toor-
fchap der
Oude
Kerke
wordt
aan Jan
van Al-
ten op-
gedraa-
ger.

1359.

En het
Patroon-
fchap
daarna
aan Ger-
rit van
Heem-
stede.

'er van zy, ik vind niet, dat Hertog Albrecht, ten deezen tyde, eenige verandering te Amsterdam gemaakt heeft, dan dat hy *Gerard Hert*, die de Kerspelkerk, zynde de Oude Kerk, eenigen tyd kwalyk bediend hadt, van den dienst afzette, en het Pastoorfchap, in Juny des jaars 1359, aan *Jan van Alten* opdroeg; in welke opdragt, merkwaardig is, dat dezelve geschiedde, *op bevel van den Heere Hertoge, by gemeenen Raade der Heeren en Steden, toen tegenwoordig. [Jusu Domini Ducis, per commune Consilium Minorum & Villarum tunc presens (g)].* Kort hierna, stondt hy het regt om deeze Pastoorry te begeeven aan zynen Raad, *Gerrit van Heemstede*, af. Ook gaf hy eene opengevallen Kapellaansplaats aan S. Katherynen-
taar,

(g) Zie MIBRIS Charterb. III. Deel, bl. 99.

taar, in dezelfde Kerke, aan Heere *Everard Ludekyn* (b). Al dit geschiedde, uit kragte van het Regt van Patroonschap, welk de Graaven, hier te Lande, hadden, over alle Kerken, die geene byzondere Patroonen hadden.

Sedert, verliepen 'er eenige jaaren, zonder dat men veel van de partyfchap der Hoekschen en Kabbeljaauwschen hoorde. Doch op den vyfentwintigsten July des jaars 1364, ontftondt 'er eene merkelyke opfchudding te Delft, waarin drie perfoonen dood bleeven. Verscheiden' Edelen, die de Hoeksche zyde hielden, hadden de hand gehad in deeze beroerte. Doch 't fchynt, dat de Ruwaard zig ligtelyk met hen heeft laten verzoenen (i), even als hy, in 't volgende jaar, het dooden van *Willem Bort* vergaf aan eenige Edelen, die ook altoos de Hoeksche zyde gehouden hadden (k). Te Haarlem, viel, omtrent deezen tyd, insgelyks, een opftand voor, waarin de gewezen Schout, *Simon van Zaanden*, de hand hadt, en die drie menschen het leeven kostte (l). En Amsterdam bleef ook niet vry van beweging; schoon my nergens eenig klaar befcheid voorgekomen is van 't gene 'er, ten deezen tyde, voorviel. Men weet alleenlyk, dat Hertog Albrecht zig, den zeventienden February des jaars 1366, verzoende met

(b) MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 102, 103. DERIE-
MER's Gravenh. I. Deel, bl. 324. Aant. (9)

(i) MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 171.

(k) Id. ibid. bl. 179.

(l) Id. ibid. bl. 182.

Hertoge met de Stede „ die, om menigen trouwen
 Albrecht „ dienst, hem en zynen voorouderen gedaan
 „ en nog te doen, in alle haare Handves-
 „ ten en regten bevestigd werdt, mids zy
 „ den Hertoge tienduizend Schilden van
 „ vierentwintig Dordrechtsche of Vlaam-
 „ sche grooten ieder schild opbragt; in
 „ welke somme, alle de ingezetenen draa-
 „ gen zouden, negentien perfoonen uitge-
 „ nomen, die de voorwaarden van hunnen
 „ Zoen byzonderlyk aan den Ruwaard ver-
 „ bleeven hadden (2).” Ook vindt men,
 dat die van Amsterdam de boete, in welke
 zy verweezen waren, ten behoorlyken tyde,
 met *tien hondert pont groete* betaald hebben
 (m). Of nu de beweging, die gelegenheid
 gegeven hadt tot deeze verzoening, gestrekt
 hebbe tot verandering der Regeeringe van
 Kabbeljaauwfeh in Hoeksch; en of de ne-
 gentien perfoonen van den Zoen uitgesloo-
 ten zyn, op dat zy te genadiger van Hertog-
 ge Albrecht, ten wiens behoefte zy, mis-
 schien, gewerkt hadden, zouden kunnen
 gehandeld worden; dan of de beroerte een
 geheel ander oogmerk gehad hebbe, en de
 negentien perfoonen, naderhand, zwaarder
 gebreukt zyn, zou ik, by gebrek van egte
 aan-

(m) I. Privilegieboek f. 8. en Bylaagen Lr. A. N. 2.

(2) Zie de *Bylaagen Lr. A. N. 1.* en MIERIS
Charterboek III. Deel, bl. 184; daar men ten onregte
 leeft *Waeringbelden*, in de plaats van *Wiringerland*,
 gelyk ons afschrift heeft; welk, naar het oorspron-
 kelyke, dat in de *Oude Kerke, Laade XX.*, bewaard
 wordt, vergeleeken met het *eerste Stads Privilegieboek*,
 f. 8., gemaakt is.

aantekeningen, niet durven verzekeren. Nogtans wil ik niet ontveinzen, dat de eerste giffing my de waarschylykste voorkomt. De Stad, schoon Kabbeljaauwfsch, hadt zig van de eerften verklaard voor het Ruwaardfchap van Hertoge Albrecht, en hem, in perfoon, ontvangen en gehuldigd. Doch de Ruwaard zal, waarschylyk, naderhand, zyne Hoeksche vrienden, op welken hy meest vertrouwd, zo wel te Amsterdam, als in andere Steden, ter Regeeringe hebben willen indringen. Maar dit heeft niet konnen toegaan zonder opfchudding, welke, door de negentien perfoonen, die ik voor Hoekschen houde, verwekt of gevoed geweest zal zyn; waarom de Ruwaard hen zal hebben willen ontheffen van hun aandeel in de boete, die de overige ingezetenen, en onder dezelve ook de voorige Regenten, om hunne Kabbeljaauwfschgezindheid, verplicht werden op te brengen. De opmerkende Leezer zal, ondertuffchen, deeze onze giffingen zeer wel weeten te onderscheiden van 't gene wy voor egte Historie opgeeven.

Ruim een jaar voor 't verleenen van deez- Vrye uit-
 zen Zoen, hadt Hertog Albrecht de Dor- watering
 pen Nieuwveen en Kalflagen bevestigd in van de
 het regt van uitwatering, langs de Drecht Dorpen
 en Amstel door Amsterdam, vry van dyk- Nieuw-
 en fluisgeld; welk regt deeze twee Dorpen, veen en
 eertyds, van Gysbrecht van Amstel en des- Kalfla-
 zelfs Broeder Willem, Prooft van S. Jan, gen door
 gekogt hadden. De brief, hiervan ver- Amster-
 leend, was, den vyftienden November dam.

des jaars 1364, in den Haage getekend (n).
 De Stad Amsterdam kocht zig, daarentegen, in 't
 koopt zig jaar 1367, voor vier *Ceulſche marck Lodichs*
 vry van of Luikſch *Silvers*, *ſeſtien loot voor de marck*
 den *ghereeckent*, in 't jaar, vry van de tollē te
 Goud- ſchen tol. Gouda en te Schoonhoven, de marktollē
 1367. uitgenomen; waarvan *Jan van Blois*, Heer
 van Schoonhoven en Gouda, der Stad brie-
 ven verleende, die, den twintigſten July des
 gemelden jaars, te Schoonhoven, getekend
 waren (o).

Gelegen- Dat de Stad zig, van tyd tot tyd, zegt
 heid, vry te koopen van de tollē, die hier en
 waarby daar, door byzondere Heeren, binnens Lands
 de Stad geheeven werden (p), was een taſtelyk be-
 haaren handel in wys van haaren toeneemenden Koophan-
 Zweeden del. Doch zulks bleek nog klaarder, uit
 en Dee- de vryheid van handel in Zweeden en Dee-
 nemarke nemarke, welke zy zig, ten deezen tyde,
 uitbreidt. wift te verkrygen. Zie hier, by welke ge-
 legenheid.

Schoonen, een Landſchap in Zweeden,
 was, eenige jaaren geleeden, in bezit ge-
 nomen door *Waldemar den III.*, Koning van
 Deenemarke, die 'er, voorheen, eenig regt
 op gehad hadt (q). *Magnus*, Koning van
 Zweeden, hadt hiertoe zelfs aanleiding ge-
 geven, en was, daardoor, en uit andere
 oorzaaken, zo zeer in den haat geraakt der
 Zweedſche Grooten, dat deezen *Albrecht*,
 Zoon

(n) Zie Handv. van Rynl. bl. 354.

(o) Handv. bl. 128. [12]. MIERIS Charterb. III. Deel,
 bl. 209.

(p) Zie hier voor, bl. 135.

(q) ALB. KRANTZII *Daniæ Libr.* II. p. 34.

Zoon van *Albrecht*, Hertoge van Mekelemburg, in 't Ryk haalden, en tot Koning uitriepen, in 't jaar 1363. Albrecht hadt, om zig in 't nieuw bewind te vestigen, niet alleen de hulp zyns Vaders noodig (r): maar hy zocht ook onderstand hier te Lande, Zy on- die hem, onder anderen, door Amsterdam, dersteunt Enkhuizen, Wieringen en den Briele, in Albrecht, Holland; door Staveren en Hindeloopen, van Koning in Friesland, en door verscheiden' andere Zwede- Nederlandsche Steden, beweezen werdt (s). den.

Men weet niet zeker, of deeze onderstand in schepen bestaan hebbe; hoewel zulks ten hoogste waarschyglyk is. Ook weet men niet naauwkeuriglyk, wat 'er mede verrigt zy. Alleenlyk blykt, dat Koning Albrecht, eerlang, Schoonen gedeeltelyk wederom veroverd heeft. Doch eer hy 't nog zo ver gebragt hadt, gaf hy, den vyfentwintigsten 1368. July des jaars 1368, allen den gemelden Hollandschen en Frieschen Plaatsen, en Amsterdam in 't byzonder „ vryheid om in „ Deenemarke, of in Schoonen, zo ver hy „ beide deeze Landen, binnen den tyd van „ 't Verbond, welk hy met Amsterdam en „ de andere Plaatsen gemaakt hadt, mogt „ magtig worden, te komen handel dry- „ ven, te water en te lande; zonder dat „ zy, in geval van schipbreuk, eenig strand- „ regt schuldig zouden zyn; maar in tegen- „ deel

(r) ALB. KRANTZII *Daniae Libr. VII. p. 176. Id. Sueciae Libr. V. p. 315.* S. PUFENDORF *Inl. tot de Zweedsche Historie, bl. 114, 117, 118, 122, 124, 125.*

(s) *Handv. van Amst. bl. 51. [80] Privileg. van den Briel, bl. 42. WINSEMIUS Chron. van Friesl. bl. 207.*

„ deel vryheid hebben, om haare geftrand-
 „ de goederen alomme te benaderen. De
 „ tollen, welken men van allerlei waaren
 „ hadt te betaalen, werden ook, op eenen
 „ maatigen prys, geregeld.” Doch 't by-
 zonderfte van de vryheid, die Koning Al-
 brecht, ten deezen tyde, verleende, was
 de bevestiging in het voorregt van elk der
 gemelde Plaatsen, en onder anderen van
 Amsterdam, om op Schoonen, en inzon-
 derheid te Falsterbode, aan den zuidwes-
 terhoek van Schoonen gelegen, eene foort
 van Volkplantingen of Kantooren te mogen
 hebben, over ieder van welken, een Voogd,
 wegens elke Plaats aangesteld, geregtelyk
 bewind hadt. De voorige Koningen van
 Zweeden hadden zulk een voorregt reeds
 aan eenige Steden hier te Lande verleend,
 en 't schynt dat Kampen een van de eersten
 geweest is, aan welken het zelve geschon-
 ken werdt. Amsterdam schynt het ook,
 al voor deezen tyd, gehad en gebruikt te
 hebben; doch de Stad werdt 'er, ten dee-
 zen tyde, in bevestigd. Zy kreeg, zo wel
 als de andere Plaatsen, regt „ om in haare
 „ *Victen* (3)”, zo werden haare Kantooren
 of

Hy geeft
 haar regt,
 om ee-
 nen
 Voogd
 op
 Schoo-
 nen aan
 te stellen.

(3) 't Woord *Victen* is van eene onzekere bete-
 kenis, en wordt ook overal niet even eens gelezen.
 In de *Handvesten van Amsterdam*, leest men byna
 overal *Victen*: en zulk een woord zou men van het
 Latynsche woord *Victus*, *Leefstogt*, *Onderhoud*, kon-
 nen afleiden, en by overbrenging doen zien op eene
Plaats daar men zyn *onderhoud* of *kost* won. Doch in
 de *Privilegien van den Briel*, bl. 42, 52. leest men
 voor *Victen* *Vitten*; 't welk men wil, oudtyds, *buiten*
 betekend te hebben, en derhalve zou kunnen zien
 op

of Volkplantingen genoemd „ op Schoonen, en te Falsterbode in 't byzonder, „ Voogden te mogen zetten, die regt spraken over alle haare burgeren en anderen, „ die op deeze *Victen lagen* of woonden, „ tot halsregt toe; en die hierin hun byzonder Stadsregt volgde. De bewooners „ deezer Volkplantingen mogten vry wyne en bier tappen, laken en lynwaat uitsnyden en verkoopen, en eenige handwerken oefenen. Zy mogten vry vischen, „ in de wateren van Schoonen, en daartoe „ hunne eigene Vischuiten gebruiken, mids betaalende, van elke schuit, eene halve „ mark Schoons. Ook mogtenze zig, onder gelyke belasting, bedienen van hunne eigene wagenen en praamen. De „ Koopluiden mogten hunne eigene goederen, in de havens des Ryks, van 't eene „ schip

op de tenten of *logien*, gelyk menze nu noemt, die de buitenlanders op Schoonen hadden opgeslaagen. By KILIAAN, betekent *Vitse* zwaare teenen of rys, en *vitfelen* teenvlegten: 't welk ook plagt te geschieden, om hutten ter wooninge te maaken. Eindelijk, hebben WITSEMIUS, *Chron. van Friesland*, bl. 207, en SCHOTANUS, *Chron. van Friesland*, bl. 191. voor *Victen*, of *Vitten*, *Witten* gelezen: welk woord, in KILIAANS tyd, de *huive* of *tent van een' Wagen* betekende, en derhalven eertyds zeer wel voor eene tent of hut in 't gemeen kan genomen geweest zyn. Zo eene der twee laatste leezingen de waare zy, zoumen, in onze *Handvesten*, voor *Victen*, ook *Vitten* of *Witten* leezen moeten. En deeze laatste leezing vindt men, in de oudste uitgave eener Handvest van Hertoge Albrecht van 't jaar 1391 [1392]. (Zie *Handv. van Amst. druk van 1597. bl. 24.*) en in de oudste Afschriften van het zelve.

„ fchip in 't andere overfcheepen; en bin-
 „ nens Lands, van de eene markt naar de
 „ andere, voeren, zonder tol fchuldig te
 „ zyn. Ook ftondt het hun vry, hun ge-
 „ weer te draagen, van fcheepsboord tot
 „ aan hunne herbergen, en wederom van
 „ daar te rug naar fcheepsboord; doch zo
 „ zy 't, by eenige andere gelegenheid, droe-
 „ gen, verbeurdenze, t'elken reize, een
 „ mark Schoons. De goederen der over-
 „ leedenen werden door den Voogd aan-
 „ vaard, en aan de wettige erfgenaamen,
 „ 't zy binnens- of buitens Lands, uitge-
 „ keerd (t).”

Amfter-
 dam gaat,
 nevens
 de Hanze-
 Steden,
 een
 Verdrag
 aan met
 Walde-
 mar den
 III., Ko-
 ning van
 Deene-
 marke.

1370.

Alhoewel nu de vryheid, van welke wy
 fpreeken, alleen aan Schoonen, en in 't eerft
 nog maar aan een gedeelte van Schoonen be-
 paald was, alzo Koning Albrecht, in Dee-
 nemarke, niets te gebieden hadt; zo kan
 men niet twyfelen, of de Stad Amfterdam
 heeft, onder begunftiging der verwor-
 ven' voorregten in Schoonen, haaren han-
 del fterk voortgezet in 't Noorden. De ge-
 legenheid werdt haar hiertoe nog gunftiger,
 na dat zy, nevens de Wendsche, Pruisfi-
 fche, Lyflandsche en Nederlandsche Ste-
 den, met welken zy, ten behoeve van Ko-
 ning Albrecht, tegen Waldemar den III.,
 Koning van Deenemarke, verbonden ge-
 weeft was, zig, in 't jaar 1370, met deezen
 bevredigd hadt. 't Verdrag werdt, den vier-
 entwintigften May, te Straalzond in Pome-
 ren, getekend. De Steden, die het floo-
 ten,

(t) Handv. bl. 51, 51. [80, 80].

ten, worden in deeze orde opgenoemd: de Wendsche en Pruisfische Steden Lubek, Rostok, Straalzond, Wismar, Grypswalde, Stettyn, Kolberg en Nieuw Stargard; voorts, Keulen, Hamburg en Breemen; de Lyflandsche Steden Riga, Dorpt, Revel en Pernau; de Steden aan de Zuiderzee en in Holland en Zeeland, Kampen, Deventer, Utrecht, Zwol, Haffelt, Groningen, Zutfen, Briel, Middelburg, Arnemuïden, Harderwyk, Zirikzee, Elburg, Staveren, Dordrecht en *Amsterdam*. Men heeft deeze Steden en veele anderen, van ouds, *Hanze-Steden* genoemd, naar de *Hansa* of algemeene Vergadering, welke zy, van tyd tot tyd, plagten te houden, tot bevordering van het onderling belang des Koophandels (u), welk haar ook somtyds, gelyk ten deezen tyde, inwikkelde in oorlogen, waarin zy elkanderen bystonden. De Steden langs de Oostzee en eenige andere Duitsche Steden zyn, naar alle waarschyndykheid, vroegst in het Hanze-Verbond geweest; waarom de verbonden Steden, in de veertiende eeuw, den naam van *Duitsche Hanze* droegen (v). Zo leeft men, in eenen Brief van Vrouwe *Machteld van Voorne* van den jaare 1358, dat zy overeengekomen was met de Stad Dordrecht ende mit den *Coopliden van Aelmanje uitten Roomschen Ryke, der Duytscher Anze toebehoorende*, om vier tonnen te leggen in 't gat

(u) Zie Vaderl. Hist. III. Deel, bl. 500. Aant. (2).

(v) Vide A. KRANTZII Wandal. Libr. IX. p. 215. Libr. X. p. 241. Libr. XII. p. 272. Libr. XIV. p. 323.

gat van de Maaze (w). Hoe oud dit Verbond, ten deezen tyde, reeds ware, is, myns weetens, nergens klaarlyk aangetekend. Doch ALBERTUS KRANTZIUS geeft, op het jaar 1381, te kennen, dat de Hanze-Steden, reeds lang te vooren, vryen handel gedreeven, en openbaare Hallen gehad hadden, te Brugge in Vlaanderen, te Londen in Engeland, te Bergen in Noorwegen, en te Novogrod in Rusland (x). 't Is my, ondertuffchen, niet waarschynlyk, dat de Nederlandsche Steden, en Amsterdam in 't byzonder, lang voor 't jaar 1368, met die van de Duitsche Hanze, verbonden geweest zyn, alzo ik 'er, voor dientyd, nergens eenig gewag van gemaakt vinde. Wat nu 't Verdrag zelf betreft, welk met Koning Waldemar geslooten werdt, het behelsde dezelfde vryheden voor de Steden in 't gemeen, en met naame ook voor de Stad Amsterdam, zo wel in Schoonen als in Deenemarke, welken haar, in 't jaar 1368, door Koning Albrecht, verleend waren. Alleenlyk merk ik aan, dat sommigen, in de afschriften van 't Verdrag met Koning Waldemar, *Vesten*, voor *Victen* of *Vitten*, gelezen hebben (y): doch anderen (z) leezen klaarlyk *Vitten*, aan welke leezing ik agt dat men zig houden moet. Wy moeten niet vergeten te melden, dat Koning Waldemar, by eene afzonderlyke Akte, beloofde, den Steden

en

(w) Privil. van den Briel, bl. 37.

(x) Wandal. Libr. IX. p. 207.

(y) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 251.

(z) DUMBAR Deventer, bl. 540.

en daaronder ook Amsterdam, voor den tyd van vyftien jaaren, in handen te ftellen twee derde der inkomsten van Schoonen, en eenige Sloten, tot dat zy vergoeding gekreegen zouden hebben van de fchade, welke zy, in den jongften oorlog, geleeden hadden. Doch na vyftien jaaren verloops, zou alles wederom keeren aan de Kroone van Deenemarke (a). De verdragen, van welken wy fpreeken, werden, in 't jaar 1376, door *Olaus den IV.*, Dogters Zoon en Opvolger van Koning Waldemar, bekragtigd (b).

Van deezen tyd af, of eerder, ftelde de Stad Amsterdam, veele jaaren agtereen, van jaar tot jaar, eenen Voogd op Schoonen aan. En Hertog Albrecht, toen niet meer Ruwaard, maar Graaf van Holland, ftondt haar, den zesden April des jaars 1391, toe, *dat fy tot eeuwighen dagen jaerliex een Voocht fetten mogt op den Landen te Schoonen op haaren Vichten [Vitten] ende landt, dat fy nu daer hadt, of naemaels daer verkryghen mogt van den Coninck van Denemarcken* (4), *alle faken ende recht van der Stede weghen te bedryven ende te bewaren, als fy daer*
te

(a) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 253.

(b) Zie SCHRASSERT Befcht. van Harderw. bl. 143.

(4) Hertog Albrecht fpreekt van eenen Koning van Deenemarke. Doch Deenemarke, Zweeden en Noorwegen ftonden, federt het jaar 1389, onder de Regeering van eene en dezelfde Koninginne, Vrouwe *Margareet*, die Koning Albrecht hadt doen onttroonen. Vide ALB. KRANTZII *Danicam*, Lib. VII. p. 176. *Sueciam*, Lib. V. p. 316. *Wandal.* Lib. IX. p. 216.

te doen hadt (c). Doch Hertog Jan van Beieren stelde, als Heer van Voorne, in 't jaar 1402, van wege de Stede van den Brielle, eenen Voogd op Schoonen, voor deszelfs leeven, aan (d).

Amsterdam neemt toe in geestelyke gebouwen.

't Verbond van Amsterdam met de Hanze-Steden en de Verdragen van vryen Koophandel in Zweeden en Deenemarke, welken daarvan de gevolgen waren, beweezen ten klaarste, dat Amsterdam begon aan te wassen. Ook nam aldaar, in deeze eeuwe, het stigten van geestelyke gebouwen sterk toe. De Kapel der Heilige Stede, thans de Nieuwe-zyds-Kapel, stondt 'er reeds, ten deezen tyde. Ook was 'er een Gasthuis, waarfchynlyk het Heilige Geests- of S. Elizabeths-Gasthuis aan de Plaats of Dam, alzo het zelve, in laater' tyd, toen 'er meer Gasthuizen kwamen, het *oude Gasthuis* plagt genoemd te worden (e).

Het Gasthuis aldaar be-
last zig met het
onderhoud van
den Heiligen
Weg.

1371.

De Stad doet,
nevens

't Schynt zelfs, dat dit Gasthuis, ten deezen tyde, reeds eenig merkelyk vermogen hadt, alzo het, in 't jaar 1371, het onderhoud op zig nam van den Heiligen weg, die, van den Amstel by de Heilige Stede, tot heel aan Slooten liep, en, by eenen Schepenen-Brief van den negentwintigsten December des gemelden jaars, door de *Provisoors en bewarers der Heilige Stede*, aan't Gasthuis opgedraagen werdt (f).

De Stad werdt ook bestendiglyk gerekend onder de goede Steden, met welker raad, de

(c) Handv. bl. 61. [10.]

(d) Privileg. van den Briel, bl. 52.

(e) Zie hier voor, I. Deel, I. Boek, bl. 95, 97.

(f) Oude Kerk, Laade X. Handv. bl. 421.

de Ruwaard, Hertog Albrecht, beloofd anderen, hadt, het Land te zullen regeeren: 't welk, uitspraak over een onder anderen, hieruit af te neemen is, dat geschil met Dordrecht. zy, in 't jaar 1385, op 't verzoek van de Stad Dordrecht, die geoordeeld werdt tegen de Graaflykheid misdaan te hebben, nevens Hertog Albrecht en deszelfs Gemaalin, en nevens de Steden Delft, Haarlem en Leiden, den zeventienden September, op eene Dagvaart in den Haage, uitspraak deedt over 't geschil; volgens welke, Dordrecht, onder anderen, in eene boete van zesduizend oude schilden verweezen werdt (g). Am- Verder sterdam hadt ook, nevens de Edelen en Steden van Holland, de voorwaarden bekragtigd van het Huwelyk, welk, den zevenden April des jaars 1377, tusschen *Katharina*, Dogter van Hertoge Albrecht, en *Willem*, Hertog van Gelder, geslooten was. In het Verdrag, hiervan gemaakt, werden de Steden van Holland, in deezen rang, opgenoemd: „ Dordrecht, Haarlem, Leiden, „ Delft, Alkmaar, *Amsterdam*, Rotterdam, „ Schiedam, Geertruidenberg, Vlaardingen, 's Graavenzande, Oudewater, Monikendam, Edam, Medenblik, Hoorn, „ Enkhuizen, Grootebroek: en de Steden van Zeeland, in deeze orde, Zierikzee, „ Middelburg, Briel, Westkapelle, Vlissingen, Reimerswaale (h):” in welke optelling, aanmerkelyk is, dat Briel onder de Steden van Zeeland gerekend wordt.

Ter-

(g) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 426, 427.

(h) Vide PONTANI Hist. Gelrix Libr. VIII. p. 314.

Hertog
Albrecht
vermeer-
dert de
vryheid
der Stad
met hon-
derd
gaarden.

1387.

Terwyl Amsterdam dus toenam in vermogen en aanzien, kon 't niet agterblyven, of de Stad moest uitgelegd worden. Ook besloot Hertog Albrecht, *om menigen trouwen dienst*, dien de ingezetenen hem *ghedaen* hadden, *ende noch doen moghen*, de vryheid der Stede te vermeerderen met *hondert gaerden* buiten de voorige vryheid; elk, die binnen deeze honderd gaarden of roeden woonde, het zelfde regt en dezelfde vryheid geevende, die de inwooners der Stad, tot hiertoe, gehad hadden. In den Brief, waarby deeze vermeerdering van der Stede vryheid geschiedde, en die den zevenden January des jaars 1386 [1387] getekend was (*i*), wordt het nieuwe voorregt *gratie* of *gunst* genoemd; doch dat dit woord niet te zeer moet aangedrongen worden, blykt, uit de boven aangehaalde woorden zelve, waarin de Ruwaard erkend, dat hy deeze zogenaamde *gunst* bewyft, om *menigen trouwen dienst*, hem reeds gedaan, en nog te doen. Voorts, hebben wy, by eene andere gelegenheid (*k*), nog eenige andere aanmerkingen over deeze Handvest gemaakt, tot welken wy den Leezer wyzen.

Hy geeft
haar met
Amstel-
land en
Gooi-
land
eene
merk-

Sedert dat Amsterdam met de Graafelykheid van Holland vereenigd geworden was, en zitting verkreegen hadt in de Vergadering der Edelen en Steden van 't Gewest, scheen de Stad te mogen worden aangemerkt als afgescheiden van Amsteland, waartoe zy oudtyds behoord hadt. Hertog Al-

(*i*) Zie Handv. bl. 11. [6.]

(*k*) I. Deel, 1. Boek, bl. 41.

Albrecht vondt egter geraaden, haar, op den ^{waardige} vyftienden Maart des jaars 1387 [1388], eene ^{Hand-}aanmerkelyke Handveft, met Amftelland en ^{veft.} Gooiland in 't gemeen, te verleenen. Wy 1388.
 hebben, hiervoor (1), reeds van eenige punten uit deeze Handveft gewag gemaakt. En 't zal hierna te pas komen, byzonderer van eenige andere punten te fpreken. De merkwaardigften zyn „ dat elk, naar 's Lands „ regt *en Couftume* of gewoonte, regt gefchieden zou, en wel by Schepenen-vonniffe, in de Stad, of op het Dorp, daar „ de zaak voorgevallen was. Dat men niemant, die borg ftellen kon naar 't goeddunken van Schepenen, vangen, becommeren, of te gyzel daagen zou. Dat alle „ misdaden binnen 's jaars vervolgd moesten worden, of dat 'er de misdaadige anders kwyt van zou zyn, ten ware hy, „ voor dien tyd, voorvlugtig geweest ware. Dat hy, die eene vrede brak binnen „ Amfterdam, zyn lyf en de helft van zyn goed verbeuren zou, behalve dat de handdaadige borg ftellen moest, om zyne misdaad te beteren, *of men zou 't rechten aen zyne rechter hand.* Dat iemant, die *Dingftooringe* deedt, dat is, het geregt ontruffte, *met vechtender handt*, twintig pond verbeurde; en dat men, op gelyke boete, „ niet op *Schepen of op feven* (5) fpreken „ mogt.

(1) *Bladz.* 117.

(5) De Regtspraak van *zeven*, *zeventuig* genaamd, beftondt in eene uitspraak van *zeven* naaftgeërfden, over verſchillen, de Landeryen of gronden betreffende, en hadt hier volkomen kragt van gewyſde. Zie *Handv.* bl. 446.

„ mogt. Dat de Graaf, noch iemand van
 „ zynentwege geene *Schepenen noch seven*
 „ *corrigeren* zou, zo zy op hunnen eed ge-
 „ vonnist hadden, ten ware de andere Sche-
 „ penen, onder eede, verklaarden, dat zy
 „ daarvoor *myede* of geschenken genooten
 „ hadden, in welk geval zy twee-endertig
 „ pond verbeurden: en hun gewysde mogt
 „ nimmer in regte worden bygebragt. Dat
 „ de Amstellanders en Gooilanders niet
 „ meer, omtrent de Stigtſchen, verbeuren
 „ zouden, dan de Stigtſchen omtrent hen
 „ verbeurden, in gelyke gevallen. Dat nie-
 „ mant beesten weiden zou op den zeedyk
 „ tuffchen Amsterdam en Muiderberg, *uyt-*
 „ *geſeyt die geringhede Vercken* (6); doch dat
 „ die van Nieuwer-Amstel hunnen eigen
 „ Amsteldyk, het oude Loopveld, en de
 „ Kerklaan beweiden mogten. Dat, in Ou-
 „ der- en Nieuwer-Amstel, in plaats van
 „ *Aſingen*, zynde eene foort van buurreg-
 „ ters, voortaan, Schepenen regt ſpreeken
 „ zouden. Dat men zig van de vonniſſen,
 „ op de Dorpen gewezen, niet zou mo-
 „ gen beroepen; doch dat een der twee par-
 „ tyen, op koſten van hem, die ongelyk
 „ hadt, een vonnis te Amsterdam zou mo-
 „ gen haalen. Dat Baſtaarden-goed aan den
 „ erfgenaam kwam, indien de Baſtaard zon-
 „ der

(6) Wat *geringde Verkens* waren, zal men eenigs-
 zins nader begreepen hebben, uit eenę Keur, die,
 niet veele jaaren na 't geeven deezer Handveſt,
 ſchynt gemaakt te zyn; in 't *Keurboek* A. f. 13 verſo
 gevonden wordt, en door ons (*I. Deel, I. Boek, bl.*
 104) reeds aangehaald is.

„ der wettige nakomelingen overleedt:”
 ’t welk, by eene Handvest van den zesden
 December des jaars 1389, nader verklaard
 werdt „ dat aangeërfd of gegeven goed van
 „ eenen Bastard, die binnen Amsterdam,
 „ zonder wettige geboorte, overleedt, ko-
 „ men zou op de erven van den geever; en
 „ dat zyn moederlyk goed, tusschen den
 „ Graaf en de maagen zyner Moeder, half
 „ en half gedeeld zou worden (m). Dat
 „ alles, wat in deeze Keure niet gemeld
 „ was, beregt zou worden *na der beste re-*
 „ *den, by vonnis der Schepenen, nae der handt-*
 „ *vesten, nae keuren, nae rechten ende oude*
 „ *costumen der stede of landts*, daar het voor-
 „ valt.” Wyders, is merkwaardig, dat
 alle de Steden en Dorpen van Amstelland
 en Gooiland *verwillecoerden* of beloofden,
 de Keuren, hun door Hertoge Albrecht ge-
 geven, te zullen naarkomen, *behoudelyken de*
handtvesten, die zy van hem of zyne voor-
 ouders gekreegen hadden, en naar welken,
 de punten, die in deeze Keuren niet begree-
 pen waren, beregt zouden worden (n).

In ’t zelfde jaar 1388, werdt Amstelland, ^{Amster-}
 met de Steden en Dorpen daarin gelegen, ^{dam}
 en gevolgelyk ook Amsterdam, door Hertoge ^{wordt}
 Albrecht, ontslaagen van het draagen tot ^{ontslaa-}
 de kosten der dykaadje van *de Zype*, een ^{gen van}
 groote Polder in Westfriesland, van wel- ^{de kosten}
 ke, zo ’t schynt, reeds in ’t begin der ^{der dy-}
^{kaadje}
 tien-Zype. ^{van de}

(m) MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 540.

(n) Handv. bl. 71. [7.] MIERIS Charterb. III. Deel,
 bl. 484.

tiende eeuw, gewag gemaakt wordt (o), en die, te vooren, op 's gemeenen Lands kosten, bedykt geweest zynde, omtrent deezzen tyd of eerder, doorgebroken was, en nu, zo sommigen aantekenen (p), wederom bedykt werdt. Hertog Albrecht verklaarde, op Dingsdag na S. Lucien dag, zynde den vyftienden December, dat hy zynen Lande van Amftel voortaan niet vergen zou, meer aan de Zype te dyken, ten ware zulks ook, door de andere Landen en Steden van Holland, geschiedde (q). In Augustus te vooren, hadt hy diergelyke verklaring ook ten behoeve van Rynland en Schieland gedaan (r). En sedert fchynt het bedyken der Zype, door byzondere Heeren, ondernomen te zyn. Immers, de Haarlemmer Karmeliet JOAN GERBRANDSZOON VAN LEIDEN heeft aangetekend, dat *Willem*, eerste Heer van Schagen en natuurlyke Zoon van Hertoge Albrecht, een groot en fchoon ftuk Lands, uit het Eiland van de Zype, digt by het Dorp S. Maarten, bedykt heeft, welk hy het *nieuwe Land* [*novam terram*] noemde (s).

De Stad raakt op nieuws in gefchil met Deventer over den Kotertol.

De jongfte overeenkomst tuffchen Amsterdam en Deventer, wegens den Kotertol getroffen (t), werdt niet zo volkomenlyk onderhouden, of daar ontftondt, van tyd tot tyd, nieuw gefchil tuffchen de twee Steden:

(o) Zie MELIS STOKÉ in *Ada*, bl. 67.

(p) VELIUS HOORN, bl. 10.

(q) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 510.

(r) Handv. van Rynl. bl. 22.

(s) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXII. Cap. 28.

(t) Zie hier voor, bl. 133.

't zy dat de tollenaars meer tol vorderden dan hun toegewezen was, 't zy ook dat de handeldryvende ingezetenen van Holland, en van Amsterdam in 't byzonder fomtyds middel vonden, om den verschuldigden tol te ontgaan. Men vindt, dat de Tollenaars van Deventer, reeds in 't jaar 1368, eenige Hollandsche goederen hadden aangehaald, die op den tol verzwegen waren geweest: waarover Hertog Albrecht eenen scherpen brief aan de Wethouderschap van Deventer liet afgaan. De Wethouderschap zondt, sedert, op 's Hertogs vrygeleide, Gemagtigden naar den Haage, en 't geschil werdt gevonden (u). Doch 't blykt niet, dat deeze aangehaalde goederen Amsterdamschen geweest zyn. Zeker is 't egter, dat Amsterdam, omtrent deezen tyd, over 't betaalen van den Kotertol, wederom geschil met Deventer gehad heeft, welk, in July des jaars 1388, bygelegd werdt, in een Verdrag by voorraad, inhoudende, „ dat die van Amsterdam, voortaan, een *ouden Franckrycksche of Keyfers schilt*, of de waarde daarvan, aan tol betaalen zou, tot dat de zes Steden, Kampen, Harderwyk, Amersfoort, Haarlem, Leiden en Delft, deswege nadere uitspraak zouden gedaan hebben (v).”

Hertoge Willem van Beieren, in de Lenten des jaars 1389, overleeden zynde, werdt Hertog Albrecht, die Holland, tot hiertoe, onder den titel van *Ruwaard*, geregeerd hadt, Amsterdam doet eene vrywillige gift

(u) DUMBAR Deventer, bl. 539.

(v) Handv. bl. 67 [162.]

aan Her-
toge Al-
brecht,
nu *Graaf*
gewor-
den.

Hy be-
vestigt en
vermeer-
dert de
voorreg-
ten der
Stad.

Zy ver-
krygt de
Maat en
het Gou-
den Wa-
ter in
eeuwige
erfpagt.

hadt, alomme, voor *Graave* erkend. By
deze gelegenheid, werden hem, door de
Steden, vrywillige giften gedaan. En som-
migen hebben, uit oude gedenkstukken, aan-
getekend, dat hy van Haarlem 5000, van
Delft 4000, en van Amsterdam 3000 pon-
den ontvangen heeft (*w*); waaruit het ver-
mogen der laatstgemelde Stad ten deezen
tyde, in vergelyking der twee anderen, ee-
nigszins is af te neemen. 's Graaven in-
huldiging te Amsterdam werdt, eerlang,
gevolgd van eene bevestiging van alle der
Stede Privilegien, die daarenboven nog
vermeerderd werden met dit byzonder voor-
regt „ dat een van de Schepenen, of van
„ den Raade, met eenen Poorter der Stad,
„ eene Vrede maaken mogt, en met eenen
„ Poorter deswege getuigenis geeven; daar
„ zulks, volgens de voorige Handvesten,
„ niet dan door den Schout en twee Sche-
„ penen plagt te mogen geschieden (*x*).”
Het regt van den Graaflyken Schout werdt
dus, door dit nieuwe voorregt, eenigszins
besnoeid, en dat der Schepenen en Raaden
of Burgemeesteren, ja dat der Poorteren
zelven, juist zo veel uitgebreid. Doch eer
dit nog gebeurde, hadt de Stad, die't van
haar belang rekende, om zig, op eene wet-
tige wyze, zo veele Graaflyke Domeinen
te verkrygen, als zy bekwaamlyk konde mag-
tig worden, 's Graaven Water binnen en
buiten de Stad, het *Gouden Water* genaamd,
en

(*w*) VOSSII Annal. *Libr.* XIII. p. 408.

(*x*) Handv. *bl.* 74. [10.]

en 's Graaven *Maat* in de Stad, die, door den Graaflyken Rentmeester van Amsteland, plagten verhuurd te worden, voor agt en veertig pond in 't jaar, in eeuwige erfpagt, gepagt. En hiervan werdt eene Handvest verleend, welke, des Woensdags na S. Lucien dag, dat is, den vyftienden December des jaars 1389, in den Haage, getekend was (y). Tot opheldering derzelve, merken wy aan, dat, door de *Maat*, ongetwyfeld, verstaan wordt het regt om opzigt te hebben op de *Maat* van allerlei natte en drooge waaren, en om Meeters van dezelve aan te stellen. 't Is zelfs niet onwaarschynlyk, dat het woord *Maat* zo ruim genomen moet worden, dat 'er ook het regt der *Waage*, dat is, het regt om goederen, die by 't gewigt verkogt worden, behoorlyk te doen weegen, onder begreepen zy. Zeker is 't, ten minste, dat het regt der *Waage*, oudtyds, tot de Graaflyke domeinen behoord heeft. 't Is niet minder zeker, dat het, al zeer vroeg, door de Stad bezeten geweest is. En my is geene Graaflyke Handvest bekend, waarby het aan de Stad is afgestaan, zo het by deeze Handvest niet geschied zy. Doch wat men, door het *Gouden Water*, te verstaan hebbe, en waarom het zo genaamd zy, is tegenwoordig, in 't algemeen, zo bekend niet. 't Laatste is ten minste bezwaarlyk te zeggen. Ook heeft het niemant der Beschryveren van Amsterdam, tot hiertoe, ondernomen. Wy kunnen

1389.

Wat door
de *Maat*
te ver-
staan zy?

(y) Handv. bl. 2. [9.]

't ook niet doen, met verzekering, dat wy niet zullen mistaften. Nogtans zullen wy 't waagen, den Leezer voor te houden, 't gene ons onze naspooringen van dit duister punt der oude gelegenheid en Historie deezzer Stad, met de meeste waarfchylykheid, hebben opgeleverd.

Wat de naam van Gouden Water beteekene?

De naam van *Gouden Water* moet ons niet doen denken om het bekend metaal, *Goud* geheeten. Ons Amftellandsch water, en onze loffe Amftellandsche grond leveren geen het minfte *goud* uit. 't Is hierom niet te vermoeden, dat men hier een Water, naar het *Goud*, zou genoemd hebben. Maar men noemde, van ouds, de *Landen, Gouwen* (z). Voor *Oostergo* en *Westergo*, zynde het oostelyk en westelyk gedeelte van Friesland, zeide men, eertyds, *Oostergouwe* en *Westergouwe*: en nog tegenwoordig wordt het *Landschap aan de Haine*, in 't Fransch *Hainaut*, in 't Nederduitsch *Hene-gouwen* genaamd. En hierom komt my zeer waarfchylyk voor, dat *Gouwen-Water*, of by verandering *Gouden-Water* (gelyk men, voor *Vleeschhouwer*, *Vleeschhouder* plagt te schryven (a)) zo veel als *Landwater* beteekent. De *Gouwe*, eene gegraaven Vaart door 't Land by *Gouda*, plagt van ouds de *Goude vaart*, dat is, de *Landvaart* genoemd te worden (b): en het Water tusschen 't Eilandje *Marken* en *Waterland* wordt, veel-
ligt,

(z) Vide JUNII Glossar. Gothicum. Voce GAUJE p. 126. KILIANI Dictionar. Voce GOUW.

(a) Groot-Memor. N. I. f. 158.

(b) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 54.

ligt, de *Goudzee* genoemd, om dat het tus-
 schen de *Gouwen* of *Landen* loopt. Vraagt men nu, waar ons Amsterdamsch *Gouden-*
 of *Landwater* geloopt hebbe; wy antwoor-
 den, dat de naam van *Gouden Water* zo zeld-
 zaam, in onze oude Stads Papieren, voor-
 komt, dat men daaruit weinig lichts om-
 trent de waare plaats van het zelve haalen
 kan. Uit de Handvest, welke wy onder-
 zoeken, blykt, dat het binnen en buiten de
 Stad liep. Hertog Albrecht verpagt zyn
Water, ghelegghen binnen der Stede ende daer
buyten, gheheeten dat Gouden Water. Even-
 wel, moet men 'er, zo 't ons voorkomt,
 de Stads graften, zynde ten deezen tyde
 de Voor- en Agter- burgwallen, niet door
 verstaan; want de Visschery in de Stads
 graften werdt, in 't jaar 1394, aan het
 Schutters Gilde, welk naderhand de *Oude*
Schutterry genoemd werdt, geschonken (c):
 en de Visschery van het Gouden-Water
 kwam, eerst jaaren laater, aan twee sedert
 opgeregte Schutterryen, te weten, de jon-
 ge Schutterry van de Voetbooge en de Schut-
 tery van de Handbooge (d), terwyl de Ou-
 de Schutterry nog in wezen was, en, onge-
 twyfeld, de Visschery in de Stads graften
 behieldt. Het Gouden Water wordt, daar-
 enboven, klaarlyk van de Stads graften on-
 derscheiden, in eene Keur van den jaare
 1479, die dus luidt: *Item dat oick nyemant*
en moet dat gouden water noch der stede graf-
ten

(c) Handv. bl. 140. [150.]

(d) Handv. bl. 141. [151.]

ten visschen in gheenre manieren, anders dan alleen mitten angel op een boet van IIJ ₤ (e). Ook wordt het, in eene *Resolutie der Vroedschap* van den jaare 1555, onderscheiden van de *vesten buyten*, ende de *sluisen binnen deser Stede* (f). Maar zo het Gouden Water de Stads graft niet geweest is, dan kan het geen ander water, in en buiten de Stad, geweest zyn dan het water van den Amstel, welk door, of het water van het Y, welk langs en in de Stad liep, en die beide *Gouden- of Landwater* konnen genoemd geweest zyn, om dat zy, van ouds, langs het *Land van Amstel* gelooopen, of het zelve doorsneeden hadden. En men zal naauwlyks twyfel en kunnen, welk van beide ons *Gouden Water* geweest zy, als men aanmerkt, dat, nog tegenwoordig, van tyd tot tyd, van Stads wege, verhuurd wordt de *Visschery* in het *Gulden Water*, gelyk het nu genoemd wordt (g), welk zig strekt, van de Beursfluis af, tot buiten de Stad, in den Amstel, by Meerhuizen toe. Het Gouden Water is, derhalve, het water van den Amstel, binnen en buiten de Stad. De naam is alleenlyk, van *Gouwen-*, in *Gouden-*, en eindelyk in *Gulden-Water* veranderd. Eer wy van het Gouden-Water afftappen, merken wy alleenlyk nog aan, dat de agt en veertig ponden 's jaars, waarvoor het zelve, nevens de Maat, verpagt was, den vyfden Augustus des jaars 1393, door **Her-**
to

(e) Keurb. A. f. 108. C. f. 18.

(f) Resol. Vroedsch. N. I. 3 Jan. 1555.

(g) Zie Handv. bl. 746. [305.]

toge Albrecht, aan 't Karthuizers-Klooster buiten Amsterdam geschonken werden. De brief, waarby zulks geschiedde, is nog nooit in 't licht gegeven. Men vindt dien, in een *Vidimus* van Schepenen en Raaden, welk, tusschen Stukken van 't jaar 1501, in 't eerste *Stads Groot-Memoriaal*, f. 239 geboekt, en hier agter, onder de *Bylaagen* (h), te leezen is.

Hertog Albrecht hadt, nog Ruwaard Hertog zynde, in 't jaar 1388, by raade van zy- Albrecht nen Raad, van de gemeene Steden van Hol- munt by land en Zeeland, en ook van Amsterdam raade on- beslooten, eenen gouden penning te doen der an- munten, die *Dordrechtse Schild* genaamd van Am- werdt, en voor veertig grooten gangbaar sterdam. zyn zou. Zulke grooten besloot men, ten zelfden tyde, ook van nieuws te doen slaan (i). Doch 't zy dat dit besluit niet uitgevoerd werdt; 't zy dat Hertog Albrecht voordeel zag in op nieuws diergelyke penningen te doen munten; hy besloot, Graaf geworden, by gelyken raade, in 't jaar 1393, een gouden Hollandschen Schild van gelyke waarde en een zilveren groot met derzelve gedeelten te doen munten (k). By deeze nieuwe munt, zou men, voortaan, alleen hier te Lande koopen en verkoopen mogen. De vreemde munt, welke men hier vondt, diende den Koopman, om met dezelve zyne inkoopen buitens Lands te doen

(h) Lr. B.

(i) MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 504.

(k) Id. III. Deel, bl. 593.

Wat 's
Graaven
Wissel in
de Ste-
den, en
te Am-
sterdam
in 't by-
zonder
geweeft
zy?

doen. En om dezelve, ten zekeren bepaalden pryze, voor de Graaflyke standpenningen te kunnen bekomen, kon hy zig vervoe-gen in 's Graaven *Wisselen* of *Wisselhuizen*, die, ten deezen tyde, in alle of de meeste Steden, waren opgerecht. In ieder van deeze *Wisselhuizen*, was een Graaflyke *Wisselaar* aangesteld: in den *Wissel* te Dordrecht, daar de Munt was, waren 'ertwee. En deeze *Wisselaars* moesten den Koopman, voor inlandsche, vreemde, en vermoedelyk ook voor vreemde, inlandsche penningen leveren; voor welke verwisselingen, zy maar twee penningen Hollandsch van ieder Schild genieten mogten (l). De *Wissel* werdt fomtyds door den Graave verpagt (m): fomtyds aan de Steden geschonken (n). Te Amsterdam, werdt dezelve, in 't jaar 1417, door Vrouwe Jakoba, aan den regeerenden Burgemeester *Isbrand Heynen* gegeven, dieze, reeds voorheen, waargenomen hadt (o). Behalve den Graaflyken *Wisselaar*, mogt niemant zig het *wisselen* onderwinden. Doch het invoeren der *Wisselbrieven* deedt, door den tyd, den *Wisselhandel* geheel van natuur veranderen: de Graaflyke *Wissel* werdt noodeloos, en 't verwisselen van geld, dat nu veel minder geschiedde dan het plagt, een handel, die aan elk vrygelaaten werdt.

De

(l) MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 505.

(m) Id. II. Deel, bl. 209. IV. Deel, bl. 154, 231.

(n) Id. II. Deel, bl. 806, 807.

(o) Id. IV. Deel, bl. 429.

De Stad Dordrecht, eene der oudste Koop- Amster-
 steden van Holland, hadt, by verscheide dam en
 Handvesten, verkreegen, dat de meeste waa- andere
 ren, die de Merwe en Lek op- of afgevoerd Steden
 werden, aldaar of verbodemd en geveild verschil-
 moesten worden, of zeker regt betaalen, len met
 welk *Stapelregt*, of *Marktregt* genaamd werdt. Dor-
 't Betaalen van dit Regt viel den anderen drecht
 Hollandfchen Koopsteden lastig, die som- over 't
 tyds door de Graaven beschermd geworden Stapel-
 waren (p). Ten deezen tyde, was 'er regt.
 derom geschil over ontstaan, tusschen Dor-
 drecht ter eener, en de meeste Hollandfche
 Steden, en daaronder ook Amsterdam, be-
 nevens eenige Dorpen, ter anderer zyde,
 die egter thans zo veel vermogten op Her-
 toge Albrecht, dat hy, om andere redenen,
 ook op Dordrecht misnoegd (q), de Steden, 1394
 by eene Handvest van den tweeden January
 des jaars 1393 [1394], die den dertienden
 October daaraan, door zynen Zoon *Willem*,
Graave van Oostervant, bevestigd werdt, van
 het Dordrechtsche Stapelregt, en van alle
 ongelden, die te Dordrecht plagten gehee-
 ven te worden, voor altoos, vry verklaar-
 de (r). Doch die van Dordrecht, gelyk
 zy naderhand beweerden, op deeze vryver-
 klaaring ten behoeve der andere Steden,
 niet naar behooren gehoord geweest zyn-
 de, wisten zig in 't bezit van het Stapel-
 regt, ook door de gunst van eenige volgen-
 de

(p) Vide WILHELM. PROCURAT. ad annum 1325. p.
 640, 641.

(q) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 616, 627.

(r) Zie Handv. bl. 26, 27 [10, 11.]

de Graaven, te handhaaven. En men was den anderen Steden niet verder te wille, dan dat het Dordrechtsche Stapelregt, by laater Handvesten, in eenige opzigten, bepaald werdt (s).

Het Bode-ampt komt aan de Stad.

1395.

Dobbel-schoolen verboden.

Het *Ambagt*, of Ampt van Stads-of Geregts-bode plagt, van ouds, alomme, en ook in Amsterdam, door den Graave, be-geven te worden. Dit Ampt, welk thans, hier ter Stede, door *Daniel Sappel*, 's Graaven knegt, werdt bekleed, werdt, door Hertoge Albrecht, by eene Handvest van den eenentwintigsten January des jaars 1394 [1395], na dat Sappel overleeden zou zyn, ten eeuwigen dage, aan de Stad afgestaan. In de zelfde Handvest, werden de *Quaackborden*, vermoedelyk, *Tiktakborden*, en *Dobbel-schoolen*, die, in andere Steden, zelfs uit kragte van Graaflyke Privilegien, openlyk gehouden werden (t), binnen Amsterdam, uitdrukkelyk verboden. De *Tynze-penningen* of erf-pagt, die de Graaflykheid op zekere *Hofsteden* of erven in de Stad te vorderen hadt, werden aan dezelve, om tien ponden tien schellingen 's jaars, verhuurd. Eindelyk, werdt verklaard, dat niemant Schout, Schepen of Raad zou mogen zyn, dan die zeven jaaren Poorter geweest was (u): uit welke laatste schikking, schynt te mogen worden afgeleid, dat de Stad reeds zo ver in getal van Poorteren toegenomen was, dat zy Persoonen genoeg tot de Re-

gee-

(s) Zie Vaderl. Hist. v. Deel, bl. 188 enz.

(t) Zie MIERIS Charteb. IV. Deel, bl. 742, 770.

(u) Handv. bl. 115. [11.]

geering uitleverde, die zeven jaaren Poorters waren geweest.

Men moet zig geenszins verwonderen, dat Hertog Albrecht den Steden, en Amsterdam in 't byzonder, omtrent deezentyd, verscheide gunstige Handvesten verleende; hy hadt derzelver bystand noodig in den Frieschen oorlog, dien hy in den zin hadt. De Friezen, den storm ziende aankomen, slooten, in de Lente deezes jaars, een Verdrag met *Fredrik van Blankenheim*, Bisschop van Utrecht, die zig verbondt, om Hertog Albrecht geen onderstand noch doortogt door 't Stigt te zullen verleenen, in geval hy Friesland met de wapenen mogt willen aantasten (v). De togt moest, derhalve, te water ondernomen worden; waartoe, van alle kanten, met naame uit Holland en Zeeland, Schepen verzameld werden. Amsterdam leverde, tot den zelve, eenige groote en vyftig kleine Schepen. De Vloot landde aan de Kuinder, in Augustus des jaars 1396; de Friezen werden geslaagen, en een gedeelte derzelven genoodzaakt, Hertog Albrecht voor Heer aan te neemen (w). Doch 't leedt slegts tot in de Lente des jaars 1398, toen de Friezen, tegen Hertog Albrecht zynde opgestaan, wederom met de wapenen bedwongen moesten worden. Men vaardigde, uit 's Hertogs naam, brieven af aan alle de Steden, en ook aan Amsterdam, die, den tweeden May des gemel-

(v) Vid. MATTHEUS ad Anonym. de Rebus Ultraj. p. 93.

(w) Zie Vaderl. Hist. III. Deel, bl. 332 enz.

180 AMSTERDAMS II. DEEL.

Ook
man-
schap.

melden jaars, in den Haage, getekend waren. Van elk deezer Steden werdt zeker getal van gewapende manschap, handwerksluiden en arbeiders begeerd: van Dordrecht daarenboven *een groot deel borden*, vermoedelyk geschikt, om de kuilen te bedekken, die de Friezen, *ter lantwere*, of om zig ongenaakbaarder te maaken, gedolven hadden (x). Van Amsterdam werden driehonderd gewapenden, vyf Timmerluiden, vyf Smids, en vyf Metfelaars gevorderd. Doch op dat de Leezer de tegenwoordige magt deezer Stad, in vergelyking van die der andere Steden, te beter begrypen zou, zullen wy hierby eene nette Lyft voegen van 't gene van alle de Steden van Holland en Zeeland begeerd werdt. Zy is uit een oud stuk getrokken (y).

	Gewapenden.	Timmerl.	Metfel.	Smids.	Arbeiders.
Dordrecht.	600.	20.	10.	10.	—————
Haarlem.	600.	20.	10.	10.	—————
Delft.	500.	20.	10.	10.	—————
Leiden.	400.	10.	5.	6.	—————
Alkmaar.	300.	5.	5.	5.	—————
AMSTERDAM.	300.	5.	5.	5.	—————
Rotterdam.	200.	—————	4.	4.	—————
Schiedam.	100.	4.	3.	3.	—————
Oudewater.	150.	4.	3.	3.	—————
Schoonhoven.	250.	6.	5.	3.	—————
Gouda.	400.	10.	5.	5.	—————
Beverwyk en Wyk op Zee.	100.	4.	4.	4.	—————
Geertruiden- berg.	30.	—————	—————	—————	6.

Heus-

(x) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 670.

(y) Id. ibid. bl. 670.

II. BOEK. GESCHIEDENISSEN. 181

	Gewapenden.	Timmerl.	Metfel.	Smids.	Arbeiders.
Heusden.	80.	—	—	—	8.
's Graavenzande.	20.	—	—	—	4.
Vlaardingen.	20.	—	—	—	4.
Medenblik.	100.	4.	3.	3.	—
Monikendam.	100.	—	—	—	8.
Edam.	50.	—	—	—	6.
Enkhuizen.	150.	—	3.	3.	—
Grootebroek.	50.	—	—	—	6.
Woudrichem.	60.	3.	2.	2.	—
Weesp.	25.	—	—	—	6.
Middelburg.	500.	20.	10.	10.	—
Zierikzee.	500.	20.	10.	10.	—
Reimerswaale.	60.	—	—	—	8.
Thoolen.	60.	—	—	—	8.
Briele met het Land van Voorne.	100.	4.	4.	4.	—
Westkapelle.	20.	—	—	—	4.
Vlissingen.	20.	—	—	—	4.
Haage, behalve de knegten.	100.	—	—	—	—
Goes.	40.	—	—	—	—
	5985.	159.	101.	100.	72.

Behalve de manschap, die van de Steden gevorderd werdt, werden, van de Hollandische Edelen, 1615, van de Zeeuwfchen, 800 gewapenden gevraagd (z), en buitens Lands werdt ook hulp gezogt. De Steden Haarlem, Delft, Leiden en *Amsterdam* schooten Hertoge Albrecht ook zekere somme gelds, die hy, binnen een jaar na dat hy uit Friesland te rug gekeerd zou zyn, beloofde te zullen aflaffen, of deedt hy 't niet, dan zou menze op zyne eerste bede mo-

(z) MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 673, 675.

mogen korten. Haarlem hadt 5000, Delft 4000 oude Schilden, Leiden 3000, en *Amsterdam* 4000 Dordrechtſche guldens geſchooten (a). Voorts, werden wederom Schepen geleverd tot den togt. Van *Amsterdam* werden, onder anderen, vier groote Schepen gevraagd, in ieder van welken, vyf bakovens gemetſeld, en by ieder van welken, een ſchip met meel gevoegd zou worden. Ook werdt, te *Amsterdam*, de haring gekogt en gepakt, die 't Krygs- en Bootsvolk gebruiken zou (b). De verzamelpplaats van 't Leger was te Enkhuizen. De groote Schepen, die uit Zeeland en uit de Maaze kwamen, voeren buiten om door het Marsdiep; de kleine ſchepen binnen door, door Haarlem en *Amsterdam*, derwaards (c). Hier werdt al 't volk gemonſterd. De Graaf van Ooſtervant hadt het opperbevel over 't Leger. De Vloot landde in de Lemmer, en 't Leger trok voort naar Staveren, welk bemagtigd werdt (d): waarna die van Ooſtergo en Weſtergo, den eerſten Auguſtus, wederom een Verdrag van verzoening met Hertoge Albrecht en Graave Willem flooten te Staveren, welk, door 's Hertogs Raaden en door de Steden Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Alkmaar, *Amsterdam*, Middelburg en Zierikzee, bezegeld werdt (e).

De Stad bezegelt een Verdrag met de Friezen.

De

(a) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 678.

(b) Id. ibid. bl. 682.

(c) Id. ibid. bl. 683.

(d) Vaderl. Hiſt. III. Deel, bl. 339.

(e) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 684.

De Friefche oorlog hadt, midlerwyl, de Steden in 't gemeen en Amsterdam in 't byzonder in zulke zwaare kosten ingewikkeld, dat Hertog Albrecht op middelen verdagt zyn moest, om haar daar voor vergoeding te bezorgen. Amsterdam hadt veel gelds gespild aan 't leveren van schepen en manschap, en Hertoge Albrecht, daarenboven, vierduizend Dordrechtse guldens geschooten. De Stad hadt den Hertoge ook eene goede Kogge geleend, die met Zout geladen was, en door Heere *Gerrit van Heemskerk*, met deszelfs *gezellen*, gevoerd werdt. En dit schip was, op de reize, door storm gebleeven. Om de Stad voor 't een en 't ander vergoeding te verschaffen, verleende Hertog Albrecht haar, den eersten October des jaars 1398, verlof om excynzente mogen zetten *op alle goede, daar haar op genoeg sal, binnen der Stede of havenen (f)*. Voor de gebleeven Kogge betaalde hy haar vierhonderd en vyftig Hollandse schilden. Doch alzo dezelve meerder waardig ware, onthief hy haar, daarenboven, van eene jaarlyksche erfpagt van vier mark zilvers, die zy verpligt was voor de Goudsche tollē te betaalen. En hy kon dit met regt doen, alzo de Heerlykheden van *Guy van Chastillon*, *Graave van Blois*, onder welken, ook Gouda en Schoonhoven waren, by deszelfs overlyden, op den twee-entwintigsten December des jaars 1397, wederom aan de Graaflykheid van Holland gekomen waren.

(f) Handv. bl. 171.

ren. De Handvest, waarby de Amsterdamfche Kogge vergoed werdt, was, den twintigften October des jaars 1398, in den Haage, getekend (g): en wy hebben 'er te liever van willen gewaagen, om dat 'er klaarlyk uit blykt, dat deHollandfche Steden niet verpligt waren, buitengewoone kosten te doen ten behoeve des Graaven, zonder dat haar daarvoor, op de eene of de andere wyze, vergoeding gedaan werdt. Wat het verschot van vierduizend Dordrechtfche of Hollandfche guldens betreft; Hertog Albrecht beloofde, op den zelfden twintigften October, deeze fomme, binnen 's jaars, te zullen afleggen, of van de eerste bede te zullen laten korten. De Handvest, waarby deeze belofte geschiedde, wordt, in de *Oude Kerke*, *Laade XVI.* bewaard. Zy is nog nooit gedrukt geweest: waarom wy vertrouwen, dat het den Leezer niet onaangenaam zal zyn, dat wyze, onder de *Bylaagen (h)* plaats geeven.

Onveiligheid der vaart langs de Zuiderzee naar Amsterdam.

1399.

De Friezen konden, ondertuffchen, niet rusten. Zy begonden de vyandlykheden op nieuws in 't jaar 1399, en dreigden Staveren met een beleg. Veelligt, maakten zy de Zuiderzee ook onveilig. Men weet ten minften, dat de fchepen, die langs de ftoomen naar Amsterdam wilden, ten deezen tyde, zo dikwils aangetaft en beroofd werden, dat Hertog Albrecht, den zesentwintigften September des gemelden jaars, tot wederopzeggens toe, verlof gaf om geweld met

(g) Handv. bl. 129. [12.]

(h) L. C.

geweld te keeren, zonder dat men daar door *jeghens* hem *ende* zyne *heerlicheit* misdoen zou (i). Midlerwyl, was de Graaf van Oostervant, niet, gelyk te vooren, van Enkhuizen, maar van Amsterdam scheepgegaan naar Friesland, en hadt de Friezen, op nieuws, tot een Verdrag genoodzaakt. Doch in 't volgende jaar, braken zy de Vrede al wederom. De Heeren van Egmond en van Brederode hadden toen het beleid over den togt naar Friesland, die ongelukkiglyk uitviel, en met een Bestand voor eenige jaaren eindigde (k).

Togt van voor de Stad naar de Friesche kust.

1400.

Hertog Albrecht, ten hoogste voldaan over den bystand, dien de Stad Amsterdam hem, in den Frieschen oorlog, beweezen hadt, voer voort met haar te begunstigen, zo lang hy leefde. Op den zestienden January des jaars 1399 [1400], verklaarde hy, dat alle schepen en goederen het Marsdiep en het Vlie, van en naar Amsterdam, uit- en ingevoerd zouden mogen worden, zonder iets schuldig te zyn dan de gewoonlyke Graaflyke tollén, van welken de Poorters goederen egter vry waren; en andere Graaflyke regten. En dit voorregt werdt, naderhand, door zynen Opvolger, Graave Willem den VI., bevestigd. Ten zelfden dage, stelde Hertog Albrecht ook de verkiezing van drie Burgemeesteren aan allen, die Burgemeester of Schepen waren of geweest waren; en de verkiezing van eenen Oud-

Hertog Albrecht staat vrye Scheepvaart toe van en naar Amsterdam.

(i) Handv. bl. 25.

(k) Vaderl. Hist. III. Deel, bl. 341 enz.

Andere
voorreg-
ten door
hem aan
de Stad
ver-
leend.

1401.

Oud-Burgemeester uit de afgaanden, aan
deezen drie (1). Op den zesentwintigsten
Juny des jaars 1401, verleende hy der
Stad „ dat geen haarer Poorteren, 's Graa-
„ ven dienstluiden, als Baljuwen, Rent-
„ meesters, Tollenaars en Schouten, die
„ in hun ampt misdaan hadden, uitgeno-
„ men, wegens eenigerhande breuken, er-
„ gens benoorden de Maaze, zou mogen in
„ regten worden aangesproken dan binnen
„ Amsterdam, voor de bank van Schepe-
„ nen; ten ware hy vegtenderhand, of ge-
„ stolen goed voerende, betrapt werdt.
„ Ook zou een Poorter, die binnen eenige
„ andere vrye Stad misdeedt, aldaar mo-
„ gen bezet en bekommerd worden. Wy-
„ ders, werdt, by dezelfde Handvest, be-
„ paald, dat de Stads Excyns op elk vat
„ biers niet hooger dan zes grooten zyn
„ mogt, en op andere middelen zo veel
„ als de Raaden redelyk zouden oordee-
„ len: en werdt den Schout gelast, over
„ de Excynzen, met Schepenen, regt te
„ doen en pande te geeven, op vermaa-
„ ninge der Raaden (m).” Wy spreken
niet van eenige andere Handvesten van Her-
toge Albrecht, ten deele, om dat wy 'er,
reeds te vooren, melding van gemaakt heb-
ben, ten deele, om dat wy 'er, by andere
gelegenheden, nog van zullen moeten spree-
ken. In Maymaand te vooren, was de
Hertogin, *Vrouw Margareet van Kleeve*,
Ge-

(1) Handv. bl. 25. [13, 14.]

(m) Handv. bl. 134. [13.]

Gemaalin van Hertoge Albrecht, in Amsterdam geweest, daar zy eenen nagt vertoefde, en van Stads wege, met vyftien snoeken, beschonken werdt (7).

(7) Dit is my gebleeken, uit eene oude Rekening van 's Graaven Huishouding, op pergament geschreeven, waarin ik deeze woorden leeze: *Des donredaghes avonts XIX daghen in meye quam myn Vrouwe die hertoginne mid een deel hore berberge tote aemsterdamme ende bleef aldaer dien nacht anno CCCC ende een — — Ende die van aemsterdamme miere Vrouwen schenkeden XV grote snoeken. ende uten reygherbosch gheleuert waren XIX reyghers.* Men moet niet vreemd vinden, dat hier vierhonderd en een, in plaats van veertienhonderd en een gelezen wordt. Kundigen weeten, dat men, in deeze eeuwe, dikwils, in 't melden van 't jaartal, de duizend overfloeg.

BYLAA-
GEN
L. A.
N. I.

B Y L A A G E N

op het II. DEEL, II. BOEK.

L. A. N. I.

*Zoen van Hertoge ALBRECHT van BEIEREN en
de Stad AMSTERDAM.* Gegeven in den
Haage, den zeventienden February des jaars
1366.

AELBRECHT by goeds ghenade hertoge in
beyeren palensgraue opten Ryn Ruwaert
van hollant, van zeelant ende van vrieslant doen
cond alle luden dat wi aenghezien meneghen
trouwen dienften die onse goede luden van Aem-
stelredam en hore voervorders onsen lieven broe-
der hertoge Willem grave van Henegouwen van
Hollant van Zeelant ende Heere van Vrieslant
ons ende onsen voervorders dickwilen gedaen
hebben ende ons noch doen moghen onse ste-
de ende porteren van Aemsterdam ghemeenlic,
uytgeset die neghentien personen die hare bro-
ke besonderlinghe an ons gebleven zyn ghenom-
men hebben ende nemense tot onser zoene ende
volre vrienfchap ende kennense jeghens ons vas-
telic verfoent van alre broken ende van allen
punten die wi hun opgheseit ane getegen heb-
ben ende brokich in gevonden hebben jof eni-
ge andere die der stede ende den porteren ge-
menelich roeren mach tot desen daghe toe en-
de bekennen hun weder dat si bliven ende we-
sen sullen in allen handvesten ende rechte also
si waren ende schuldich waren te wesen eer
wise bezaeten jof beschuldigheden van den pun-
ten jof broken voersz. voer welken broken si
ons ter zoene ende beteringe geven zellen en-
de ghelevert hebben te gheven tienduzent scil-
den vier en twintich dordrechtse jof vlaemse gro-
ten

ten voer elcken scild gerekent jof andere paye-
 ment na dier waerde dewelk zi verfekeren zel-
 len ende loven an des heren hande van Egmon-
 de ende van Yffelsteine in betalinghe van den
 ghelde dat wi ende onse medelovers ende bor-
 ge hun schuldich zyn van der lossenisse van
 Wieringerland ende si sellen den here van Eg-
 monde voersz. also voldoen mit zekerhede en-
 de mit beloesten twischen dit ende grote vas-
 telavont naestcomende dat hi ons overgheve
 onsen brief ende onse medelovers ende bor-
 ge dien hy van ons hevet van tiendufent
 scilden vier en twintich groten voer den
 scild bezegelt mit onsen Zegele en mit den Ze-
 ghelen vele onser raden ende steden ende zo
 wanneer si ons dien brief overleveren zo loven
 wi hun te gheven onsen openen brief dat wi ons
 ghelyen ende kennen wel betaelt van de som-
 men voersz. ende dit voerseide ghelt zellen
 ghelden alle de ghene die porters waren tot
 Aemstelredam up die tyt doe wise eerst bescult
 ghedaen van den voersz. broken ende waer ie-
 mant die daer in onwillich ware jof die niet
 mede gelden en woude des besceidelic up hum
 gherekent ende ghecoornen worden na den be-
 loepe van andere poerters die loven wi jeghens
 ons nimmer meer te laten versoenen voerder
 tyt dat si dat vol ende al betaelt ende voldaan
 hebben ende loven den willeghen poerters daer
 inne te helpe comen mit onsen baeliu ende
 rechters datmen van der onwilligher lude goede
 so waert ghelegen is dat ghelt dat up hun ghecoor-
 nen wort geinnet werde ende allen scade ende
 cost die daerom te vervolghen gedaen jof ghele-
 den wort. maerhier mede en zellen die neghen-
 tien perzone die te voren sonderling an ons ghe-
 bleven waren niet belast noch bescaedt wesen
 want wise sonderlinghe tot onse zeggen ende be-
 teringhe gehoude hebben en mit desen punten en
 up den vorwerden verscreven hebben wi qui-

BYLAA-

GEN

Lr. A.

N. 1.

BYLAA-
GEN
Lr. A.
N. 2.

te gefcouden ende fcelden quite onse stede van Aemsterdam ende die porters aldaer uytghenomen die neghentiene voers. van alle punten daer wifse up beschuldicht hebben ende van anders allen broken roerende de ghemiene stede ende porters tot desen daghe toe. Ende om dat willen dit vaste ende gestade houden ende gehouden hebben van ons lieves broederswege voerscreven ende van den onsen, der stede ende den porters van aemsterdam uytghenomen den neghentiene voers. so hebben wi desen brief open bezeghelt mit onsen zeghel. ghegheven in den Hage des dengesdaghes na sinte Valentyns dach in tjare ons here M. CCC sessē ende tseftich.

Jussu domini ducis Alberti praesentibus domino de Brederode domino Philippo de Pot. domino C. de Heimstede domino Johanne de Langh. & domino Cocnrade.

*Onder aen hing sbertogen Zegel
in groenen wasche aen eene
dubbele francyne staerte.*

Lr. A. N. 2.

*Quytsceldinghe der betalinghe van den dedinghe
voirscreven. Gegeven te Geertruidenberg,
den negenden Maart des jaars 1366.*

AELBRECHT by goeds ghenade hertoge in beyeren palensgraeve opten Ryn Ruwaert van hollant, van zeelant ende van vrieslant doen cond alle luden dat onse goede luden van Aemstelredam ons voldaeen hebben an hande s heren van Egmonde ende van Yffelsteyne dien wyze hebben doen innemen voir al zulke scout als wy hem sculdich waren van der Losseninge van onzen lande van Wiringeland tien hondert pont

pont groete die welke onze goede lude van Aemstelredam ons schuldig waren te beteringhe van alrehande broken die wy den ghenen dair die somme op gezeyt ende ghezet wort tyenden waren gheliker wys alze die Zoenbrief inhoudt, die zy dair af hebben mit onzen Zeghel bezeghelt. ende gehen dat zy ons overghelevert hebben dien brief dien die heere van Egmonde ende van Yffelsteyne van ons ende van onsen medelovers hadden van synre scout, die wy hem sculdich waren inhoudende die somme voirscreven ende schelden onsen goede luden van Aemstelredam dien dit daghedinghe roert na den Zoenebrieue voirs. daer af vry ende quyte mit dezen brieue bezegelt mit onzen Zegel. ghegheven tot sinte gheerdenberghe up den negenden dach van Mairte Int jair ons heren dufent driehondert zesse ende tzeftich.

BYLAA-
GEN
Lr. B.

Lr. B.

Vidimus van Schepenen en Raaden van Amsterdam van eenen Brief van Hertoge ALBRECHT van BEIEREN, Graave van Holland, waar by zekere rente, die de Stad den Hertoge voor 't Gouden Water en de Maat schuldig was, aan 't Kartuizers Klooster, opgedraagen wordt. Gegeven in den Haage, den zevenden Augustus des jaars 1393.

Allen den ghenen die desen brieff fullen sien off horen lesen salut maken condt ende kenlick wy scepenen ende rade der Stede van amstelredamme dat wy wel gesien hebben ende gelesen eenen brieff ganste ende gaue ongecansleert ende zonder eenige rasur wel besegelt met des hoich geboren Vorstens zegels ons liefs geduchts heeren hertoge aelbrecht saliger gedachten ende geteykent gelyck beneden op de spacie van desen brieue gescreuen staet ende

in-

BYLAA-
GEN!
Lr. B.

inhoudende van woerde tot woerde gelyck hier nae volghet.

Aelbrecht by gods genaden palensgrauen op-
ten Ryn hertoge in beyere graue van hene-
gouwe van hollant van zeelant ende heere van
vrieslant doen condt allen luden dat wy voor
ons ende voor onsen nacomelingen gegeuen
hebben ende geuen mit desen brieue onsen
Cloestre van den sartreysen by onse stede
van amstelredamme voor duysent dordrecht-
sche gulden die wy hem noch schuldich zyn
ende gegeuen hebben te helpen tot nootdorft-
te der broederen die den dienst Gods doen
sullen by daghe ende by nachte die acht en-
de veertich pont sjaers die onse stede voers.
ons jaerlicx schuldich is van den gouden wa-
teren ende van den maten, dat zy jegens ons
gepacht hebben tot eweghen dagen. Ende
want wy willen dat dit tot ewegen dagen sta-
de ende vaste gehouden worde voor ons en-
de voor onsen nacomelingen soe ontbieden wy
gebieden ende beuelen onse scepenen ende ra-
de van onse stede voers. die nu zyn ofte na-
mals wesen sullen dat sy dese voers. renten
den Cloester voers. alle jaer betalen zonder
eenich wederseggen, Behoudelyk dat wy en-
de onse nacomelingen de voers. rente lossen
mogen ende vryen mit duysent guldens voers.
ende een jaer renten wanneert ons ende onse
nacomelingen genougen fall. In oirconde de-
sen brieue besegelt mit onsen segele gegeuen
in den haage op ten VIJ^{ten} dach in Augusto
in 't jaer ons heeren duysent IIJ^c XCIIJ.

L. C.

BYLAA-
GEN
L. C.

Brief, waarby Hertog ALBRECHT belooft, de Stad Amsterdam te voldoen van 't verschot, welk zy voor hem tot den Frieschen oorlog gedaan hadt. Gegeven in den Haage den twintigsten October des jaars 1398.

AELBRECHT by Godes ghenade Palyns-
graue op ten Ryn, Hertoghe in Beyeren,
Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zee-
lant, ende Heere van Vrieslant doen cond al-
len luden dat ons onse goede stede van Aem-
stelredamme gelient ende verleid heeft tot on-
se reise behoef van Oost-Vriesland die wy lest
deden 4000 Wilhelmus Hollandse gulden die
zy van onsentwegen uitgedaen hebben in sul-
ker maniere als hier na geschreven staet; dat 's
te weten eerst van allerhande schip-huur die
by onsen Ammirale binnen onse stede voorz.
gehuurt waren in ons reise voorz. ende geset
worden bi onsen getrouwen Heere Jan van
Heenvliet ende onsen gerechte van onser stede
voorz. bi onsen bevele daar die somme of be-
liep gelykerwys als dat by onse Clerke gere-
kent word 1390 Hollandse schilden item noch
die zy Huge Starken ende Symon van Zaenden
Gerytsfoen gegeven hebben bi onsen bevele
bier mede te betaalen op onsen reis voorz.
210 Hollandse schilden: item noch ende onsen
stede voorz. van onsentwegen bi onsen bevele
betaeld heeft van eenen Coghe die geladen mit
een deel Souts verloren word in eenre ryse als
Heer Jan voorz. en Heer Geryt van Heems-
kerke getogen waren van onsentwege op die
Oost Vriesen boven nochtan vriheden die wy
onser stede voorz. daerom gedaen hebben van
der tolle tot Sparendamme ende van den vier
mark silvers die sy daer of onsen neve van
II. STUK. N Bloys

BYLAA-
GEN.
Lr. C.

Bloys te geeven plagten 450 Hollandse schilden. Item noch ende onse stede voorfsz. ge-
levert heeft onser lieven ende getruwen Tre-
sorier den Domprooft van Utrecht die re ons
goede rekening ende bewifing of doen sal 750
Hollandse schilden. komt te samen dat onse
stede voorfsz. betaald heeft 2800 Hollandse
schilden, die maken 4000 Hollandse guldens
voorfsz. welke 4000 guldens voorfsz. wy geloof
hebben voor ons ende onse nakomelingen on-
ser goede stede voorfsz. wael te betaelen binnen
's jaers of van den eersten beden die ons ver-
schynen fullen in onser lande van Aemster-
lant van Waterlant ende van den Zeevank. In
oirkonde dese brieve besegeld met onse segele.
Gegeven in den Hage op den 20^e dag in Octo-
bri in 't jaer onses Heeren 1398.

Onder aen hing 's Hertogen
segel in groene wasse aen
een enkelen Francynen
staerte.

T W E E D E D E E L.

G E S C H I E D E N I S S E N

V A N

A M S T E R D A M.

D E R D E B O E K.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN,
van 't jaar 1402 tot het jaar 1477.

De Friesche oorlog, waarin Amsterdam zo veel deels genomen hadt, was naauwlyks met een bestand geëindigd, of Hertog Albrecht besloot, de wapenen op te vatten tegen Jan, Heere van Arkel, die tien jaaren Rentmeester of Thesaurier van Holland geweest was, zonder rekening gedaan te hebben: 't welk den Hertog, die thans verplicht was zyne inkomsten te raade te houden, zeer ongelegen kwam. Hy hadt, in 't jaar 1397, een begin gemaakt met zyne Rentmeesters tot het doen van rekening te verplichten, en *Brustyn van Herwyne*, Rentmeester van Zeeland Bewester-Schelde, te Amsterdam, doen gyzelen (*a*); waarna hy, met eenige moeite, tot reden gebragt was (*b*): doch Jan van Arkel, veel magtiger Heer, moest openlyk, en met geweld van

(*a*) Zie MIERIS Charterb. III. Deel, bl. 657.

(*b*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXXI. *Cap.* 54.

van wapenen worden aangetast. De weder-
zydsche vyandlykheden werden aangevan-
gen, in 't jaar 1401. De Poorters der Hol-
landsche Steden, en die van Amsterdam in
1402. 't byzonder leverden manschap tot den Ar-
kelschen kryg (c). Ook werdt den goeden
Steden, in 't jaar 1402, gevergd, eenige
penningen, ten dienste van Hertoge Al-
brecht, in deszelfs *reyse op zyne vyanden,*
den Arkelschen, te ligten. Amsterdam ver-
streckte hem *vyftienhonderd goede gouden gent-*
sche Noblen, waarvan hy tien ten honderd
jaarlyksche rente beloofde; om welke te vin-
den, hy der Stad, by eene Handvest van
den negenden Juny des gemelden jaars, die
nog nooit uitgegeven geweest, en daarom
van ons, onder de *Bylaagen (d)*, geplaatst is,
een groot getal van Graaflyke renten en
pagten in handen stelde. Onder deezen,
waren „ die *grute tot Aemstelredamme,*” die
de Amsterdammers, in 't jaar 1304, ver-
plicht geworden waren dubbel op te bren-
gen (e) „ verscheide *Hofsteden* of erven in
„ en buiten de Stad, met naame die *van*
„ *der moolen stege, van der moolen buten der*
„ *Bynwiker poirt, van der moolen op de west-*
„ *zyde, en van der moolen op de oostzyde*
„ *der Stad; verscheide erven op de sluse;*
„ *de stempels van der sluse; het veer neffens*
„ *Quadoelen; het veer neffens Yppenstote; het*
„ *veer neffens Diemerdam; de Walen by de*
„ *Stad; de slusen aldaar, te Yppenstote, en te*
„ *Die-*

De Stad
bekomt
veele
Graafly-
ke renten
en pag-
ten.

(c) Vermeerd. BEKA in MATTHÆI Anal. Tom. III. p. 318.

(d) Lr. A.

(e) Zie II. Deel, I. Boek, bl. 74.

„ Diemerdam; de *cynse* [*tynse*] te Amster- 1402.
 „ dam, te Monikendam, en te Diemen;
 „ de jaarlyksche beden van Waterland, van
 „ Warder, van Middel-ie en van Koedyk;
 „ de Maybede tot Marken, en de Koren-
 „ tienden te Warder, te Middel-ie en te
 „ Koedyk.” Twee dagen na 't verleenen Zy ver-
 deezer Handvest, gaf Hertog Albrecht die krygt
 van Amsterdam vryheid, om, voor de op- verlos
 geschooten vyftienhonderd nobelen, Lyf- tot het
 of erfelyke renten te mogen verkoopen. De verkoop-
 brief, die door Willem, Graave van Oos- pen van
 tervant, bezegeld werdt, wordt, in de *Oude*
Kerke, *Laade XIII.* bewaard.

Hertog Albrecht, op deeze wyze in staat gesteld zynde, om den Arkelschen oorlog voort te zetten, verzamelde, in 't jaar 1403, een aanzienlyk Leger. Graaf Willem hadt 'er het opperbevel over. Hy floeg het beleg voor Gorinchem, de Hoofdstad der Heerlykheid van Arkel, en drong Heer Jan tot een Verdrag (*f*), welk egter niet lang gehouden werdt.

Midlerwyl, was Hertog Albrecht, den Graaf
 twaalfden December des jaars 1404, over- Willem
 leeden, en opgevolgd door zynen Zoon, de VI.
 WILLEM DEN VI., die alomme in de Ste- beves-
 den werdt ingehuldigd: ook te Amsterdam; tigt en
 by welke gelegenheid, hy de Stad, den twin- vermeer-
 tigsten Maart des jaars 1404 [1405], be- dert de
 vestigde in alle haare Privilegien (*g*); haar, Privile-
 den volgenden dag, tot belooninge van ge- Stad.
 1405.
 daa-

(*f*) Vaderl. Hist. III. Deel, bl. 347 enz.

(*g*) Handv. bl. 74. [14.]

1405. daane en nog te doene dienften, ende oock om dat die *Coopman te bet* zyne goede Stede *verfoeken*, dat is, bezoeken zou, byzonderlyk vergunnende, dat elk onbelemmerd het Marsdiep en het Vlie, naar en van de Stad, in en uit zou mogen vaaren, zonder iet anders dan 's Graaven *rechten toll van Amstelledamme* schuldig te zyn. Ook zou een Poorter, voortaan, niet meer dan zyn Lyf en honderd pond uit zyn goed verbeuren (b).

Op-
schud-
ding te
Amster-
dam.

Doch Hertog Willem was naauwlyks tot Graave ingehuldigd, of hy kreeg de handen vol werks aan het stillen der beweegingen, die, tusschen de Hoekschen en Kabbeljaauwschen, in verscheide Steden, en ook te Amsterdam, ontstaan waren. De Kabbeljaauwschen waren, op 't einde van Hertoge Albrechts Regeeringe, alomme in 't bewind geraakt. Doch Hertog Willem hadt altoos de Hoekschen begunstigd. 't Was dan niet vreemd, dat hyze in 't verlooren bewind zocht te herstellen: 't welk egter, niet zonder merkelyke opschudding, toeging. Te Amsterdam, werdt de Priester *Willem Bruinszoon*, op het Kerkhof der Oude Kerke, of in de naaste straat, in eenen oloop, van kant geholpen (i). De schuldigen werden, sedert, voor het Kerkelyk Regt des Bischops van Utrecht, betrokken; gelyk blykt uit eenige egte stukken, die nog nooit in 't licht gegeven, en daarom van ons, onder de *Bylaagen* van dit Boek (k), geplaatst zyn.

Her-

(b) Handv. bl. 25. [14.]

(i) JOANN. A LEYDIS *Libr. XXXI. Cap. 64.*

(k) Lr. B.

Hertog Willem deedt *Jan Nottaard*, Schout der Stad, *Amel Fansfoon Ryzer*, die de hand gehad hadt in 't ombrengen des Priesters, en *Dirk Symonszoon*, voornaame burgers van de Kabbeljaauwsche zyde, onverhoeds ligten, en ter Stad uit voeren: waarna, eerst *Nottaard* en *Ryzer*, en wat laater ook *Dirk Symonszoon*, op verscheide Plaatsen, onthalsd, en hunnen vrienden dood t'huis gezonden werden. De drie lyken werden, buiten de Stad, in den omgang van het Karthuizers-Klooster, begraven (l). De oude en latere Schryvers zyn 't niet eens, omtrent de naamen der twee laatstgemelde onthalsden. De ongenoemde oude Schryver noemt den eersten van de twee, dien latere Schryvers (m) *Amel Fanszoon Ryzer* heeten, blootelyk *Amulius Johannis*, of *Amel Fanszoon*. In den naam van *Dirk Symonszoon*, is nog grooter verschil. De oude Schryver noemt hem *Theodoricus Symonis de Heemskercke*, of *Dirk Symonszoon van Heemskerk*. Onder de laatsten, noemen **DOMSELAAR** en **DAPPER** hem *Symon Dirkszoon*, en **COMMELIN** *Dirk Symonszoon Bennink*, die te vooren Schout der Stad geweest was. En met deezē laatsten, zou ik het houden; te meer, om dat de oude Schryver zelf *Dirk Symonszoon* beschryft als een *muitzugtig-burger van Amsterdam* [*ejusdem Oppidi civis factiosus*]: 't welk zeer wel op een gewezen, en vermoedelyk misnoegden Schout passen kan.

't Is

(l) Anonym. ad calc. PONTANI p. 6.

(m) DOMSELAAR VI. Boek, bl. 137. DAPPER bl. 100. COMMELIN bl. 298.

1405. 't Is waar, dat hy Dirk Symonszoon den toenaam van *van Heemskerk*, niet van *Bennink* geeft; doch hy schynt *Dirk Symonszoon* van Amsterdam verward te hebben, met eenen *Dirk Symonszoon* van Haarlem, die ook, omtrent deezen tyd, gedood werdt (*n*), en veelligt *van Heemskerk* bygenaamd geweest is. Voorts, is my nergens gebleeken, of 'er, ten deezen tyde, te Amsterdam, eenige verdere buitengewoone verandering gemaakt zy in de Regeering; dan of de Regeering, op den gewoonlyken tyd, in February, verzet zy geworden. Indien het eerste gebeurd is, dan zal Hertog Willem, vermoedelyk, aan de Stad eene Akte verleend hebben, waarby hy verklaarde, dat zulk eene afwyking van de Privilegien haar, voor het toekomende, niet tot nadeel strekken zou; also het geeven van diergelyke Akten, in zulk eene gelegenheid, reeds omtrent deezen tyd, in gebruik was (*o*). Doch 't zou ook kunnen zyn, dat Hertog Willem, de Wethouderschap te Amsterdam, op den gewoonlyken tyd, in February des jaars 1405, veranderd hebbende, eerst in Maart daarna, en dus door de nieuwe Regeering, ingehuldigd was.

De binnenlandsche oneenigheden verhinderden, ondertusschen, Hertog Willem niet, in het voortzetten van den Arkelschen oorlog. In den Zomer des jaars 1405, werdt het beleg der Sloten Hagestein en Everstein on-

Onderzoek, of 'er, ten deezen tyde, te Amsterdam, ook eenige buitengewoone verandering in de Regeering gemaakt zy?

(*n*) JOANN. A. LEYDIS *Libr. XXXI. Cap. 64.*

(*o*) *Zie Handv. van Oudewater, bl. 359.*

ondernomen. Het duurde tot in December, 1405.
 en eindigde met het overgeeven van beide
 deeze Sloten ; waarna, een bestand voor
 eenige maanden , met den Heere van Ar-
 kел, getroffen werdt (p).

Amsterdam en eenige andere-Hollandfche Amster-
 en Zeeuwfche Steden hadden, om Hertog dam en
 Willem tot het uitvoeren van dit beleg in andere
 ftaat te fteflen, twaalfhonderd Engelsche fteflen
 Nobelen aan Lyfrenten verkogt in Brabant; Hertog
 van welke renten hy, den een-entwintigften Willem
 en twee-entwintigften November, beloofde, in ftaat,
 de Steden fchadeloos te zullen houden, tot het
 doende dezelve jaarlyks betaalen door zy- ren der
 ne Rentmeesters van Kennemerland en Fries- belege-
 land, dat is, Weftfriesland, en de Steden ringe
 magtigende, om de Graaflyke inkomsten van Ha-
 zelve aan te taften, in geval de Rentmees- geftein.
 ters, in het voldoen der renten, nalaatig
 bleeven (q). Toen, wat laater, de Arkel-en tot het
 fche oorlog werdt voortgezet, en Hertog verder
 Willem het eindelyk zo ver bragt, dat hy voort-
 tot Heere van Arkel werdt ingehuldigd, zette
 hadden Amsterdam en de andere Steden van den
 hem wederom met geld onderfteund, en, Arkel-
 ten dien einde, omtrent duizend en vyftig fchen
 Engelsche nobelen aan jaarlykfche Lyfren- kryg.
 ten verkogt; voor de voldoening van welke
 fchuld, de Hertog, in Maymaand des jaars 1407.
 1407, gelyke verzekering gaf (r). Wy te-
 kenen 't een en 't ander hier te liever aan,
 om dat 'er klaarlyk uit af te neemen is, dat
 de

(p) Vaderl. Hift. III. Deel, bl. 372 enz.

(q) MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 29, 30.

(r) Id. ibid. bl. 63, 67, 68.

1407. de Steden, van ouds, niet gehouden waren, zig, ten behoeve des Graaven, in schulden te steeken; en dat zy 't niet deden, dan op goede verzekering voor de voldoening van hun verschot.

Amsterdam be- komt, tegen den afstand der voorheen verkreegen Graaflyke renten, verscheide nieuwe vryheden.

Wy hebben, hiervoor (s), gezien, dat Hertog Albrecht, tegen een honderd vyftig nobelen 's jaars, die hy der Stad Amsterdam schuldig was, een groot getal van Graaflyke pagten en renten aan haar afgeftaan hadt. 't Zy nu, dat de Stad haare rekening niet gevonden hadt by deezen afstand; 't zy dat Hertog Willem niet gezind was, haar nieuwe en grooter voorregten te verleenen, ten ware zy de afgeftaane renten en pagten wederom opdroege aan de Graaflykheid; men kwam, eerlang, wegens dit laatste, overeen, mids de Hertog der

1409. Stad overgaf „ de visschery van de twee „ sluizen binnen haare Vryheid, en van alle „ anderen, die, in den Zeeburg, of Zee- „ dyk, tusschen de Stad en Ypesloot, zouden mogen gelegd worden. Voorts, verderde hy haare Vryheid in 't Y, van de Volewyk af, tot zo ver als de Vryheid te lande zig uitstreckte, dat is, honderd gaarden. Hy gaf zynen Schout van Amsterdam magt, om alle breuken te be- regten, *sonder eenich toefeggen* van den Baljuw van Amstelland en Waterland, of van iemant anders, van 's Graaven wege. De Stad kreeg ook het merkwaardig voor- regt, om *alle Officien, diensten ende goe-* „ den,

Uitbrei- ding van de Vry- heid te water.

Magt van den Schout.

Alle Ampten

(s) *Bladz. 196.*

„den, ten haaren behoefte, tot eeuwighen 1409.
 „daeghen, te gebruiken, gelyk zynu, vyf- en dien.
 „tig jaaren en langer, gedaan hadt, zon- sten bly-
 „der eenig wederseggen van den Graave, ven aan
 „van deszelfs nakomelingen, of van ie- de Stad.
 „mant anders van zynenwege.” Alle welke
 voorregten begreepen waren in eene Hand-
 vest, den vyftienden July des jaars 1409,
 te Rotterdam, gedagtekend (t). Den der-
 tigsten April te vooren, hadt hy haar, daar-
 enboven, van de Woudrichemsche en Heus-
 densche Markttollen vry verklaard (u).
 Voorts, blykt, dat Hertog Willem, na 't
 verleenen der eerstgemelde Handvest, de
 pagten en renten, die de Stad hem daarby
 te rug gaf, inderdaad bezeten heeft; alzo
 hy, by eenen brief van den vyfden October 1410.
 des jaars 1410, een groot gedeelte der zel-
 ven, en daar onder ook de gruite te Amster-
 dam, aan Jongkvrouw Aleid van Honthuizen,
 die tweehonderd guldens 's jaars spreekende
 hadt op het Baljuwschap van Amstelland
 en Waterland, heeft afgestaan (v).

Maar de voorregten, die Amsterdam ten
 deezen tyde verkreeg, konden de overgift
 der voorheen bedongen pagten en renten
 rykelyk opweegen. De uitbreiding van der
 Stede vryheid te water was haar veel waar-
 dig; vooral, na dat de Koophandel en
 Scheepvaart der Stad zig begonden uit te
 breiden, en 't Y, somtyds, met schepen be-
 zet was. Ook was 'er den burgeren veel aan
 ge-

(t) Handv. bl. 2. [15.]

(u) Handv. bl. 129. [15.]

(v) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 155.

1410.

gelegen, dat zy alleen door 's Graaven Schout aan regt gevorderd konden worden, en in geenen deele van eenen Baljuw van Amstelland, waaronder zy oudtyds plagten te staan, hadden af te hangen: welke schikking de Stad, eindelyk, geheellyk scheidde van Amstelland, waartoe zy, eertyds, behoord hadt. Doch 't meefte nut hadt de Stad te wagten van het voorregt, dat alle Ampten en dienften, die, sedert meer dan vyftig jaaren, dat is, sedert de Handvest van Willem den IV. van 't jaar 1342, waarby haar eenige ampten waren afgeftaan, door de Stad begeven waren, voortaan ook, ten behoeve van de Stad, en niet van den Graave of de zynen, zouden gebruikt worden. Zeker, in eene aanwaffende Stad, moeften alle Ampten, van tydt tottyd, vermeerderen in getal en in waarde; en daar was den burgeren in 't gemeen veel aangelegen, dat het begeeven der zelve niet ftondt aan eenen dikwils uitlandigen Graave, of aan dezelfs Staatsdienaaren; maar aan de Wethouderschap zelve, die uit de befte burgers gekooren werdt, en de burgery verbeeldde. Men ziet dan, uit deeze aanmerkingen, klaarlyk, van hoe veel belang de Handvest van den vyftienden July des jaars 1409 voor Amsterdam geweest zy.

Reinoud, Hertog van Gelder, met Jan, Heere van Arkel, zynde aangespannen, hadt, reeds in 't jaar 1407, de wapenen opgevat tegen Hertoge Willem. Hierop was,

was, in 't volgende jaar, een Bestand gevolgd. Doch de kryg ontstak op nieuws, in 't jaar 1411, en eindigde, in 't jaar 1412, met een Verdrag van Vrede, waarby Gorinchem en 't Land van Arkel aan Holland werden afgestaan. 1410.

Midlerwyl, hadt de Geldersche oorlog Hertoge Willem gelegenheid gegeven tot het doen eener buitengewoone bede aan de goede Steden van Holland, en ook aan Amsterdam: in welke bede niet bewilligd werd, dan na dat de Graaf zig verbonden hadt, om zulk eene gunst, door het verleenen van nieuwe voorregten, te erkennen. Haarlem, welk Hertoge Willem zesduizend oude schilden, in drie jaaren te betaalen, hadt toegestaan, verkreeg Privilegie, om tot op driehonderd roeden buiten de Stad excynzen te mogen heffen (w). Wat Amsterdam opbragt, vind ik nergens aangetekend. Doch, by eene Handvest van den negenentwintigsten May des jaars 1413, die in de *Oude Kerke*, *Laade XIII.* bewaard wordt, kreeg de Stad, tot voldoening der ingewilligde bede, Oëtroi om tot tweehonderd en vyftig nobelen 's jaars aan renten, tegen den twaalfden penning, te verkoopen; waaruit men schynt te mogen afneemen, dat zy den Hertoge drieduizend nobelen hadt toegestaan. Doch wat hier van zyn moge; de Stad en Poorters, den Hertoge nu *gunstelyck ende willichlyck ghegeven hebbende alfulcken bede, als hy op henluyden begeert* 1411.

(w) Privil. van Haarl. bl. 68.

1411. *geert* hadt, verwierven, den vierden November des jaars 1411 „ dat Schepenen en Verkrygt „ Raaden, jaarlyks, *Waerdyns* of Opzig-
 het regt „ ters over de Lakenneeringe (1) mogten
 om Waer- „ kiezen, zonder dat 'er de Graaf of ie-
 dyns der „ mant anders eenig zeggen in hebben zou-
 Lakenen „ dat de Raaden, met een of twee Sche-
 te mogen „ penen, Poorters mogten aanneemen, zon-
 stellen, „ der 's Graaven bewilliging te behoeven:
 en ande- „ dat geen Poorter aan de Stad geld zou
 re voor- „ behoeven te leenen, dan tegen eene ren-
 regten. „ te van den twaalfden penning, en dat de
 „ Stad van geen' Poorter minder dan zes
 „ nobelen leenen mogt: dat geene Kloos-
 „ ters of Geestelyke Gestigten, de Kers-
 „ pelkerken en Gasthuizen uitgenomen,
 „ voortaan eenige erven of timmering zou-
 „ den mogen koopen of verkrygen: dat de
 „ Raaden, met twee of drie Schepenen,
 „ twee, drie of meer *goede knapen* zouden
 „ mogen aanstellen, om opzigt te hebben
 „ op de herstelling van bruggen, straaten,
 „ steigers of kaaden binnen de Stad.”
 Voorts, behelsde deeze Handvest eene or-
 de op de wyze van panding door den Schout
 der Stad (x); waarop wy hier niet zullen
 stilstaan. In eene Handvest van den twin-
 tig-

(x) Handv. bl. 111. [15.]

(1) 't Woord *Waerdyn*, 't welk ook nog in ge-
 bruik is, om Opzigter der Munte te betekenen, is
 afkomstig van het oud Vlaamsch woord *waarden*
 of *waaren*, dat is, *toezien*, *bezorgen*; en van ééne
 oorsprong met het Fransche *Gardien*, welk genoeg-
 zaam het zelfde woord is. Zie KILIANI *Dictionarium*
Etymologicum.

tigften September des jaars 1413, die in 1411.
 de *Oude Kerke*, *Laade XIII.*, beruft, wordt
 de fomme, welke men te Amftterdam gee-
 ven moest om Poorter of Burger te worden,
 van vyf Kroonen, op twee Kroonen en elf
 grooten verminderd: 't welk niet nalaaten
 kon te ftrekken tot aanwas der Stede, in
 getal van burgeren.

De zee was, gelyk wy, reeds by eene Amster-
 andere gelegenheid (y), getoond hebben, dam rufft
 al federt veele jaaren, onveilig gemaakt, fchepen
 door eene foort van fchuimers, *Victualie-* uit tegen
broeders en *Likedeelers* of *Gelykdeelers* ge- de Oost-
 naamd, die zig, wanneer zy aan land wa- zeeffchui-
 ren, veel in Ooftfriesland onthielden; al- mers.
 waar hun, op de Sloten van sommige Ede-
 len, met naame van den ouden *Keno ten*
Broeke, huisvesting vergund werdt. De
 Hanze-Steden en Hamburg in 't byzonder
 hadden, al lang, jagt gemaakt op deeze
 zeeffchuimers, en sommigen, die hun in
 handen waren gevallen, eenen harden dood
 aangedaan (z). Doch 't neft was niet ge-
 makkelyk uit te rooijen. De jonge *Keno*
ten Broeke, Zoon des gemelden, eenige jaa-
 ren laater, gefchil gekreegen hebbende met
 andere Ooftfriefche Edelen, oordeelde den
 byftand van Lubek en Hamburg en andere
 Hanze-Steden noodig te hebben, en liet
 hierom na, de zeeffchuimers te onderfteu-
 nen, gelyk zyn Vader, en hy zelf, te voo-
 ren, gedaan hadden. Zelfs boodt hy Lu-
 bek

(y) Zie II. Deel, II. Boek, bl. 184.

(z) E. BENINGA Hist. van Oostfr. I. Boek, Cap. CLII.
 CLIV. CLV. bl. 147, 149, 150.

1411. bek en Hamburg zyne hulp aan tegen de roovers, midts men hem met Schepen en manschap bystonde tegen de Edelen, die hun huisvesting verleenden, en zyne byzondere vyanden waren. De twee Steden, dit werk alleen niet willende op zig neemen, zonden afgevaardigden naar Amsterdam, alwaar ook eenige andere Hollandfche, Stigtsche en Friesche Hanze-Steden beschreeven werden (a). En hier werdt, met bewilliging van Hertoge Willem, beflooten, eene Vloot uit te rusten, die, te Embden, welk, omtrent deezen tyd, door Keno ten Broeke, ingenomen was (b), verzamelen zou. Amsterdam rustte eene groote *Hulk* uit, die onder Schipper *Jan Gerritszoon* stondt, en eenen grooten *Ever*, waarover *Jan Alfaartszoon* het bevel hadt. Al 't bootsvolk was gewapend. En de schepen hadden, daarenboven, honderd zes en dertig *Soudenaars*, of bezoldigde knegten op, onder den Hoofdman *Klaas Pieterszoon*. De kosten der uitrustinge werden gevonden, uit een pondgeld van schepen en goederen. De Amsterdamsche schepen liepen, omtrent Pinksteren, uit, en voegden zig, te Embden, by de Vloote hunner Bondgenooten. 't Krygsvolk tradt hier aan land. Keno ten Broeke voegde 'er zig by. Men trok aan op de Sloten, in welken de zeefchuimers zig ophielden. Agt der zelve werden bemagtigd, eenigen geslegt,

Derzelver ver-
rigtingen.

(a) E. BENINGA I. *Boek*, *Cap.* CXCI, *bl.* 175. *met de Aantek.*

(b) *Id.* *ibid.*, *Cap.* CXCIV *bl.* 180.

en de overigen aan Keno ten Broeke afge- 1411.
staan, onder voorwaarde, dat hy 'er nim-
mer zeeschuimers in zou laten nestelen.
Na 't gelukken van den togt, keerden de Am-
sterdamsche schepen, omtrent den dag van
Marias geboorte, die op den agtsten Sep-
tember valt, voor Amsterdam te rug (c).

De oude Schryvers, die dit voorval ver- Onder-
zoek
naar den
tyd dee-
zer ge-
beurte-
nisse.
haalen, hebben niet naauwkeuriglyk aan-
getekend, in wat jaar, het gebeurd zy:
EGGERIK BENINGA en anderen plaatsfen
het, omtrent het jaar 1407, of vroeger.
Doch, volgens de *Vermeerderde Chronyk van*
BEKA, is de Vloot te Embden geland,
daar Keno ten Broeke zig toen onthieldt:
en BENINGA zelf tekent aan, dat Keno
ten Broeke, eerst in 't jaar 1413, meester
van Embden werdt, welke Stad hy vier
jaaren inhieldt. Ik vermoed ook, dat
men den togt naar Oostfriesland niet voor
het jaar 1412 of 1413 plaatsfen moet, voor- 1412.
naamlyk, om dat 'er nog een Brief voor-
handen is, den twaalfden May des jaars
1412, in den Haage, getekend, waarby
Hertog Willem, *om ootmoedich verzoek ende*
om bede wille zyner getruwer stede van Aem-
sterdam, een Bestand maakt met *Kenen Ho-*
vetling then Broeck, welk, op S. Georgius
dag, zynde den drie-entwintigsten April,
ingegaan was; van dien dag, tot aan Ma-
ria-Hemelvaart, zynde den vyftienden Au-
gustus, en voorts nog twee jaaren laater
dau-

(c) *Vermeerderde BEKA*, bl. 336.

1412. duuren zou (*d*). Veelligt, is dit Bestand geslooten, eer de Amsterdamsche schepen uitgelopen waren, zullende zy zig, zonder een behoorlyk Verdrag, niet hebben durven vertrouwen aan eenen Heer, die hunne vyanden, de zeefchuijners, te voo- ren, begunstigd hadt.

Doch wat ook van den juistten tyd van den Oostfrieschen togt zyn moge; wy hebben dienstig geagt, van den zelve een weinig omstandiger gewag te maaken, om dat ons geen ouder blyk bekend is, dat Amsterdam, op eigen kosten, en vermoedelyk onder Hoofdluiden, door de Stad zelve aangesteld, krygsvolk geworven en bezoldigd, en oorlogschepen uitgerust heeft: waarvan ons, in 't vervolg deezer geschiedenisse, nog duidelyker bewyzen zullen voorkomen. 't Is waar, dat, in het geval, waarvan wy spreken, de bewilliging des Graaven schynt verzogt te zyn geweest. Doch zulks geschiedde niet altoos; gelyk hierna getoond zal worden. En 't was ook doorgaands gemakkelyk, deeze bewilliging te verkrygen, als de uitrusting noodig of dienstig bleek, en de Graaflyke schatkist niet bezwaarde.

Hande-
ling te
Amster-
dam over
een Be-
stand met
de Frie-
zen.

1414.

Het Bestand, welk, ten tyde van Hertoge Albrecht, met de Friezen was geslooten, was, van tyd tot tyd, verlengd geworden. Het jongste liep, in de Lente des jaars 1414, ten einde. En 't was niet of naauwlyks uit, toen die van Westergo Staveren, op den twaalfden Maart, innamen by ver- ras-

(*d*) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 201.

rassing, de Hollandsche bezetting ter Stad uit jaagende (e). De Prelaaten, Grietmannen en Mederegters van Oostergo en Westergo zonden, terstond hierna, Afgevaardigden naar Amsterdam, alwaar eene byeenkomst aangelegd was tegen den zesentwintigsten April. Van 's Hertogs zyde, verscheenen hier *Willem Eggart*, Heer te *Purmerende*, Thesaurier van Holland, nevens eenige andere Raaden en Vrienden des Hertogs. Men trof een Bestand, welk, op den dag van S. Pieters banden, zynde den eersten Augustus, ingaan, en drie jaaren duuren zou. Doch die van Oostergo en Westergo waren gehouden, den Hertoge, voor dit Bestand, vyf en twintighonderd *Vrancrisse cronon* uit te reiken, indien de *Sendeboden* of Afgevaardigden zo veel van de Landen verkrygen konden. En zo zy dit niet konden doen, moesten zy ten minsten twaalfhonderd Kroonen opbrengen. Maar dan zou 't aan 's Hertogs keur staan, of hy 't Bestand wilde houden, of op een jaar bepaalen, zonder eenig geld daarvoor te ontvangen. Men beloofde, wederzyds, op alles, binnen drie weeken, te Amsterdam bescheid te brengen. Van de beraamde voorwaarden werden drie affchriften op één blad gemaakt, die uit elkanderen gesneeden, en van welken een aan den Thesaurier, een aan de Friesche Afgevaardigden, en een aan de Steden Haarlem en Amsterdam, ten overstaan van welken, de

1414.

(e) E. BENINGA Hist. van Oostfr. I. Boek, Cap. CCIV. bl. 185.

1414. handeling fchynt gehouden te zyn, ter hand gesteld werdt (*f*). Het Bestand kreeg sedert zyn beslag: doch het werdt niet lang gehouden.

Amsterdam wordt gemagtigd om schepen tegen de Schotsche Kaapers uit te rusten, en de onkosten te vinden uit een pondgeld.

De toeneemende Scheepvaart en Koophandel der Amsterdammers hadt niet slegts, gelyk wy boven zagen, Oostfrieschen Zeeschuimeren aanleiding gegeven om op hen te kaapen; maar de Schotten maakten, omtrent deezen tyd, ook de zee onveilig. Te Edenburg, onthielden zig ook *Likedeelres* of kaapers, die den Koopluiden van Amsterdam en van eenige andere Hollandsche Steden, met naame van Haarlem en Monikendam, reeds grootelyks beschadigd hadden, en van welken men nog verdere schade vreesde. Men was, derhalve, bedagt op middelen, om zulk eenen overlast te weeren. Hertog Willem, in 't begin des jaars 1416, naar Engeland verreisd zynde, hadt de Regeering des Lands vertrouwd aan *Hubrecht, Heere te Kuilenburg*, en aan *Walraven, Heere te Brederode*. En deezen magtigden, den zeventwintigsten May des gemelden jaars, de Stad Amsterdam, om de vereifchte schepen uit te rusten, en met dezelve op de Schotsche Kaapers te kruiffen. De Stad kreeg verlof, om de Kaapers op te brengen, en over dezelve te regt te zitten, zonder dat zy verstaan werdt, daar door eenigszins te misdoen, tegen den Hertoge, of iemant van zynen wege. De buit, dien men den Kaap-

(*f*) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 286.

peren ontjaagde, moest naar behooren gedeeld worden, volgens de uitwijzing van den Hertoge en van de Stad. Tot verval- ling der onkosten, kreeg de Stad wederom ver- lof, om een pondgeld te heffen van alle in- en uitgaande schepen en goederen: welk, door alle onderzaaten des Hertogs, en voor- al door de Poorters van Amsterdam, sche- pen of goederen ontvangende of uitzenden- de, betaald zou worden; doch niet langer stand houden, dan tot dat de Stad van haar verschot voldaan zou zyn. De gaarders van het pondgeld zouden, des vermaand zyn- de, aan den Hertoge en aan de Stad reke- ning moeten doen. Doch deeze orde was, slegts by voorraad, en tot wederzeggens toe, gesteld. Het stuk, waaruit wy dezel- ve ontleend hebben (g), is het oudste blyk, my bekend, van de wyze waarop, in 't be- gin der vyftiende eeuw, de zaaken der Ad- miraliteit, hier te Lande, en met naame te Amsterdam, geregeld werden. Doch of de uitrusting hier ter Stede, ten deezen ty- de, voortgang hadt; en wat 'er 't gevolg van geweest zy, is my nergens gebleeken. Men weet alleenlyk, dat, den eersten Au- gustus hier na, tusschen Hertoge Willem en de Regeering van Schotland, een Ver- drag van Koophandel geslooten werdt (h); waarmede de overlast der zeefchuimeren, vermoedelyk, voor eerst, een einde geno- men zal hebben.

Jan,

(g) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 370.

(h) Id. *ibid.* bl. 372.

1416. *Jan, Heere van Egmond*, en zynen Broeder *Willem, Heere van Yffelstein*, zig verdragt gemaakt hebbende van eenen toeleg op het leeven of de vryheid van Hertoge *Willem*; werdt de eerste, in dit zelfde jaar 1416, voor 's Hertogs Raad in den Haage, gedagvaard, en, niet verschynende, op het Slot te Yffelstein, werwaards hy geweeken was, belegerd. Men trof eerlang een Verdrag, volgens welk, alle de goederen van *Egmond* en *Yffelstein* aan *Holland* werden afgestaan, mids de Graaflykheid zekere jaarlyksche somme aan de twee Broeders en aan *Yolande*, hunne Moeder, uitkeerde (i). Wy maaken hier melding van dit Verdrag, om dat de Stad *Amsterdam* zig, nevens *Haarlem*, *Delft*, *Leiden* en *Gouda*, den eersten Augustus, verbondt tot het voldoen van tweeduizend Fransche schilden 's jaars, die, by het zelve, aan Heere *Jan van Egmond*, en van agthonderd Fransche schilden, die aan Heere *Willem van Yffelstein* beloofd waren. Hertog *Willem* verklaarde, wat laater, dat hy de vyf Steden van deeze verbindtenis schadeloos houden zou (k). Doch zy waren niet geruyst, voor dat de meeste *Hollandsche* en *Zeeuwsche* Steden in de zelfde verbindtenis getreden waren: 't welk den twintigsten September geschiedde (l). De verwarringen, die, kort hierna, binnen 's Lands ontstonden, waren, sedert, oorzaak, dat de vyf Steden haare

ver-

(i) *Vaderl. Hist. III. Deel, bl. 390 enz.*(k) *Oude Kerk, Laade XIV.*(l) *MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 379, 381, 382.*

verbindtenis niet stiptelyk naarkwamen. Im-
mers, in 't jaar 1421, waren zy dertien-
duizend Fransche schilden aan Heere Jan
van Egmond te kwaade; gelyk blykt uit een'
schuldbrief, die, onder anderen, door *Dirck
Hollant, Burgemeester der Stede van Amster-
dam*, getkend is (m). De renten, aan Wil-
lem van Yffelstein verschuldigd, werden,
eerst in 't begin des jaars 1431, volkomenlyk
afgedaan (n).

Hertog Willem, geene wettige kinderen
hebbende, dan eene eenige Dogter, JAKO-
BA genaamd, zocht haar, omtrent deezen tyd,
van de opvolging in 't Graaflyk bewind der
Landen te verzekeren; en vergde, onder an-
deren, den Edelen en Steden van Holland en
Zeeland, in Augustus des jaars 1416, eene
plegtige verbindtenis af, om Vrouw Jakoba
na zyn overlyden als Graavinne in te huldi-
gen (o).

Amsterdam hadt deeze verbindtenis ook
op zig genomen, en deedtze, na de dood
van Hertoge Willem, die den eenendertig-
sten May des jaars 1417 voorviel, in meer
dan één opzigt, gestand. Onze Chronyken
melden, dat Vrouw Jakoba, in alle de Hol-
landsche Steden, behalven te Dordrecht,
ingehuldigd werdt (p). Zy zal, derhalven,
ook te Amsterdam ingehuldigd zyn; schoon
my daarvan, in de oude Stads *Registers*,
geen het minste blyk voorgekomen is. Ook
vind

(m) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 563.

(n) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 991.

(o) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 383, 384, 385.

(p) VELDENAAR bl. III.

1416. vind ik niet, dat zy, gelyk gewoonlyk by zulk eene gelegenheid gebeurde, de Stads

1418. Privilegien bevestigd heeft. Maar men heeft blyk, dat Amsterdam zig, op haar verzoek, nevens Gouda, Alkmaar, Rotterdam, Schiedam, Hoorn en Oudewater, in January des jaars 1418, verbonden heeft, om eene

Lyfrente van omtrent vyfhonderd negenentwintig Engelsche Nobelen, door Haarlem, Delft en Leiden, ten haaren behoeve, in Brabant verkogt, te helpen draagen (q); gelyk, onder anderen, uit eenen Brief der Graavinne van den agtsten January des jaars 1417 [1418], die, in de *Oude Kerke, Laade XIII.* bewaard wordt, blyken kan. Naderhand, schynt de Stād, nevens Haarlem, Delft, Leiden en Gouda, nog tweeduizend nobelen jaarlyksche lyfrenten, in Brabant en elders, ten behoeve van Vrouwe Jakoba en haaren tegenwoordigen Egtgenoot, Hertoge *Jan van Brabant*, verkogt te hebben; tot voldoeninge van welken, alle de tollē van Holland en Zeeland aan de vyf Steden verbonden werden, by brieven van den zesentwintigsten Augustus des gemelden jaars, door Hertoge Jan en Vrouwe Jakoba gegeven (r). Wyders, blykt, dat Vrouwe Jakoba, reeds in November des jaars 1417, *Ysbrand Heynen*, tot het waarneemen van haaren *Wissel* te Amsterdam, hadt aangesteld (s); gelyk zy ook, op den eenendertigsten January des jaars 1418, het

Vrouw
Jakoba
stelt
eenen
Wisse-
laar en
Schout te
Amster-
dam.

Schout.

(q) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 443, 443, 446.

(r) MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 494.

(s) MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 429.

Schoutampt der Stad aan *Thyman Heinricz-zoon*, in de Naamlyst der Regeeringe, *Tydeman Hendrick Dircksz. van der Schelling* geheeten, opgedraagen hadt (t): al 't welke klaarlyk doet zien, dat haar gezag in Amsterdam erkend werdt: waarom zy de Stad, in verscheiden der aangehaalde brieven, ook onder haare *goede en getrouwe* Steden rekent.

1418.

Wy hebben dienstig geoordeeld, zo klaarlyk te toonen, dat Amsterdam de zyde van Vrouwe Jakoba hieldt, om dat men daarin de reden ziet van de buitengewoone verandering in de Regeeringe, die hier, in 't volgende jaar, voorviel.

Hertog JAN VAN BEIEREN, Oom van Vrouwe Jakoba, haar het bewind over de Landen misgunnende, hadt zig, reeds voor eenigen tyd, te Dordrecht en te Briele, in welke laatste Stad hy, als Heer van Voorne, groot gezag hadt, voor *Ruwaard* doen erkennen. Naderhand wist hy zig, door Keizer Sigismond, met de Graaffschappen van Holland, Zeeland en Henegouwen, te doen verlyden: en toen nam hy, openlyk, den naam van *Graave* aan (u).

De Hockfchen, die, in de meeste Steden, op 't kuiffen zaten, bleeven, in deeze verdeeldheid, Vrouwe Jakoba getrouw; terwyl de Kabbeljaauwschen, eenige jaaren buiten bewind geleefd hebbende, het oog begonden te wenden naar Hertoge Jan van Beie-

(t) MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 455.

(u) Vaderl. Hist. III. Deel, bl. 418, 424, 425.

1418. Beieren, die, heimelyk en openlyk ondersteund, toeleg hadt, om zig van de eene Stad na de andere meester te maaken, en Rotterdam, by verrasfing, innam, op den tienden October (v).

Amsterdam neemt Hoekfche bezetting in.

In deezen ftaat der zaaken, was Vrouw Jakoba met reden bedugt voor Amsterdam. In Amftelland, was reeds gestroopt, door den aanhang van Jan van Beieren (w). De Stad liep ook gevaar van overrompeld te worden. Om hierin te voorzien, zonden Hertog Jan van Brabant en Vrouw Jakoba, in November, Heer *Bertout van Affendelft* en Heer *Gerrit van der Zyl*, ieder met eenendertig gewapende gezellen onder zig, naar Amsterdam; met last, naar 't fchynt, om de Stad, tegen aanflagen van buiten, en veelligt ook tegen oproer van binnen, te verzekeren. Doch de eerste bleef 'er maar agt-entwintig, en de andere niet boven negenendertig dagen. Ieder gewapende hadt agt grooten, en ieder Hoofdman een gouden fchild 's daags aan foldye bedongen, die, nevens eenige andere koften, door de twee Heeren gemaakt, in alles, met de foldye, vyfhonderd en vyftig gouden Hollandsche fchilden en eenendertig grooten, den fchild voor vyftig grooten gerekend, beloopende, van wege de Graaflykheid, der Stad Amsterdam werden afgevorderd, in afkorting op de bede, die tegen Kersmis des jaars 1419 vervallen zou (x). Doch op den der-

tien-

(v) VELDENAAR, bl. 117.

(w) Zie Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 10.

(x) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 507.

tienden February des gemelden jaars, was de verzoening, tusschen den Hertog en de Hertogin van Brabant ter eener, en Hertog Jan van Beieren ter anderer zyde, te Woudrichem, getroffen, en daarby, onder anderen, bedongen, dat de Landen, vyf jaaren agtereen, door de twee Hertogen in 't gemeen, geregeerd zouden worden, die de Schouten en Geregten in de Steden gezamentlyk zouden stellen, schoon dezelve, aan Hertoge Jan van Brabant en Vrouwe Jakoba alleen, eed zouden doen; aan Hertoge Jan van Beieren, onder Jan en Jakoba, slegts gehoorzaamheid beloovende (y).”

Te Amsterdam was, weinige dagen voor het treffen van deezen Zoen, de gewoonlyke verandering der Wethouderschap geschied. Tydeman Henrik Dirkszoon van der Schelling, in 't jaar 1418, door Vrouwe Jakoba, tot Schout aangesteld, was in zyn ampt gebleeven. Servaas Roelofszoon, Gysbert Huisman en Daam Braseman waren tot Burgemeesteren verkooren: en uit de Burgemeesteren, die het voorgaande jaar ge diend hadden, was Jan Arends zoon, als Oud-Burgemeester, aangebleeven. Tot Schepenen waren gekooren Ysbrand Hein Meinertszoon de Wisselaar (z), Klaas Bruining, Gysbert van Amstel, Ruisch Jakob Koppenszoon, Jan Oude Symonszoon, Bruinink Spruit, Steven Dirk Meliszoon en Meinerd

1419.

Gewoonlyke verandering der Wethouderschap.

(y) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 9.

(z) Zie hier voor, bl. 216.

1419.

nerd Symonszoon. Men verwagte, derhalve, dat 'er geene ongewoone verandering in de Regeeringe voorvallen zou. Doch regt het tegendeel gebeurde. Hertog Jan van Beieren, niet vergenoegd met het aandeel in de Regeeringe, welk hem, by den Zoen, opgedraagen was, stondt wel haast naar meer gezags. Hy bemagtigde de Stad Leiden met de wapenen, en hadt zig, te voren reeds, meester gemaakt van Amsterdam, schoon ik niet vinde, op welk eene wyze, noch by welke gelegenheid. Toen raakten ook de Hoeksche Regenten van 't kuffen, welk terstond met Kabbeljaauw-schen voorzien werdt. De verandering staat, in de Lyften van de Regeeringe der Stad, op het jaar 1419, met deeze woorden, aangekend: *In dit jaer, verwandelde Hartog Jan van Beyeren 't Gerecht, en al de Heeren wierden verjet.* De Hertog stelde *Jan Hei-nenszoon* tot Schout aan. Burgemeesters werden *Dirk Holland, Willem Reynerszoon, Herman Hermanszoon* en *Heyn Noiert*, welke laatste, in 't jaar 1417, Schout geweest, en door Vrouwe Jakoba van zyn ampt verlaaten was. Tot Schepenen werden aangesteld *Symon Meeuszoon, Bruinink Spruit, Jan Oude Symonszoon, Dirk Bardeus, Ger-rit Deyman Fanszoon, Gysbert van Amstel* en *Ruifch Jakob Koppenszoon*: onder welken 'er vier waren, die ook door Vrouwe Jakoba aangesteld waren geweest. En deeze is de eerste reize, dat men, omstandiglyk, van eene buitengewoone verandering in

Hertog
Jan van
Beieren
veran-
dert de-
zelfde, op
een' on-
gewoo-
nen tyd
en wyze.

in de Regeering te Amsterdam gemeld vindt. 1419.
 Zy streedt regelregt met de Privilegien. Vol- Aanwy-
 gens de Handvest van Hertoge Albrecht van zing der
 den zestienden January des jaars 1399 [1400], Privile-
 moesten drie Burgemeesters gekobren wor- gien,
 den, door allen, die Burgemeester of Sche- waarme-
 pen geweest waren, en deezen drie moes- de zulks
 ten den vierden, uit de afgaande Burgemees- strydig
 ters, tot zig kiezen, om nog een jaar te re- was.
 geeren (a). Doch nu stelde Hertog Jan van
 Beieren vier nieuwe Burgemeesters aan,
 zonder dat de voorigen hunnen tyd hadden
 uitgediend. By de Handvest van Hertog
 Albrecht van den vyftienden Maart des
 jaars 1387 [1388], aan Amsterdam met
 Amstelland en Gooiland in 't gemeen gege-
 ven, was beraamd, dat de Graaf, of iemand,
 dien hy 't beval, jaarlyks, op den tweeden
 February, zeven Schepens kiezen zou, die
een jaar Schepens zouden blyven (b). En nu
 werden zy, binnens jaars, verzet, door Her-
 toge Jan van Beieren: die zig, veelligt, ver-
 genoegd zal hebben met de verklaring,
 dat het krenken der Privilegien, voor deeze
 reize, de Stad, in het toekomende, in haa-
 re voorregten niet benadeelen zou; hoedaa-
 nige verklaring, gelyk wy boven (c) reeds
 hebben aangemerkt, omtrent deezen tyd,
 gebruikelijk was. Omtrent de Persoonen,
 die, ten deezen tyde, in de Regeering kwa-
 men, merken wy alleenlyk aan, dat *Dirk
 Holland*, die eerste Burgemeester werdt, en
 aan

(a) Handv. bl. 25. [13.]

(b) Handv. bl. 71. [7.]

(c) Bladz. 200.

1419.

aan wien wy, reeds by eene andere gelegenheid (*d*), gedagt hebben, een man van vermogen fchynt geweest te zyn. Immers Hertog Jan van Beieren gaf hem, in 't jaar 1422, verlof, om, uit zyne eigene goederen, een Gasthuis te ftigten binnen de Stad, tegen over de Heilige Stede, en dus op of omtrent de plaats van het tegenwoordige Burger-Weeshuis; en om een altaar op te regten in de nieuwe Parochie-Kerke der Lieve Vrouwe (*e*), die nog de nieuwe Kerk heet, en in 't jaar 1414, door Willem Egbert, Heer te Purmerende, aangelegd was. Ook was hy 'er, den vyftienden July des jaars 1417, begraaven (*f*). Dirk Holland is, kort hierna, 's Hertogs Raad geworden (*g*).

Amsterdam blyft
Kabbel-
jaauwſch.

De verandering der Regeeringe des jaars 1419 hadt de Stad Amsterdam geheellyk doen overſlaan tot de Kabbeljaauwſche zyde, die zy, federt, byna beftendiglyk bleef aankleeven. Hertog Jan van Beieren, die haare hulp, tegen de Hoekſche aanhangers van Vrouwe Jakoba, hoognoodig hadt, bewees haar, van tyd tot tyd, merkelyke gunſten; vooral na dat Vrouw Jakoba, miſnoegd op haaren Egtgenoot, Hertog Jan van Brabant, in 't begin des jaars 1421, naar Engeland verreisd was, en haaren Oom de gantſche Regeering van Holland en Zeeland in handen gelaaten hadt. Op den agttien-
den

Hertog
Jan van
Beieren
geeft der
Stad ver-
ſcheide
voorreg-
ten.

1421.

(*d*) Boven, *bl.* 215.

(*e*) Zie MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 662, 662.

(*f*) Regeer. Lyft voor de Handv. op de jaaren 1414 en 1417.

(*g*) Zie MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 640.

den January des gemelden jaars, gaf hy der Stad, op haar verzoek, en in erkentenis van gedaane en te doene dienften, eenige vryheden en regten, die hy verftondt, noch hem, noch der Graaflykheid tegente draagen: als „ 1. tolvryheid voor allen, die tot „ Poorters zouden worden aangenomen. 2. „ Dat men geen' Poorter, in Holland, Zee- „ land of Weftfriesland, tot zeventuig zou „ mogen daagen, dan op kosten van hem, „ die in 't ongelyk gefield werdt. 3. Dat „ die van den Geregte, noch derzelve die- „ naars geene Stads Excynzen zouden mo- „ gen huuren. 4. Dat *Schout, Burgemeeste- „ ren, Schepenen ende Raede, op dien tyd „ wefende, willeceuren mogten op eenen dach, „ te weeten op Sinte Pauwels avont naeftco- „ mende, ende daerna niet meer, dat faldue- „ ren tot eeuwigen dagen (b):*” in welk laafte punt eene merkelyke duifterheid fchynt, over welke wy, by bekwaamer gelegenheid, in 't handelen over de magt om willekeuren te maaken, eenige ophelderende aanmerkingen zullen voorftellen. By de gemelde voorregten, voegde Hertog Jan van Beieren, den derden November des jaars 1422, nóg de bevestiging in het voorregt, dat de Poorters, in perfoon, noch in goederen, tuffchen de Maaze en de Zype, niet zouden mogen bekommerd worden (i).

Ondertuffchen, hadt Amsterdam deeze De U-
gunften niet verworven, zonder zig, voor- trecht-
af, fchen ko-

(b) Handv. bl. 126. [19.]

(i) MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 661.

1421. af, te hebben blootgesteld voor verscheide
 men voor nadeelen, die der Stad, door de aanhange-
 Amster- lingen van Vrouwe Jakoba, waren toege-
 dam, en bragt. De Steden Utrecht en Amersfoort
 slaan en hadden zig verbonden met de Hoekschen
 vangen tegen Hertoge Jan van Beieren, en gevol-
 eenige gelyk ook tegen de Steden, die zyne zyde
 Stedelin- hielden, onder welken Amsterdam, sedert
 gen. het jaar 1419, gerekend was. Die van U-
 trecht waren hierom, in 't jaar 1420, om-
 trent *Remigius-dag*, die op den eersten Oc-
 tober valt, heimelyk voor Amsterdam ge-
 trokken, daar zy zig in eene hinderlaage
 hadden nedergeslaagen; terwyl zy eenige
 ligt gewapende manschap zonden naar de
 weiden, onder de Stad, om, onder dekfel
 van de koeijen weg te voeren, de Amster-
 dammers naar buiten, en in de hinderlaage
 te lokken. De toeleg gelukte ten deele. De
 Amsterdammers, onraad verneemende in
 de weiden, liepen te wapen, en toogent er
 Stede uit, den wykenden vyand agter na;
 doch de hinderlaag nog even by tyds ont-
 dekt hebbende, keerden zy Stedewaards.
 De Utrechtschen vervolgden hen toen met
 hunne gantsche magt, en sloegen of vingen
 wel tweehonderd en vyftig Amsterdammers.
 't Gerugt van deeze nederlaage, schielyk
 vooruit gevloogen, hadt, midlerwyl, zo
 groot eene verflaagenheid onder de overige
 ingezetenen veroorzaakt, dat veelen aan
 't zakken en pakken gevallen waren, ge-
 reedfchap maakende om de Stad te ruimen,
 met het gene zy konden medevoeren. En

meent

meent men, dat de Stad ligtelyk overrompeld geweest zou zyn, zo de Utrechtschen tot dicht onder dezelve genaderd waren geweest. Doch zy hadden zig te vrede gehouden, met de Amsterdammers alleenlyk een stuk wegs agter na te zetten, en waren toen, met den buit en de gevangenen, naar Utrecht te rug gekeerd (k). By gelegen-

1421.

heid van deezen aanslag der Utrechtschen, en terwyl zy tot by 't Reguliers-Klooster, omtrent de Reguliers-fluis, genaderd waren, gebeurde het, dat een Poorter, *Tideman Simonszoon*, door het onverhoeds af-

Tideman
Simons-
zoon ge-
wond.

gaan van eene der Stads Buffen, in den regter arm gewond werdt, zo ongelukkiglyk, dat hy den arm moest laten afzetten. Doch tot vergoeding van dit verlies, werdt hy, van Stads wege, voor al zyn leeven, *heervairtory, scotory en waeckory* verklaard:

gelyk blykt by de Akte, hem hiervan verleend, en van ons onder de *Bylaagen* (l) geplaatst. Sedert, rustten de onzen, den Stigtschen den gepleegden moedwil willen-

de betaald zetten, in 't jaar 1421, twee groote schepen, *Hulken* of *Koggen*, en veele *Baardsen* uit, met welken zy de vaart op de Eem belemmerden, en onveilig maakten: waardoor de Steden Utrecht en Amersfoort, die haaren meesten toevoer uit Overyffel, en byzonderlyk van Kampen, langs de Eem, bekomen moesten, in merkelyke verlegenheid

De Am-
sterdam-
mers
rusten
eenige
schepen
uit, om
den toe-
voer
langs de
Eem te
belem-
meren.

(k) Vermeerderde BEKA bl. 394.

(l) Lt. C.

1421. heid gebragt werden (*m*). De vyandlykhe-
den tegen de Stigtschen eindigden eerst in 't
jaar 1423; en werdt het Verdrag, welk toen,
tusschen Hertoge Jan van Beieren en hen,
getroffen werdt, onder anderen, door de
Stad Amsterdam, benevens de Steden Haar-
lem, Delft, Leiden, Middelburg en Zierik-
zee, bezegeld (*n*).

Zwaare
brand,
die een
derde
der Stad
verflindt.
Maar het jaar 1421, welk de Stad Am-
sterdam in de kosten van eene aanmerkely-
ke uitrusting ter zee ingewikkeld hadt, was,
nog in een ander opzigt, nadeelig voor haar
geweest. Op Zondag, den drie-entwintig-
sten April, was 'er een felle brand in de
Stad ontstaan, die wel een derde deel der
zelve verflonden hadt. Onder de openbaa-
re gebouwen, die, ten deezen tyde, door
de vlam vernield werden, worden met naa-
me opgeteld de nieuwe Kerk, die naauw-
lyks zes jaaren gestaan hadt, het Raadhuis,
het Gasthuis, waarschyndlyk het oude of H.
H. Geests-Gasthuis, welk nevens het Raad-
huis stondt, de Heilige Stede, nu de nieu-
we zyds Kapel, en het Begynhof met des-
zelfs Kapelle (*o*). Uit de standplaats dee-
zer gebouwen, is af te neemen, dat de brand
zig, van omtrent de nieuwe Kerke, over de
Plaats of Dam, door de Kalverstraat, tot dicht
aan de Bindwyker-Poort, die gestaan heeft
omtrent de plaats, daar nu de Offen-fluis
legt,

(*m*) Vermeerd. BEKA, bl. 399. Zie ook BURMAN Utr. Jaarb. 1. Deel, bl. 256.

(*n*) Vide MATTHEUM ad Rerum Amorsfort. Script. p. 258. Vergel. met BURMAN Utr. Jaarb. 1. Deel, bl. 264 enz.

(*o*) Vermeerderde BEKA, bl. 398.

legt, heeft uitgestrekt; en dus zeer wel een derde van de Stad, die toen nog maar binnen de agterburgwallen begreepen was, verteerd kan hebben. Men kan hieruit ligtelyk afneemen, hoe groot de schade geweest zy, welke de ingezetenen, by deezen brand, geleeden hebben. 1421.

De scheepvaart op de Ooftzee hadt, ferdert eenige jaaren, merkelyk gebloeid te Amsterdam; doch, ter gelegenheid der zelve, was eenig gefchil ontstaan met de Stad Dantzig, die een pondgeld vorderde, welke onze Koopluiden ongaarne voldeeden. Men verdroeg zig egter, in 't jaar 1422, met bewilliging van Hertoge Jan van Beieren. Die van Dantzig hadden, van Amsterdam en Zierikzee, zevenhonderd Nobelen aan agterftallen gevorderd; welke fomme de twee Steden beloofden te voldoen, uit een pondgeld van een' nieuwen fchelling van elk pond groot aan goederen, die de Koopluiden der twee Steden in Pruiffen zouden brengen; en van twee oude penningen van elke oude mark aan goederen, die zy van daar voeren zouden. Tot het ontvangen van dit pondgeld, werden twee perfoonen te Dantzig aangefield, te weten, *Jan Hüge*, van Amsterdam, en *Michiel Michielszoon*, van Zierikzee. De gantsche overeenkomst werdt, den twee-entwintigften May, door Hertoge Jan van Beieren, in den Haage, bekragtigd (p). 1422.

Wy

(p) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 636.

1422. Wy hebben, reeds meer dan eens, ge-
 De Stad toond, dat het wederstaan van Schepenen
 krygt te Amsterdam, by verscheide Graaflyke
 magt, om Handvesten, ongeoorlofd verklaard was.
 niemant, Maar omtrent deezen tyd, hadt zekere *Dirk*
 die ee- *de Smid, Auwel Pieterszoon*, die, in 't jaar
 nen Bur- 1420, tot Schepen aangesteld geweest, en
 gemees- in 't jaar 1422, Burgemeester geworden was,
 ter ge- *om des rechts wille van der Stede*, ter dood
 kwetft hadt, toe gekwetft; en was daarna ter Stad uit
 alomme gevlugt. Hertog Jan van Beieren gaf, ter
 te mogen deezer gelegenheid, der Stad, die anders,
 vatten.

1423. niet dan binnen haare Vryheid, vangen
 mogt, op den derden Augustus des jaars
 1423, byzonder verlof, om Dirk den Smid,
 overal waar zy hem in 's Hertogs Landen
 mogt aantreffen, te mogen vatten, *sonder*
dair of tegens hem of zyne Heerlicheit te breu-
ken of te misdoen, in enigerwys (q). Onder-
 tusschen, blykt, uit eenen Brief van den der-
 den November des jaars 1425, dat de Oud-
 Burgemeester Auwel Pieterszoon, aan zyne
 wonde, niet overleeden was (r).

Twee In de Lente des volgenden jaars, werden
 Amster- Dirk Holland, Oud-Burgemeester van Am-
 dammers sterdam, en Jan Jan Heinenszoon, Schout
 door Jan der Stad, door Hertoge Jan van Beieren,
 van Beie- *gemagtigd*, tot het bywoonen eener Dag-
 ren ge- vaart te Elburg, alwaar over een Verdrag
 magtigd, met de Friezen van Oostergo en Westergo
 om met stfondt gehandeld te worden. Ook gelukte
 de Frie- het hun, aldaar, op den zevenentwintigsten
 zen te Maart
 hande-
 len.

(q) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 691.

(r) Id. ibid. bl. 800.

Maart des jaars 1424, een Verdrag te tref- 1424.
fen, waarby bedongen werdt „ dat de Frie-
„ zen Hertog Jan voor Heere erkennen, en
„ hem de gewoonlyke Heerenregten betaa-
„ len zouden (s).”

Midlerwyl, hadt Vrouw Jakoba haar Hu-
welyk met Jan van Brabant, door Benedic-
tus den XIII., die alleen in Spanje voor Paus
erkend werdt, doen scheiden, en was, se-
dert, in Engeland, hertrouwd met *Hum-
frey, Hertoge van Glocheſter*, die haar, met
eenig Krygsvolk, in October des jaars 1423,
over Calais, naar Henegouwen geleid hadt.
Terwyl hy een keer naar Engeland deedt,
werdt Vrouw Jakoba, door *Filips, Hertog
van Bourgondie*, haaren Neef, die zig aan
de zyde van Hertoge Jan van Brabant ge-
voegd hadt, uit Bergen in Henegouwen ge-
ligt, en gevangkelyk naar Gend gevoerd,
op den dertienden Juny des jaars 1424. Zy
ontſnapte gelukkiglyk uit de hegtenis, in 't
begin van September, en begaf zig, over
Antwerpen, naar Holland, alwaar zy, door
de Steden Gouda, Schoonhoven, Oudewa-
ter en Woudrichem, als Graavinne, ont-
vangen werdt (t).

Doch terwyl zy nog in hegtenis zat, was De Ste-
Hertog Jan van Beieren, bedugt voor de den en
Engelsche Krygsmagt, die met den Herto- ook Am-
oge van Glocheſter overgekomen was, op ſterdam
middelen verdagt, om 't gevaar, welk den krygen
Landen van den kant der Engelschen dreig- vens, om
de, tegen de
Engel-

(s) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 715, 717, 726.

(t) Vaderl. Hitt. III. Deel, bl. 455 enz.

1424. de, af te keeren. Hy zondt, den vierden
 fchen op July, rondgaande Brieven af aan de Balju-
 hunne wen, Schouten, Burgemeesteren, Schepe-
 hoede te nen, Raaden, Vroedschap, *ende alinge ge-*
 zyn *meynte* van alle de Steden, en derhalven ook
 van Amsterdam, om hun harnasch, arm-
 borsten en ander geweer gereed te houden,
 en, in geval Glocheſter, of de zynen er-
 gens iet vyandelyks ondernamen, den klok-
 ſlag te volgen, op verbeurte van lyfen goed,
 en den vyand tegenſtand te bieden (*u*). De
 Engelfchen hadden, ten deezen tyde, ook
 eenen aanſlag geſmeed, om Hertog Jan van
 Beieren, door vergif, van kant te helpen.
 Zeker Koopman uit Engeland, die zig *Jan*
Henrikszoon noemde, hadt hiertoe bewilligd
 Heer *Jan van Vliet*, die onlangs tot Baljuw
 van Amſteland aangelteld geweest was (*v*),
 en 't vergif, welk men hem, in hartenleêr om-
 vangen, in een doosje ter hand hadt ge-
 ſteld, aan 's Hertogs broek geſtreeken hadt.
 Aanſlag op 't Al 't welk hy, federt, beleedt, voor 's Her-
 leeven togs Raaden, en voor Gemagtigden der Ste-
 van Her- den Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden,
 tog Jan, Amſterdam, Gouda, Briele, Oudewater,
 onder Rotterdam en Schiedam: waarop hy, den
 anderen, derden Auguſtus, in den Haage, onthalsd
 voor Ge- werdt (*w*). Hertog Jan van Beieren leefde
 magtig- maar tot den zesden January des jaars 1425.
 den van 't Zy dat het vergif des Heeren van Vliet zo
 Amſter- langzaam gewerkt hadt; 't zy dat men hem,
 dam be- naderhand, op nieuws, vergif hadt weeten
 leeden. in

(*u*) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 728.

(*v*) Id. ibid. bl. 702.

(*w*) Id. ibid. bl. 729.

in te krygen; men stelde ten minsten, in't 1424. jaar 1428, nog vast, dat hy eenen gewel- digen dood gestorven was, en dat de regte moorders nog niet ontdekt waren (x).

Terstond na zyn overlyden, werdt, door Amster- den gemeenen Raad en Ridderfchap van Holland en de goede Steden, die op de Dagvaart in den Haage beschreeven waren, en waaronder zig ook Amsterdam bevondt, by een besluit van den agtsten January des jaars 1425, vastgesteld, dat men zig zou houden aan de zyde van Hertoge Jan van Brabant, op wiens naam, men, voortaan, bede vorderen, en regt oefenen zou (y). Zy vermaanden ook de Steden, die de zyde van Vrouwe Jakoba hielden, immers de Stad Oudewater, om te blyven, daar de vier Hoofdsteden van Holland, Dordrecht, Haarlem, Delft en Leiden, bleeven (z). Doch hunne vermaaningen vonden weinig ingang. Midlerwyl, was Hertog Jan van Brabant, in de meeste Steden en ook te Amsterdam, als *Graave* ingehuldigd. Hertog Filips van Bourgondie werd, in dezelfde Steden, voor *Ruwaard* erkend, en bevestigde dezelve, in deeze hoedanigheid, in alle de voorige Privilegien, met naame in die, welken, door Hertoge Jan van Beieren, verleend waren (a).

Midlerwyl, hadt *Jakob van Gaasbeek*, Heer van Abkoude, die, door de Hertogen, tot

De Stad
verliest
haare
banier in

(x) Zie Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 17.

(y) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 746, 747, 747.

(z) Id. ibid. bl. 749.

(a) Handv. bl. 74.

1425.
den slag
by Alfen.

tot Stadhouder van Holland aangesteld was, in 't begin der Lente, het beleg geslaagen voor Schoonhoven. Het duurde zes maanden, en werdt, eindelyk, vrugteloos opgebroken. Doch toen werdt Gouda, waar Vrouw Jakoba zig onthieldt, gedreigd met een beleg. De Poorters der meeste Hollandfche Steden, ook die van Amsterdam, waren, onder hunne banieren, uitgetrokken in October, om de Stad, langs den Rynkant en 't water de Gouwe, te naderen. De Hoeksche aanhangers van Vrouwe Jakoba, zig met de Stigtschen vereenigd hebbende, trokken hun te gemoet, en op den eenentwintigsten, viel 'er een hevig gevegt voor by Alfen, waarin de Hoekschen en Stigtschen de overhand behielden, en met veele gevangenen, en met de banieren der Steden Haarlem, Leiden, Amsterdam en anderen, naar Gouda te rug keerden (b).

Hertog
Filips
fchryft
haar een
troost-
brief.

Hertog Filips fchreef, twee dagen na 't gevegt, een' troostbrief aan Amsterdam en de twee andere Steden, welken hy twee Kapiteins zondt, *Frank van Borsele*, en nog een, dien hy niet noemt; doch die, veelligt, *Jan de Villers*, *Heer van l'Isle Adam*, geweest is. Hy vermaande haar ernstelyk, moed te houden, haar verdere hulp toezeggende (c).

Tweede
gevegt
by Alfen,
ten na-
deele der

Ook verlooren de Engelschen en Hoekschen, op den zevenden January des volgenden jaars, den scheepsftryd by Brouwershaven. Vrouw Jakoba belegerde, wat
laa-

(b) Groote Chron. Divif. XXVIII. Cap. 31.

(c) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 794.

laater, Haarlem, tot tweemaal toe, te ver- 1426.
geefs. Doch toen zy de Stad, voor de twee- Amster-
de reize, verliet, floeg zy de Kabbeljaauw- damme-
fchen andermaal by Alfen, op den dertig- ren.

ften April, alwaar wederom eenige Amster-
damsche Poorters omkwamen. Ook wer-
den 'er eenigen gevangen. Zes of zeven van
de aanzienlykften stonden af van hun Poor-
terregt, en hingen Vrouwe Jakoba aan (d).

De Kennemers, die deeze zelfde zyde volg- Zy ftui-
den, liepen, hierna, 't gantsche Land af; ten de
doch werden, voor Hoorn, door den Heer Kenne-
van l'Isle-Adam, met hulp, onder anderen, mers
van eenige Amsterdamsche Poorters, gestuit voor
en geslaagen (e). Sedert, werden zy te Hoorn.
Amsterdam gedagvaard, alwaar hunne Pri-
vilegien verbeurd verklaard, en zy, daar-
enboven, in eene zwaare geldboete verwee-
zen werden (f).

De hulp, die de Stigtschen Vrouwe Jako- De toe-
ba beweezen, gaf, kort hierna, gelegen- voer
heid, dat Hertog Filips allen toevoer naar
Utrecht en naar 't Stigt in 't gemeen, te Am- naar 't
sterdam, en door gantsch Amstelland en Stigt
Gooiland, verbieden deedt. Zelfs stelde wordt te
hy, in deeze Stad, twee persoonen aan, om Amster-
toe te zien, dat dit verbod stiptelyk naar- dam ver-
gekomen werdt (g). booden.

Ondertuffchen, deedt hy, in October, Amster-
eene bede van 30000 schilden van vyftien dams
ftuiyers ieder van de Hollandsche Steden; aandeel
in twee
in

(d) VELDENAAR *bl.* 128, 129.

(e) VELIUS Hoorn, *bl.* 26.

(f) MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 347.

(g) Id. *ibid.* *bl.* 365, 367.

1426.
Graaf-
lyke
Beden.

1427.

in welke fomme , Haarlem 5000 ; Delft 4250 ; Leiden 3500 ; *Amsterdam* 3000 ; Rotterdam 1250 ; Hoorn 2000 , Enkhuizen 625 fchilden , en de andere Steden naar evenredigheid draagen moesten (*b*). In de Lente des volgenden jaars , deedt Hertog Filips eene nieuwe Bede van 20000 fchilden ; waarin Haarlem 4622 ; Delft 3305 ; Leiden ook 3305 ; *Amsterdam* 2833 ; Rotterdam 833 ; Enkhuizen 100 fchilden , en andere Steden naar gelang van haar vermogen moesten draagen (*i*). *Amsterdam* was , kort voor dat deeze laafte bede gedaan werdt , nog duizend fchilden op de voorige bede fchuldig . Doch Hertog Filips gaf der Stad , op den veertienden Maart des jaars 1427 , verlof , om van deeze duizend fchilden te korten het beloop der zwaare koften , door haar gemaakt , in het zenden van een groot getal van Schepen en Poorteren voor de Eem , tot belemmering van den handel der Stigtſchen : of , zo deeze koften meer dan duizend fchilden beliepen , zoudenze het meerder van de eerſtvolgende Bede korten mogen (*k*).

Amſter-
dam doet
den eed
aan
Hertog
Filips.

't Verlies van den ſcheepsſtryd by Wieringen , die ſedert voorviel , en waartoe *Amsterdam* ook ſchepen en manſchap geleverd hadt , bragt de zaaken van Vrouwe Jakoba in zulk een verval , dat zy , eindelyk , genoodzaakt werdt , een Verdrag aan te gaan , met Hertoge Filips , zynde Hertoge Jan van Brabant reeds overleeden : waarby zy , hem

VOOR

(*b*) Oude Regiſt. by AMPZING HAARL. bl. 39 , 502.

(*i*) Oude Regiſt. als boven , bl. 502.

(*k*) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel , bl. 881.

voor *Ruwaard* en *Oir* of Erfgenaam der Landen erkennende, de Regeering genoegzaam aan hem afstondt. Dit Verdrag werd, den derden July des jaars 1428, te Delft geslooten (l): en in gevolge van het zelve, leiden de Ridder, Knaapen en Steden, en ook Amsterdam den eed van getrouwheid en onderdaanigheid af aan Hertoge Filips (m); die, sedert, de Stad Amsterdam, om de groote kosten, die zy, gedurende den binnenlandschen oorlog, gemaakt hadt, onthefte van de uitkeeringe der ontvangene inkomsten van de goederen der zulken, die, ter oorzaake der voorige onlusten, ter Stad uit gezet of geweeken waren. De brief, hiervan verleend, is den eersten Augustus getekend, en wordt in de *Oude Kerke, Laade XII.* bewaard.

1427.

1428.

Bekomt
zeker
voorregt
van hem.

Wy hebben, hier voor (n), gezien, dat Amsterdam, nevens eenige andere Steden, zig, ten behoeve van Vrouwe Jakoba, met eenige lyfrenten bezwaard hadt. Deze schuld hadden de Steden nog te vorderen van de Graaflykheid. Hertog Filips wees haar, derhalve, in 't jaar 1430, op de tienjarige Bede, die Vrouwe Jakoba en hem, onlangs, door eenige Steden en Dorpen van Kennemerland, Westfriesland en Waterland, was toegestaan. Zelfs beloofde hy, haar schadeloos te zullen houden, in geval eenigen der gemelde Steden of Dorpen, ter oorzaake van dykbreuken, oorloge, weder-

Wordt,
door
hem, tot
voldoe-
ning van
zekere
schuld,
op de
Kenne-
mer bede
gewee-
zen.
1430.

(l) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 14.

(m) MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 933.

(n) Bladz. 216.

1430. derspannigheid of anderszins, in 't opbrengen der verschuldigde Bede, nalaatig waren; haar ook magt geevende, om de personen en goederen der schuldigen, voor de agterstallen, aan te spreken: van al 't welke brieven verleend werden, die, den vyfden en zesden December des gemelden jaars, getekend waren (o).

Vrouw Jakoba zig, daarna, tegen haare belofte, buiten bewilliging van Hertoge Filips en de Staaten, in huwelyk begeven hebbende met Frank van Borsele, gaf daardoor den Hertoge gelegenheid, om haar te noodzaaken tot eenen geheelen afstand ook van den naam van *Graavinne*, dien zy, tot hiertoe, nog behouden hadt. Filips nam, van toen af, den titel van *Graave* aan (p).

1435. Hy wikkelde zig, sedert, in, in eenen oorlog met Frankryk, die, in 't jaar 1435, met de Vrede van Atrecht eindigde. De goede Steden van Holland, en ongetwyfeld ook Amsterdam, hadden haare Afgevaardigden gehad op de Vredehandeling te Atrecht (q). Terstond na 't sluiten der Vrede, ving Hertog Filips eenen nieuwen oorlog aan tegen *Henrik den IV.*, Koning van Engeland, die brieven afzondt aan de Steden deezer Landen, waarby hy dezelve vermaande tot het bewaaren der Vrede (r). Doch de kryg werdt egter voortgezet. De Hollandfche
Ste-

(o) Oude Kerk, Laade V. Zie ook MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 988, 989, 990.

(p) Id. ibid. bl. 1012.

(q) MONSTRELET Vol. II. f. 108 verso.

(r) MONSTRELET Vol. II. f. 124 verso.

Steden ondersteunden den Hertog (s) met 1435.
 geld, manschap en schepen, onder anderen
 in 't beleg van Calais, welk, in 't jaar 1436, 1436.
 vergeefs ondernomen werdt, en waarin Haar-
 lem en Leiden ieder een zwaar stuk geschuts
 verlooren (t). Men vreesde, sedert, voor
 eene landing der Engelschen in Zeeland,
 of in de Maaze, en stelde orde om'er, bin-
 nen korten tyd, door middel van vuuren
 van de toorens, door 't gantsche Land, van
 Vlissingen af tot Texel toe, kennis van te
 geeven. In Amsterdam, moest gevuurd Voor-
 worden, zo dra men, aldaar, van den too- zorg te
 ren te Haarlem, hadt zien vuuren. Zo de Amster-
 landing in de Maaze geschiedde, moesten dam te-
 de Steden, terstond, te Delft of in den gen eene
 Haage, daar de Stadhouder en Raaden wa- gevrees-
 ren, byeenkomen, om op 's Lands bescher- de lan-
 ming te raadpleegen. Zo de vyand in Zee- ding der
 land landde, moest Holland den Zeeu- Engel-
 wen met agtduizend man byspringen; en s-chen.
 geschiedde de landing in Holland, dan waren
 de Zeeuwen gehouden, hunne nabuuren te
 helpen uit al hun vermogen (u). De Stad-
 houder, *Hugo van Lannoi, Heer van Santes*,
 met eenige manschap naar Zierikzee getrok-
 ken zynde, om eene gevreesde landing der
 Engelschen te beletten, ontboodt derwaards
 Gemagtigden der Steden Haarlem, Delft,
 Leiden en *Amsterdam*. Doch de Steden wei-
 gerden te komen. Ook was men met de vree-
 ze vry geraakt. De vyandlykheden, waar-
 in

(s) MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 1079.

(t) Vaderl. Hist. III. Deel, bl. 527.

(u) Zie MIERIS Charterb. IV. Deel, bl. 1084, 1085.

1436. in die van Amsterdam ook deel gehad hadden, hebbende zy den Engelschen vry wat nadeels toegebracht op zee, eindigden, eerlang, met een Bestand, welk, naderhand, meer dan eens, vernieuwd werdt (v).

Schade
der Am-
sterdam-
meren
by den
oorlog
met de
Ooster-
lingen.

Doch terwyl de Engelsche kryg nog duurde, was Holland in oorlog geraakt met de Koopsteden langs de Ooftzee. Het koopbelang was oorzaak van deezen oorlog, en Amsterdam, welk sterker dan eenige andere Hollandfche Stad op de Ooftzee handelde, leedt ook, boven de andere Steden, by den kryg tegen de Oosterlingen. Men hadt de beginfels der vyandykheden reeds bespeurd, in 't jaar 1428: en sedert was 'er een Bestand getroffen. Doch 't werdt kwa-

1437. lyk gehouden: en in 't jaar 1437, werden alle de Hollandfche Koopvaardyschepen, waaronder zeer veele Amsterdamschen waren, in de Ooftzee, bekommerd en verbeurd verklaard: ook namen de Oosterlingen alle de Hollandfche schepen weg, de laading prys verklaarende en het Bootsvolk in de gevangenis smytende. De schade, die hier te Lande werdt geleeden, werdt op vyftigduizend goudgulden begroot. Men tradt in onderhandeling over een Verdrag: waartoe, van de Hollandfche zyde, onder drie of vier anderen, ook *Evert Jakobszoon*, Schepen van Amsterdam, gemagtigd werdt. Doch de Oosterlingen hadden geen wil, om zo groote schade te vergoeden. Ook wer-

Een
Scheper
der Stad
wordt tot
hande-
ling ge-
magtigd.

(v) Vaderl. Hist. III. Deel, bl. 528, 529. IV. Deel, bl. 5.

werden de onderhandelingen, eerlang, vrug- 1437.
teloos afgebroken (w).

Het stremmen van de vaart op de Oost- Toerus-
zee veroorzaakte, midlerwyl, groote duur- ting te
te in de graanen te Amsterdam, en door water, te
't gantsche Land. Men was, derhalve, Amster-
op middelen bedagt, om de Oosterlin- dam.
lingen, door de wapenen, tot reden te bren-
gen. De Ridderfchap en Steden beslooten, 1438.
in May des jaars 1438, na 't houden van
verscheide Dagvaarten, om alle groote sche-
pen, als *Hulken, Kraaijers, Ballengiers, Buizen,*
Koggen, Evers en anderen, ten oorloge toe te
rusten, en daarenboven omtrent tagtig nieu-
we *Baardsen* te timmeren, waartoe Amster-
dam 'er vier leveren moest, zynde het groot-
ste getal, dat door eenige Stad geleverd
werdt. Hertog Filips beval, den zestienden
May, dat elk dit besluit zou naarkomen (x).
Ook gaf hy verlof, om op de Oosterlingen
te kaapen, de gemaakte pryzen geheellyk
toeleggende aan de Kaapers. De Vloot raak-
te, nog voor den Herfst, in zee, en stondt
onder 't bevel van *Klaas de Grebber* en *A-*
rend Jakobszoon, die door Amsterdam als
Kapiteins en Hoomans waren voorgeslaagen.
Zy deedt den Oosterlingen, in dit en in de Zes Am-
twee volgende jaaren, zeer veel afbreuk. sterdam-
Doch, in 't jaar 1440, werden *Jan Jan Hei-* mers ge-
neszoon, Schout, *Jan Klaaszoon*, Burge- magtigd
meester van Amsterdam, nevens nog vier tot han-
aanzienlyke Burgers, *Dirk van Wormer, Kle-* 1440.
ment

(w) VELIUS HOORN, bl. 32.

(x) Zie DE RIEMER 's Gravenh. II. Deel, bl. 409.

1440. *ment Klaaszoon, Jan Pauwelszoon en Willem Zaal*, met eene Vloot naar 't Oosten gezonden, om een Verdrag te bewerken (y).

1441. En op den drie-entwintigsten Augustus des volgenden jaars, werdt, te Koppenhagen, een tienjaarg Bestand geslooten met de Wendfche Steden, Lubek, Hamburg, Rostok, Straalzond, Wismar en Lunenburg, welk, sedert, dikwils vernieuwd werdt. Ook werden 'er, ten dien tyde, nog drie Verdragen van Vrede getroffen, met Deenemarke, Holstein en Pruiffen (z), waardoor de Amsterdamsche scheepvaart op de Ooftzee, die lang gekwynd hadt, wederom hersteld werdt. *Christoffel*, Koning van Deenemarke, verleende der Stad, in 't jaar 1443, vryheid, om alomme in Noorwegen te mogen handelen, uitgenomen op Ysland en andere *Schatlanden*, op welken de uitheemsche handel verbooden was (a). Doch in 't jaar 1438, toen de oorlog tegen de Oosterlingen op 't hevigst werdt voortgezet, hadden die van Amsterdam, onder anderen, drie-entwintig schepen genomen van die van Pruiffen en Lyfland, en in Zeeland opgebracht, daar de buit, tegen 't bevel des Stadhouders van Holland en Zeeland, gedeeld werdt. *Izabel, Hertogin van Bourgondie*, die de Nederlanden, in afzyn van den Hertoge, haaren Gemaal, regeerde, nam dit den Amsterdammeren zeer kwalyk,
en

Gefchil
der
Graaflyk-
heid met
Amster-
dam, over
'tneemen
van ee-
nige
schepen.

(y) Vaderl. Hist. III. Deel, bl. 536 enz.

(z) Keurb. A. f. 62 verso enz. Zie ook AITZEMAI. Deel, bl. 192 enz.

(a) Mandv. bl. 53. [82.]

en vorderde hun, na het sluiten der Vrede, uitkeering af van 't voordeel, door hen op die van Pruiffen en Lyfland behaald: en toen de Stad dit weigerde, beval zy, dat de Perfoonen en goederen der Amfterdammeren alomme zouden aangetaft worden. My is niet voorgekomen, wat de Stad tot haare verdediging bybragt: ook niet, hoe 't afliep met dit gefchil, welk zekerlyk spoedig werdt bygelegd: doch wat men tegen de Amfterdammers hadt, kan blyken uit het *Mandament* der Hertoginne zelve, welk nog nooit uitgegeven, en daarom, hier agter, onder de *Bylaagen* (b), geplaatft is.

De Kabbeljaauwfchen waren nu, eenige jaaren, meester geweest van de Regeeringe der Steden. Ook zaten zy te Amsterdam op 't kuffen. Doch, na dat *Willem van Lalaing*, Heer van *Binguicourt*, in 't jaar 1440, Stadhouder van Holland geworden was, begon den de Hoekschen, welker hoofd *Reinoud*, Heer van *Brederode*, met *Yolanda van Lalaing*, Dogter des Stadhouders, getrouwd was, 't hoofd op te fteeken. Te Amsterdam, zogtenze zig, by de gewoonlyke verandering der Wethouderschap, in 't jaar 1444, wederom ter Regeeringe in te dringen. *Lodewyk van Montfoort* en *Gysbrecht van Viane*, 's Hertogs Raaden, waren, tegen 't einde van January, te Amsterdam gekomen, om de Wet te vernieuwen. Zy vonden de Stad vol beweeging. Beide de partyen yverden, om zig aanhang te verkrygen uit de

DeHoekschen
zoeken
te Am-
sterdam
op 't kus-
fen te
raaken.

1444.

Oproer
in de
Stad.

bur-

(b) Lr., D.

II. STUK.

Q

1444.

burgerye. Men hielt afgezonderde Vergaderingen. En eerlang raakte de gemoeden zo zeer aan 't giften, dat de klokken getrokken werden, en 't graauw en de burgers alomme op de been kwamen. De Schout Klaas de Grebber, de zelfde, meen ik, die, in 't jaar 1438, tot een' der Hoofdmannen over de Vloot tegen de Oosterlingen aangesteld geweest was, werdt geweldiglyk aangevallen; en iemand, die ondernam de menigte met woorden tot bedaaren te brengen, in 't heetst van den oproer, doodgeslaagen. De Priester, zig met het Sakrament op straat en onder den hoop begeven hebbende, was naauwlyks in staat, om 't graauw een weinig tot bedaaren te brengen. Vierendertig Perfoonen, die, naar men 't in den Haage begreep, deel aan den oproer gehad hadden, werden voor 't Hof gedagvaard. Zie hier hunne naamen: Ruysch Jacobsz., Meester *Jacob Ruysch*, Melys Aelbrechtsz., *Pouwels Aelbrechtsz.*, *Grebber Dircxz.*, *Meus Peter Reynersz.*, *Andries Jacobsz.*, *Claas Abbelsz.*, *Henrick Auwelsz.*, *Claas Rodde* [lees *Rolle*], *Jan van Illip*, *Jan Claasz.*, *Symon Henricxz.*, *Clement Claasz.*, *Meyert Hoysch Jansz.*, *Willem Zael*, *Goosen Dircxz.*, *Dirck van Wormer*, *Jan Ruysch van Lantsmer*, *Jan Allaartsz.*, *Jooft Gerytsz.*—den Ouden, *Claas Jacob Euvel*, *Jan Schoutgen*, *Lambert Jacobsz.*, *Jan Melys Gerytsz.*, *Geryt Jansz. van Loenen*, *Henrick Cuper*, *Jan Vont Aelbertsz.*, *Jacob Jonge Jacobsz.*, *Govaart Wermboutsz.*, *Symon-Coly*, *Ghysbrecht Jacobsz.*, *Symon Jan Hentgensz.*

gensz. en *Huge Heynensz.* (c). Onder deez- 1444.
zen, waren veelen in de Regeering geweest:

welker naamen wy met een onderscheiden letter hebben doen drukken. Doch of zy, of eenigen hunner voor 't Hof verscheenen zyn, is ons niet gebleeken. 's Hertogs Gemagtigden troffen, eindelyk, op den eersten February, een verdrag, welk, door tien Persoonen uit ieder partye, getekend werdt (d). Ook is, uit de naamen der Burgemeesteren en Schepenen, die thans in de Regeeringe kwamen, af te neemen, dat sommigen der Hoeksche en andere der Kabbeljaauwsche partye zyn toegedaan geweest; hoewel de eersten, veelligt, onder de nieuwe Regenten, het grootste getal uitmaakten. Sommigen hebben aangetekend, dat de Hoekschen veel gelds gespild hadden ten Hove, om te Amsterdam op 't kuffen te geraaken (e). Doch hiervan is my niets met zekerheid gebleeken. De Hoekschen toonden nogtans wel haast, dat zy den Kabbeljaauwschen geen deel gunden aan 't bewind. Tegen 't einde van het jaar hunner Regeeringe, lieten zy Reinoud en *Gysbrecht van Brederode*, met een goed aantal van gewapende manschap, by nacht, ter Stad in, met oogmerk om, met derzelver hulp, de Kabbeljaauwschen uit de Regeering te zetten, en de Stad te doen ruimen. Ook gelukte dit. De Kabbeljaauwsche Regenten

1445.

DeHoek;
wer-

(c) IX. Memor. ROSA f. 65 by BOEY over de Oudheid van 't Hof, *Byl. Num. XL. bl. 243.*

(d) *Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 5.*

(e) Anonym. *ad calc. PONTANI p. 6.*

1445. werden, na verloop van weinige dagen, on-
 verhoeds overvallen, en ter Stad uit gejaagd.
 Zy begaven zig naar Haarlem, alwaar die
 van hunnen aanhang de overhand behouden,
 en de Hoekschen verdreeven hadden: waar-
 om zy aldaar met opene armen ontvangen
 werden (*f*). Na hun vertrek, geschiedde
 de gewoonlyke verandering der Wethouder-
 schap, die nu geheellyk met Hoekschen
 vervuld werdt. Klaas de Grebber bleef
 Schout. *Vellert Braseman Vechterszoon*, die
 in 't voorleeden jaar tot Burgemeester ge-
 kooren geweest was, bleef als Oud-Bur-
 gemeester aan. Voorts, werden, van nieuws,
 tot Burgemeesters gekooren *Claas Rolle*,
Ruisch Pieterszoon en *Gerrit Grootte Pieters-
 zoon*: en tot Schepenen, *Jan Symonszoon
 van Muiden*, *Jonge Dirk Jakobszoon Zaal*,
Klaas Lambertszoon van Goyen, *Kinne de
 Waal*, *Willem Blok Arendssoon*, *Jan Dob-
 benszoon* en *Harmen Byenszoon*.

Hertog
 Filips
 herstelt
 de Kab-
 beljaauw-
 schen in
 't be-
 wind.

Hertog Filips was egter ten hoogsten mis-
 noegd, over deeze verandering te Amster-
 dam; en kwam, eerlang, zelf in Holland,
 om de zaaken te herstellen op den vorigen
 voet. De Stadhouder Willem van Lalaing,
 die de Hoekschen zeer begunstigd hadt,
 was, reeds in 't voorleeden jaar, verlaaten
 van zyn ampt. De tegenwoordige Regee-
 ring van Amsterdam miste, derhalve, haa-
 ren voornaamsten steun. Ook schynt de
 gewapende manschap, die door de Bre-
 de-

(*f*) Anonym. *ad calc.* PONTANI p. 6. R. SNOI *Libr.*
 X. p. 149.

derodes in de Stad gebragt was, dezelve, 1445.
 federt, wederom verlaaten te hebben. Hertog
 Filips dan, in November, aan 't hoofd
 van eenig Krygsvolk, in Amsterdā geko-
 men zynde, dreef alle de Hoeksche Regen-
 tener Stad uit, eenigen derzelve in zwaare
 geldboeten beslaande. De verdreeven Kab-
 beljaauwschen keerden, op S. Elizabets dag,
 zynde den negentienden November, in de
 Stad, en werden hersteld in de Regeerin-
 ge, om den gewoonlyken tyd uit te dienen.
 De Schout de Grebber zelf werdt van zyn
 ampt verlaaten, en in deszelfs plaats aan-
 gesteld *Meeser Jakob Ruisch*. Tot Burge-
 meesters werden gekooren *Jakob Braseman*,
Paulus Albertszoon, *Grebber Dirkszoon* en
Bartholomeus Doos Dirkszoon, en tot Sche-
 pens, *Godevaart Wormboutszoon*, *Melis An-
 drieszoon*, *Willem Symonszoon*, *Jonge Gerrit
 Janszoon*, *Jan Allertszoon*, *Meeus Pieter
 Reinierszoon* en *Gerrit Pieter Boutenszoon*. De
 dag, waarop deeze verandering voorviel,
 werdt, sedert, nog veele jaaren agtereen,
 met eene plegtige maaltyd, gevierd. De
 Kabbeljaauwschen bleeven, van deezentyd
 af, in 't bewind der Regeeringe, schoon zy,
 nu en dan, eenigen der aanzienlykste en
 rekkelykste Hoekschen nevens zig op 't kus-
 sen bragten, meer ziende naar zulken, die
 bekwaam waren om de Stad naar behooren
 te helpen regeeren, dan naar de party, die
 zy gehouden werden meest toegedaan te
 zyn (g). Ook magtigde Hertog Filips, den
 veer-

(g) Anonym. ad calc. PONTANI p. 6.

1449.
De Stad
bekomt
eene
Handveft
om Sche-
penen te
benoe-
men.

Klagten
van Brug-
ge over
Amfter-
damsche
kaape-
ryen.

veertienden April des jaars 1449, de drie Burgemeesters en de zeven Schepens, die dat jaar verkooren waren, om nevens de vierentwintig, *die van outs ende ouer langhen als Raeden* der Stad Amsterdam *by der ghemeynte* waren *gbekoren*, jaarlyks veertiën Perfoonen te benoemen, uit welken, de Graaf of zyne Gemagtigden zeven Schepens kiezen zouden, om een jaar lang te dienen. En deeze fchikking zou agt jaaren duuren; doch werdt, den twee entwintigften May des jaars 1452, nog tien jaaren, na 't eindigen der gemelde agt jaaren, verlengd (*b*).

De oorlog met de Oosterlingen, die den Amsterdammers aanleiding gegeven hadt, om eenige fchepen ter kaap uit te rusten, hadt, gelyk ook uit het ftuk, boven (*i*) aangehaald, heeft konnen blyken, klagten verwekt in fommige onzydige Koopfteden, die onzen kaaperen te laft leiden, dat zy haare Koopvaarders beroofd hadden op zee. Brugge, eene voornaame Vlaamsche Koopftad, in 't byzonder, klaagde over meer dan twintig Amsterdammers, onder welken zelfs eenige Regenten waren, die haare fchepen op zee zouden aangetaft, en haare goederen, bestaande in Hamburger en Oosterfch bier, Wagefchot, Kooren, Wyn, Zout, Meel, Spek, Pelteryen, Kleederen, Kisten, *barnafch* of krygsgereedschap enz. geroofd hebben. De Stad werdt, hierover, van wege die van Brugge, in regten betrok-
ken

(*b*) Oude Kerk, *Lande* I, Handv. *bl.* 104. [24.]

(*i*) *Bladz.* 240.

ken voor Stadhouder en Raaden, in den Haage. Zy bragt, tot haar verdediging, in, dat de overlast, over welken die van Brugge klaagden, zo dezelve al gebeurd mogt zyn, het werk was van byzondere Perfoonen, niet van de Stad, die 'er nimmer verlof toe gegeven, noch kennis van gehad hadt. Ook ontheften Stadhouder en Raaden, op den zevenden February des jaars 1451 [1452], de Stad van de aanklagten en eisch van die van Brugge, welken egter hun regt behielden op de byzondere ingezetenen van Amsterdam, door welken zy meenden verongelykt te zyn. De Sententie, waaruit zulks blykt, wordt nog in de *Oude Kerke, Laade VIII.* bewaard.

De oorlog met de Gentenaars, in welken Hertog Filips zig, ten deezen tyde, gesteken hadt, veroorzaakte wederom nieuwe lasten voor de Steden van Holland, en ook voor Amsterdam. De Stad hadt, nevens de andere Hollandfche Steden, in 't jaar 1447, bewilligd in eene tweede tienjarige Bede (*k*); doch nu moest zy haar aandeel opbrengen in drieduizend man, die Holland en Zeeland leveren moesten, tot versterking van 't Leger tegen de Gentenaars (*l*). Hertog Filips vergoldt deezen dienst nogtans met verscheide wydlustige Privilegien, zo aan 't Land in 't gemeen, als aan de Steden, en aan de Stad Amsterdam in 't byzonder. Hy maakte, ten behoeve der Holland-

(*k*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, bl. 22.

(*l*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, bl. 36 enz.

1452. landsche en Zeeuwfche Koopfteden , eenige verandering in het verbod op den invoer der Engelfche Lakenen (*m*), en gaf Amfterdam in 't byzonder verlof, om een of twee der oude Waardeins van de Laken-neeringe in dienft te mogen houden (*n*). Hy ontheft Holland en Zeeland van den tol, dien men te Grevelingen vorderde van de Engelfche Wolle, welke, van Calais, voorby deeze Stad, herwaards gevoerd werdt, zo ver hy eenigen zyner andere Landen van den zelve ontheffen zou (*o*). Hy beloofde, daarentegen, geen en uitheemfchen tolvryheid te zullen verleenen door Holland of Zeeland (*p*). Hy nam alle bezendingen, die, ten dienfte des Lands in 't gemeen, gedaan werden, en, volgens voorige Ordonnantien, ten lafte van den Graave en van 't Land in 't gemeen plagten te komen, fchoon menze dikwils door 't Land alleen hadt doen betaalen, ten zynen byzonderen lafte (*q*). Hy verbondt zig, nimmer Brieven te zullen geeven, die met der Steden Privilegien ftreedden: en bevestigde het voornaam Privilegie van niet buiten de paalen des Lands te regt gefield te worden, de gevallen van wederfpannigheid, oproer, gefchil onder de Steden, en zulke anderen, die voor den gewoonlyken Regter, en voor den Raad in den Haage, niet konden worden afgedaan,
al-

(*m*) I. Privileg. Boek, f. 43.

(*n*) Handv. bl. 112. [23.]

(*o*) I. Privileg. Boek, f. 47 *verf.* Handv. bl. 131.

(*p*) Handv. bl. 133. [26.]

(*q*) Handv. bl. 75.

alleenlyk uitgezonderd. Hy beloofde, voortaan, geene Beden te zullen doen vorderen in 's Graaven afwezendheid, en de Landen, in geval van oorloge of overftrooming, van de ingewilligde tienjarige Bede te zullen ontheffen (r). 1452.

Alle deeze Privilegien hadt Amsterdam met de andere Hollandsche en Zeeuwsche Steden gemeen; waarom ook de meesten, in de uitgegeven' Handvesten der Stad, geplaatst zyn. Doch der Stad in 't byzonder was, op den zestienden May, verlof gegeven, om het Paalgeld, welk zy, voor het leggen van omtrent zestig tonnen, en het stellen en onderhouden van vier Kaapen, plagt te heffen, van eenen halven Filips penning, op eene goede Vlaamsche groot van 't last, te verhoogen (s). Ook beval Hertog Filips, dat, tot op een vierdendeel uurs buiten Amsterdam, niet mogt getapt noch gedronken worden, dan op Stads excynzen (t): uit al het welke, klaarlyk blykt, dat de Hertog den dienst erkennen wilde, dien de Stad hem, met bewilligen in zyne Bede, en met leveren van manschap tot be-teugeling der Gentenaaren, beweezen hadt.

Een deerlyk ongeluk, welk Amsterdam, omtrent deezen tyd, overgekomen was, gaf zelfs gelegenheid, dat de Stad geheellyk ontheeven werdt van het opbrengen der ingewilligde tienjarige Bede. Den drie-en-twintigsten May deezes jaars 1452, omtrent

Brand in
de Stad,
die om-
trent drie
vierde
derzelve
verteert.
ten

(r) Handv. bl. 74, 75, 76. [28.]

(s) Handv. bl. 28 [24.]

(t) Handv. bl. 17, 18, 171. [26, 28.]

1452.

ten elf uren des nagts, was 'er wederom een felle brand ontstaan, die wel drie vierde gedeelten der huizen en gebouwen verterd hadt. De Poort, de toorens, de bolwerken naar den kant van Utrecht waren, geheellyk, verbrand: ook het Stadhuis, verscheiden' Kerken, waaronder de Kapelle der Heilige Stede (u), en eene zeer groote menigte van koopmanschappen, die meerder waardig geschat werden dan de verbrande huizen; zynde de Stad, reeds ten deezzen tyde, volgens de beschryving in den brief van Hertoge Filips zelve, uit welken wy 't verhaal van deezzen brand ontleenen, *de voornaamste Koopstad van Holland [la Ville plus marchande de tout notre dit Pais de Hollande]*. 't Was noodig, dat de Stad ten spoedigste herbouwd werdt. Ook moest zy, naar den kant van Utrecht, noodwendig versterkt worden, alzo de Utrechtschen, die het, ten deezzen tyde, met de Hoekschen hielden, den Amsterdammers niet gunstig waren. De Stad vervoegde zig, derhalve, aan den Hertoge, begerende ontslag van haar aandeel in de tienjarige Bede, welke drieduizend Klinkaarts van dertig grooten Vlaamsche munt in 't jaar, en dus, in tien jaaren, dertigduizend Klinkaarts beliep. De Hertog bewilligde in haar verzoek, mids dat de Stad herbouwd, en, ten minsten aan twee zyden, met steenen muuren beslooten werdt. En hier van werden brieven verleend in de Fransche taale, die, den vyfentwintigsten July, te Brussel, getkend waren; en nog in

Zy wordt, onder zekere voorwaarden, ontheeven van haar aandeel in de tienjarige Bede.

(u) Zie LE LONG, bl. 324.

in de *Oude Kerke*, *Laade VII.* bewaard worden (v). De Regeering van Utrecht, nog geenen wil hebbende, om haare ongunst jegens die van Amsterdam te doen blyken, verleende den inwooneren der Stad, ter gelegenheid van deezen brand, vryheid om zig, met hunne goederen, daar ter Stede, te komen ophouden, en te rug te keeren, als zy 't goedvonden: ook van daar te mogen haalen, 't gene zy van bouwstoffen en andere behoeften zouden noodig hebben: al 't welke blykt, by een besluit van 's maandags na Magdaleenen-dag, dat is, den vierentwintigsten July: welk wy, hier agter, onder de *Bylaagen* (w), geplaatst hebben. Met het herbouwen der Stad, werdt ook, terstond, eenen aanvang gemaakt. Doch de bemuuring bleef nog omtrent dertig jaaren agter. De Stad was, ten deezen tyde, nog omringd met eene graft van vyf roeden wyd (x), en met aarden vesten of wallen, die met boomen bezet waren. 't Laatste blykt, onder anderen, uit eene Keur van den twaalfden April des jaars 1454, waarby belast wordt, de boomen op de Vesten niet te kwetsen (y). 1452.

Amsterdam was nu rykelyk voorzien van Kloosters en Geestelyke Gestigten. Doch, 't zy dat eenigen derzelve, door den brand, beschadigd waren geworden, en daarom het gewoone getal van Kloosterlingen niet bevat- Eenige S. Pautus Broeders verlaaten hun Klooster te Amsterdam.

(v) Zie Bylaagen op I. Deel, I. Boek, Lr. A.

(w) Lr. E. Zie ook BURMAN Utr. Jaarb. I. Deel, bl. 206.

(x) Keurb. A. f. 8.

(y) Keurb. A. f. 25 verso.

1454. vatten konden; 't zy dat 'er andere redenen waren, waarom sommigen, omtrent deezen

1457. tyd, hun Klooster in deeze Stad verlieten; men vindt ten minste, dat eenige S. Paulus Broeders, die naar den derden regel van S. Franciscus leefden, en daarom ook *Tertiaanen* of *Derdelingen* genoemd werden, uit hun Klooster, nu het S. Joris Hof, vertrokken, en naar Hoorn verhuisden, in 't jaar 1457. Hier woonden zy eenige jaaren, tot dat de meesten eene strengere Orde aannamen; waarna de overigen wederom naar hun oude Klooster in Amsterdam te rug keerden (z).

Keeren
der-
waards
weder.

De Min-
derbroe-
ders, *Ob-
servan-
ten* ge-
naamd,
betrek-
ken een
Klooster
in de
Stad, te-
gen dank
der Re-
geerin-
ge.

1462.

Het Minderbroeders-Klooster in deeze Stad werdt, wat laater, zeer tegen dank der Regeeringe, ingenomen door eene andere soort van Minderbroederen, *Observanten* of naauwgezette genaamd; daar het, sedert veele jaaren, door de *Gaudenten*, of rekkelyken, bewoond geweest was. Omtrent Pinksteren des jaars 1462, kwamen deeze nieuwe Kloosterlingen in de Stad, hunnen intrek neemende in zeker Huis of Huisje, welk zy zeiden hun gegeven, of besproken te zyn, waarom zy 'er blyven wilden tot der dood toe. De Stad hadt, gelyk wy boven (a) hebben aangetekend, reeds in 't jaar 1411, eene Handvest verkreegen van Hertoge Willem, waarby allen Kloosterlingen het aankopen of erven van nieuwe vastigheden uitdrukkelyk verboden was. De aankomst deezer nieuwe Kloosterbroederen, die, dit wist men, door uiter-

(z) VELIUS HOORN, *bl.* 39, 41.

(a) *Bladz.* 206.

terlyke ingetoogenheid, zeer veel vermog- 1462.
 ten op 't gemeen, stondt, derhalve, der
 Wethouderschap zeer tegen de borst. Maar
 de Minderbroeders hadden eenen wakkeren <sup>Predik-
 wyze van
 Jan Brug-
 man.</sup>
 voorstander aan hunnen Medebroeder,
Jan Brugman, geboortig van Kempen, en
 Voorlezer der Godgeleerdheid in 't Min-
 derbroeders-Klooster van S. Omer (*b*), wien
 de tong zo wel hing, dat hy 't volk daar-
 mede wist te leiden, waar hy 't hebben wil-
 de. Ter gelegenheid dat men, te Amster-
 dam, een *Octave* of Byeenkomst hieldt van
 de Franciskaaner Orde, predikte Brugman,
 dagelyks, zonder verlof van den Parochie-
 priester, doch met eenen geweldigen toe-
 loop, in het Huis, welk hy en de zynen be-
 trokken hadden. Zyne wyze van prediken
 was zeer geschikt om 't gemeen gaande te
 maaken, en om aanhang te winnen. Somtyds,
 trok hy een briefje uit den zak, waaruit hy,
 zo 't heette, zig zelve eenige vraagen
 deedt, die hy terstond beantwoordde, zig,
 onder anderen, van deeze woorden bedienen-
 de: *Och Brugman, Brugman, wat erger quaedt
 mensche plagstu te wesen! du plaghste te gaen
 met lange messen, bordeelen te helpen houden;
 segg my, Brugman, waerom bistu gekomen?
 om die noch te houden? Trouwen, neen. Du
 wilste die nu verjaegen, soo daer anders, Godt
 betert, niemant en is, die die denkt te verja-
 egen. Brugman, bistu gekomen om Schoutam-
 bachten ende Kerken te pachten? Neen, du en
 wilste immer geen Simony doen, maer simpe-
 lyk*

(*b*) Vide Biblioth. Belg. Tom. I. p. 592.

1462.

lyk gaen in een arme verworpen lapte Kapken. Brugman, wilstu Pater, eerste Klooster, alle andere Kloosteren ende ook die prochiekerken verderven? Trouwen, neen. Brugman, wilstu biecht hooren om gelt? Trouwen, neen. Brugman wil de schapen haer wolle laten, ende gaerne een jegelick syn biecht hooren om Gods wille, sonder gelt. Brugman, wilstu ook van den luiden loopen die pestilenci hebben, als sommige wel doen? Trouwen, neen: du wilste altoos daer by blyven, syn sy ryk off arm: dynen mont op heuren mont leggen, ende ter doot toe daer by blyven. Doch hy verzuimde, ondertusschen, niet, te kennen te geven, waar 't hem meest om te doen ware. Als hy de aandagt van 't gemeen, door zyne zonderlinge wyze van prediken, genoegzaam meende te hebben opgewekt, trok hy een kruisbeeld uit de mouw; de Gemeente, terwyl hy 't om hoog hieldt, aanspreekende, in deezer voege: Gy goede luiden, gy hebt wel geboort, waerom ik mit myn arme schamele broederkens hier gaerne mit u woonen, ende een arm snoode Kloosterken hebben soude, om u allen den weg des eeuwigen levens te wysen, ende daer in te helpen. Maer overmits datter eenige syn, die 't gaerne behinderen souden, mogten sy, dies nochtans geen magt hebben en sullen; wilt wel doen ende bidden devotelyk voor die luyden, op dat sy van heuren quaden opset in dese saecke aflaeten. Ende lieve vrienden in Christo, want wy hier doch blyven willen, ende wy wel bystant ende hulpe behouven sullen, om in dese saecke tot onse meenige te komen, soo begeer ik om den gekruis-

ten

ten Godt , daerna dit Cruicifix gemaakt is, 1462.
 dat alle die geen, hier nu tegenwoordig weefende, die by ons blyven willen ons niet off te gaen, dat die heur vinger opsteeken willen.

Op zulke woorden, staken veelen de vingers op. Eenigen, die digt by den predikstoel zaten, riepen, *Heere, wy willen by u blyven ter dood toe*: waarop Brugman hernam, dat by zynen ouden bals daar voor laten wilde.

Onder de toehoorders, bevondt zig ook, zo men met zekerheid meende te hebben opgemerkt, *Meester Jelis Krabelyn*, Raad van Hertoge Filips, en van deszelfs Zoon, den Graave van Charolois, die, ten deezzen tyde, in Holland was, en de Regeering van 's Hertogs wege waarnam. Men hielt voor zeker, dat Brugman en de zynen Krabelyn hadden weeten te winnen, en dat zy hem verzogt hadden, Brugmans Sermoen te komen hooren, op dat hy, in tyd en wyle, getuigenis zou kunnen geeven van de gunst, die de Gemeente hem toedroeg. De Wethouderschap deedt, sedert, door den Provifoor en Deken van Amstelland, Waterland en Zeevank, een getuigfchrift wegens 't gebeurde opstellen, welk, doortwee Priesters, Heer *Bartholomeus Peterszoon* en Heer *Hilbrand Willemszoon*, bevestigd was, en waaruit wy al het bovenstaande ontleend hebben. Het was den twee-entwintigsten October des jaars 1462 getekend.

Kort voor dien tyd, was Meester Jelis Krabelyn in de Stad gekomen, met brieven van voorspraak voor de Minderbroeders, geschreeven door Graave Karel van Cha-

Hy krygt de burgerij aan zyne koorde.

Ook 's Hertogs Raad, Jelis Krabelyn.

Onderhandeling van deezen met de Cha-

1462. Charolois , en door den Stadhouder van
 Wethou- Holland , *Jan van Lannoi* , aan *Schout* , *Bur-*
 derfchap. *gemeesteren* , *Schepenen en Raaden en Vroed-*
ſchap der Siede van Amſtelredamme . Met
 deeze brieven , vervoegde hy zig , 's mor-
 gens by tyds , ten huize van den voorzitten-
 den Burgemeester *Gerrit Mattheuszoon* , die
 aanbodt de brieven te ontvangen en dezel-
 ven , met drie of vier der Raaden , te lee-
 zen . Doch *Krabelyn* weigerde de brieven
 over te geeven , anders dan aan de volle
 Vroedſchap en Rykdom der Stede , die hy
 daarop vergaderd wilde hebben . De Bur-
 gemeester hieldt hem voor , dat zulks met
 de aloude gewoonte ſtreedt ; en deedt , nog
 dien zelfden nademiddag , de vier Burge-
 meesters en zes Schepens , alzo de zevende
 van huis was , byeenkomen . Men ontboodt
 Meester *Jelis* , en zeide hem aan , dat het
 Geregt vergaderd , en bereid was om zyne
 brieven te ontvangen , zynde het zelve ,
 daartoe niet alleen , maar zelfs tot veel ge-
 wigtiger zaaken , volkomenlyk , bevoegd en
 gemagtigd . Hy antwoordde „ dat hy geen
 „ bode was ; maar Raad van den Hertoge ,
 „ en van Graave *Karel* ; dat hy leezen en
 „ ſchryven kon , dat alle boden niet kon-
 „ den ; dat het opſchrift zyner brieven
 „ hieldt aan *Schout* , *Burgemeesteren* , *Sche-*
 „ *penen en Raad en alle Vroedſchappen*
 „ en *Rykdom van der Stede* , die hy allen
 „ zien en by naame optekenen wilde , eer
 „ hy zyne brieven wilde overleveren ,”
 vorderende andermaal , dat men dezelven ,
 zonder uitſtel , byeen riepe . Doch het Ge-
 regt ,

regt, van zulk eene talryke byeenkomst niet dan verwerring en tweedragt te gemoet ziende, hieldt op nieuws aan om de brieven; die Krabelyn weigerde over te geeven, ten ware de vergaderde Perfoonen verklaaren wilden, dat zy niet alleen Burgemeesteren en Schepenen; maar ook de gantsche Vroedschap en Rykdom waren. Doch zy maakten zwaarigheid in het doen van zulk eene verklaring. Zy hielden Meester Jelis nog voor, dat de Schout, die ook in 't opschrift zyner brieven genoemd werdt, tegenwoordig van huis en in den Haage was, hem tragtende te beweegen, om tot deszelfs terugkomst te vertoeven, wanneer men zyn' voorslag, op nieuws, in beraad wilde leggen. Doch hy, hiernaar geene ooren hebbende, vertrok met de brieven, en hieldt zig nog wel vier of vyf dagen tyds op in de Stad, dagelyks raad houdende met de Minderbroeders, en derzelver Sermoenen vlytiglyk bywoonende (c). De Wethouderschap gaf, midlerwyl, berigt van 't gebeurde aan den Deken en 't Kapittel der Hofkapelle in den Haage, onder welke de Kerken en Kloosters der Stad stonden. Doch met zulk een ongunstig gevolg, dat de Minderbroeders zig, tegen dank der Regeeringe, in 't betrokken Klooster wisten te handhaaven: 't welk, in de oude geschreeven en gedrukte Lysten der Regeeringe, met deeze woorden, staat aangetekend: „ Den 22

„ No-

(c) Uit egte Stukken van deezen tyd.

1462. „ November (2), is Brugman, weskende van
 „ de Oorden der Minnebroederen, in dese Stad
 „ gekomen, en tegen wille der Heeren Magi-
 „ straten in de Stad gebleven, door syn wel-
 „ sprekentheyd aen de devote Gemeente: waer
 „ van nog een spreekwoord is gebleven, Al
 „ kost gy praten als Brugman.” In laater
 tyd, hebben de Minderbroeders nogtans de
 gunst der Regeeringe weeten te winnen, in
 zo verre, dat zy met het meeten der Olie
 begiftigd geworden zyn, en den Bierdraage-
 ren, by derzelve Ordonnantie, gelaft is,
 hen om Gods wille te bedienen. Doch wat
 Brugman betreft, hy schynt niet veele jaa-
 ren in Amsterdam gebleeven te zyn. Im-
 mers, men vindt, dat hy, in 't jaar 1473,
 te Nieuwmegen overleeden is. Hy heeft
 eenige *Aanmerkingen over 's Heeren Lyden*
geschreeven, als mede een *Leeven van de*
Schiedamsche Heilige Ledwin, Lidwig, of
Lydewyd (d): uit welke schriften, of ten
 minsten uit het laatste, LE LONG eenige
 staaltjes heeft aangehaald (e).

Keur
 tegen
 oploop
 in de
 Kerken
 deezer Stede,
 niet altoos even
 geschikt toe-
 ging. Doch zulks
 wordt nog bevestigt,
 uit
 eene

De Predikwyze van Brugman, en 't ge-
 drag zyner toehoorderen zelf bewyft klaar-
 lyk, dat het, ten deezen tyde, in de Kerken
 deezer Stede, niet altoos even geschikt toe-
 ging. Doch zulks wordt nog bevestigt, uit
 eene

(d) Biblioth. Belg. Tom. I. p. 592.

(e) Zie Reform. van Amst. bl. 361, 370.

(2) In deeze dagtekening, schynt een misflag
 begaan te zyn. Immers, uit de boven aangehaal-
 de stukken, blykt, dat Brugman, al voor den
 twee-entwintigsten of twintigsten October, in de
 Stad geweest is.

eene Keure van den jaare 1465, waarin niet alleen verboden wordt, in de Kerken of op 't Kerkhof, *eenig rumoer of toeloop* te maaken; maar waarin ook verklaard wordt, dat, op het Kerkhof of in de Kerken, een mes of ander geweer te trekken, met de regter hand; iemand te kwetsen, met den hals, geboet, en iemand te dooden, als moord gereg zou worden (*f*).

In 't jaar 1464, hadt Amsterdam een Verdrag van onderlinge Vrede en Koophandel geslooten met de Stad Rugenwalde in Pomeran, waarby, onder anderen, bedongen werdt, dat men elkanderen, in geval van nieuwen twist, de Vrede, een jaar voor 't beginnen der vyandlykheden, opzeggen zou. Amsterdam hadt van deeze overeenkomst brieven verleend, die, den zevenden July des gemelden jaars, getekend, en met Stads Zegel ter zaaken bekrachtigd waren. Een afschrift derzelven, in 't jaar 1703, uit de Archiven van Rugenwalde gemaakt, is my, onder eenige andere Papieren van den Burgemeester NICOLAAS WITSEN, door zynen Neeve, den Heere Secretaris NICOLAAS WITSEN, gunstiglyk ter hand gesteld. En ik zou het, hieragter, onder de *Bylaagen*, hebben doen nadrukken, zo het, in stelling en spelling, niet al te gebreklyk geweest ware. Zo veel blykt 'er uit, dat de Stad Amsterdam beloofd heeft, de vrede met Rugenwalde te zullen houden, en doen houden *van allen den ghenen die om haaren*

De Stad
sluit een
Verdrag
van Vre-
de en
Koop-
handel
met Ru-
genwal-
de.

1464.

wil-

(*f*) Handy. bl. 573.

1464. *wille doen ende laten willen, al so verre als haar ghebicde ende vryheyt strecket. In de Stads Registers, heb ik geen spoor van deeze handeling gevonden. Het Groot-Memoriaal, waarin diergelyke Brieven, in de vyftiende eeuw, geregistreed werden, begint eerst in het jaar 1474.*

Hertog
Filips
sterft.

Hertog Filips, van wien Amsterdam zo veele voordeelige Privilegien ontvangen hadt, den vyftienden Juny des jaars 1467, overleeden zynde, liep het nog aan tot in het volgende jaar, eer zyn Zoon en Opvolger, Hertog KAREL, in Holland kwam, en ingehuldigd werdt. Voorheen was deeze inhuldiging in de voornaamste Steden geschied; doch nu vervoegden zig de Edelen en de Afgevaardigden der Steden, ook die van Amsterdam, in den Haage, alwaar Hertog Karel hunne hulde ontving. In de bevestiging der Privilegien, door de Graaven en Graavinnen, zyne Voorzaaten, aan de Stad verleend, welke hierop volgde, belooft de Hertog, de Privilegien van Amsterdam eerder te zullen *vermeerderen dan verminderen, de Stede in Rechte ende Justitie te houden, ende oic de goede Costumen, gewoonten ende haircomen te observeeren ende te bewaeren.* Vooraf hadt hy erkend, dat *die van zynen goeder Steden van Aemstelredam hem onlanx zeere minlic gebult ende ontfangen hadden, tot hunnen gerechten geboeren Lantsheere ende Grave (g).* Ook bleek, eerlang, dat hy zorgen wilde voor 't belang van den Koophandel,

Hertog
Karel
bevestigt
alle de
Privilegien
van
Amsterdam.

(g) Oude Kerk, Laade XXXI. Handv. bl. 76.

del, daar de welvaart van Amsterdam van afhing: alzo hy, op den eersten January des jaars 1469, by eene Handvest, te Gend gedagtekend, den Steden van Noordholland en Westfriesland vryheid gaf, om, by ongeval van schipbreuk, haare zeedriftige goederen alomme te mogen naar zig nemen, zonder 'eriet van verschuldigd te zyn aan de Graaflykheid (b): welke vryheid van zo veel belang was voor de Stad Amsterdam, dat zy de Handvest, waarby dezelve aan de Steden van Noordholland en Westfriesland in 't gemeen verleend werdt, altoos, onder haare byzondere Handvesten, bewaard heeft.

Ruim twee maanden laater, deedt Hertog Karel nog eene andere gunstige verklaring ten behoeve van Amsterdam en van eenige andere Steden. De Stad hadt, nevens andere Steden, by Graaflyke Privilegien, regt verkreegen „ om alle *Officien of diensten, nootfaecklick* tot haare welvaart „ en goede regeeringe, te mogen begeeven.” Doch sommigen hadden Hertog Karel weeten te beduiden, dat het begeeven deezer *Officien en diensten* of ampten aan hem stondt: voorts, op hem begeerende, dat hy 'er hen mede wilde begunstigen, gelyk nu en dan geschied was. Amsterdam en eenige andere Steden waren, deswege, klagtig gevallen. Hierop hadt de Hertog de Privilegien der Steden doen onderzoeken. En na dat hem van den inhoud derzel-

Hy bevestigt het punt der voorige Handvesten, volgens welk, alle Ampten en diensten aan de Stad blyven.

↳ (b) Handv. bl. 77. [29.]

1469. zelve verflag gedaan was, verklaarde hy, op den tienden Maart, ten opzigte van Amsterdam, in 't byzonder, de giften, door sommige byzondere Perfoonen, van hem verkreegen van de *Officien ofte diensten van den Schoole, Scryfambocht, van der Costerie, van 't Bode-ambocht, van 't Gouden Water ende de Maet, van te leggen ende stellen de Capen in de Soute See, ende 't recht van te lichten ofte beuren eenen groote Vlaensch op alle waren, gereeckent oft nyet gereeckent by last-taelen*, geheellyk vernietigd, de Stad latende by haar regt, om deeze Ampten en diensten, voortaan, te begeeven, gelyk te vooren (i).

Amsterdam en andere Steden bewilligen in 's Hertogs bede.

't Was, ondertuffchen, geenszins te verwonderen, dat Hertog Karel den Hollandfchen Steden, ten deezen tyde, zo gunstig was. Zy golden, gelyk hy zelf verklaart (k), *mede in de subventien, beden ende andere lasten van den Lande*. Hy hadt, by zyne inhuldiging, van zyne Landen van Holland en Zeeland, verzogt 240000 Leeuwen van 30, of 480000 schilden van 15 stuivers ieder, voor zig; 32000 schilden, tot speldegeld voor de Hertoginne; 16000 schilden, tot geschenken en heuschheden aan eenige Dienaars, en 4800 schilden, tot reis- en andere kosten, ter deezer gelegenheid gedaan: in alles 532800 Schilden, van welken Holland met Westfriesland 372800; Zeeland 160000 schilden moest opbrengen, in den tyd van vyftien halve jaaren. In het aandeel

(i) Oude Kerk, *Laade III. Handv. bl. 115.*

(k) *Handv. bl. 77. [30.]*

deel van Holland met Westfriesland, droegen Dordrecht en de Zuidhollandsche Dorpen 39200 schilden, Haarlem 3549; Delft 3375; Leiden 3375; *Amsterdam* 2875; Gouda 1770; Alkmaar 800; Rotterdam 1150; Schiedam 350; Hoorn 2000; Medenblik 450; Enkhuizen 470 Schilden, en de andere Steden naar evenredigheid (1). Het bewilligen in zulke zwaare en ongewoone Beden kon niet nalaaten, Hertog Karel te verplichten tot het verleenen van nieuwe en wydluftige Voorregten aan de Steden.

Met de Stad Zwolle, hadt Amsterdam, sedert eenigen tyd, geschil gehad over de tollèn, welk, in dit jaar 1469, werdt afgedaan. De Amsterdammers moesten te Zwolle tol geeven van de goederen, die zy aldaar ter markt bragten; waartegen den Zwolenaaren, ook hier ter Stede, excyns werdt afgevorderd van de waaren, die zy herwaards voerden, en die voornaamlyk bestonden, in Bier, Zaad en Brandhout. Doch nu kwam men overeen, dat deeze belastingen wederzyds zouden worden afgeschaft. Alleenlyk zouden die van Zwolle, goederen naar Amsterdam voerende, die de Maat onderworpen waren, van dezelve zo veel betaalen, als de Amsterdammers zelve betaalden. Doch de goederen, die zy hier ter Stede veilden, en niet verkoopen konden, zouden zy vryelyk te rug mogen voeren, zonder daarvan eenige regten schuldig te zyn. Hier van werdt eene Acte gemaakt, die

(1) ORLERS Leyden, bl. 52.

1469. die den dertienden Maart gedagtekend was (*m*).

Pesttyd
hier ter
Stede.

De oudste ongenoemde Beschryver van Amsterdam tekent aan (*n*), dat deeze Stad, in de laatste helft der vyftiende eeuw, dikwils met pest bezogt geweest is. Ook vindt men hiervan, op dit jaar 1469, en sedert, verscheide blyken in het oudste *Keurboek* der Stad, welk tegenwoordig voorhanden is. Onder anderen werdt, op den agtsten May deezes jaars, gekeurd, dat voor huizen, met pest besmet, *een groet bossche stroe* moest uitgehangen worden. In de jaaren 1471 en 1493, werdt deeze Keur vernieuwd, en daarenboven bepaald, dat zulken, die van de pest hersteld waren, zes weeken agtereen, met eene witte roede in de hand gaan moesten (*o*).

't Regt
van *Exue*
tusschen
Amster-
dam en
verschei-
de ande-
re Ste-
den, over
en we-
der, af-
geschafft.

't Schynt dat de sterfte, die, door de pest, omtrent deezen tyd, veroorzaakt werdt, onder anderen, aanleiding gegeven heeft tot de eerste overeenkomsten met sommige Steden, om het regt van *Issue* of *Exue*, welk betaald werdt van de erfenissen, die door buitengezetenen gebeurd werden, over en weder, te niet te doen. De oudste overeenkomst van deeze natuur, my bekend, is, tusschen deeze Stad en het nabuurig Haarlem, gemaakt, op den zeventienden April des jaars 1464 (*p*). En in 't jaar 1470, is diergelyke overeenkomst met Deventer getroffen.

(*m*) Oude Kerk, *Laade* XXVI. Handv. bl. 130.

(*n*) *Ad calc.* PONTANI Amstel. p. 3.

(*o*) Keurb. A. f. 46 & verso, 47, 193 verso. 194 verso.

(*p*) Handv. bl. 244.

troffen, op den dertigsten April (q). In 1470.
 laater' tyd, zyn zulke overeenkomsten zeer
 dikwils gemaakt. De Stad heeft zig altoos
 gereed getoond, om dezelve met binnen-
 en buitenlandsche Steden aan te gaan, en
 het missen van de inkomsten uit deeze be-
 lasting op de erfenissen van minder belang
 gerekend, dan het missen van den toevloed
 veeler vreemdelingen, die gewisselyk eer-
 der besluiten moesten zig hier ter Stede met
 der woon neder te zetten, als zy verzekerd
 konden zyn, dat hunne nalaatenschap, zon-
 der belasting, aan hunne buitenwoonende
 erfgenaamen zou kunnen overgaan. De Ste-
 den, die de overeenkomsten, van welken
 wy spreekten, met Amsterdam hebben ge-
 maakt, hebben ook haare rekening by de-
 zelve kunnen vinden, alzo 'er gemeenlyk
 meer van haare inboorlingen te Amsterdam
 komen wonen, dan zig Amsterdammers
 tot haarent nederzetten.

Het Bestand, in 't jaar 1441, met de De Wet-
 Wendfche Steden geslooten (r), en sedert houder-
 meer dan eens vernieuwd, stondt tegen den schap
 tienden September des jaars 1471 ten einde verbiedt
 de te loopen: en 't schynt, dat eenigen te het kaap-
 Amsterdam zig reeds gereed maakten, om pen op
 sohepen ter kaap uit te rusten. Immers, het de Oos-
 Geregt keurde, op den eersten July „ dat terlin-
 „ men niet op de Wendfche Steden zou gen.
 „ mogen rooven, voor het uitgaan van het 1471.
 „ Bestand (s):” welk sedert ten einde liep,
 eer

(q) Handy. bl. 237.

(r) Zie hier voor, bl. 240.

(s) Keurb. A. f. 62.

1471. eer het nog vernieuwd was. De Regeering van Amsterdam, nochtans geenen wil hebbende, om zig op nieuws te steeken in de kosten van eenen hagchelyken oorlog, besloot, den negenden October, in eene vergadering van het Geregt en van de Vieren-twintigen, uit welk getal, ten deezen tyde, de Vroedschap bestondt „ niets te doen „ tot den oorlog, dan met eenpaarige be- „ williging van *alle die gemene Steden ende „ Landen (t).*” En op den zestienden der gemelde maand, werdt *gewilkoert by den scout, burgermeesteren, scepene, XXIII. ende alinge gemeente van der stede, ende van der Stedehuys afgekondicht, dat nyemant en moet wt vaeren rouen vp nyemant voir der tyt dat wy consent hebben van mynen genadigen heere, ende oic by die gemeene landen van hollant, zeelant ende vrieslant ouerdragen is vp wat manier dat men ten oirloge vaeren sal.* Te gelyk werdt vastgesteld, niet oostwaards te vaaren, dan naar Friesland (u). Doch hierin kwam verandering, na 't vernieuwen van 't Bestand, welk kort hierna gelukte.

Hertog Karel dringt Amsterdam tot het verkoopen van renten, ten zynen behoeve. Maar Hertog Karel raakte, ten deezen tyde, ingewikkeld in eenen oorlog met *Lodewyk den XI.*, Koning van Frankryk, waardoor hy in de noodzaakelykheid gebragt werdt, om Holland, en Amsterdam in 't byzonder, het verkoopen van lyf- en losrenten, ten zynen behoeve, te vergen. In July des jaars 1472, zondt hy Gemagtigden naar deeze Stad, met last om de Poorters, door

(t) Keurb. A. f. 62.

(u) Keurb. A. f. 79.

door alle behoorlyke middelen, tot het koo-
pen van renten te noodzaaken, gelyk blykt
uit eenen Brief van den twaalfden der ge-
melde maand, die in de *Oude Kerke, Laade*
XVII., bewaard wordt. Uit eenen anderen
Brief van den volgenden dag, die in de zelf-
de *Laade* beruft, ziet men, dat Burgemees-
teren, Schepenen en Raaden beloofd had-
den, zestienhonderd Ryns-guldens jaarlyk-
sche los- en lyfrenten, op een en twee ly-
ven, ten laste der Stad, en ten behoeve
des Hertogs, te verkoopen. En uit nog
eenen Brief van den zestienden, al mede in
dezelfde *Laade* leggende, blykt, dat de
Stad reeds voor veertienduizend vierhon-
derd Filips Klinkaarts, van vyftien witte
stuivers ieder, aan renten, verkogt, en dee-
ze fomme aan 's Hertogs Rentmeester over-
handigd hadt. De Hertog beloofde haar
van deeze penningen negenhonderd Filips
Klinkaarts in 't jaar aan renten te zullen be-
taalen, en verpandde haar, daar voor, de
*paght ende inkomynge van zynen Schoutam-
bochte van Amstelredamme*, welk hem, ten
deezen tyde, vierhonderd en vyftig pon-
den van veertig grooten 's jaars opbragt;
een stuk Lands, *Waerderbroek* geheeten,
waar van jaarlyks honderd zesentagtig pon-
den kwamen, en de fluis te Ypesloot, die
zevenentagtig ponden 's jaars opbragt. De
Brief, waaruit wy deeze dingen ontleenen,
is, zo ver ons bekend is, nog nimmer ge-
drukt geweest, waarom wy dien, onder de
Bylaagen (v), geplaatst hebben.

1472.

De

(v) L. F.

1472. De Stad hadt gewigtige reden om Hertog Karel te ondersteunen, in den oorlog tegen Frankryk. De Franschen deeden den Amsterdamschen Koopvaarderen veel afbreuks op zee. Onder anderen, haddenze een Oorlogschip uitgeruft, de *Kolom* genaamd, welk verscheide Amsterdamsche Koopvaardyschepen overweldigde en opbragt (w). Doch men trof eerlang een Bestand, welk, tot den eersten April des jaars 1474, duuren moest; en, voor dien tyd, nog verder verlengd werdt (x).

De Steden, en Amsterdams in 't byzonder, helpen Hertog Karel in 't beleg van Nuis. Hertog Karel, die zeer oorlogszugtig was, stak zig, ondertusschen, in dentwist, die, over de verkiezing van eenen Aartsbisschop van Keulen, ontstaan was, en sloeg, in den Zomer des jaars 1474, 't beleg voor de Stad Nuis. Deeze onderneeming wikkelde de Landen in nieuwe kosten in. De Hertog gaf, den twaalfden July, den Staaten van Holland Octroi om tweehonderd ponden vlaams lyfrenten te verkoopen ten zynen behoeve, op een entweelyven (y). Hierby bleef het niet. Hy vergde hun een zeker getal van schepen af, van welken hy zig scheen te willen bedienen, tot het vervoeren van manschap of voorraad naar 't Leger voor Nuis. En toen deeze schepen te lang wegbleeven, schreef hy, den vierentwintigsten Augustus, eenen brief aan de Staaten, van welken nog een afschrift, in de *Registers* deezer Stad, voorhan-

1474.

(w) VELIUS HOORN, bl. 53. DAPPER Amst. bl. 125.

(x) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 124, 148.

(y) Groot-Memoriaal N. I. f. 3 verso.

handen is (z), en in welken hy zeer klaagt over der Staaten traagheid in het afzenden der gevorderde fchepen. De Staaten beloofden, in antwoord, hem twaalf fchepen en twee Baardsen te zullen zenden, van welken zy, twee-enveertig dagen agtereen, de onkosten draagen zouden. De brief was ondertekend *Uwe onderdanige ende ootmoedige Steden, alze Dordrecht, Hairlem, Delft, Leyden, Amsterdam ende Goude (a)*, welken zes, ten deezen tyde, nevens de Edelen, ter gewoonlyke Dagvaarten in den Haage, door den Stadhouder, Prefident en Raaden van den Hove, plagten befchreeven te worden. Doch behalve deeze fchepen, werdt den Edelen en Steden ook manfchap afgevergdt, om in 't beleg van Nuis te dienen. De brieven, waarby de Edelen en Steden, tegen den vierentwintigften January des jaars 1475, werden opontbouden, ftaan in de Stads *Registers* geboekt (b). Ook zonden de Steden haare Schutters en Poorters, onder 't bevel van een' of twee Hoofdlieden uit de Regeeringe, en uitgedoft in de byzondere livree van elke Stad, naar 't Le-ger voor Nuis (c). De Poorters van Amsterdam, die een wapenrok droegen half rood en half wit, rood boven en wit onder (d), trokken uit, onder den Hoofdman *Henrik Fanszoon Akkerman*, Oud-Schepen en

1474.

1475.

Amster-
damfche
Poorters
voor
Nuis.(z) Groot-Memor. N. I. f. 13 *verfo.*(a) Groot-Memor. N. I. f. 14 *v. r/so.*

(b) Groot-Memor. N. I. f. 28.

(c) VELIUS Hoorn, *bl.* 54.

(d) Keurb. A. f. 139.

1475. en Raad der Stad, en toonden, nevens de andere Poorters, hunne dapperheid, ter gelegenheid van eenen uitval der belegerden (e). Het beleg werdt egter, in Juny, vrugteloos opgebroken. 't Liep aan tot den veertienden February des jaars 1477, eer, hier ter Stede, openlyk afgekondigd werdt, dat men elk der Poorteren voldoen zou zyn vershot, betaald *tot die reyse ende dienste, die wy, zo spreekt de afkondiging, voir nuys gedaen hebben* (f).

Fransche Kaape-ryen. Midlerwyl, was het Bestand met Frankryk ten einde geloopt. De Fransche kaapers deden den Hollanderen en Zeeuwen, en vooral ook den Amsterdammers, op nieuws, veel schade op zee. De Wethouderschap der Stad, altoos gewoon te zorgen voor 't belang van de Scheepvaart en Koophandel, zondt een vaartuig naar de Hoofden, om de Koopvaardyschepen, die van 't Westen kwamen en Oostwaards wilden, tegen het dreigend gevaar, te waarschuwen (g). Doch hierby liet zy 't niet. Zy beschreef de Steden Hoorn, Enkhuizen, Monikendam en Edam, die, nevens Amsterdam, het meeste belang hadden by het beveiligen der vaart van 't Westen naar de Oostzee, in de maand April des jaars 1475, binnen haare Stad, om op de bescherming der Scheepvaart te raadpleegen, zonder dat men eenig blyk vindt, dat zy, hiertoe, van Hertoge Karel, of van den Stadhouder en Raa-

(e) PONTANUS Amst. Libr. I. Cap. VIII. p. 22.

(f) Keurb. A. f. 88.

(g) Groot-Memor. N. I. f. 434

Raaden verlot verzogt of verkreegen heeft (3); ten duidelyken bewyze, dat de Koopsteden, van ouds, niet verpligt waren, 's Graaven verlot te verzoeken, om op haare beveiliging te water te raadpleegen en te besluiten. De vyf Steden, ten bestemden Maakt tyde byeengekomen zynde, beslooten, den met de veertienden der gemelde maand, na ryp zelve overleg „ 1. Dat ieder schipper, op elke eene Ordonnantie op de „ tweehonderd Zouts, die hy voeren kon, tie op de „ drie man ophebben moest, die te roer beveiliging der „ gaan, of ten minsten voor kloeke man- Scheep- „ nen verstrekken konden: welke *Scheeps- vaart.* „ *kinderen* allen van harnasch behooryk „ voorzien moesten zyn. 2. Dat de Sche- „ pen ook voorzien zouden moeten wezen „ van *Bossen*, *Cluivenerynen*, *Bogen*, *Py- „ len*, *Glauyen*, *Bylen*, *Bosschenkruydt* en „ andere noodwendigheden, te weeten, „ op elke tweehonderd Zouts, een *Bosse*, „ een *Boge* met zyn toebehooren, een goe- „ de *Cluvenier*; op elke *Bosse* tien pond „ kruids, en ieder twee *Glauyen*, een *Byl* „ of een *Hamer*. 3. Dat alle de Koopvaar- „ dyschepen, onder de vyf Steden behoo- „ rende, 't zy ze tegenwoordig in Zeeland, „ of in de Zuiderzee lagen, elkanderen „ zouden afwagten, en niet dan gelykelyk „ en

(3) Ik weet wel, dat PONTANUS (*Amst. Libr. I. Cap. VIII. p. 22*) schryft, dat zulks *op bevel*, en VERLIUS (*Chron. van Hoorn*, bl. 54) dat zulks *met consent* van Hertoge Karel geschied is: doch ik weet niet, op wat grond zy dit schryven; en het blykt niet in de *Ordonnantie* op de uitrusting, de regte plaats nogtans, om 'er melding van te maaken.

1475. „ en vlootswyze westwaards om Zout vaar-
 „ ren; of zo zulken, die in Zeeland lagen,
 „ hiertoe geene gelegenheid mogten heb-
 „ ben, zouden zy een schip moeten uitrus-
 „ ten, en zig, onder deszelfs geleide, in
 „ zee begeeven. 4. Dat de schepen, met
 „ elkanderen, vier van de bekwaamste sche-
 „ pen zouden uitrusten, om allen met bal-
 „ last mede te vaaren, en tot geleide en be-
 „ scherming der Vloote te dienen, ten wel-
 „ ken einde, twee derzelven zig voor, en
 „ twee agter de Vloote houden zouden.
 „ 5. Dat deeze vier schepen bemand zou-
 „ den worden met het volk, welk de ande-
 „ re schepen over hadden, tot vyfhonderd
 „ man toe, behoorlyk gewapend, naar de
 „ verkiezinge der vier *Admiraalen*. 6. Dat
 „ de andere schepen het volk, welk zy in
 „ de vier schepen zouden overzetten, van
 „ levensmiddelen voorzien zouden, tot
 „ genoegen der vier *Admiraalen*. 7. Dat
 „ men de vier *Admiraals*-schepen, die, *ydel*
 „ *off styff geballast*, mede zouden vaaren,
 „ in de Zont zo veel Zouts zou overdoen,
 „ als zy, de reize tot daartoe hebbende
 „ voortgezet, mogten bevonden worden te
 „ kort te komen aan hunne laading. 8. Dat
 „ men den vier schepen, nog daarenboven,
 „ eene heuschheid zou toelleggen, te rege-
 „ len door de vyf Steden en de vier *Onder-*
 „ *Admiraals*. 9. Dat de Vloot altoos by-
 „ een blyven, en de schepen elkanderen
 „ beschermen zouden. Of zo eenig schip
 „ zo onredelyk gelaaden ware, dat het de
 „ Vloot niet volgen kon, zou het een deel
 „ Zouts

„ Zouts moeten overschieten. 10. Dat zulk 1475.
 „ een, die zig niet naar den inhoud deezer
 „ Ordonnantie voorzien hadt, fchip en goed
 „ verbeuren zou, een derde ten behoeve
 „ van *mynen genadigen Heere* [Hertoge Ka-
 „ rel], of van den Baljuw of Schout ter plaat-
 „ fe zyner wooninge; een derde ten behoe-
 „ ve der vier Admiraalen, en het overige
 „ derde ten behoeve der Vloote in 't gemeen.
 „ 11. Dat men de *wapenshouwing* of mon-
 „ ftering der fchepen doen zou, ter plaatfe
 „ daar zy nu lagen, en nog eens, zo 't noo-
 „ dig ware, in Texel, eer zy uit het Mars-
 „ diep zeilden, door de Afgevaardigden der
 „ vyf Steden. 12. Dat de Schippers, in de
 „ baai komende, zorg draagen moesten, dat
 „ hun volk zig niet ginge dronken drinken
 „ aan land; maar de fchepen bleeve bewaa-
 „ ren. 13. Dat de Admiraals en Onder-Ad-
 „ miraals zweeren zouden, deeze Ordon-
 „ nantie te zullen onderhouden, en doen on-
 „ derhouden, zo veel in hun vermogen wa-
 „ re, de overtreeders, na 't afleggen der rei-
 „ ze, aanbrenge, zonder iemand te ver-
 „ fchoonen. 14. Dat Admiraals van de Vloo-
 „ te zouden zyn *Isbrand Jan Remszoon* van
 „ Amsterdam, *Jakob Klaaszoon* van Hoorn,
 „ *Reinier Martszoon* van Enkhuizen, en *Jon-*
 „ *ge Jakob* van Monikendam, die op de vier
 „ fchepen bevel zouden voeren, en tot On-
 „ der-Admiraals hebben *Jan uit de Poort*
 „ van Amfterdem, *Dirk Fonk* van Hoorn,
 „ *Albert Janszoon* van Enkhuizen, en *Jan*
 „ *Buen* van Edam. 15. Dat de Admiraals zou-
 „ den mogen regt oefenen, op gelyke wy-
 „ II. STUK. S ze,

1475. „ ze, als de Schouten en Geregten der vyf
 „ Steden te doen gewoon waren. 16. Dat zy,
 „ in zee gekomen zynde, aan de Oorlogs-
 „ schepen van Engeland en van Bretagne
 „ verklaaren zouden, dat zy aangesteld, en
 „ daar gekomen waren, van wege den Her-
 „ toge van Bourgondie, om de Vloot te be-
 „ schermen: en dit *omme te bewaaren die eere*
 „ *van mynen genadigen Heere.* 17. Dat zy, in
 „ hunne schepen en marsen, het wapen en
 „ de Standerds van Hertoge Karel voeren
 „ zouden. 18. Dat zulke Koopvaardyschepen,
 „ die nog niet gereed waren, maar eerst te-
 „ gen den Zomer Oostwaards vaaren wil-
 „ den, evenwel hun aandeel in de kosten dee-
 „ zer uitrustinge zouden moeten draagen.”

De gemaakte Ordonnantie werdt, den
 vyftienden April, alomme verzonden, op den
 naam van Schout, Burgemeesteren, Schepe-
 nen en Raaden der Stad Amsterdam, en van
 de Gedeputeerden der Steden Hoorn, Enk-
 huizen, Monikendam en Edam, met bevel
 aan alle Schippers, en anderen, die 't aan-
 ging, om zig daarnaar te rigten. De brief,
 waarby de Ordonnantie, op welke het Stads
 Zegel van Amsterdam gedrukt was, verzon-
 den werdt, hieldt in „ dat dezelve gemaakt
 „ was, *tot eere van mynen genadigen Heere,*
 „ en tot behoudenis van de schepen en goe-
 „ deren der ingezetenen.” Voorts, las men
 'er in, dat tot Admiraal der Vloote gesteld
 werdt *Klaas Roelenszoon*, en tot Onder-Ad-
 miraal, Schipper *Brandetgen Kogman*, geby-
 naamd *de oude brug (b)*: welken twee ik ver-
 moed,

(b) Groot-Memor. N. 1. f. 33. Zie ook COMMELIN bl. 915.

moed, dat, boven de vier gemelde Admiraals en de vier Onder-Admiraals, die eigenlyk Kapiteins en Luitenants schynen te zyn geweest, bevel gevoerd hebben. 1475.

't Blykt klaarlyk, uit deezèn brief, en uit de Ordonnantie zelve, dat de Stad Amsterdam, ten deezent yde, in 't Noorden van Holland, een uitstekend bewind voerde over het uitrusten van Oorlogschepen, tot beveiliging der Scheepvaart naar 't Westen en naar de Oostzee. Zy beschreef de *Watersteden*; gelyk, omtrent deezent yd, de Steden van 't Noorderkwartier genoemd werden, by zig, om op zulk eene uitrusting te raadpleegen en te besluiten, en zy vaardigde het besluit der Steden af, onder haar byzonder zegel. Mogelyk heeft zy alleen ook de twee opperste Admiraalen benoemd en aangesteld, hoewel ons hiervan geen duidelyk blyk is voorgekomen. Ook vindt men niet, gelyk wy reeds hebben aangemerkt, dat de Steden, tot deezent uitrusting, verlof of Octroi van Hertoge Karel verkreegen, of noodig geoordeeld hebben. Zy besluiten wel, buitens Lands te doen verklaaren, dat de Admiraals, die zy zelve hadden aangesteld, door Hertoge Karel, gemagtigd waren, om de Koopvaardyvloot te geleiden en te beschermen; doch dit schynen zy voornaamlyk gedaan te hebben, op dat zy, by vreemden, onkundig van de voorregten en gewoonten der Steden van Holland, niet als zeefchuimers zonder behoorlyken last zouden aangemerkt en behandeld worden; of, gelyk zy zelve zeggen, *omme te bewaaren die eere van mynen genadi-*

Groot bewind der Stad, ten deezent yde, over de zaaken der Zee.

1475. *gen Heere*; waartoe ook diende het voeren van zyn wapen, in de marfen der fchepen. Voorts, gaven de Steden haare Ordonnantie, op welker overtreading zy eene ftrenge straf dreigden, waarvan de uitvoering aan den Krygsraad der Admiraalen opgedraagen werdt, niet uit op den naam van Hertoge Karel; maar op haare eigene naamen: al 't welke klaarlyk doet zien, dat de Steden, van ouds, op zig zelve, en zonder den Graafte kennen, veel bewinds gehad hebben over de zaaken van de Zee.

DeKoop-
vaardy-
vloot
van Am-
sterdam
en de
vier Wa-
terfteden
valt den
Fran-
fchen
grooten-
deels in
handen.

DeKoopvaardyvloot, omtrent tagtig zeilen fterk, ftak, eerlang, onder het geleide der vier gewapende en fterk bemandedfchepen, in zee, en volbragt de uitreize gelukkiglyk, alzo zy zig zo dicht byeen wift te houden, dat de Franschen haar niet durfden aantasten. Doch toen zy, met Zout beladden (4), te rug keerden, raakten zy, of by ongeluk, of door onvoorzigtigheid en kleinagtinge des vyands, verftrooid, en werden, op de hoogte van *Klaasduinen*, aangevallen door de Franschen, die de meeste fchepen veroverden en medesleepten. 't Meeste bootsvolk viel den vyand ook in handen. Een klein gedeelte ontkwam 't gevaar, en redde zig met de boot. Groot was de fchade, die de Hollandfche Koopfteden, ter deezer gelegenheid, leeden. Amsterdam ver-

(4) Onze Beschryvers van Amsterdam DAPPER (bl. 125); en DOMSELAAR (VI. Boek, bl. 154) en COMMELIN (bl. 916), die hem gevolgd is, zeggen, dat de fchepen *ryk gelaaden* waren; doch dit kan men van geene zoutlaading zeggen.

verloor een groot getal van fchepen; van Hoorn bleeven 'er wel dertig, welke waarde op agtenveertigduizend Rynsguldens gerekend werdt. In 't zelfde jaar, kwamen 'er nog twee Kaapers door 't Marsdiep, tot ver in de Zuiderzee: doch keerden weder, van waar zy gekomen waren, zonder dat het hun gelukt was, eenigen buit te behaalen (i). Doch de vyandelykheden hielden op, na 't fluiten van een negenjaarg bestand tusschen Hertog Karel en Lodewyk den XI., welk den dertienden September getekend werdt (k).

Amsterdam hadt, ondertusschen, ook verschil gekreegen met *Christiaan den I.*, Koning van Deenemarke; van wien de Stad, by verscheiden Privilegien, vryheid, om op de gewoonlyke tollèn, binnen zyne Landen, te komen handelen, verkreegen hadt (l). Doch de Koning hadt, onlangs, goedgevonden, deeze tollèn te verhoogen. De Stad klaagde over deeze nieuwigheid, en zondt *Tydeman Frederikszoon* aan den Koning, om, ware 't mogelyk, herstelling der zaaken op den voorigen voet te verwerven (m). Zy schreef ook eenen brief aan Hertoge Karel, en verzogt hem om zyne kragtige voorspraak by Koning *Christiaan*. De brief was, den vyftienden July deezes jaars 1475, gedagtekend, en onderschreeven *Uwe ootmoedige ende arme Stede van Amstelve-*

De Stad raakt in verschil met Deenemarke, over de Zontsche tollèn.

(i) PONTANUS *Libr. I. Cap. VIII. p. 22.* VELIUS Hoorn, *bl. 54.*

(k) *Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 156.*

(l) *Handv. bl. 53, 54, 55. [82, 83, 84, 85.]*

(m) *Groot-Memor. N. I. f. 50, 52.*

1475. *redamme* (n). Doch de poogingen der Stad schynen, ten deezen tyde, vrugteloos geweest te zyn. 't Blykt ten minsten, uit de Stads *Registers*, dat 'er, nog lang na deezen, over de Zontsche tollén, geschreeven en gehandeld is (o).

Hertog Karel hadt geen Bestand met Frankryk geslooten, om dat hy van zins was, daarna de wapenen af te leggen. Naauwlyks eene maand na dat het getroffen was, viel hy in Lotharingen, en bemagtigde Nancy. In 't begin des jaars 1476, toog hy naar Zwitserland, daar hy, tot tweemaal toe, geslaagen werdt. Midlerwyl, hadt René, Hertog van Lotharingen, Nancy herwonnen. Doch Karel floeg 'er andermaal 't beleg voor. De Hertog van Lotharingen rukte al zyne magt byeen, om Hertog Karel tot het opbreken van 't beleg te noodzaaken. Op den vyfden January des jaars 1477, raakten de Legers aan elkanderen. Hertog Karel kreeg de nederlaag, en sneuvelde in den stryd, eene Dogter van omtrent twintig jaaren, MARIA genaamd, nalaatende (p).

Amsterdam vermeerdert en verhoogt de excynzen.

De aanhoudende en zwaare oorlogen, door Hertoge Karel gevoerd, en de ongewoone Beden, die hy ter deezer gelegenheid deedt, hadden de Landen in 't gemeen, en de Steden van Holland in 't byzonder diep inschulden doen vervallen, en genoodzaakt,

(n) Groot-Memor. N. I. f. 54.

(o) Groot-Memor. N. I. f. 62 *versf.* 63, 82, 94, 95 *versf.* 120 *versf.* 124 *versf.* enz.

(p) Vadeil. Hist. IV. Deel, bl. 156 *enz.*

zaakt tot het opstellen van nieuwe excyn- 1475.
 zen, om de renten deezer schulden te vin-
 den. In Amsterdam, hadt men, sedert ee-
 nige jaaren, den bier-excyns, eene der oud-
 ste belastingen op de verteering, merkelyk
 moeten verhoogen; en tegenwoordig moest,
 van 't vat vreemd bier, veertien, en van 't
 vat binnenbier, negen stuivers betaald wor-
 den. Alle andere mondbehoefsten waren
 daarenboven bezwaard (q). Sommige Ste-
 den, die levensmiddelen herwaards plag-
 ten te zenden, klaagden, nu en dan, over
 deeze belastingen: en onder anderen de
 Stad Amersfoort, die veel bier op hier
 zondt. Doch de Stad Amsterdam antwoord- 1476.
 de haar, den tienden Augustus des jaars
 1476 „ dat de zwaare beden, die zy, fe-
 „ dert eenige jaaren, hadt moeten opbren-
 „ gen, haar genoodzaakt hadt, om den ex-
 „ cyns op het Amersfoorter bier te verho-
 „ gen (r).” De schulden, waarin de Stad
 zig gesteken hadt, om aan de Graaflyke
 beden te voldoen, deden haar ook, om-
 trent deezen tyd, zorgvuldiglyk letten, dat
 geene gegoedde Poorters de Stad verlie-
 ten, om zig elders neder te zetten, zonder
 hun aandeel in deeze schulden te voldoen.
 Men vindt hiervan een merkwaardig voor-
 beeld in de Stads *Registers*. *Roelof Jakobs-
 zoon*, Poorter, en zelfs, zo ik meen, Oud-
 Schepen der Stad, was met der woon naar
 Utrecht vertrokken. Doch de Wethouder-
 schap

(q) Groot-Memor. N. I. f. 79.

(r) Groot-Memor. N. I. f. 75.

1476. fchap vermaande hem, by fchryvens van den derden Augustus „ dat hy zyn aandeel „ moest komen voldoen van de fchulden, „ waarin de Stad, onder anderen om zy- „ nentwille, vervallen was, zullende men „ anderszins zyne goederen daarvoor aan- „ fpreken (s).” Doch onaangezien de nieuwe excynzen, welken de Stad hadt moeten invoeren, om de renten haarer fchulden te vinden, waren de pryzen der eetwaaren, wanneer menze met die van laater tyden vergelykt, gantfch niet hoog: 't welk egter, voornaamlyk, aan de groote fchaarsheid van 't goud en zilver moet worden toegefchreeven. Men kan zulks, onder anderen, afneemen, uit eene Keur dezer Stede van den negenentwintigften Maart des jaars 1477, waarin bevolen wordt „ een „ roggenbrood van twaalf ponden niet hoo- „ ger te verkoopen dan een ftuiver (t).” De dood van Hertoge Karel, die, in fomige Steden, gelegenheid gaf tot merkelyke beroerte, bragt, voor den Staat des Lands in 't gemeen, en voor dien der Stad Amsterdam in 't byzonder, eene gunftige verandering voort, van welke wy, in 't volgende Boek, verflag zullen doen.
- 1477.

Prys van
't brood
hier ter
Stede.

(s) Groot-Memor. N. I. f. 75 *verf.*

(t) Keurb. A. f. 89.

B Y L A A G E N BYLAA-
GEN

op het II. DEEL, III. BOEK.

L. A.

L. A.

Hertog ALBRECHT staat der Stad Amsterdam eenige Graaflyke Renten en Pagten af, tegen de rente van vyftienhonderd nobelen, die zy hem tot den Arkelfchen kryg gefchooten badt. Gegeven in den Haage, den negenden Juny des jaars 1402.

AELBRECHT by goeds ghenade hertoge in beyeren palensgraave opten Ryn Graave van henegouwen, van hollant, van zeelant ende Heere van vrieslant doen cond allen luden dat wy mit goeden voirsien ons liefs foons van Oistrevants ende ons gemeyns raits overdragen syn eene reyse te doen op onse vyanden den Arkelfchen dair wy veel gelts ende goets toe fullen moeten behoeven om provyanchien ende anders goede ende reeschip die wy toter voirsyde reyse fullen besigen wairom wy mit onser getruwer stede van Aemstelredamme syn overdragen ons te lienen eene summe gelts van vyftien hondert goede gouden Gensche noblen of payment hoire wairde die wy van den selver onser stede ontfaen ende opgebeurt hebben an gereden gelde ende hebben onse voorsz. stede geloift ende geloven mit desen brieve voir dese voirgenoemde summe gelds jairlyks te geven anderhalf hondert Gensche Noblen dat is te weten van elke tien Noblen eene noble jairlixse renten ende overmits dat wy willen dat onse stede voirnoemt wail betailt ende voldaeen worde sonder eenigen schade ofte hinder dairomme te liden an ons ende an onsen Rade dairomme te ver-

BYLAA-
GEN
Lr. A.

volgen, soo hebben wy onser voornoemde Stede bewyft ende in handen gefet bewyfen ende in handen fetten mit desen brieve fulke goede, renten, ende pachten als hier na beschreven staen eerst die grute tot Aemstelredamme item Jan Robbekins soons halve hofstede item die vyf hofsteden item Rynar Truden soons hofstede item van der moolenstege item van der moolen buten der Bynwiker poirt tot Aemsterdam item van der moolen up tie westzide van Aemsterdam item van der moolen up tie oistzide van Aemsterdam item van Ludeman Jans soons hofstede up ter sluse item van Willem Gyskins soons hofstede up ter sluse item Griete Coman Pieters hofstede up ter sluse item Jan Willemsoons des barbiers hofstede up ter sluse item die stempels van der sluse item dat veer neffens Quadoclen item dat veer neffens Yppeslote item dat veer neffens Diemerdam item elf margen lants ende Pauwels wyde gelegen ter Ouder Aemstel die Jan Bartoutsoons kinderen van Assendelf in pachte hebben; item negen margen lants an Pauwels wyde voorz. gelegen item den ghier gelegen ter Ouder Aemstel die Huge van Diemen in pachte heeft item achte margen lants an den voirnoemden ghier gelegen item di Walen gelegen bi der stede van Aemsterdam item die slusen tot Aemsterdam item die sluse tot Yppenslote item die sluse tot Diemerdam item die cynse tot Aemsterdam item die cynse tot Monickedam item die cynse tot Diemen item die jairlicse beden in den lande van Waterlant alsse die beden tot Karsavond tot meye te midfomer ende tot bamisse item die meye bede tot marken item die jairlicse beden tot Warder alsse te meye ende bamisse item die corentiende tot Warder item die jairlicse bede tot middel-ie alsse tot bamisse ende meye item die corentiende tot middel-ie item die jairlicse beede tot Coedyk alsse tot bamisse ende meye
en

ende den corentienden aldair in deser manieren dat onser stede voirnoemt jairlics opbeuren ende ontsaen sal alfulke renten ende pachten als van de voirsz. goeden fullen comen ende machtigen derselver onser stede alffe wairt dat eenige van dese voirnoemde goeden tot erfhuyr ofte tot jairlicse renten wtgegeven ende virpacht wair dat si die renten dairaf op bueren fullen gelyk se virpacht ende virhuurt syn ende tot welker tyd eenige van desen selven goeden wt den pacht syn dat onse stede voorz. dan die goeden sal mogen virpachten ende virhuuren ende oik die visschen van de visscherien te vircopen ten hoigsten gelde tot hooren oirbair ende profyt tot allen tiden als derselver onser stede oft den genen dien sy 't fullen bevelen oirbairlyk ende goet sal dunken en die selve die onse voorz. stede dair toe voegen setten ende ordineren dien houden wy dat vaste ende gestade in allen schyn oft onze rentemeister selve dede van onsent wegen. voirt wairt dat dese goede ende pachten voorz. meer gouden ende renten dair of quamen dan wy onser stede voorz. geloift hebben ende voorz. staen dair souden sy ons of onsen rente-meister van Aemsterland van Waterland ende van den Zeevank die nu is of namens wesen sal goede rekenyngende bewisinge of doen mar gouden dese voirnoemde goeden min tot enigen jaren dan die voirsz. summe gelts ter renten belopen dat soude onse rentemeister voirnoemt onse voorz. stede wtreyken voldoen ende wel betalen sonder enig wederzeggen ende ontbieden ende gebieden allen onsen baileuwen, scouten, rentemeisteren ende rechteren overal in onsen lande dat sy onser voirsz. stede of dien sy dit bevelen fullen hulpelic ende vorderlic syn tot dese voorz. renten te innen ende te vercrigen. ende wairt dat ymandt derselver onser stede of horen gewairde bode an den voirsz. goeden renten ende pachte eenigen

BYLAA-
GEN
Lr. A.

BYLAA-
GEN
Lr. A.

gen hinder ofte schade dede dat wilden wy houden ende rechten an syn lyf ende goet als an den genen die ons ende onse heerlicheden wilden vermynderen ende te nyete maken voirt soo syn 't vorwairden als tot welker tyt dat wy onser stede voirnoemt van der alinger summen gelts voorsz. ende van den rente die hun dar an gebreken bi den lope van der tyd voldoen ende betalen soo fullen alle onse goede pachten ende renten voorsz. vry quyt ende onbecommert wese van onse voorsz. stede voirt soo syn 't vorwairden dat onse stede voorsz. die renten die wy hen bewyft hebben ende voirschreven staen opbueren sal ende ontfaen ten eersten dat si nu fullen vrschinen ende also voirt van jaer tot jaer ter tyd toe dat wy hun voldaan hebben alse voirschreven staet in kennisse der wairhede so hebben wy desen brief besegelt met onsen segele ende omdat wy willen ende meynen dat onse voorsz. stede wel bewairt sy in dese voorsz. gelden ende renten so hebben wy bevolen ende gebeden onsen lieven soon den Grave van Oistervant dat hi dese voorsz. vorwairden mit ons loven wil ende besegelen ende wy Willem van Beyeren, van Henegouwen, ende van Hollant bi der genaden Goids Grave van Oistervant om beveling ende beden wille ons liefs Heeren ende Vaders voorsz. hebben dese voorsz. vorwairden mede geloift vaste gestade ende onvirbroken te houden in allen manieren als voorsz. stait. ende besegelt met onsen segele hier an gehangen na onsen lieven Heeren ende Vader voorsz. Gegeven in den Hage up ten negensten dach in Junio in 't jair ons Heeren dusent vierhondert ende twee.

Onder aen hingen twee segels
in groenen wasse aan dubbele
Francyne staerten.

L. B.

Lr. B.

BYLAA-
GEN
Lr. B.

Stukken van het Kerkelyk Regtsgeding des Bis-
schops van Utrecht, tegen de schuldigen aan
den moord van den Amsterdamschen Priester
Willem Bruinszoon. Gegeven in de jaaren
1404 en 1405.

N. 1.

FREDERICUS Dei Gratia episcopus Trajec-
tensis, nec non Joannes de Montfoerde eadem
gratia Praepositus et Archidiaconus Trajectensis
Provisori et Decano nostro Amsterlandiae, Presby-
teris in Amsterdam, in Haerlem ac universis Pres-
byteris Capellanis et Clericis nobis subditis, ad quos
praesens nostrum mandatum pervenerit, Salutem
in domino sempiternam. ad audientias nostras fama
publice referente et procuratoribus ac promotoribus
curiarum nostrarum id nobis insinuantibus nove-
ritis pervenisse, quod quidam iniquitatis filii,
videlicet Johannes filius Johannis, alias Johan-
nes Heynenssen, Amilius filius Johannis, Lam-
bertus filius Jacobi Reyneri, Henricus filius Joan-
nis Deymans, Splinterus Bastardus de Nyenrode,
Nicolaus Bastardus quondam Simonis de Zaen-
den, Nicolaus Preyer, filius Nicolai, Johannes
Laurentii, Judocus Gerardi, Jacobus Coppen-
soen, Magister Theodoricus Coppardi, Nicolaus
Buze, Isbrandus filius Petri, Wilhelmus dictus
Dochde, Florentius Korff, Wilhelmus Florentii
Korffs, et Johannes Florentii Korffs ac nonnulli alii
ipsorum in hac parte complices et fautores Laici
dioecesis et Archidiaconatus nostrorum alias anno
Domini millesimo quadringentesimo quarto prae-
senti in Crastino divisionis Apostolorum ausu sa-
crilego, Deique timore postposito, ac satore malo-
rum operum omnium instigante diabolo, discretum
virum Dominum Wilhel mum Brunonis Presbyte-
rum

BYLAA-
GEN
Lr. B.

rum quem in cimiterio Parochialis ecclesiae de Amsterdam corporaliter invenerunt violenter invaserunt, manusque in eundem dominum Wilbelmum Presbyterum quem talem esse sciverunt, vel saltem scire potuerunt, et debuerunt, habitum et censuram publice deferentem presbyteralem iniecerunt temere violentas, ac eundem extractis gladiis evaginatisque cultellis, ac aliis diversis armis invasoriis miserabiliter occiderunt praemissa et alia diversa enormia violentiarum eidem Presbytero in dicto cimiterio et extra intulerunt, prout laborat de hac fama publica et manifesta in omnipotentis Dei offensam, Cleri opprobrium, animarum suarum grave periculum, et scandalum Christi fidelium plurimorum, Canonumque et statutorum tam provincialium quam synodaliū sibi in hac parte locum vindicantium ac contra alia et similia perpetrantes salubriter editorum contemptum sese per hoc poenis et sententiis in eisdem canonibus et statutis positis et expressis damnabiliter involvendo. Quare vobis et cuilibet vestrum in virtute sanctae obedientiae, et sub poenis suspensionis et excommunicationis districte praecipiendo mandamus, quatenus jam visis praesentibus accedentes quo propter hoc fuerit accedendum, et accedere fueritis acquisiti, et alter vestrum accedere fuerit requisitus, moneatis auctoritate nostra ordinaria praefatos Joannem, Amilium, Lambertum, Henricum, Splinterum, Nicolaum, Nicolaum, Joannem, Judocum, Jacobum, Magistrum Theodoricum, Nicolaum, Gerardum, Ysbrandum, Wilbelmum, Florentium, Wilbelmum et Johannem ac alios quoscunque in praemissis qualitercunque culpam habentes, de quorum nominibus vobis constiterit, ac quos lator presentium vobis nominaverit nominatim et in specie reliquos vero in genere, quos et eorum quemlibet, nos etiam tenore praesentium sic monemus, ut infra novem dies vestram monitionem hujusmodi immediate sequentes, quorum dierum tres pro primo,
tres

tres pro secundo, et reliquos tres dies pro tertio ac peremptorio termino et monitione canonica eis et eorum cuilibet praefigimus, et assignamus, Deo, ecclesiae, ac nobis, de hujusmodi nebando excessu et temeritatis audacia emendam laudabilem praestent et condignam, ac satisfaciant competenter. alioquin contra ipsos et ipsorum quemlibet ad excommunicationis sententiam dictorum Canonum, et statutorum declarationem, et alias prout juxta qualitatem hujusmodi delicti de jure poterimus procedemus, nisi causam prodere valeant efficacem, quare ad praemissa minime teneantur, ad quam prodendum, audiendum, et videndum nobis fidem summariam fieri de praemissis ceteris eosdem forefactores superius nominatos, eorundem complices et fautores et eorum quemlibet, etiam divisim peremptorie coram nobis Trajecto si ibidem praesentes fuerimus, alioquin coram officialibus nostris quibus extunc vices nostras in hac parte committimus, donec eas ad nos duxerimus revocandas ad ultimum diem monitionis hujusmodi, si dies ipsa juridica fuerit, alioquin ad proximam diem juridicam deinde immediate proxime subsequentem contra praefatos Curiarum nostrarum procuratores, et procuratorem causam hujusmodi ostensuros, recepturos, et facturos quod dictaverit juris ordo cum intimatione debita et consueta nomina vero monitorum et citatorum, ac diem seu dies monitionum et executionum vestrarum, et quicquid alias in praemissis feceritis nobis, seu officialibus nostris praedictis vestris literis praesentibus transfixis, liquide rescribatis, vos praesentium executores. Datum anno domini M. CCCC IV in crastino Beati Egidii Abbatis.

BYLAA-
GEN
Lr. B.

N. 2.

Item tenor executionis jam dicti processus dinoscitur esse talis. Reverendo in christo Patri ac domino Frederico Dei gratia Episcopo nec non

ve-

BYLAA-
GEN
Lr. B.

venerabili et circumspetto viro Domino Joanni de Montsoerde eadem gratia Praeposito et Archidiacono Trajectensi ego Wilbelmus de Backervoerde Clericus Notarius Publicus reverentiam et obedientiam debitas in mandatis. Noveritis me vestrum mandatum cui haec mea praesens scedula est transfixa in omni sua forma, prout jacet, in sancta synodo generali Trajecti die infrascripta celebrati, coram cleri multitudine, ad dictam Synodum congregata in domo Capitulari majori ecclesiae Trajectensis fideliter fore executum, monendo videlicet et citando omnes et singulos in praesenti mandato comprehensos et alias faciendo in omnibus et per omnia juxta ejusdem mandati vestri formam et tenorem praesentium testimonio Litterarum sigillo meo sigillatarum. Datum et executum anno Domini MCCCCIV. in crastino beati Remigii mane hora Caesarum.

N. 3.

Positiones et articulos infrascriptos dant et exhibent ac probare intendunt procuratores causarum criminalium, et negotiorum Curiae et Archidiaconi Trajectensis, seu Instructores, et pulsatores, ac promotores negotii inquisitionis praesentis actores coram vobis Venerabilibus viris Dominis officialibus Curiae et Archidiaconi Trajectensis praedictorum ad finem ut ipsis probatis seu si per inquisitionem bujuscmodi vel alias inveneritis legitime Johannem Johannis alias Heymenssoen, Amelium Johannis, Lambertum filium Jacobi Reyneri, Henricum filium Johannis Deymans, Splinterum bastardum de Nyenrode, Nicolaum Putger filium Nicolai, Johannem Laurentii, Judocum Gerardi, Jacobum Coppensoen, Magistrum Theodericum Coppardi, Tsbrandum filium Petri, Wilbelmum dictum Dochde, Florentium Korffs, Wilbelmum Florentii Korffs et Joannem Florentii Korffs Laicos diocesis et Archidiaconatus eorundem

dem reos nocentes, et obnoxios, ipsosque conjunctim vel divisim crimina et sacrilegium de quibus infra dicitur et sequitur commisisse, eos corrigatis et canonice puniatis, pro modo culpa ac delictorum commissorum qualitate, et etiam ad alium quem cumque juris effectum. et super his petunt dicti procuratores seu promotores officii hujusmodi inquisitionem fieri et ad reddendum singulariter singulis positionibus ac articulis praedictis et subscriptis per partem adversam medio seu juramento compelli, et ulterius in ipso inquisitionis negotio prout jus exiget et justitia suadebit ferri ac procedi.

BYLAA-
GEN
L. B.

In primis ponunt ac articulantur et probare intendunt procuratores seu promotores praedicti quod quondam bonae memoriae Dominus Wilhelmus Brunonis diu ante mortem suam et tempore mortis suae, de quo infra dicitur, fuit et erat Presbyter, ac habitum et tonsuram presbyterales deferre consuevit et detulit palam et publice, quodque dicto tempore et ante ipsum tempus in opido de Amsterdam, dioecesis et Archidiaconatus praedictorum moram traxit et habitare consuevit. et sic fuit dictum, habitum, et reputatum, dicitur, habitur, et reputatur, in civitate et dioecesi Trajectensi communiter et notorie.

Item quod praefati rei nuper anno Domini MCCCCIV praesenti in crastino divisionis Apostolorum ausu sacrilego, Deique timore posthabito et satore malorum operum instigante diabolo praedictum quondam Dominum Wilhelmum quem Presbyterum esse sciverunt, seu scire potuerunt in cimiterio Parochialis ecclesiae dicti opidi de Amsterdam personaliter existentem invenerunt, et invadendo per violentam impressionem de dicto cimiterio discedere compulerunt, seu eum invitum et renitentem abstraxerunt manusque in eundem Dominum Wilhelmum injecerunt temere violentas ac gladiis, et cultellis fustibusque et ceteris armis invasoriis in eodem cimiterio seu in platea publica dictae ecclesiae proxima insidiosae et miserabiliter occiderunt.

II. STUK.

T

Item

BYLAA-
GEN
Lr. B.

Item quod praefati rei fuerunt et sunt graviter et publice diffamati apud bonos et graves, idque clamorosa insinuatio ad vestras aures et pene omnium incolarum utriusque sexus dicti opidi de Amsterdam et hominum locorum vicinorum et circumjacentium perduxit, quod ipsi quondam Dominum Wilbelmum in crastino divisionis apostolorum supradicto in quarta hora noctis vel circiter de dicto cimiterio per violentiam extraxerunt seu de eodem cimiterio discedere per impressionem terribilem compulerunt, nostrumque cum armis invasoriis in ipso cimiterio, seu, ut praemittitur, in platea publica dictae ecclesiae contigua lamentabiliter occiderunt.

Item in casum et eventum quo clare et sufficienter per inquisitionem vel alias probari ac constare non posset, quod nonnulli ex eis praenominatis manus violentas in dictum quondam Dominum Wilbelmum non injecerunt nec eum manibus propriis occiderunt, ponunt tamen et probare intendunt procuratores antedicti, quod praefati rei omnes et singuli eum in personis propriis occiderunt vel saltem in ejus interfectione ad occidendum ipsum infidiose et ex malo proposito opem vel operam et consilium dederunt.

Item ponunt et probare intendunt procuratores seu promotores praedicti quod alias per recolendae memoriae Dominum Archiepiscopum Colonensem jam sunt plures anni retroacti in Consilio synodali et postmodum per bonae memoriae Dominum Henricum Archiepiscopum Colonensem ejusque suffraganeos in consilio approbando inter alia statutum fuit et legitime ordinatum, quod occisores vel mutilatores Clericorum et omnes opem, operam seu consilium ad hoc adhibentes singulis diebus Dominicis festivis et non festivis, campanis pulsatis, et candelis accensis nominatim, quorum nomina scientur, alioquin in genere excommunicati denuncientur, et ab omnibus artius evitandi, donec sufficienter satisfecerunt, et a sede Apostolica re-
die-

dierunt absoluti. Propterea locus omnis, ad quem venerint sit interdictus, quandiu ibi fuerint, et per sequens triduum, si ibi biberint, vel comederint, et per septem dies ubi eos contigerit pernoscere. Caeterum si nobiles fuerint, vel alii terram ac jurisdictionem, seu districtum habentes, infra tres menses, non satisfecerint, terra eorum et districtus ex tunc sit ipso facto Ecclesiastico suppositus interdicto. prout in ecclesiae statuto sub titulo de occisoribus et mutilatoribus Clericorum evidentius et plenius continetur, quod incipit: item de occisoribus, ad cuius statuti tenorem se referunt procuratores supradicti.

Item ponunt et probare intendunt per bonae memoriae dominum Guidonem episcopum Trajectensem in Consilio synodali fuit provide statutum, et salubriter ordinatum, et subsequenter per recolendae memoriae Dominum Johannem episcopum legitime confirmatum ac approbatum. quod si Presbyter vel Clericus in civitate vel dioecesi Trajectensi occidatur, nisi vel ille vel illi quis jurisdictioni mibi praesunt temporali infra mensem a die perpetrati delicti enumerandum Deo et ecclesiae de tanto excessu condignam, quantum in ipsis fuerit, procuraverint praestari emendam, quod extunc illud territorium, officium, civitas, vel opidum, in quo delictum tale fuerit perpetratum, etiamsi in eis plures sint ecclesiae ecclesiastico subjaceant interdicto, prout in eadem statuto serius est expressum quod incipit: si vero occidatur, quod absit, quod quidem statutum dicti procuratores positioni et articulo interserunt, et pro inserto haberi volunt de verbo ad verbum.

Item ponunt et probare intendunt, quod tam Provinciale, quam Synodale statuta supradicta fuerunt et sunt notariae recepta et usitata a tempore aditionis ipsorum in civitate et dioecesi Trajectensi praedictis publice observata et hodie communiter recipiuntur, observantur, et usitantur publice et notorie.

BYLAA-
GEN
Lr. B.

Item ponunt articulatur et probare intendunt, quod scultetus seu iudex temporalis, consules et scabini dicti opidi de Amsterdam qui tempore dicti homicidii in praefatum quondam dominum Wilbelmum perpetrati, ut praefertur fuerunt, infra mensem a die commissi delicti numerandum Deo, ecclesiae, et vobis dominis officialibus antedictis de tanto excessu condignam, quantum in ipsis fuerit, non procuraverint, sed omnes neglexerunt a praefatis reis praestari emendam, et ponunt divisim.

Item de praemissis omnibus et singulis fuit et est publica vox et fama in civitate et dioecesi Trajectensi praedictis et alibi, ipsaque fuerunt et sunt vera.

Ex praemissis probatis vel his quae ad ea sufficiunt, petunt dicti procuratores, seu promotores, per vos Dominos Officiales, et vestram sententiam pronunciari, dici, et declarari, praefatos reos, tam vigore statutorum, et canonum contra violentarum injectores manuum in clericos, quam etiam statuti Provincialis, nec non statuti synodalis contra Clericorum occisores editorum supradictorum excommunicationis sententiam, et alias poenas in ipsis statutis descriptas, damnabiliter incidisse, eosdemque reos usque ad satisfactionem condignam excommunicatos publice denunciandos fore et per vos etiam denunciari, nec non eos etiam alias Canonice puniendos fuisse et esse, et per vos corrigi et puniri, praemissa petunt iidem procuratores, seu promotores, conjunctim et divisim cum expensis factis protestando de satisfaciendo, et quod praemissa eis liceat emendare, corrigere, et alia de novo dare totiens, quotiens eis visum fuerit expedite et opportunum.

N. 4.

FRIDERICUS Dei gratia Episcopus nec non
Johannes de Montfoerd eadem gratia praepositus
et Archidiaconus Trajectensis venerabili viro et
discreto domino Henrico Homberck Choriepiscopo
et

et Canonico Trajectensi salutem in domino debi- BYLAA-
tamque diligentiam in commissis. Causam seu cau- GEN
sas, quam seu quas procuratores seu promotores Lf. B.
Curiarum nostrarum actores movent, et jam du-
dum coram officialibus nostris, quibus vices nos-
tras in hac parte commisimus, donec eas ad nos
duxerimus revocandas moverunt contra Johannem
filium Johannis, alias Joannem Heynenssen, A-
melium Johannis, Lambertum filium Jacobi Rey-
neri, Henricum filium Johannis Deymans, Splin-
terum Bastardum de Nyenrode, Nicolaum bastar-
dum quondam Simonis de Zaenden, Nicolaum
Puinen filium Nicolai, Joannem Laurentii, Fu-
docum Gerardi, Jacobum Coppensoen, Magistrum
Theodericum Coppardi, Nicolaum Buze, Gerar-
dum Buze, Ysbrandum filium Petri, Wilhelmum
dictum Dochde, Florentium Korffs, Wilhelmum
Florentii Korffs, ac ipsorum in hac parte compli-
ces, et fautores laicos reos de et super homicidio
alias in bonae memoriae quondam Dominum Wil-
helmum Brunonis Presbyterum in opido de Am-
sterdam Dioecesis et Archidiaconatus nostrorum
praedictorum per eosdem reos ut dicitur perpetra-
to, vices igitur nostras hujusmodi ad nos revocan-
tes vobis de cujus industria et legalitate plenam
in domino fiduciam obtinemus in eo statu in quo
jam sunt et indecisae pendent ex certis causis ani-
mum nostrum ad hoc moventibus, ulterius cognos-
cendas, audiendas decidendas, et sine debito ter-
minandas cum omnibus et singulis suis incidenti-
bus, dependentibus, emergentibus, et connexis
omnimodisque vices nostras in praemissis tenore
praesentium commitimus, donec eas ad nos duxe-
rimus revocandas nostrarum testimonio literarum.
datum anno Domini MCCCCV. die Sabbathi
post festum Epiphaniae Domini.

N. 5.

In Dei nomine amen. Pronunciamus et decerni-
mus

T 3

BYLAA-
GEN
Lr. B.

mus interloquendo nos in hac causa fore judicem competentem, non obstantibus ex adverso propositis, et praefigimus hinc inde terminum partibus in hujusmodi causa ad procedendum et procedi videndum videlicet ipsis reis in personam sui procuratoris praedicti contra procuratores actoris praedictos diem sabbathi post festum beate Valentini proxime venturum ad contestandam litem super positionibus et articulis cum petitione summarum pro parte dictorum procuratorum actorum ipsis reis alias coram Venerabilibus viris Dominis officialibus curiae et Archidiaconi Trajectensis oblatis, qua interlocutoria lata praefatus Christianus procurator dictorum reorum quo supra nomine protestatus fuit et est de gravamine et appellando. Datum et actum anno Domini MCCCCV feria quarta post festum beatae Scholasticae virginis de mane hora causarum.

N. 6.

Fredericus dei gratia Episcopus nec non Johannes de Montfoerde eadem gratia Praepositus et Archidiaconus Trajectensis Venerabili viro et discreto Domino Henrico Honberch Choriepiscopo et Canonico Trajectensi salutem. Cum veritatis notitia subscriptorum dudum causam seu causas quam seu quas procuratores seu promotores causarum criminalium Curiarum nostrarum actores movebunt, et movent Johanni filio Johannis alias Jan Heynenssoen, Amilio Johannis, Lamberto filio Jacobi Reyneri, Henrico filio Joannis Deymans, Splintero de Nyenrode bastardo, Nicolao Simonis de Zaenden, Nicolao Putgens filio Nicolai, Johanni filio Laurentii, Judoco Gerardi, Jacobo Coppenssoen, Magistro Theodrico Coppardi, Nicolao Buze, Gerardo Buze, Tsbrando filio Petri, Wilhelmo dicto Dochde, Florentio Korff, et Joannes Florentii Korffs, ac ipsorum in hac parte complicibus reis conjunctim, et divisim de et super
ho-

homicidio nuper in personam bonae memoriae quon- BYLAA-
dam Domini Wilhelmi Brunonis, in opido de Am- GEN
sterdam, Dioecesis et Archidiaconatus nostrorum L. B.
per eosdem ut dicitur perpetrato vobis de cujus
industria et legalitate plenam in domino fiduciam
gessimus et gerimus in eo statu in quo pro tunc
coram venerabilibus officialibus nostris ac commis-
sariis in hac parte indecisae pendebant ex certis
causis animum nostrum tunc moventibus commisi-
mus ulterius cognoscendas, audiendas, decidendas,
et sine debita terminandas cum omnibus et singulis
incidentibus, dependentibus, emergentibus et con-
nexis omnimodas etiam vices nostras in praemissis
vobis nichilominus committendo donec ad nos du-
xerimus revocandos prout hoc in literis desuper
confectis actis hujusmodi causae insertis plenius
continetur. Cujus quidem commissionis vigore ad
nonnullos actus judiciales, citra tamen conclu-
sionem, dicimini processisse. Nunc autem ex certis
causis rationabilibus nos moventibus consulto deli-
berati causam seu causas praedictas ad nos in eo
statu quo sunt duximus advocandas et advocamus,
vicesque nostras ut praemittitur vobis commissas
tenore praesentium ad nos revocamus. et nihil-
ominus easdem causam seu causas in eo statu quo
jam sunt venerabilibus officialibus nostris prae-
dictis committimus ulterius cognoscendas, au-
diendas, et sine debito terminandas, quos vobis
ac omnibus et singulis quorum interest vel inte-
rerit insinuamus et notificamus ac ad vestram et
cujuslibet eorundem notitiam deducimus et dedu-
ci volumus per praesentes nostrarum testimonio
literarum. Datum anno Domini MCCCCV in
crastino beatae Margaretae virginis.

BYLAA-
GEN
Lr. B.

V E R T A A L I N G

der voorstaande zes Stukken.

N. I.

„ **F**REDRIK, door Gods genade, Bisschop
 „ van Utrecht, en Jan van Montfoort,
 „ door dezelfde genade, Prooft en Aartsdiaken,
 „ van Utrecht, aan onzen Provisor en Deken
 „ van Amsterland, den Priesteren in Amster-
 „ dam, in Haarlem, en allen onzen onderhoor-
 „ rigen Priesteren, Kapellaanen en Kerkelyken,
 „ welken ons tegenwoordig bevel ter handko-
 „ men zal; altoosduurend heil in den Heere!
 „ Gy zult weeten, dat ons, door 't gemeen
 „ gerugt, en door het aanbrengeu der voor-
 „ standeren en bezorgeren onzer Geregtshoven,
 „ ter ooren gekomen is, dat eenige kinderen
 „ der ongerechtigheid, te weeten, *Jan Jans-*
 „ *zoon*, anders *Jan Heinenzen*, *Melis Jans-*
 „ *zoon*, *Lambert Jakob Reinierszoon*, *Henrik*
 „ *Jan Deymanszoon*, *Splinter*, *Bastaard van*
 „ *Nyenrode*, *Klaas*, *Bastaard van wylen Simon*
 „ *van Zaanden*, *Klaas Preyer Klaaszoon*, *Jan*
 „ *Laurenszoon*, *Joost Gerritszoon*, *Jakob Kop-*
 „ *penszoon*, *Meeftcr Dirk Koppards*, *Klaas*
 „ *Buze*, *Ysbrand Pieterszoon*, *Willem* gezeid
 „ *Dochde*, *Floris Korf*, *Willem Floris Korfs-*
 „ *zoon* en *Jan Floris Korfszoon*, en eenige an-
 „ dere leeken van ons Stigt en Aartsdiaken-
 „ schap, hunne medepligtigen en begunftigers
 „ in deezen, in het loopende jaar des Heeren
 „ een duizend vier honderd en vier, 's daags
 „ na den Feestdag van de Scheiding der Aposte-
 „ telen (*), door eene heiligfchendende stout-
 „ heid, met agterftelling van de vreeze Gods,
 „ en

(*) Dat is, na den vyftienden July.

„ en door aanhitfinge van den Duivel, den Va- BYLAA-
 „ der van alle booze werken, den voorzieni- GEN
 „ gen Heer WILLEM BRUINSZON, Pries- L. B.
 „ ter, dien zy op 't Kerkhof der Kerspelkerke
 „ van Amsterdam, in perfoon, aantreffen, ge-
 „ weldiglyk aangevallen hebben, hunne wreede
 „ handen moedwilliglyk flaande aan gemelden
 „ Heere Willem, Priester, dien zy voor zodanig
 „ kenden, ten minften konden en moesten ken-
 „ nen, alzo hy openlyk als een Priester gekleed
 „ ging, en een geschooren kruin droeg; en hem,
 „ met uitgetoogen zwaarden, bloote messen,
 „ en verscheide andere wapenen, deerlyk om-
 „ brengende; na dat zy den gemelden Priester
 „ op het zelfde Kerkhof en daar buiten, nog
 „ verscheide andere snoode geweldenaaryen
 „ hadden aangedaan, gelyk het algemeen en o-
 „ penbaar gerugt daarvan geloopen hadt; tot
 „ hoon van God almagtig, tot schande der
 „ Kerkelyken, met groot gevaar voor hunne
 „ zielen, tot ergernis van veele Christgeloovi-
 „ gen, en met veragting van de Provinciaale
 „ en Synodaale regels en inzettingen, die, in
 „ zulk een geval, plaats hebben, en tegen hen,
 „ die zulke en diergelyke dingen bedryven,
 „ wyffelyk uitgegeven zyn: waardoor zy zig
 „ aan de straffen en uitspraaken, in de gemel-
 „ de regels en inzettingen voorgesteld en uitge-
 „ drukt, schuldig en onderhevig gemaakt heb-
 „ ben. Waarom wy ulieden in 't gemeen, en
 „ elk van u in 't byzonder, uit hoofde der hei-
 „ lige verbindtenis tot gehoorzaamheid, en op
 „ straffe van schorsinge en ban, stiptelyk bevee-
 „ len, dat gy u, op 't zien van deezen, be-
 „ geeft, daar gy u, ter deezer oorzaake, be-
 „ hoort te begeeven, en daar de tegenwoordig-
 „ heid van ulieden, of van één uwer, vereischt
 „ zal worden en daar, uit onzèn gewoonlyken
 „ last, de voorgemelde Jan, Melis, Lambert,
 „ Henrik, Splinter, Klaas, Klaas, Jan, Joost,

BYLAA-
GEN
L. B.

„ Jakob, Meeſter Dirk, Klaas, Gerrit, Ys-
 „ brand, Willem, Floris, Willem en Jan en
 „ anderen, wie zy zyn, die tot het voorge-
 „ melde eenigerhande ſchuld hebben, en welker
 „ naamen u bekend zullen zyn, en die bringer
 „ deezes u, met naame en byzonderlyk, noemen
 „ zal, en de overigen in 't gemeen vermaant, wel-
 „ ken, en ieder van welken wy, door den inhoud
 „ deezes, inſgelyks, vermaanen, dat zy, bin-
 „ nen negen dagen, op deeze uwe vermaaning
 „ onmiddelyk volgende, van welke dagen wy
 „ hun en elk hunner, drie, voor den eerſten,
 „ drie, voor den tweeden, en de overige drie
 „ dagen, voor den derden en laaſten termyn
 „ en Kerkelyke vermaaning, betekenen en aan-
 „ zeggen, Gode, der Kerke en ons, van zulk
 „ eene ſnoode ondaad en geweldige ſtouthed,
 „ eerlyke en ſchuldige boete doen, en behoor-
 „ lyke voldoening geeven: anderszins zullen
 „ wy, tegen hen, en tegen elk hunner over-
 „ gaan tot het Banvonnis der gemelde regelen,
 „ tot de verklaaring der inzettingen, en verder,
 „ zo als wy, naar de hoedanigheid van zulk
 „ eene misdaad, met regt, zullen kunnen, ten
 „ ware zy eene kragtige reden konden bybren-
 „ gen, waarom zy tot het voorgemelde niet
 „ zouden gehouden zyn; om welke reden voort
 „ te brengen, te hooren, en om ons het voor-
 „ ſtaande verder ſtukswyze te zien waar maa-
 „ ken, wy dezelfde bovengenoemde misdaadi-
 „ gen, en derzelver medepligtigen en begunſti-
 „ gers, en ieder van hun ook byzonderlyk, uiterlyk,
 „ voor ons te Utrecht, zo wy daar te-
 „ genwoordig zyn, of anders voor onze Offi-
 „ ciaalen, die wy dan, in dit geval, in onze ſte-
 „ de ſtellen, tot herzeggens toe, op den laaſt-
 „ ſten dag deezer vermaaning, zo zulks een
 „ regtdag is, anders op den eerſten regtdag
 „ daarna, onmiddelyk op den gemelden laaſt-
 „ ſten dag volgende, dagvaarden, tegen de voor-
 „ ge-

„ gemelde bezorgers onzer Gerechtshoven, en BYLAA-
 „ tegen den bezorger van deeze zaak in 't by-GEN
 „ zonder, die toonen, ontvangen, en doen zul-L. B.
 „ len, 't gene de orde van het Regt. zal voor-
 „ schryven, met de vereifchte en gewoonlyke
 „ aantuiging. De naamen der vermaanden en ge-
 „ daagden zult gy, uitvoerders van dit bevel,
 „ nevens den dag of dagen uwer vermaaningen
 „ en uitvoeringen, en wat gy verder in 't voor-
 „ gemelde zult gedaan hebben, aan ons, of aan
 „ onze voorgemelde Officiaalen, met uwe brie-
 „ ven, door den tegenwoordigen gesteken,
 „ duidelyk overschryven. Gegeven in 't jaar
 „ des Heeren M. CCCC. IV., 's Daags na S.
 „ Egidius-dag (†).

N. 2.

„ Voorts, blykt, de inhoud der uitvoeringe van
 „ 't reeds gemelde geding zodanig te zyn:
 „ Aan den eerwaardigen Vader in Christus,
 „ den Heere FREDRIK, door Gods genade,
 „ Biffchop, en den eerzaamen en voorzigtigen
 „ Heere, Jan van Montfoort, door dezelfde ge-
 „ nade, Prooft en Aartsdiaken van Utrecht. Ik
 „ *Willem van Backervoerde*, Klerk, openbaar
 „ Notaris, de vereifchte eerbiedenis en gehoor-
 „ zaamheid aan uwe bevelen. Weet, dat ik uw-
 „ lieder bevel, door welk deeze myn brief ge-
 „ steken is, in zynen volkomen vorm, zo als
 „ het legt, in de heilige algemeene Synode, te
 „ Utrecht, op den ondergeschreeven dag gehou-
 „ den, voor de menigte der Kerkelyken, in de
 „ gemelde Synode vergaderd, in het Kapittel-
 „ huis der Domkerke van Utrecht, getrouwelyk
 „ ter uitvoeringe gelegd heb, vermaanende en
 „ daagende, naamlyk, allen en een iegelyk,
 „ die in het tegenwoordig bevel vervat zyn, en
 „ ver-

(†) Dat is, na den eersten September.

BYLAA-
GEN
L. B.

„ verder alleszins en in alles handelende, volgens
 „ den vorm en inhoud van het zelfde uwlied
 „ bevel, 't welk ik, door deezen brief, met
 „ myn zegel bezegeld, getuige. Gedaan en uit-
 „ gevoerd in 't jaar des Heeren M C C C C I V.
 „ 's daags na S. Remigius-dag (†), 's morgens
 „ op het uur der Regtspleeginge.

N. 3.

„ De Procureurs der Crimineele en andere
 „ zaaken van het Gerechtshof en Aarts-Diaken-
 „ schap van Utrecht, of Instructeurs en bezor-
 „ gers, als eischers in het tegenwoordig pleit en
 „ onderzoek, geeven, vertoonen, en tragten te
 „ bewyzen de ondergeschreeven stellingen en
 „ punten, voor ulieden, eerzaame mannen,
 „ Heeren Officiaalen van het Gerechtshof en
 „ Aartsdiakenschap van Utrecht voorgemeld,
 „ ten einde dat, wanneer dezelve beweezen
 „ zullen zyn, of wanneer gy, door onderzoek
 „ of anderszins, bevinden zult, dat *Jan Jans-
 „ zoon*, anders *Heinenszoon*, *Melis Janszoon*,
 „ *Lambert Jakob Reinierszoon*, *Henrik Jan
 „ Deymanszoon*, *Splinter*, *Bastaard van Nyen-
 „ rode*, *Klaas Putger Klaaszoon*, *Jan Laurens-
 „ zoon*, *Joost Gerritszoon*, *Jakob Koppenszoon*,
 „ Meeſter *Dirk Koppards*, *Tsbrand Pieterszoon*,
 „ *Willem*, gezeid *Dochde*, *Floris Korfs*, *Willem
 „ Floris Korfszoon* en *Jan Floris Korfszoon*, Lee-
 „ ken van het gemelde Stigt en Aartsdiaken-
 „ schap, wettiglyk aan dezelve schuldig ge-
 „ bleeken zyn, en dat zy gezamentlyk, of af-
 „ zonderlyk, de misdaden en de heiligschennis,
 „ waarvan onder en in 't vervolg gesproken zal
 „ worden, begaan hebben; gy dezelve berispt,
 „ en kerkelyk straft, naar maate der schuld,
 „ en der hoedanigheit der misdaden, en ver-
 „ der

(†) Dat is, na den eerſten October.

„ der tot alle zulke einden, als naar Regten. En BYLAA-
 „ hierop verzoeken de gemelde Procureurs en GEN
 „ bezorgers van dit Officie dat onderzoek mo- Lr. B.
 „ ge geschieden, en dat zy, tot bevestiging der
 „ voorgedagte stellingen en punten, hier onder
 „ beschreeven, door de wederparty, onder
 „ eede mogen gebragt, en verder in het on-
 „ derzoek zelf, zodanig gehandeld en voortge-
 „ vaaren worden, als het Regt vorderen, en
 „ de Gerechtigheid raaden zal.

„ De gemelde Procureurs en bezorgers stel-
 „ len, vooreerst, en maaken zig sterk te bewy-
 „ zen, dat wylen Heer *Willem Bruinszoon*,
 „ goeder gedagtenisse, lang voor zynen dood,
 „ en ten tyde van zynen dood, waarvan onder
 „ gesproken zal worden, een Priester geweest
 „ is, en was, het kleed en den kruin van een
 „ Priester gewoon was te draagen, en openlyk
 „ gedraagen heeft; dat hy, in dien tyd, en voor
 „ dien tyd, in de Stad Amsterdam, in het voor-
 „ gemelde Stigt en Aartsdiakenschap gelegen,
 „ zig opgehouden, en gewoond heeft, en dat
 „ hy als zodanig gekend, benoemd en gehou-
 „ den geweest is, gekend, benoemd en gehou-
 „ den wordt, in 't gemeen en by allen, in de
 „ Stad en in het Stigt van Utrecht.

„ Voorts, dat de voorgemelde beschuldigten,
 „ onlangs, in 't loopende jaar des Heeren
 „ MCCCCIV., 's daags na den Feestdag van
 „ der Apostelen scheidung, door eene heilig-
 „ schendige stoutheid, met agterstellinge van
 „ de vreeze Gods, en door aanhittinge van den
 „ Duivel, den Vader der booze werken, wy-
 „ len den voornoemden Heer Willem, dien zy
 „ wisten, of weeten konden een Priester te zyn,
 „ op het Kerkhof der Kerspelkerke van de ge-
 „ melde Stad Amsterdam, daar hy in persoon
 „ stondt, hebben aangetroffen, en hem, ge-
 „ weldiglyk aanvallende, gedwongen hebben,
 „ van het gemelde Kerkhof af te gaan, of hem,
 „ zyns

BYLAA-
GEN
Lr. B.

„ zyns ondanks, en terwyl hy 'er zig tegen kan-
„ tede, daar van getrokken hebben; waarna zy,
„ stoutelyk, geweldige handen aan den zelfden
„ Heere Willem hebben gelegd, en hem, met
„ zwaarden, messen, stokken en ander geweer,
„ op het zelfde Kerkhof, of op de openbaare
„ straat, naast aan de gemelde Kerk, listiglyk
„ en jammerlyk, hebben omgebragt.

„ Voorts, dat de genoemde beschuldigten,
„ zwaarlyk en openlyk, besproken zyn, by
„ vroomen en deftigen luïden, waarvan 't ge-
„ rugt tot uwe ooren, en tot die van byna al-
„ le de inwooners van beide de kunnen van
„ de gemelde Stad Amsterdam, en van de in-
„ wooners der naaste en omgelegene plaatsen
„ gekomen is, dat zy, naamlyk, wylen Heer
„ Willem, 's daags na den Feestdag van der
„ Apostelen Scheidinge bovengemeld, ten vier
„ uren in den nacht, of daaromtrent, met ge-
„ weld, van 't gedagte Kerkhof gerukt, of,
„ door geweldig dringen, genoodzaakt hebben
„ van het zelve af te gaan, en hem, met ge-
„ weer, op het Kerkhof zelf, of, gelyk te voo-
„ ren gezeid is, op de openbaare straat, digt
„ aan de gemelde Kerk, deerlyk hebben om-
„ gebragt.

„ Voorts, in geval het, by onderzoek of an-
„ derszins, niet klaar en genoegzaam bewee-
„ zen, noch getoond mogt kunnen worden,
„ dat eenigen van de voornoemden geweldige
„ handen aan wylen den gemelden Heer Wil-
„ lem gelegd, en hem met eigen handen ge-
„ dood hadden; zo stellen nogtans de gemelde
„ Procureurs, en maaken zig sterk te bewyzen,
„ dat de voorgenoemde beschuldigten, allen
„ in 't gemeen en elk hunner in 't byzonder,
„ in eigener persoon, hem, of gedood, of tot
„ zynen moord, listiglyk en met een boos op-
„ zet, hulp en raad gegeven hebben.

„ Voorts, stellen de Procureurs en bezorgers

„ bo-

„ bovengemeld, en maaken zig sterk te bewy- BYLAA-
 „ zen, dat door den Heere, Aartsbiffchop van GEN
 „ Keulen, geëerder gedagteniffe, reeds voor Lr. B.
 „ veele jaaren, in eene Kerkelyke Vergadering,
 „ onder anderen, vastgefteld, en wettiglyk ge-
 „ ordonneerd, en naderhand door den Heere
 „ *Henrik, Aartsbiffchop van Keulen*, goeder ged-
 „ dagteniffe, en zyne onderhoorige Biffchop-
 „ pen, in eene Synode, goedgekeurd is, dat
 „ moorders of verminkers van Kerkelyken, en
 „ alle derzelver helpers of raaders daartoe, op
 „ alle Zondagen, zo feefttyden als anderen,
 „ onder 't luiden der klokken, en met brand-
 „ dende kaarfen, by naame, zo derzelver naa-
 „ men bekend waren, en anders in 't gemeen,
 „ in den ban gedaan zouden worden, en hun
 „ alle Kerkelyke gemeenfchap ontzeid, tot dat
 „ zy genoegzaame voldoening gegeven zouden
 „ hebben, en door den Apostolifchen stoel
 „ van den ban ontheeven zyn. Hierom zyn
 „ alle plaatfen, daar zy komen, in den ban,
 „ zo lang zy 'er zyn; en drie dagen daarna,
 „ zo zy 'er gedronken of gegeten; en zeven
 „ dagen, zo zy 'er vernagt hebben. Wyders,
 „ zo zy edelen zyn, of anderen, die eenig
 „ land, regtsgebied of ftreek bezitten, en bin-
 „ nen drie maanden geene voldoening geeven,
 „ zo is hun land of regtsgebied, daadelyk en ter-
 „ ftond, aan den Kerkelyken regtsban onder-
 „ worpen; gelyk, in de Kerkelyke inftelling
 „ *van de doodslaagers en verminkres der Kerke-*
 „ *lyken*, klaarder en volkomener vervat is,
 „ welke begint: *Voorts van de Doodslaagers:*
 „ tot den inhoud van welke inftelling, de
 „ voornoemde Procureurs zig gedraagen.
 „ Voorts, ftellen zy, en maaken zig sterk te
 „ bewyzen, dat, door *Guy, Biffchop van U-*
 „ *trecht*, goeder gedagteniffe, in eene Kerke-
 „ lyke Vergadering, voorzigtelyk vastgefteld,
 „ en gunftiglyk geordonneerd, en in vervolg
 „ van

BYLAA-
GEN
Lr. B.

„ van tyd, door Biffchop *Jan* van geëerder ge-
 „ dagteniffè, wettiglyk bekragtigd en goedge-
 „ keurd is, dat, indien een Priester of Kerke-
 „ lyke, in de Stad of in 't Stigt van Utrecht,
 „ gedood wordt, en hy, of zy, die aldaar het
 „ weereldlyk bewind in handen hebben, bin-
 „ nen eene maand, te rekenen van den dag af,
 „ dat de daad begaan is, Gode en der Kerke,
 „ wegens zulk eene euveldaad, zo veel in hun
 „ is, geene wettige vergoeding hebben doen
 „ geeven; van dien tyd af, dat gewest, am-
 „ bagt, ftad of vlek, waarin zulk eene mis-
 „ daad begaan is, al fchoon in dezelve ver-
 „ fcheide Kerken mogten zyn, onder 't Kerke-
 „ kelyk *interdict* vervallen, gelyk ernftelyker
 „ en uitvoeriglyk vervat is, in dezelfde instel-
 „ ling, welke begint: zo *by gedood worde, 't*
 „ *welk God verboede*: welke instelling de gezei-
 „ de Procureurs, van woord tot woord, in
 „ hunne ftelling en artikel invoegen, en voor
 „ ingevoegd gehouden willen hebben.

„ Voorts, ftellen zy, en maaken zig fterk te
 „ bewyzen, dat, zo wel de Provinciaale als
 „ Synodaale inftellingen, boven vermeld, blyk-
 „ baarlyk aangenomen en in gebruik geweest,
 „ en van den tyd van derzelve vastftelling af,
 „ in de Stad en in 't Stigt van Utrecht voorge-
 „ meld, naargekomen zyn; gelyk zy nog te-
 „ genwoordig, in 't gemeen, openlyk aange-
 „ nomen, naargekomen en gebruikt worden.

„ Voorts, ftellen zy ftukswyze, en maaken
 „ zig fterk te bewyzen, dat de Schout, of wee-
 „ reldlyke Regter, de Burgemeesters en de Sche-
 „ pens van de gemelde Stad Amsterdam, die
 „ 'er, zo gezeid wordt, waren, in den tyd van
 „ den gemelden doodflag, aan wylen den voor-
 „ zeiden Heere Willem begaan, binnen eene
 „ maand, na 't pleegen der genoemde misdaad
 „ te rekenen, Gode, der Kerke en Ulieden,
 „ Heeren Officiaalen voorgemeld, wegens zo
 „ groot

„ groot eene ondaad, zo veel in hen was, gee- BYLAA-
 „ ne gepaste voldoening verzorgd; maar allen, GEN
 „ en, gelyk zy stellen, elk afzonderlyk, ver- Lt. B:
 „ zuimd hebben, de voorgemelde beschuldig-
 „ den daar toe te houden.

„ Voorts, is het, in de Stad en in het Stigt
 „ van Utrecht en elders, bekend, by algeme-
 „ nen gerugte, dat al het voorgemelde, in 't
 „ algemeen en in 't byzonder, waarlyk gebeurd,
 „ en waar is.

„ Uit hoofde van het vooraf beweezene, of
 „ van het gene uit het zelve genoegzaam bewee-
 „ zen is, eifchen de gemelde Procureurs of be-
 „ zorgers, dat de voorgemelde beschuldigten,
 „ door Ulieden, Heeren Officiaalen, en door
 „ uwlieder vonnis, uitgesproken, beslooten en
 „ verklaard worden, zo wel uit kragte der in-
 „ stellingen en kerkregelen, tegen zulken, die
 „ geweldige handen aan Kerkelyken slaan, als
 „ uit kragte der Provinciaale en der Synodaa-
 „ le inzetting, tegen de doodslaagers der Ker-
 „ kelyken uitgegeven, en boven vermeld, ver-
 „ vallen te zyn onder 't veroordeelend vonnis
 „ van den ban, en van andere straffen, in de
 „ instelling zelve beschreeven; en dat dezelve
 „ beschuldigten, openlyk en door Ulieden,
 „ worden uitgeroepen, als in den ban gedaan;
 „ ook dat zy anderwyze kerkelyk mogen ge-
 „ straft worden, en zyn, en door u gestraft mo-
 „ gen worden. Het voorstaande vorderen de
 „ gezeide Procureurs of bezorgers, geheellyk
 „ en gedeeltelyk, met de gedaane kosten; zy
 „ doen aantuiging wegens de voldoening der
 „ zelve, en dat zy het voorstaande ook mo-
 „ gen verbeteren, en andere punten op nieuws
 „ voorstellen, zo dikwils als het hun raadzaam
 „ en dienstig dunken zal.

„ FREDRIK, door Gods genade, Biffchop,
 „ en Jan van Montfoort, door dezelfde gena-
 „ de, Prooft en Aartsdiaken van Utrecht, aan
 „ den eerzaamen en voorzienigen Heere, *Hen-*
 „ *rik Honbercb*, Wybiffchop en Kanonnik van
 „ Utrecht, heil in den Heere en de verfcful-
 „ digde naarftigheid, in 't uitvoeren van den
 „ opgelegden laft! De zaak of zaaken, welke
 „ of welken de Procureurs of bezorgers onzer
 „ Geregthhoven, als eifchers, voortzetten, en,
 „ federt lang voor onze Officiaalen, welken
 „ wy onze plaats, in dit geval, hebben toe-
 „ vertrouwd, tot dat wyze wederom voor ons
 „ hebben willen betrekken, voortgezet hebben,
 „ tegen *Jan Fanszoon*, anders *Jan Heynensfen*,
 „ *Melis Fanszoon*, *Lambert Jakob Reiniers-*
 „ *zoon*, *Henrik Jan Deymanszoon*, *Splinter*,
 „ *Bastaard van Nyenrode*, *Klaas*, *Bastaard*
 „ *van wylen Simon van Zaanden*, *Klaas Pui-*
 „ *nen Klaaszoon*, *Jan Laurenszoon*, *Jooft Ger-*
 „ *ritszoon*, *Jakob Koppenszoon*, *Meefter Dirk*
 „ *Koppards*, *Klaas Buze*, *Gerrit Buze*, *Ysbrand*
 „ *Pieterszoon*, *Willem*, gezeid *Dochde*, *Floris*
 „ *Korfs*, *Willem Floris Korfszoon*, en hunne
 „ medepligtigen en begunftigers uit de Leeken,
 „ in dit geval, befchuldigd over den manflag
 „ aan wylen Heere *Willem Bruinszoon*, Pries-
 „ ter in de Stad Amsterdam, in ons voorge-
 „ noemde Stigt en Aartsdiakenschap, door de
 „ gemelde befchuldigten, zo gezeid wordt,
 „ begaan; wy dan, de gemelde zaaken voor
 „ ons betrekken, ftellen, by deezen, U, van
 „ wiens naarftigheid en getrouwheid wy een
 „ volkomen vertrouwen in den Heere hebben,
 „ uit zekere oorzaaken, onzen geeft daar toe
 „ beweegende, aan, om dezelve, in den
 „ ftaat waarin zy thans zyn, en onbefift han-
 „ gen,

„ gen, verder te kennen, te hooren, te be- BYLAA-
 „ fliffen, en wettiglyk af te doen, met alles GEN
 „ wat 'er tuffchen komt, van afhangt, uit op- Lr. B.
 „ ryft, en gemeenfchap mede heeft, in 't al-
 „ gemeen en byzonder, hoe ook genaamd, om
 „ onze plaats in al het voorzeide te bekleeden,
 „ tot dat wy dezelve, met onze brieven, we-
 „ derom aan ons trekken. Gegeven in 't jaar
 „ des Heeren MCCCCV. op Saturdag na
 „ het Feest van Drie Koningen (*).

N. 5.

„ In den naam des Heeren, Amen. Wy
 „ doen uitspraak en bepaalen by voorraad, dat
 „ wy in deeze zaak bevoegde Regter zyn,
 „ niettegenftaande het bygebragte van de ande-
 „ re partye; en ftellen partyen ter wederzyde
 „ dag in deeze zaak, om regt te doen, en regt
 „ te zien doen, naamlyk, den beschuldigten
 „ zelve, in den perfoon van hunnen voor-
 „ noemden Procureur, tegen de voornoemde
 „ Procureurs van den eifcher, op Saturdag na
 „ den Feestdag van S. Valentyn [dat is, op
 „ den een en twintigften February] eerftkomen-
 „ de, om zig te verdedigen, op de ftellingen
 „ en punten, met den eifch der penningen, o-
 „ vergeleverd, van de zyde der gemelde Pro-
 „ cureurs, als eifchers, aan de beschuldigten
 „ zelve, voor de eerwaardige Heeren Officiaa-
 „ len van het Gerechtshof en Aartsdiakenfchap
 „ van Utrecht. Welke uitspraak by voorraad
 „ gefchied zynde, zo heeft de voorzeide *Chris-
 „ tiaan*, Procureur van de gemelde beschuldig-
 „ den, in den naam als vooren, geprotesteerd,
 „ zig bezwaard verklaard, en geappelleerd. Ge-
 „ geven en gedaan, in 't jaar des Heeren
 „ MCCCCV. 's Woensdags na den Feestdag
 „ der

(*) Dat is, na den zesden January.

BYLAA-
GEN
L. B.

„ der H. maagd Scholastica, 's morgens op 't
„ uur der Regtspleeginge.

N. 6.

„ FREDRIK, door Gods genade, Biffchop,
„ en Jan van Montfoort, door dezelfde genade,
„ Prooft en Aartsdiaken van Utrecht, aan den
„ eerzaamen en voorzienigen Heere *Henrik*
„ *Honbercb*, Wybiffchop en Kanonnik van U-
„ trecht, heil! Naardien wy, met kenniffè der
„ waarheid van de ondergefchreevenen voor
„ lang, de zaak of zaken, welke of welken
„ de Procureurs of bezorgers der ftrafbaare
„ zaaken van onze Geregthoven, als eifchers,
„ voortgezet hebben, en nog voortzetten, tegen
„ *Jan Fanszoon*, anders *Jan Heynensfoon*, *Me-*
„ *lis Fanszoon*, *Lambert Jakob Reinierszoon*,
„ *Henrik Jan Deymanszoon*, *Splinter van Ny-*
„ *enrode*, *Baftaard*, *Klaas Symonszoon van*
„ *Zaanden*, *Klaas Putgens Klaaszoon*, *Jan*
„ *Laurenszoon*, *Joost Gerritszoon*, *Jakob Kop-*
„ *penszoon*, *Meefter Dirk Koppards*, *Klaas*
„ *Buze*, *Gerrit Buze*, *Tsbrand Pieterszoon*,
„ *Willem*, gezeid *Docbde*, *Floris Korfs* en *Jan*
„ *Floris Korfszoon* en tegen hunne medepligti-
„ gen in dit geval, allen en elk in 't byzonder,
„ befchuldigd, aangaande en over den manflag,
„ die, onlangs, aan den perfoon van wylen
„ Heer *Willem Bruinszoon*, goeder gedagtenis-
„ fe, in de Stad Amsterdam, in ons Stigt en
„ Aartsdiakenfchap, door hen gezeid wordt be-
„ gaan te zyn; aan U, van wiens naarftigheid
„ en getrouwheid wy een volkomen vertrou-
„ wen in den Heere hadden, en nog hebben,
„ in den ftaat, waarin zy toen, voor de eer-
„ waardige Heeren onze Officiaalen en Gemag-
„ tigten in dit geval, onafgedaan hingen, om
„ zekere redenen onzen geeft toen beweegen-
„ de, hebben opgedraagen, om dezelve ver-
„ der

„ der te kennen, te hooren, te besliffen, en BYLAA-
 „ wettiglyk af te doen, met alles wat 'er tus- GEN
 „ fchen kwam, van afhing, uit oprees, en ge- Lr. B.
 „ meenschap mede hadt; zo hebben wy u nog-
 „ tans alleenlyk in onze plaats gesteld, tot dat
 „ wy deeze zaaken wederom voor ons betrek-
 „ ken zouden; gelyk volkomener blykt by de
 „ brieven, op het voorgemelde gemaakt en
 „ gevoegd by de stukken, deeze zaak betref-
 „ fende. Ondertuffchen verftaan wy, dat uit
 „ kragte van deezen last, eenige daaden van reg-
 „ ten gepleegd zyn, zonder dat dezelve nog
 „ ten besluite zyn gebragt. Doch nu vinden
 „ wy, om zekere billyke oorzaaken, ons be-
 „ weegende, na ryp beraad, goed, de voorge-
 „ melde zaak of zaaken, in den ftaat waarin
 „ zy zyn, aan ons te betrekken gelyk wy doen,
 „ by deezen, onzen last, u, als voorzeid is,
 „ opgedraagen, by deezen, wederom intrek-
 „ kende. En niettemin draagen wy dezelve
 „ zaak of zaaken, in den zelfden ftaat, waarin
 „ zy nu zyn, op, aan onze eerzaame Officiaa-
 „ len voorgemeld, om 'er verder kennis van
 „ te neemen, dezelve te hooren, en wettig-
 „ lyk af te doen: 't welk wy u, en allen en
 „ een iegelyk, die het aangaat, of aangaan zal,
 „ aankondigen en bekend maaken, en door on-
 „ ze tegenwoordige brieven tot kenniffe van u
 „ en van een iegelyk hunner brengen, en wil-
 „ len doen brengen. Gedaan in 't jaar des
 „ Heeren M C C C V. 's daags na den Feest-
 „ dag der H. Maagd Margareet (*).

(*) Dat is, na den twintigften July.

L. C.

Akte van Schout, Schepenen en Raaden van Amsterdam, waarby Tideman Simonszoon, zynen arm in Stads dienst verlooren hebbende, van Heirvaart, Schot en Wagt vry verklaard wordt. Gegeven den agt en twintigsten January des jaars 1421.

Wy Scoute, Scepene, en Rade der Stede van Aemstelredamme doen eñ te wete-
ne allen luden, want die Stad vā Utrecht, mit
horen hulperen, onse ghenedigen heē, van Hol-
land, eñ der Stede van Aemstelredame ontfeit
hebben, eñ op deese tyt onse vyande syn, ghe-
liken zy op Sinte Jeronimus dach, lest ghele-
den, mit hoire machten, by den Reguliers Cloes-
ter, voir der Stede voirs: ghecome waren, om
der voirs: stede te ouervallen, eñ te winnen,
tot des Biscops en tot hoir selfs behoef van U-
trecht, geliken Tideman Symons soen, en an-
ders goede Poirtēn van der stede voirn: na hoi-
re machten gerne ghekeert hadden, als sy dee-
den. des der stede Buff-Meyst' der stede
Buffe, die onder der uterste moelen lach scie-
ten soude na die van Utrecht dair sy mit hoire
wimpele biden reguliers sluyse stondē dair Ti-
deman voirn: bi der Buffe stond, dair die buff-
meyst', een warf en ander warf t ouer op ley-
de, mar die buffe niet laten en woude, wair bi
dat een ander Persone en Tideman voirs: een
ander buffe voir die voirs: buffe die niet laten
en woude dragen soude, om die te stellen eñ
te scieten, als dat ghebuerde, alsoo dat der
stede Busmeyst' voirs: mit der haeste quā en
hadde een ander kamer ghevullet, mit vers-
schen Crude, en leyde t' vuur opter voirs: buf-
se alsoo dat die buffe liet, en Tideman voirn:
bi onghewalle gheraect wē vanden steen aen si-
nen

nen rechteren arme, die hi dair om nootzaken van finen liuen heeft doen affnyden, daer hi zyn leuen lanc bi verleemt bliuen moet. Soo iest dat wy dat aen ghesien hebben, en hebben hem vander voirn: steede wegen ghegeuen, en gheue mit deesen brieue den seluen Tideman Simons soen, dat hi sal sitten heirvairt vry, scot vry, en waeck vry fyn leuen lanck, en niet langer duerende behoudelic dat hi gheuen sal kerc ghelt, en anders onghelde, gheliken anden onsen der stede poirtén. in oirconde desen brieue beseghelt mitten voirn: stede segele, hier aen ghehangen ghegheue opte achte en twintichsten dach in Januario, int iare ons hen Dufent vierhondert en een en twyntich.

BYLAA-
GEN
Lr. D.

Hier onder aan hing, aan een uyt-
hangende Franchyne staarte, het
Seegel der Stad Amsterdamme, in
groenen wasse.

Lr. D.

*Brief van IZABELLE, Hertoginne van Bour-
gondie, waarby die van Amsterdam, in per-
soon en goederen, bekommerd worden, ter oor-
zaake van het opbrengen en verbeurdverklaar-
ren van eenige Pruijsische en Lyflandsche Koop-
vaardyschepen. Gegeven te S. Quintin in
Vermandois, den negenden Maart des jaars
1441.*

Yfabel dochter des Coninx van Portugal by-
der gracie Goides hartoginne van bourgou
van Lothr. van brabant en van Lymborch
Grave van Vlaendren van Artois etc 't gou-
vernment hebben van mynen lieuen Hr, en
in syn absentie van allen finen Landen ende
Heerlichyden van hairwarde ouer, den dros-
fart van brabant den admirael van der Zee den

BYLAA-
GEN
L. D.

zouuerain bailiu van Vlaendren, ende voirt allen andren droffaten Rentmeysters baillus, scouten Tolnere ende andren Offiarien ende dieneren myns voirsz Hr synre voirsz. Landen en elken bezonder saluyt.

Also die stede van Aemstelredame in den Jare van achtendertigen lefleden in den maent van Aprille, by goetduncken en ouerdrachte van der Vroetscap ende Rycheit van der selver stede, wtgemaict hebben ene grote vlote van Scepe mit luden van Coopmanscapen ende dair toe mit luden van wapenen om die selve schepen en die coopmanscip die sy dair in laden souden te bescudden en te bescermen tegens haire vyanden die van den zes Wendfchen steden van der doytfcher hanze, en oick die selue wter zee te wencken indien dat sy malcander ouercommen mochten, In welker vlote sy geset en geordineert hadden Capiteinen en hoifmans, die sy van der stede wege geset en geboden hadden die reyse te doen soe sin also mitter seluer vlote wtgefeilt westwairt vpter Zee en als sy vpter trade gecommen syn, hebben aldair geuonden een vlote van scepen geladen mit Zoute en andre goeden, onder dewelke mede waren drie en twintich scepen geladen mit gelycker coopmanscip, toebehorende coopluden van Pruysen en van Lyflant, dair oic andre luden van veel nacen goeden in hadden altesamene toebehorend den Vrienden en gene vyanden onser Landen van Hollant van Zeelant en van Vrieslant, Ende als sy dair inne gecomen syn en dier machtich wesen hebben sy die genomen en die Scippers en Coopluden eerst doen gelouen ende zekeren hun na te zeylen en te volgen, dair sy voir zeylen souden, latende hoir reyse en meyninge die sy hadden westwairts om coopmanscip te varen, mer quamen wederom mitten voirsz drie en twintich schepen in de Wyelinge in den lande van Zeelant, dair

dair sy wt horen eygen wille en bouen zeker beuel en sulc mandement als van wegen myns voirsz heren by ons lieuen ende geminden Heer van Santes doe gouverneur der landen voirsz present was, ende Heer van der Veere, by denwelken myn voirsz heer verboodt, dat sy die voirsz scep en noch goeden bueyten noch pairten en soud en, mar leggen in gewairder hant, die selue scep en goeden gebueyt en gepairt hebben, wair om onse geminde die heer van Santes voirsz, die by minen Heer geweest hadde, weder binnen der stede van Middelburch comen wefende, by hem ontboot den Heer van der Veere voirsz, ende sommige andre van Amstelredam, om van hun te weten by wat redenen die voirsz scep en genomen en in die Wieleynge gebracht hadden, die dair vp gaven sulken antwoirde als hun geliefde, en so dat hy wael verstaen mochte an hoire antwoirden en oick an dat gemeen gerufte, dat sy die scep en goeden houden boeyten ende pairten wouden het wair mit recht of sonder recht, doen vraechde hy vorder den Heer van der Veere als Rentmeester van Zeeland, hoe hy inder saken na inhoud van den voirsz mandement gedaen hadde, diewelke dair vp verantwoirde, dat hy inder sake gedaen hadde hoe hy best mochte, en so dat sy hun geloofte ende verskert hadden, dair off te verantwoirde in recht en redenen dairt behoirt, seggende dat, hadde hy vorder inder saken willen procederen, die nemers waren in willen die voirsz scep en doir te boren en in die gront te laten. Om welke saken en nemynge wille die landen van Hollant van Zelant en van Vrieslant sint dien tyt in ongunsten gestaen hebben mit dien van Pruiffen ende van Liefant, so dat sy onder malcanderen nyet en hebben mogen vaeren noch keren tot nu, dat myn voirsz heer van sinen Rade mitten gedeputeerden der steden ende landen voirsz gesent

BYLAA-
GEN
Lr. D.

fent heeft ter dachv^t: tot Coppenhaven in Denemarcken, om mit dien van Pruyssen en van Lieflant en oic andere Landen die by myns heren onderfuk befadicht hebben geweest te dadyngen up welker dachvaert overdragen ende besloten is minlike overdrachte ende dadingen daer onder and^t: punten dien van Pruyssen van Lyflant en andren gelooft zyn te betalen zeker somen van pennynge^e voir den schade van den drie en twintich scepen, mitten goeden voirsz, van welker overdrachte en compositie, myn voirsz. Heere en die Ridderfchap en steden, die gene diese gemaict hebben, grotelic bedangt hebben, van den arbeyt ende duechden, die fy dair in gedaen hebben, voir die gemeyn oirbair en waelvairt, en dat fy die landen also in rusten en vreden gebracht hebben, byden welken coopmanscip horen loip hebben mach; Ende om hier toe te commen so syn die stede van Amstelredamme en die hopmans van der voirsz vlote omboden geweest, om rekeningen te doen van den voirsz scepen ende goeden die fy dair wt genomen hebben, voir den rade Ridderfchap en steden van Hollant, also fy sculdich waeren te doen ende gelooft hadden voeren en na up zeker dachvairt die in tyden voirleden up de voirsz nemynge byden heer van Santes voirsz; als Gouverneur gehouden was, dair vergadert waeren, die meestendeel van al den Raden Eedelen Ridderfchap en goeden steden der Lande van Hollant Zelant en Vrieslant voirn, zy geloofden wederkeringe te doen van den voirsz scepen en goeden up dat in tyden toecommende, bevonden worde, dat fy die mit rechte nyet sculdich en waeren te hebben noch te behouden die welke dair gecomen syn en een rekeninge overgegeven hebben, zeir misselyc ludende, en diemen nyet en heeft willen laten lyden, noch sculdich en was te laten doergaen, om veel pointen die hun wael en besceidelic

onderwyft fyn , want fy die gelden rekenen ^{BYLAA-}
 eensdeels hun felue betaelt , eensdeels haren ^{GEN}
 luyden van wapen: ende eensdeels in der stede ^{Lr. D.}
 oirbair van Amstelredame , sonder bevel off
 concete van minen here. Ende want de stede
 van Amstelredame aldus by gemene overdrach-
 te hem selven besculde gemaict hebben in der
 voirsz nemynge , so is hun by den Rade Rid-
 derfcip en steden voirsz voir ogen geleyt , dat
 fy een redelycke somme veel min dragende dan
 die helfte , die fy selve rekene ontfaen hebben-
 de , hoewael nochtans zy nochtans hoir ont-
 fanc veel te cleyn make hadden willen lenen
 en verleggen om dair mede inden eersten te
 vervallen , die gelden diemen upter voirsz dach-
 vairt tot Coppenhaven gelooft heeft te betalen,
 dair die dagen van betalinge alrede off versche-
 nen en gevallen fyn en dairom men sal moeten
 leysten mit veel Personen en Paerden , tot U-
 trecht en tot Hairlem tot myns Heren en sinne
 Landen groter ongenuechten , scaempen en
 schanden , mar fy en hebben niet willen dair
 voir geven noch betalen , nyet jegenstaende die
 geloffte die fy gedaen hadden als voirsz staet.
 Ende dat meer is , boven dat fy mitten andren
 Lande , van al dat den oirloge ende nemynge
 anroeren mach , gebleven fyn an minen heren
 Ende bliven aldus mine voirsz her ende allen
 finen rade Ridderfcip ende steden voirsz rebel
 en ouerhoorch en en willen van all dat fy te-
 gen goe recht ende redenen genomen hebben
 nyet wederkeren noch berechten , dat in geen-
 rewys langer en staet te gehenge mynen voirsz
 heren hy en wilre terstont inne voirsien als dat
 behoren zal , ofte andersins de voirsz overdrach-
 te en traictaet tot Coppenhaven gemaect wa-
 ren geschepen dair by verbroken te fyn , 't wel-
 ke wair in groter verasteringe van de coopman-
 scap en die gemein waelvaert , daer in dat myn
 voirsz heer en wy immer inne voirsien willen ,
 tot-

BYLAA-
GEN
L. D.

totter waelvaert van hun eñ fyn voirsz. landen waerom wy dese saecken aensende, ende oick in vordernissen vander matroijen, hebben wy groten eñ ryphen raede dair up gehadt, mitten raden myns voirsz heren by ons wesende, Ende naby deliberacien eñ goedancken oick dair up gehadt eñ ons beteykent by den raden eñ staten der voirsz landen van Hollant Zelant eñ Vrieslant gewillekoert eñ geoirdineert, willen eñ oirdineren by desen onsen brieven, dat van nu voirtan alle die Poortren ende Inwoenren van Amstelredam voirsz, ende desgelcx haer leenen erven renten vervallen coopmanscappen eñ andre goeden hoedanich die wesen mogen hun toebehorende, waer die zyn leggen of bevonde mogen worden, in alle myns voirsz heren landen van hairwaerden over, gearresteert en upgehouden worden, beyde te water ende te lande hoir lyven gehouden in goeden eñ vasten vangnissen, eñ hoir goeden also gearresteert, vercocht eñ gepenyngt up dat des noot sy, by ordinancie eñ goetduncken vanden rade van hollant voirsz ten tyt toe dat sy onderd nich wesen eñ hun voegen sullen ter ordinancie vanden rade eñ staten der Landen voirsz, willen ontbieden eñ bevelen erenstelic van wegen ons voirsz heren en elken van u besonder, in hun selven en also hun toebehoirt, dat ghy de voirsz Poirtren en Inwoneren van Amstelredam, ende also wael hair voirsz leenen erven renten vervallen coopmanscappen eñ ander goede wair ghy die vinden off gecrigen sult connen in uwen bedwinc te water of te lande in myns voirsz heren landen van hairwairden antast eñ vanget eñ set in myns voirsz heren handen, Ende die voirsz Lenen Erven renten vervallen coopmanscappen eñ andre goeden vercoipt ende pennynge ten oirbairlycsten dat ghy moicht om die pennynge dair off commende beleit eñ gegeven te wesen in de voirsz composicie eñ resti-

tu-

tucie Ende de Liven en Personen van den voirsz ^{BYLAK-}
 van Amstelredam sult ghy myns heren gevan- ^{GEN}
 gen n houden, sonder die te delivereren of te ^{L. D.}
 slaken in enigerwys ten tyt toe dat sy hun in
 onderdanicheyt en genoegengeset fullen hebben
 als voirsz staet. Van welken Exploiten en exe-
 cucie te doen ghy en elc van u vernucht en be-
 taelt sult wesen, wael ende redenlyke, te we-
 ten, van de pennynges die daer of commen fullen
 ter ordinancie van den rade voirsz. En voirt so
 fullen wy die ghene die de voirsz Lenen Erven
 renten of vervallen copen fullen sulke wair-
 nynges en brieven van hueren cope geven als
 behoren sal, by goetduncken van den rade voirsz.
 Voirt so doet beveel ende verbodt van wegen
 myns voirsz. heren, dat nyemant wie, of van
 wat staet hy sy ondersate van minen voirsz he-
 ren van sinen Landen van hairwairden alse bra-
 bant vlaendren heneg. hollant zelant en vries-
 lant, en trecke tot Amstelredam noch dair-
 wairt voere noch van daer en hale enige Lyf-
 tocht goeden noch coopmanscippen te water noch
 te lande noch mit hun en verkere coopmansge-
 wyse noch andersins in wat maniere het sy, ter
 tyt toe dat sy hun gesubmitt: fullen hebben als
 voirsz staet, up dair off gecorrigeert te syn by
 minen heren voirsz of by zynen rade van hol-
 lant, ende te verliesen ende te verbueren sulke
 goeden of coopmanscippen als sy dair voren of
 van danen brengen fullen, Ende van dese Exe-
 cucie te doen en syt in genen gebreken up al
 ghy en elc van u meynt te misdoen en te bruec-
 ken tegen minen voirsz heren die hun des an u
 houden ende verhalen soude alst behoorde. En-
 de up dat nyemant reden of onsculde hebben
 en mach, wt causen van versuymenissen dese
 onse voirsz ordinancie ende bevel te houden,
 ende oick up dat een yegelic voerhoedt ende
 bescermt moge wesen voirsz scade, wy willen en
 bevelen u als boven, dat ghy en elc van u dit
 onse

BYLAA-
GEN
Lr. E.

onſe mandement doet kondigen en wtroepen in uwen bedrieve ter ſteden en plaetzen dair men fulke en gelycke ſaicken plecht te kundigen ende wt te roepen, ende oick om dat men van deſen brieve tot veel en diverſchen platzen te doen mach hebben ſo ontbieden wy u en bevelen voirder dat ghy an 't vydmus van deſen fulke gelove draecht en gheeft, als totten Originale brieven. Gegeven ſinte Quyntins in Vermandois IX dach in maerte In 't Jaer ons heren CIO CCCC een en veertich.

Lr. E.

Extract uit het Buerſpraek-boek der Stad Utrecht van 1452, des Manendages nae Magdalene, zynde den vier en twintigſten July, waar by die van Amsterdam, door den brand veel geleden hebbende, vry verblyf en bandel te Utrecht wordt toegeſtaan.

Want die ſtede van Amsterdam, Got betert, grote ſcade van brande gehat ende gelede heeft, ſoo will die Raet van onſer Stad, aenziende armoije ende onverwinlicke ſcaije der poirteren ende ſtede voirſcreve, gunnen ende believeen allen den poirteren ende inwoenres der ſtede voirſcreve, binnen onzer ſtat ende ſtat vryheit te comen, te marren ende te verkeren, ende hoir goede binnen onſer ſtat te brengen, te gebruiken, ende weder van her te halen, des hem tot hoire tymmeringe ende anders behoeft is.

Lr. F.

Lr. F.

BYLAA-
GEN
Lr. F.

Brief, waarby Hertog KAREL van BOURGONDIE het inkomen van zyn Schoutambagt van Amsterdam en eenige andere Domeinen verpagt aan de Stad, die veertienduizend vier honderd Filips Klinkaarts aan Renten voor hem verkogt hadt. Gegeven voor Beauvais, den zestienden July 1472.

KAREL by der gracien Goids Hertoge van Bourgoengnen van Lothr. van Brabant van Lymburch ende van Lutfemburch Grave van Vlaendren van Artois van bourgoengnen palatyn van Henegouwen van Hollant van Zeelant ende van Namen Marcgrave des heiligen ryx here van Vrieslant van Salins ende van Mechelen. Doen condt allen luyden alsoe onse wel geminde ende getruwe Stede van Aemstelredamme tot onsen zeer ernstiger begeerten ende versoecke nu tegenwoerdlicken op ter selver onser Stede ende tot haeren groten laste vercoft ende versekert heeft alrehande personen zekere groite jairlicxe renten in sulker voegen als onser voirsz: Stede van aemstelredamme dat alrebest gelegen ende doenlic is geweest omme tot hoeren minste quetsse zonder enich verreck gerede penningen dair off gecregen te hebben ende heeft die selve onse Stede by hoeren openen brieven in der jairlixer betalinge van van den selven renten alsoe by hair vercoft verbonden hair selven ende voirt die lyve ende goeden van allen hoeren poirteren ende inwoonerts ende van welker vercopynge der renten voirsz: ende den pennynge dair aff gecomen onse voirsz: Stede van Aemstelredamme ons nu terstont goetwillichlicken ende sonder eenich wederseggen geleverd ende overgegeven heeft in gereden pennynge die somme van veerthien duy-

BYLAA-
GEN
L. F.

duyſent ende vier hondert goede Philippus bourgoenſche Schilden geheiten clinckairts tot vyftien witte ſtuvers die voir deſen tyt loip gehadt hebben elken clinckairt gerekent ende die welke ſomme van den pennynge voirſz: wy geheelicken hebben doen opbueren ende ontfaen by onſen getruwen raidt ende rentmeester generael van allen onſen financien Pieter lanchals ende die onſer voirſz: Stede behoirlic acquyt dair af gegeven heeft om die ſelve pennynge terſtont voit behiert ende vuytgegeven te weſen in onſen treſſicken nootſaken ende noodoirbaer van deſer onſer tegenwoirdiger wapenynge die wy van rechten noodswegen zeer groot ende coſtelic hebben moeten opſtellen ende dair wy ſelve in onſen perſoon mede ſyn in den velde om by der hulpe Goids almeechtich te wederſtaen ende tot bekenniſſe te brengen na onſen ganſſen vermogen die gene die onſe ende onſer landen ende onderſaten vianden ende quaet willende ſyne ende overmits welker groter gunſte lieſte ende onderdanige getruwichheit die ons onſe voirſz: Stede van Aemſtelredamme hier inne goëdtwillichliken gedaen ende bewyft heeft mit der daet wy wederomme geſtoeft ende toegeseyt hebben geloven ende toegeseggen mit deſen onſen brieve in goeder trouwen ende in Princheſicken woirden voir ons ende onſen oyren ende nacommelingen Graven ende Gravynnen van Hollant der ſelver onſer ſtede ende hoeren poirteren ende inwoonres wel ende duechdelic weder te verwiffen te verſekeren ende te veſtigen in ende an onſen properen vryen goeden ende demeynen tot der ſomme toe van negenhondert philippus bourgoenſche Schilden geheiten clinckairts elc ſtuc ten pryſe voirſz: goede vrye erflicke ende ewige renten die onſe voirſz: Stede van Aemſtelredamme jairlicx opbueren ende ontfaen fall van den ſelven onſen goeden ende demeynen omme

hair

hair felven ende hoeren poirteren ende inwoon-^{BYLAA-}
 res in foe verre als die selve renten strecken^{GEN}
 fullen jairlicx dair mede te mogen ontlasten^{L. F.}
 vryen ende quyten tot ewigen dagen van den
 jairlixen renten die zy duer onse begeerte tot
 hoeren lasten vercoft heeft gelyc voirsz: staet
 behoudelic ende mit sulken voirwairden dat wy
 off onse oiren ende nacommelyngen graven en-
 de gravynnen van Hollant onse voirsz: goeden
 ende demeynen ende die renten van den negen-
 hondert philippus Schilden jairlix dair aff com-
 mende fullen mogen an ons lossenen ascopen
 ende bevrien mits dair voir eens betalende en-
 de vuytreyckende onser voirsz: Stede van Aem-
 stelredamme die somme van viertien duyfent
 ende vier hondert phillips bourgoensche Schil-
 den 't stuc ten prife gelyc voirsz. staet off an-
 der payment dat dair voir goedt ende gancbair
 wesen sal in den tyt der betalinge ende dat wy
 oic als dan der selver onser Stede betalen sul-
 len alle verschenen onbetaelde renten na den
 beloope des tyts ende is te weten dat die voirsz:
 negen hondert Philippus Scilden sjaers alsoe
 geextimeert ter lossyngel elken pennynck sjaers
 mit zestyn der selver pennynge eens belopen
 juyft die principale somme van den viertien
 duyfent ende vier hondert Schilden voirsz: en-
 de want wy ymmer in deser sake useren ende
 voirtvaeren willen mit onser voirsz: Stede van
 Aemstelredamme tot goeder trouwen ende ter
 volcominge van onser gelosten voirsz: Soe ist
 dat wy dair omme vut onser rechter wetent-
 heyt ende by goeder voirsienicheyt ende rype
 deliberacie van onsen raide bewyft ende in han-
 den gestelt hebben bewysen ende in handen
 stellen mit dezen zelven onsen brieven der sel-
 ver onser stede van Aemstelredamme die par-
 ceelen van onsen goeden ende demeynen hier
 na verclaert dats te weten der pacht ende in-
 comyngen van onsen Schoutambochte van Aem-

BYLAA-
GEN
L. F.

stelredamme voirsz: belopende op dese tyt vierhondert ende vyfftych ponden sjaers tot veertich groiten 't pondt item een stucke lants geheyten waiderbroek ons jairlicx waerdich wesfende hondert zeffendetachtich ponden payments voirsz: ende onse sluyse tot yppesloot ende gelt op dese tyt in pachte elcx jairs zeven ende tachtich ponden tot veertich groit 't pondt gelyc voirsz: staet om van den selven onsen goeden ende demeynen ende van den renten ende pennynge jairlicx dair aff comende toe der somme toe van den negenhondert philips Schilden voirsz: elcx jairs ende die onse voirsz: stede jairlicx in hoeren proffyte opbueren ende ontfangen sal, in zoe verre als die strecken sullen te mogen betalen die voirsz. renten die by hair alsoe vercoft syn geweest tot sulken dagen ende termynen als die selve onse stede dair in verbonden is ende die geloest heeft te betalen die welke bewysingen van onsen demeynen ende renten voirsz. ingain ende begynnen sal op ten eersten dach van augusto nu naistcomende in die tegenwoirdige jair ende dair aff dat eerste jair van der betalinge verscheynen sal op ten eersten dach van augusto in den jaere 1400 dry ende tzeventich naistcomende ende alsoe voirt van jaere te jaere ende van termyne tot termyne geduerende den tyt in der maniere gelyc hier boven ende oic hier na verclairt staet ende wy geloven in goeder trouwen ende in princelicken woorden onsen voirn: stede van onsen voirsz: goeden ende demeynen te doen ende laten hebben ende genyeten die volcomen administracie handelinge ende bewindt sonder yemant anders onser wegen hun dair af yet te bewinden in eniger wys, mer sal onse voirsz: stede selve die voirgen: onse goeden ende demeynen voortan mogen verhuyren ende verpachten tot onsen meesten oirbaer ende proffyt mit kercegeboden ende anders

ders gelyc dat gewoenlic is tot allen tyden als dat gebueren ende behoeren sal om van jaere te jaere ende van termyne tot termyne dair af op te bueren ende tontfaen die voirsz: negenhondert Philippus schilden payments voirsz: geduerende alsoe lange ende ter tyt toe dat wy off onse nacomelingen voirsz: die selve onse demeynen ende renten an ons geloffent gevryet ende afgecoft sullen hebben elken pennynck zestien belopende ter somme van viertien duyfent ende vierhondert philips schilden voirn: ende dat wy voirt alle die afterstallige onbetaelde renten na den belope des tyts volcomelicken betaelt ende onse voirn: stede ende alle hoeren poirteren ende inwoonres wel ende duechdelick dair af genuet ende gequyt sullen hebben behoudelicken dat onse voirsz: Stede van onsen goeden ende demeynen voirsz: jairlicx goede rekenynge doen ende dat overschot boven den negenhondert schilden sjaers indien dair eenich is leveren sal in handen van onsen rentmeester van Kennemerlant in der tyt wesfende mits van hun jairlicx nemende syne behoirlike quitancien ende die welke onse rentmeester voort gehouden wesen sal ons dair aff jairlicx goede rekenynge ende bewys te doen als dat behoeren sal ende waitt sake dat onse goeden ende demeynen voirsz: hier naemaels tot eniger tyt alsoe vermindert ofte verarcht worden zoe dat ze jairlicx niet en souden mogen strecken tot der somme toe van negenhondert philips schilden voirsz: soe hebben wy geloeft ende geloven als boven onser voirsz: stede dair aff wel ende duechdelic te verwiffen te vestigen ende te verskeren in anderen onsen properen vryen goeden ende demeynen tot sulker somme toe als onse voirsz. goeden ende demeynen verarcht ende vermindert sullen wesen off daer en boven ende dat tot allen tyden als dat gebueren sal, ende waitt dat by ons eenich

BYLAA-
GEN
L. F.

gebreck off vertreck gefchiede in der bewyfin-
ge voirfz: foe bevelen wy onfen rentmeester van
Kenmerlant in der tyt wefende dat hy derfelver
onfen ftede jairlicx van anderen onfen renten
ende incommingen binnen zynen bedrive
vuytreycke ende betale alle 't gene datter jair-
licx gebreken fal an onfen voirfz: goeden ende
demeynen tot der volre betalynge toe van den
negen hondert philippus Schilden sjairs voirfz:
off dat by gebreck van dien onfe voirfz: ftede
die gebreken ende vermyndertheyden van on-
fen demeynen voirfz: jairlicx fal mogen felve
inhouden ende ons afcorten van onfen anderen
incomyngen die ons die felve onfe ftede jairlicx
fchuldich wesen fal sonder enich verbueren off
sonder meer beveels van ons dair aff te verwach-
ten ontbieden dair om ende bevelen onfen lie-
ven ende getruwen Stedehouder ende luyden
van onfen raide in hollant onfen luyden van on-
fen fynancien ende rekenyngen onfen rentmees-
teren van hollant onfen Schout van Aemftelre-
damme voirfz: ende voort allen onfen anderen
dienaeren officieren ende onderfaten in der tyt
wefende ende elken van hun byfonder dien de-
fe faken aengaen mogen dat fy onfer voirn: fte-
de van Aemftelredam van den inhouden van
defen onfen brieve ruftelic vredelic ende volco-
melyc doen gedogen ende laten gebruycken ende
genieten sonder hun luyden dair in te doen off
te laten gefchien heymelic off openbair enigen
hinder off letfel ter contrary want ons belieft
ende willen dat alsoe gedaen te wesen niettie-
genftaende enigen brieven van restrictien off or-
dinancien hier voirtyts gemaict of namaels te
maken op 't ftuc van onfen demeynen ende fi-
nancien ter contrary van des voirfz: ftaet hoeda-
nich dat fe wesen mogen dewelke wy in defer
fake niet en willen enige ftad te hebben off ef-
fect te fortieren in eniger wys ende om dat wy
in princheliken woirden ende vuyt onfen vryen
wille

wille ende rechter wetentheyte geloeft hebben BYLAA- GEN
 ende noch geloven voir ons ende voir onsen oir- LI. F.
 ren ende nacomelyngen Graven ende Gravyn-
 nen van Hollant onser voirsz: stede van Aem-
 stelredamme alle punten ende voirwairden hier
 boven gescreven te samen ende elk van dien by-
 zonder wel ende volcomelic te houden ende
 doen houden onverbroken ende sonder enich
 gebreck dair in te laten geschien soe hebben wy
 in kennisse der wairheyte onsen Zegel aen de-
 sen brieffe doen hangen gegeven in onse parck
 voir der Stede van Beauvais in 't jaer ons Hee-
 ren duyfent vierhondert twee ende tzeventich
 op ten zestienden dach in Julio

(In de plye stond)
 By mynen Heer den Hertoge ghy die proeft
 van sinte donaes te brugge die prothonotaris
 van Eligny meestre Thomaes Malet ende
 andere tegenwoirdich

(was get:)

Grus.

(In dorso stond)
 Des commis sur le fait des demeines et finan-
 de monf^{re}: le duc de bourg^{ne}: et de brabant
 consentent et accordent en tancque en eulx
 est le conteinue au blanc decet effect interine
 furny et acomply selon et per la forme et ma-
 niere que mon dit Sr le duc la veutz et mande
 estre fait per icelles son script par le Seing
 manuel.

(Hyr aen hingh)
 Je Pierre lanchals Conseillier et receueur gene-
 ral de toutes les finances de monf^{re}. le Duc de
 Bourg^{ne} confesse avoir receu des bourgmaistres
 escheuins et conseil de la ville daemstredam-
 me la somme de dix mille huit cens livres du
 prix de XL gros monnoye de flandren la livre

BYLAA-
GEN
Lr. F.

pour la vendicion de neuf cens clincars de trente gros du dit monnoye piece de rente par an nagaires vendue par la ditte ville Daemstredamme a la requeste et charge de mon dit S^r au deniers payez pour convertir au fait de mon office de laquelle somme de 10800 £. du dit pris je suys content tesmoing mon saing manuel cy mis le 9 Jour d'Aoust l'an mil 1472.

(get:)

P. Lanchals,

(nog hing er aen)

Copie getranslateert uten waelſche in duutfche.

Ic Pieter Lanchals raet ende ontfangher generael van alle de financien myns ghenadichs Heeren shertogs van bourgoingnen kennis ontfaeen hebbende van Buerchmeiftren Scepenen ende raet der ſtede van aemstredam de ſomme van thien duuſt acht hondert ponden van viertich groten vlaems 't pont voor die vercopinghe van 900 Clincars te dertig groten der ſelver munten 't ſtuc rente ſjaers onlanx vercoſt by der voorſz: ſtede van aemstredam ten verſoecke ende laſte myns voorſz: heeren in penninghen betaelt om te bekeeren in 't ſtuc van mynder office van welker ſomme van 10800 £ ten pryſe voorſz: ic ben content des toorconden myn hanteykin hier onder geſtelt den 9 dach in auguſto in tjaer duuſt vierhondert twee ende tſeventich allens gheteyket P. Lanchals

(onderſt:)

Deſe tegenwoirdige Copie getranslateert is in ſubſtancie gecollationeert ende con-
cordeert tegens die originale des thaluc
by my (get:)

Podyc.

T W E E-

T W E E D E D E E L.
 G E S C H I E D E N I S S E N
 V A N
 A M S T E R D A M.

V I E R D E B O E K.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN,
 van 't jaar 1477, tot het jaar 1506.

De Regeering der twee Vorsten uit den Huize van Bourgondie, Filips en Karel, die in magt en aanzien verre boven de voorige Graaven uitstaken, was, in meer dan één opzigt, nadeelig geweest voor de vryheid des Lands, der Steden, en der Stad Amsterdam in 't byzonder. In 't Groot-Privilegie van Vrouwe Maria, waarvan wy terstond, nader gewaagen zullen, wordt uitdrukkelyk toegestaan, dat de *Steden grootelycx afgenomen ende inghebroken waren, in diverse manieren, de Rechten, Privilegiën, Costumen ende Usagien van den selven* (a). En Hertog Filips hadt, reeds in 't jaar 1452, erkend, dat hy, *by inadvertentie of anders, tot begeeren ende vervolgen van partyen, hier voortydts, wel gegeven ende verleent hadt Brieven ende Mandamenten, contrarie ende tegen den Rechten, Privilegiën ende Vryheden der goede Steden,*

Aanwyzing dat de Hertogen, Filips en Karel, het Land, de Steden en Amsterdam in 't byzonder in derzelver Privilegiën verkort hadden.

1477.

(a) Handv. bl. 78. [32.]

1477. den, tot haeren grooten hinder, ende achter-deel, ende verkortinghe (b). Het voorige gedeelte deezer geschiedenisse heeft ook doen zien, dat de Privilegien der Steden in 't gemeen, en der Stad Amsterdam in 't byzonder dikwils gekrenkt geworden waren. Vrouw Margareet hadt beloofd, niet buiten de paalen van Holland, Zeeland en Westfriesland te zullen oorloogen, dan by goeddunken der Ridderen, Knaapen en goede Steden; of zo zy 't deedt, dan zou men niet gehouden zyn haar in den kryg te dienen, dan uit gunst en vrywilliglyk (c). De Hertogen Filips en Karel hadden, by eede, beloofd, de Privilegien der Graaven en Graavinnen, hunne Voorzaaten, en derhalven ook dit Privilegie, te zullen houden. En desnietteenstaande wikkelden zy, en de laatste inzonderheid, zig in uitheemsche oorlogen in, zonder bewilliging der goede Steden, die egter genoodzaakt werden, hen, met schepen, manschap en geld, te ondersteunen. Wy hebben gezien (d), dat Hertog Karel, in 't jaar 1472, Gemagtigden naar Amsterdam zondt, om de Poorters te noodzaaken, tot het koopen van renten, ten zynen behoefte, en ten laste van de Stad. Doch de woorden van de volmagt zelve, die aan *Schout ende Gerechte der Stede van Amsterdamme* gerigt is, zyn zeer opmerkelyk. Hertog Karel, of eigenlyk de Raad van Holland, Zeeland en Westfriesland,

(b) Handv. bl. 74. [28.]

(c) Zie hier voor, II. Deel, II. Boek, bl. 130.

(d) II. Deel, III. Boek, bl. 266.

land, uit zynen naam, aangehaald hebben- 1477.
 de, dat de oorlog, in welken hy ingewik-
 keld was, hem in nood van geld gebragt
 hadt, vervolgt in deezer voege: *Soe ist dat*
wy u [Schout en Geregt van Amsterdam]
daerom ontbieden, lasten ende bevelen, dat gy
terstont, ende sonder eenige dissimulatie of ver-
treck, verstaet tot de voirs. wapeningen; en-
de, omme die voirs. rente te coipen, van on-
sent wege, heerlicken bedwinget ende constrin-
geert, by allen behoorlicken wegen van be-
dwange, die poirteren ende inwoonderen onser
voirs. stede van aemsterdamme, des machtig
wesende, elc na den staet van synen goede,
sonder verdrach, faveur ofte dissimulatie —
Ende daer van en zyt in genen gebreke, op al
dat ghy ons duchtende syt, ende op al soe lief
als gy ons welvaert begeert, beveelende voirt
allen den poirteren ende inwoenende onser voirs.
stadt van Aemsterdamme dat zy u, dit doende,
obedyeren, bystant, volle hulpe ende assistencie
doen sonder des te laten, up te vervallen in on-
se indignacie, ende al dat zy teghens ons ver-
bueren mogen enz. (e). Men bespeurt, uit
 deeze woorden, dat men der Stad geene
 vryheid liet, om in den oorlog, en in de
 kosten des oorlogs, te bewilligen of niet.
 't Verzwaaren der Beden, onder Filips en
 Karel van Bourgondie, hadt de Steden, en
 Amsterdam in 't byzonder ook genoodzaakt,
 tot het opstellen van nieuwe, en tot het ver-
 zwaaren der oude excynzen op de mondbe-
 hoefsten, waardoor de ingezetenen niet wei-
 nig

(e) Oude Kerk, Laade XVII.

1477. nig gedrukt werden. Voorts, waren 'er, te Amsterdam en elders, meer dan eens, buitengewoone veranderingen gemaakt in de Wethouderschap: 't welk niet zonder krenkinge der Privilegien kon toegaan: waarom de Graaven, in zulk eene gelegenheid, plagten te verklaaren, dat zulk eene ontydige verzetting der Wethouderschap den Steden *geen hinder, prejuditie, ofte achterdeel* doen, *noch* den Vorst *eenich nieuw recht* geeven zou (*f*). Doch zulk eene verklaring bewees ten volle, dat, in de buitengewoone verandering der Stedelyke Regeeringe, de Privilegien gekrenkt geworden waren. 't Zal niet noodig zyn, in meer byzonderheden, te toonen, dat zulks ook in andere opzigten geschied was. Men zal 't genoegzaam kunnen afneemen, uit de punten van herstellinge der inbreuken, van welker voornaamsten wy, terstond, verslag zullen doen.

De Steden verzoeken herstelling der inbreuken van Vrouwe Maria.

Zo dra de tyding van het overlyden van Hertog Karel in Holland gekomen was, begonden de Hoekschen, die nu, eenige jaaren agtereen, weinig deel gehad hadden aan de Regeeringe, alomme in de Steden het hoofd wederom op te steeken. Doch de Kabbeljaauwschen verzoenden zig wel haast met hen. De Steden, te Haarlem, te Leiden en in den Haage, ter Dagvaart verscheenen, beslooten, dat de twee partyen elkanderen noch van noch op 't kuffen zouden zoeken te helpen; maar de handen in

(*f*) Handv. van Oudewater, bl. 360.

in een slaan, om 's Lands oorbaar voor te staan, en herstelling der inbreuken op der Steden voorregten te verwerven van Vrouwe Maria, op de algemeene Dagvaart der Gewesten, die te Gend was aangelegd (g). 1477.

Men hadt, ten dien einde, een ontwerp gemaakt van de punten, in welken herstelling begeeren zou. De byzondere Steden, en onder anderen Amsterdam, hadden ook vastgesteld, byzondere Privilegien van Vrouwe Maria te verzoeken. Te Gend, werdt den Afgevaardigden van Holland en Zeeland voorgehouden, dat de Vorstin hunne hulp noodig hadt, tegen Lodewyk den XI., die zig reeds van verscheide Steden, digtst aan Frankryk gelegen, hadt meester gemaakt. Men antwoordde „ dat de Lan-

„ den, zwaar gedrukt door de geduurige
 „ oorlogen, die Hertog Karel gevoerd hadt,
 „ eerder verligt dan meer belast behoorden te worden.” Men voegde 'er by,
 „ dat 'er, sedert eenige jaaren, merkelyke
 „ inbreuken waren gedaan op der Steden
 „ voorregten, en dat dezelve behoorden
 „ hersteld te worden, in geval men eenige
 „ hulp van de Steden zou denken te wagen te hebben.” Kortom, men bragt, Zy ver-

eerlang, te wege, dat Vrouw Maria den Landen, den veertienden Maart des jaars 1476 [1477], het GROOT-PRIVILEGIE gaf, welks voornaamste punten hierop uitkwamen: Zy verwerven het Groot-Privilegie.

„ Zy zou bylicken ende eenen Voogd ende Inhoud
 „ man

1477. „ *man kiezen*, by raade ende goeddunken
 van het „ der *Heeren van* haaren *bloede* en *van den*
 zelve. „ *Staeten* der Landen. Zy onthefte Hol-
 „ land van de Bede, in 't jaar 1475, aan
 „ Hertoge Karel toegestaan, en voor wel-
 „ ke Dordrecht, Delft, Leiden, *Amsterdam*
 „ en Gouda zig verbonden hadden. Den
 „ Steden en Landen werden, daarenboven,
 „ zekere ingewilligde vyfhonderd duizend
 „ Kroonen; en Dordrecht en Zuidholland
 „ in 't byzonder zesduizend Klinkaarts jaar-
 „ lyks kwytgeschouden. Geene Ampten
 „ van Raad, Hoofd van den Raad, Grif-
 „ fier, Rentmeester, Droffsaard, Kastelein,
 „ Thesaurier, Dykgraaf, Baljuw of Schout,
 „ noch eenige andere ampten, klein of
 „ groot, zouden, door haar, anders dan
 „ aan inboorlingen, begeben worden. En
 „ niemant zou twee Ampten te gelyk mo-
 „ gen bekleeden. Zy zou, in haaren Raa-
 „ de van Holland, eenen Stedehouder, en
 „ agt gewoone en twee buitengewoone
 „ Raadsluiden aanstellen, voor welken eg-
 „ ter geene zaaken, van welken de Gereg-
 „ ten der Steden en Dorpen kennis mogten
 „ neemen, ter eerster aanleg, maar alleen
 „ by *appel*, zouden mogen gebragt worden.
 „ Erfelyke zaaken zouden beregt worden,
 „ ter plaatse daar 't erf gelegen was; Leen-
 „ zaaken, daar zulks, naar Leenregt en
 „ oude herkomen, behoorde, en geestely-
 „ ke zaaken, voor den Provifoor en De-
 „ kens. De oude Privilegien *de non evo-*
 „ *cando*, of, van niet dan voor zynen ge-
 „ woonlyken Regter, te konnen betrokken

„ WOR-

„ worden, zouden stand houden. De Wet- 1477.
 „ ten en Geregten, in de Steden Haarlem,
 „ Leiden, Delft, *Amsterdam*, Gouda, Rot-
 „ terdam en Schiedam, zouden verzet wor-
 „ den, gelyk ten tyde van Hertoge Filips,
 „ en eenige jaaren daarna, gebruikelyk ge-
 „ weest was. Die van Dordrecht, Briele,
 „ Goereede en Middelburg zouden eene
 „ ordonnantie ontwerpen, waarnaar de Wet
 „ aldaar besteld zou worden. De Steden
 „ zouden, onderling, en met de andere Ne-
 „ derlanden, Dagvaarten mogen houden
 „ over Lands zaaken, als zy 't goedvonden,
 „ zonder daartoe eenig Graaflyk verlot te
 „ behoeven. Men zou geene Ampten meer
 „ mogen verpagten of verhuuren, de Schout-
 „ ampten uitgenomen, die aan, of ter be-
 „ geerte van de Steden, zouden mogen ver-
 „ pagt worden. Men zou geene nieuwe tol-
 „ len of andere lasten opzetten, noch de
 „ ouden verzaaren, dan by goeddunken
 „ van de Staaten. De Landen en ingezete-
 „ nen zouden, by hunne Koopmanschap,
 „ Neering, oude coustumen, vryheden en
 „ hanteering, bewaard worden. Men zou
 „ geenerlei oorlog aanvangen, dan by goed-
 „ dunken der Staaten, en in zulk een geval
 „ zelfs, zouden de Edelen en Leenmannen
 „ niet verpligt zyn, buiten de paalen van
 „ Holland, Zeeland en Westfriesland te
 „ dienen, en dat nog op 's Graaven redely-
 „ ke wedden en kosten. Zo de oorlog, bui-
 „ ten goedvinden der Staaten, aangevan-
 „ gen werdt, zouden noch Edelen noch
 „ Steden gehouden zyn, den Graave te
 „ die-

1477. „ dienen, onaangezien het tegendeel, ten
 „ tyde van Hertoge Karel, bevolen, of in
 „ gebruik geweest mogt zyn. De Graaven
 „ zouden, in alle open en beslooten brie-
 „ ven, de Duitsche taale alleen gebruiken.
 „ Zy zouden geene bevelen uitgeeven, stry-
 „ dig met der Landen of Steden Privile-
 „ gien; of deeden zy 't, zo zouden dezel-
 „ ven nietig en van onwaarde zyn. Elk
 „ zou zyne zeedriftige goederen mogen
 „ naar zig neemen, mids alleenlyk rede-
 „ lyk bergloon betaalende. De Makelaar-
 „ dyen en Excynzen, die de Steden, van
 „ ouds, gehad, of naderhand opgezet had-
 „ den, zouden aan dezelve blyven. De
 „ Kosteryen, Klerkambagten, Scholaste-
 „ ryen, Bodeambagten, Kamerbewaarders,
 „ Maaten en *alle andere kleyne Officien, hoe-*
 „ *danigh die wesen moghen*, welke, sedert
 „ vyftig jaaren, door de Ridderfchap of
 „ Steden, begeven waren, zouden, voor-
 „ taan, door dezelve begeven worden,
 „ zonder in aanmerking te neemen, 't ge-
 „ ne, hiermede strydig, door de Hertogen
 „ Filips en Karel, gedaan mogt geweest
 „ zyn. Men zou niet munten, noch de
 „ munt op- of afzetten, dan by raade van
 „ den Raad, en by goeddunken der Staaten.
 „ De Graaven zouden geen zeggens hebben
 „ over de rekeningen van de inkomsten en
 „ uitgaaven der Steden, die, naar ouder
 „ gewoonte, gedaan zouden worden. Die
 „ in de Graaflyke beden niet bewilligd hadt,
 „ zou 'er vry van blyven, al hadden schoon
 „ de meeste Leden bewilligd. De Graaf

„ zou

„ zou zyne bede in perfoon moeten komen 1477.
 „ doen, zonder de Afgevaardigden der Ste-
 „ den buitens Lands te beschryven. Men
 „ zou, onder anderen by raade van de Stad
 „ Amſterdam, eene Ordonnantie maaken
 „ op de bewaaringe van den Friefchen
 „ dyk. Niemants goed zou, zonder ge-
 „ regtelyk vonnis, ten behoeve van den
 „ Graave, verbeurd verklaard worden. Elk
 „ mogt zyn ontſtolen goed, met kennis van
 „ den Heer, [Schout of Baljuw] der Plaat-
 „ fe, overal aantafte. Geen der punten
 „ van dit Privilegie zou geagt worden den
 „ byzonderen Privilegien of Coſtumen der
 „ Steden nadeelig te zyn. Verders, zou
 „ het zelve onverbroken onderhouden, en
 „ door de Graavinne, by haare inhuldigin-
 „ ge, midsgaders door haaren Kanſelier en
 „ grooten Raad, en door haaren Stede-
 „ houder of Overſten Officier, bezwooren
 „ worden (b).”

De korte inhoud deezer vermaarde Hand- Amſter-
 veſte toont klaar genoeg, hoe veel belang dam ver-
 de Stad Amſterdam moet geſteld hebben, krygt een
 in het verkrygen van dezelve. Ook heeft byzon-
 zyze, altoos, onder haare geſchreeven en der Pri-
 gedrukte Privilegien, plaats gegeven. Doch vilegie
 zy verwierf, in dezelfde maand van Maart, van
 zonder dat de dag aangetekend wordt, een Vrouwe
 Privilegie van Vrouwe Maria, ten haaren op het
 byzonderen behoeve. Wy hebben, in 't benoe-
 voorgaande Boek (i), verhaald, dat Her- men der
 tog Filips, in 't jaar 1449, de benoeming Schepe-
 van nen.

(b) Handv. bl. 77. [31.]

(i) Bladz. 246.

1477. van een dubbel getal tot Schepenen, voor zeker getal van jaaren, gesteld hadt aan de Vroedschap, toen uit vierentwintig perfoonen bestaande, aan de drie Burgemeesters, die alleen een jaar gediend hadden en aan de zeven Schepens. Doch deeze schikking was, ten tyde van Hertoge Karel, niet agtervolgd; en hieruit was veel misnoegen en tweedragt ontstaan in de Stad; staande sommigen naar de Regeering en't Schepenschap, die door anderen gedwarsboomd werden. Vrouw Maria beval nu „ dat de zesendertig „ Perfoonen, die, ten deezen tyde, door den „ Rykdom en Gemeente tot Raaden gekoo- „ ren waren, voortaan, de benoeming van „ veertien Perfoonen tot Schepenen zouden „ doen; en dat de verkiezing van zeven „ Schepens, uit die benoeming, door den „ Graaf, of deszelfs Stadhouder en Raa- „ den, geschieden zou; en zo één der ge- „ koorenen binnen 's jaars aflyvig werdt, „ zou deszelfs plaats, op gelyke wyze, uit „ de overige benoemden, vervuld worden. „ Zo één der zesendertigen stierf, of zig „ van zyn poorterschap *ontvryde*, zouden „ de overigen eenen anderen, in deszelfs „ plaats, kiezen: alles zonder benadeeling „ van de Privilegien der Stede om Burge- „ meesters te mogen kiezen, die in volle „ kragt blyven zouden. Voorts, zou deeze „ schikking, niet slegts voor eenige jaaren, „ maar *tot eeuwighen daghen vast ende van „ waerde blyven* (k).”

Doch

(k) Handv. bl. 105 [30.]

Doch eer dit Privilegie en de groote Handveft nog verkreegen waren, was de Regeering van Amsterdam bedagt geweest op de beveiliging der Stede, die, na 't overlyden van Hertoge Karel, en onder de zwakke Regeering eener minderjarige Vorftinne, zo wel als de overige Bourgondifche Staaten, blootftondt voor vyandelyke onderneemingen. Men zocht zig, om 't gevaar hiervan af te wenden, onder anderen, te verzekeren van het Slot te Muiden, welk van groot aanbelang was voor de Stad. Dit Slot was; onlangs, nog bewaard geweest door *Jan van Nyenrode*. Doch de uitvoerders van zynen uiterften wil, *Dirk Uiterweer*, Deken van Oude Munfter, *Jan van Renesse*, en *Gerrit van Ryn*, hadden 't, na zyn overlyden, op laft en met bewilliging van *Lodewyk van Brugge*, Graaf van *Winchester*, Heer van *Gruithuizen*, en thans nog Stadhouder van Holland, ingenomen, en te bewaaren gegeven aan *Dirk*, *Bastaard van Nyenrode*, die 'er flegts vier of vyf man op gelegd hadt. De Wethouderschap van Amsterdam, weinig beholpen met zulk eene zwakke befcherming, kwam met de drie *Executeurs* overeen, dat zy, voortaan, het Slot, van wege de Stad, zou doen bewaaren, ten behoeve van *Vrouwe Maria*, en van 't gemeene Land, de verantwoording deezer fchikkinge geheellyk op zig neemende, en de *Executeurs*, desaangaande, van alle zorg ontheffende (1). Op dee-

1477:
 De Stad
 verze-
 kert zig
 van het
 Slot te
 Muiden.

(1) Groot-Memoriaal N. I. f. 80 verso en Byla-
 II. STUK. Y gen

1477. ze wyze, verkreeg de Stad Amsterdam de bewaaring van het Slot te Muiden, zonder dat my gebleeken is, hoe lang zy dezelve behouden hebbe.

Te Am-
sterdam,
geschiedt
geene
buiten-
gewoone
verande-
ring in
de Re-
geering.

Vrouw Maria stelde, ondertusschen, op den zesentwintigsten Maart, *Wolferd van Borselen, Heer van Veere*, tot Stadhouder van Holland en Zeeland aan. Ook werdt het Hof in den Haage vervuld met nieuwe Raaden, onder welken ook was Meester *Jakob Ruijsch (l)*, van welken naam, in 't jaar 1445, een Schout, en in 't jaar 1452, een Schepen van Amsterdam gevonden wordt. In sommige Steden, kwam, door opschudding, verandering in de Regeering, raakende de Hoekschen aldaar op 't kussen (*m*). Doch te Amsterdam, daar de gewoonlyke bettelling der jaarlyksche Wethouderschap, kort na dat men zekere tyding van de dood van Hertoge Karel gekreegen hadt, geschied was, viel, ten deezen tyde, geene buiten-gewoone verandering voor in de Regeeringe:

(l) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 644.

(m) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 174 enz.

gen L^r. A. COMMELIN, die (bl. 917 *Aant.*) dit stuk ook te boek gesteld heeft, voegt 'er by, dat Vrouw Maria de bewaaring van 't Slot te Muiden aan de Regeering van Amsterdam aanbevolen hadt. Doch hiervan blykt niets, in het stuk zelf. Ook is 't onwaarschynlyk, om dat dit stuk, in 't *Groot-Memoriaal*, tusschen 22 January en 11 February 1477 *geregistreerd* is, in welken tyd, Amsterdam nog niet met Vrouwe Maria gehandeld hadt. De Regeering zal zig dan, op eigen gezag, van het Slot verzekerd hebben, zig sterk maakende, dat zy haar gedrag wel zou kunnen verantwoorden, daar 't vereischt werdt.

ge: 't welk, veelligt, toe te schryven is aan 1477.
 een besluit der Stad, om het bewind te ver-
 deelen onder luiden van beiderlei aanhang.

De Keuren van deezen tyd en andere Keuren
 stukken bewyzen egter, dat Amsterdam van dee-
 thans niet geheel vry was van de ongere- zen tyd
 geldheden, van welken andere Steden zo tegehoort
 veel te lyden hadden. In January en Fe- den
 bruary, was het kwaadspreken van de Re- den der
 geeringe, en 't misdoen derzelve met woor- Wapen-
 den of werken, by herhaalde Keuren, ver- deusep.
 booden; die nog in Juny vernieuwd werden
 (n). Zekere *Jan Bakker*, hier ter Stede ge-
 straft en naar den Haage geweeken zynde,
 voer aldaar voort met de Burgemeester te
 smaaden en te dreigen: waarover de Regeer-
 ring aan Stadhouder en Raaden klaagde, in
 eenen Brief van den agttienden April dee-
 zes jaars (o). En twee dagen laater, werdt
 afgekondigd, dat hy, die *Albert Pieterszoon*
 gekwetst hadt, zulks moest aangeeven, of
 men zou 't regten als moord (p). *Henrik*
Splinterszoon, *Jakob Gerbrandszoon*, anders
Jakob Brouwer, en *Willem Jakobszoon*, and-
 ers *Schipper Willem*, verbonden zig, den
 dertigsten May, onder borgtogt van eeni-
 gen hunner vrienden, om, op een weet van
 den Schout, ter Vierschaar te verschynen,
 en, voor dien tyd, binnen de Stad, geen
 mes met een punt te draagen (q). En den
 zevenentwintigsten Juny werdt gekeurd, dat,
 bui-

(n) Handv. bl. 570.

(o) Groot-Memor. N. I. f. 87 verso.

(p) Keurb. A. f. 90.

(q) Keurb. A. f. 90 verso.

1477.

buiten die van den Geregte, de zesendertigen, derzelver knegten en 's Heeren of Schouts Dienaars, niemant eenige *harnasch*, *bogen*, *lange messen*, of ander diergelyk verboden geweer draagen mogt (r): al't welke doet zien, dat 'er ongeregeldheden voorgevallen waren, en gevreesd werden, die de Wethouderschap voorkomen wilde.

Orde op
'rwaaken
in de
Stad.

De Koning van Frankryk, terftond nade dood van Hertoge Karel, de vyandlykheden tegen Vrouwe Maria hebbende aangevangen, begon zig ook sterck uit te rusten ter zee (s). Men werdt, derhalve, in Holland, bedugt voor uitheemschen oorlog, te water en te lande. Te Amsterdam, vondt men geraaden, de weerbaare manschap te doen wagt houden: en in Maart, werdt reeds afgekondigd, dat *een ygelyck die by huus, ende in der echtschap was, off huusraet hieldt, waken zou onder syn hooftmanscap, dair by onder geseten was, alst hem geseyt ende die weet dair off gedaen wart* (t). Men vondt egter niet geraaden, voor eerst, eenige vyandlykheden te beginnen, en beval, ten zelfden tyde, niet op roof uit te gaan, dan met oorlof van den geheelen *Gerechte en de XXXVI.* (u); en zelfs niet oost- noch westwaards te zeilen, dan na dat de geheele Gemeente daarin wederom bewilligd zou hebben (v). Doch 't leedt niet lang, of de

Uitrus-

Ste-

(r) Keurb. A. f. 91.

(s) VELIUS Hooiu, bl. 64.

(t) Keurb. A. f. 88 *verso*.(u) Id. *ibid*.

(v) Id. f. 90.

Steden van Holland, met naame Amsterdam, bragten wel vyfendertig Oorlogsfchepen in zee, die de Franschen noodzaakten, naar hunne havens te rug te keeren. In July, troffen de onzen eene groote Kraak aan, die zy, den gantschen nagt, vervolgden, en eindelyk overweldigden. Naderhand, veroverden zy nog wel agttien fchepen. Ook vertoonden zy zig voor de haven van Diepe, om de Fransche Vloot uit te lokken tot eenen zeeflag. Doch toen dit mislukte, ondernamen zy eene landing op de Fransche kust, plonderden eenige Zeedorpen, en keerden, rykelyk met buit be- laaden, tegen 't najaar, in de havens dee- zes Lands te rug (w). Ten zelfden tyde, werdt 'er een Bestand met Frankryk getrof- fen, welk, in 't volgende jaar, verlengd werdt (x). Doch, kort te vooren, hadden Amsterdam en andere Steden beslooten, tot eene uitrusting, ter beveiliging der Koop- en Haringvaart; waarin de Stadhouder en Raaden, uit naame der Graaflykheid, be- willigt hadden. De onkosten, op dezelve vallende, zouden wederom uit een Pondgeld op alle goederen gevonden worden (y). Maar 't schynt dat het treffen der verlenginge van 't Bestand, welk kort hierop volgde, deeze uitrusting heeft doen agterwege blyven.

Den Stadhouder, tegen den winter des jaars 1477, beslooten hebbende het Huis te mers

(w) Groote Chron. Divis. XXXI. Cap. II. VELIUS
Hoon, bl. 64.

(x) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 180, 182.

(y) Keub. A. f. 97.

1477. helpen het Huis te Schagen winnen. te Schagen te beleggen, ter oorzaak dat *Albrecht, Heer van Schagen*, weigerig bleef, om aan verscheide geregtelyke vonnissen, ten zynen nadeele geweest, te voldoen; werden de Poorters van Amsterdam, onder anderen, opontbooden, om in dit beleg te dienen. 't Slot werdt terstond opgegeven, en Heer *Albrecht* eerst naar den Haage, en toen naar 't Huis te Medenblik gevoerd; daar hy, in Augustus des jaars 1480, overleedt (z).

Maximiliaan en Maria worden ingehuldigd. Vrouw *Maria*, in de egt getreden zynde met *MAXIMILIAAN*, Hertog van Oostenryk, en naderhand Keizer, werdt, eerst in October, te Dordrecht, alwaar de andere Hollandsche Steden en ook Amsterdam beschreeven waren, als *Graavin* van Holland ingehuldigd (a). Doch 't liep aan tot in de Lente des volgenden jaars, eer *Maximiliaan*, hier te Lande, als *Kerkelyke Voogd en Momboir* van *Vrouwe Maria*, voor *Graave* ingehuldigd, en erkend werdt. Op den derden April, kwam hy te Amsterdam, daar die van *Muiden*, *Weesp*, *Amstelland*, *Waterland* en *Zeevank* ook beschreeven waren; en na dat men hem gezworen en zynen eed ontvangen hadt, bevestigde hy, den volgenden dag, alle de *Handvesten*, door de *Graaven* en *Graavinnen*, zyne *Voorzaten*, en door zyne *Gemaalinne* in 't byzonder, aan *Amsterdam* en aan de andere *Steden* en *Landen* verleend (b). In den eed

van

(z) Groote Chron. *Divis.* XXXI. *Cap.* 15.

(a) Klepb. van Dordr. by *BALEN*, bl. 789.

(b) Handv. bl. 84. [39.]

van Hertoge Maximiliaan, die in de Stads *Registers* is aangetekend (c), is byzonder opmerkelyk, dat hy niet flegts beloof, in 't algemeen, alle de Privilegien te zullen houden; maar ook *bysonder dat nywe priuilegye, gegunt ende verleendt den ghemenen landen van hollant, zeelant ende vryeslant, by onse voirs. gesellinne*: met welke woorden, hy blykbaar ziet op het vermaarde Groot-Privilegie van Vrouwe Maria, waarvan wy den inhoud, hiervoor (d), te boek gesteld hebben. 1478.

De oorlog met Frankryk hadt Maximiliaan en Maria, kort hierna, in de noodzaakelykheid gebragt, om op de Steden van Holland te begeeren, dat zy Lyfrenten op twee lyven voor hen verkogten: 't welk Amsterdam deedt tot eene somme van drieduizend driehonderd ponden van veertig grooten. De Hertogen beloofden, by eenen Brief van den twee en twintigsten May, die in de *Oude Kerke, Laade XVI.* bewaard wordt, de Stad deswege schadeloos te zullen houden; en weezen haar, om de renten, tegen den penning elf, en dus ter somme van driehonderd ponden, te vinden, op de Graaflyke inkomsten van Wieringen. *Gerrit, Heer van Assendelft*, en Raad der Hertogen in Holland, die de Domeinen van Wieringen gepagt hadt, verbondt zig, by een Handschrift van den zestienden July, de-

De Stad
verkoopt
Lyfren-
ten, ten
behoefve
der Vor-
sten.

(c) Keurb. A. f. 95 verso. Zie ook COMMELIN bl. 918.
Aant.

(d) Bladz. 331 enz.

1478. ze driehonderd ponden aan de Stad te zullen voldoen (e).

Bewilligt 't Bleef niet by deeze geldligting, ten be-
in eene hoeve der Hertogen; zy deden, eerlang,
buitenge- eene buitengewoone Bede van de Steden,
woone die zestigduizend Filips schilden 's jaars,
Bede. voor den tyd van drie jaaren, toestonden.

Vreemd Doch Dordrecht, Gouda, Schoonhoven en
gedrag Hoorn, de gunst der Hertogen, voor ande-
van vier ren, zoekende, verhoogden daarna de som-
andere me tot op tagtigduizend schilden 's jaars,
Steden. en betaalden, terstond, hun aandeel, voor
drie jaaren, vooruit, zonder zelfs op de
voorwaarden te staan, die de Steden in 't
gemeen, ten oorber van 't Land, bedongen
hadden. Zy gingen nog verder. Zy ver-
klaarden, op eene algemeene Dagvaart te
Brussel, dat zy in staat waren, om den Stad-
houder, zo de Hertog hem van behoorlyken
last voorzage, zulk eene hulp te verleenen,
dat de Steden in 't gemeen wel gedwongen
zouden worden, de bede te verhoogen. Am-
sterdam hadt hiervan kennis gekreegen, uit
schryvens der Heeren *Jan van Egmond* en
Filips van Wassaer. En kort hierna, zag
men de uitwerkingen reeds van den yver der
vier Steden. Een Inwooner van Gouda,
Martyn Kaese genaamd, verspreidde, te
Haarlem, onder de Regenten en onder 't
gemeen, dat Haarlem, Delft en Amsterdam
in de groote bede van Hertoge Karel, die
onlangs loop hadt, hadden bewilligd: 't
welk

(e) Oude Kerk, *Laade* XVII.

welk vlak uit streedt met de waarheid, en ondertuffchen zo veel onlust verwekte onder de burgerye, dat de Burgemeesters aldaar veel moeite hadden, om zig van zulk een' blaam te zuiveren. Zy verpandden 'er zelfs lyf en goed onder, zo iemant zulk eene beschuldiging waar maaken kon; en zy vorderden, dat die van Gouda hunnen Poorter naar Haarlem zonden, om zig te verantwoorden: 't welk egter niet blykt geschied te zyn. De Burgemeesters van Amsterdam, in aanmerking neemende, dat dit gerugt, niet slegts te Haarlem, maar ook te Rotterdam en elders, verspreid was, vonden geraaden, by openbaare afkondiging, diergelyke betuiging te doen, als die van Haarlem gedaan hadden, den brief der Heeren van Egmond en van Waffenaer te gelyk den volke doende voorlezen: al 't welke blykt, uit de afkondiging zelve, die nog nooit gedrukt geweest, en daarom van ons, onder de *Bylaagen* (*f*), geplaatst is. Ondertuffchen, hadt dit voorval merkelyk misnoegen verwekt tuffchen Amsterdam en Gouda, welk gelegenheid gaf tot eene Keur der eerstgemelde Stad, die in de maand November gemaakt, en waarby bevolen werdt „ dat niemant ter Goude vaaren zou, „ dan op zyns zelfs geleide (*g*),” dat is, op eigen ban en boete. Doch deeze onlusten werden door den tyd bygelegd.

Maximiliaan en Maria raakten, kort hierna, tuffchen

(*f*) Lr. B.

(*g*) Keurb. A. f. 105.

1478.
die van
Amster-
dam en
Enkhui-
zen.

1479.

na, ingewikkeld in eenen oorlog met de Gelderschen, die weigerden hen in te huldigen, onaangezien het regt, welk Hertog Karel op hun Land verkreegen hadt. Amsterdam hadt ook zyn deel in deezen oorlog. In 't begin des jaars 1479, deeden de Amsterdamsche en Harderwyksche visschers elkan- deren eenige schade op de Zuiderzee. De Regeering van Amsterdam, verstaande, dat haare ingezetenen ongelyk geleeden hadden, gaven verlof tot schâverhaaling. En hierop namen de Amsterdammers een Harderwyker Koopvaardyschip weg, van voor de reede van Enkhuizen, en voerden 't naar Amsterdam. De Enkhuizers nogtans, euvel neemende, dat de vryheid haarer ha- ven geschonden was, bragten hunne Baard- sen te water, en roeiden de Amsterdam- mers agter na. Zy agterhaaldenze, op de hoogte van Edam, en vielenze, met hulp der Edammeren, zo vinnig aan, dat veele Amsterdammers omkwamen in den sryd, en veele anderen gevangkelyk naar Enkhui- zen gevoerd werden (b). 't Harderwyker schip werdt ook heroverd. 't Geschil tus- sphen de twee Steden werdt, sedert, ver- bleeven aan Heeren Jan van Egmond en Fi- lips van Waffenaer, en aan de Steden Haar- lem en Delft, zonder dat my gebleeken is, hoe 't beslegt werdt. Doch 't Geregte van Amsterdam hadt, reeds op den vierentwin- tigsten April, gekeurd, dat men de Enk- hui-

(b) Groote Chron. *Divis.* XXXI. *Cap.* 19.

huizers niet misdoen zou (*i*), en wat laater, dat zy, zo spraken die van den Geregte, die met *onfe* Schip van *Oirloge* zullen vaaren, alleen op den vyand zouden mogen rooven (*k*). Ook zag, veelligt, op het bedryf der onzen, voor Enkhuizen, zekere latere Keur tegen de *ruterén*, (welke naam, ten deezen tyde, aan alle gehuurde knegten gegeven werdt, 't zyze te voet dienden, of te paarde) die in Stads reize geweest waren, en van welken, op de straaten of binnen scheepsboord, oproerigheid ondervonden was, en gevreesd werdt (*l*). Weinige weken te vooren, hadt men, hier ter Ste-de, vier schepen in beslag genomen, die in Gelderland t'huis hoorden (*m*).

Te Hoorn, hadden de Hoekschen zig, in Amster-
't jaar 1477, in eenen oproer, meester ge-
maakt van de Regeeringe. De Schout, *Maar-*
ten Velaar, die, ter deezer gelegenheid, ter
Stad uit geweeken en van zyn ampt verlaa-
ten was, hadt, in 't volgende jaar, zyn regt
tot het zelve verkogt aan den jongen Hee-
re Jan van Egmond, die, in February dee-
zes jaars 1479, twee vergeeffche aanslagen
smeedde, om zig meester te maaken van
de Stad (*n*). Die van Hoorn, waanende
dat de Amsterdammers deel gehad hadden
aan deeze aanslagen, klaagden 'er scher-
pelyk over, in eenen brief, die terstond
her-

(*i*) Keurb. A. f. 106 *versf.*

(*k*) Keurb. A. f. 107 *verso.*

(*l*) Keurb. A. f. 108 *verso.*

(*m*) Groot-Memor. N. 1. f. 114 *verso.*

(*n*) VELIUS Hoorn, *bl.* 57-66.

1479.

herwaards gezonden werdt. Doch de Wet-
houderschap van Amsterdam, ontkende ron-
delyk, in haar antwoord van den zevenen-
twintigsten February, dat zy of haare Poor-
ters de hand eenigszins in de voorgenomen
verrassingen van Hoorn gehad hadden (o).
Wy konnen egter niet ontveinzen, dat wy,
in een der Stads *Registers* (p) een bevel
van 't jaar 1481 gevonden hebben, waarby
de Poorters, die met *Meynert Willemsz* te
Hoorn *voor ruter* gelegen hadden, op ver-
beurte van hunne regterhand, t'huis ont-
booden worden. Doch veelligt waren dee-
ze Amsterdamsche Poorters, eerst na 't
schryven van den voorgemelden brief, te
Hoorn gekomen.

Bestand,
tusschen
Amster-
dam en
elf ande-
re Hol-
landsche
Steden
ter ee-
ner, en
drie Gel-
derfche
Steden
ter ande-
rer zyde.

Ondertusschen, vielen de Hollanders en
Gelderfchen elkanderen zeer lastig op de
Zuiderzee; waar door de scheepvaart van
Amsterdam, onder anderen, geweldiglyk
belemmerd werdt. De andere Watersteden
leeden ook veel. 't Verveelde zelfs eenigen
Gelderfchen Steden, dat de twist over 't
Hertogdom haaren Koophandel zo veelna-
deels toebragt. Zy neigden, derhalve, tot
een Verdrag met eenige Hollandsche Koop-
steden. Men tradt te Naarden in onder-
handeling. En hier werdt, op 't behaagen
der Heeren van wederzyde, den veertien-
den October, een Bestand getroffen, tus-
schen de Steden Haarlem, Amsterdam, Alk-
maar, Hoorn, Enkhuizen, Medenblik, E-
dam,

(o) Groot-Memor. N. I. f. III verso.

(p) Keurb. A. f. 126.

dam, Monikendam, Beverwyk, Naarden, Weesp en Muiden, ter eener, en Harderwyk, Hattum en Elburg, ter anderer zyde, welk tot den vyfentwintigften November duuren zou (q). 't Liep nog aan tot het begin des jaars 1481, eer Maximiliaan en Maria een Bestand troffen met de Gelderschen, waarna zy, in de Steden van Gelder en Zutphen, werden ingehuldigd (r).

De Stad Utrecht lag thans zeer over hoop met Bisschop *David van Bourgondie*, wiens gezag, na de dood van Hertoge Karel, wiens natuurlyke Broeder hy was, merkelyk was afgenomen; tot zo verre zelfs, dat de Utrechtfschen den Bisschop genoodzaakt hadden, de Stad te ruimen, en zyn gewoon verblyf te Wyk te Duurstede te neemen, hebbende zy, ondertusschen, *Jan, Burggraaf van Montfoort*, die ook, by koop, Heer van Purmerende geworden was, tot hunnen Beschermmer aangenomen (s). De Bisschop, verlegen om krygs- en mondbehoefsten, vervoegde zig aan de Wethouderschap der Stad Amsterdam, die hem, den drie-entwintigsten Maart deezes jaars, antwoordde, dat zy, op zyn begeeren, aan *Henrik, Bastaard van Nyenrode*, op het Huis te Abkoude, behalven eenige mondbehoefsten, gezonden hadt IIIJ *bossen*, IJ *scarpe-tyne*, elk mit IJ *camers*, ende dair toe eenton *bossescruyts*, een achtendeel *clovercruyts*, eenton *steene cloten*, ende een deel loden cloten,

een

(q) Zie J. SCHRASSERT Harderw. II. Deel, bl. 46.

(r) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 124.

(s) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 201.

1479. *een stukke loods, ende een vorm cloten mede de ghyeten.* Doch in den brief lag een *kalfgen* of klein briefje, waarin men den Biffchop kennis gaf, dat de Slotvoogd Henrik weinig moeds hadt, om 't Slot in te houden (t). Ook leedt het niet lang, of de Stad Amsterdam maakte zig meester van het Slot, en leide 'er fterker bezetting in. De byftand, dien Amsterdam den Biffchop bewees, was, midlerwyl, de voornaamfte oorzaak van de vyandschap der Utrechtschen tegen deeze Stad, die jaaren lang geduurd heeft, en, by verfcheide gelegenheden gedempt zynde, geduuriglyk wederom verrees: al 't welke, uit het vervolg deezer gefchiedenisse, klaarlyk blyken zal.

Schade
aan de
Haring-
vloot.

De kryg met Frankryk, die, voor 't uitgaan van 't Bestand, op nieuws, ontfteken was, hadt den Hollanderen en Zeeuwen groote fchade toegebracht. De Fransche Admiraal *Coulon* hadt hunne gantsche Haringvloot bemagtigd, by Cherbourg. Doch de flag by Guinegate, in Artois, herftelde de zaaken der Nederlanden. Men sloot wederom een Bestand voor zeven maanden, welk federt verlengd werdt (u). Of Amsterdam ook geleeden hebbe, by de fchade, aan de Haringvloot toegebracht, vind ik nergens duidelyk aangetekend. 't Blykt ook niet zeer klaar, uit oude ftukken, of men, al voor deezen tyd, van Amsterdam, ten Haringplagt te vaaren (v).

De

(t) Groot-Memor. N. I. f. 115 verso.

(u) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 189 enz.

(v) Zie Handy. bl. 893.

De oorlog met Gelder, die nog duurde, 1479. gaf Hertoge Maximiliaan gelegenheid, tot Bede van het doen eener Bede van tagtigduizend Filips-Klinkaarts in 't jaar, voor den tyd van Hertoge Maximiliaan, en agt jaaren: en, behalven eenige Edelen, voorregten daarentegen daarentegen „ bevestiging der voorige Privilegien, byzonderlyk van het voorregt „ om niet dan voor zynen gewoonlyken Regter te regt te staan; vrye vaart door „ de Goudsche fluis; verzekering, dat aan „ niemand brieven van Schâverhaling tegen „ Holland of Zeeland verleend zouden worden, en dat niemand, uit oorzaake der „ Graaflyke beden, die altoos in gang hebbende munt betaald zouden worden, in „ beslooten gevangenis, maar alleen in eene „ goede herberge gegyzeld zou worden: „ ook dat groote ongevallen van brand, „ dykbreuk en inlandsche oorlog van het opbrengen van ingewilligde Beden ontslaan „ zou: en dat men geene Vierfchaar zou spannen voor negen uren, noch daar van „ scheiden voor dat het regt geëindigd „ was:” van al het welke brieven verleend 1480. werden, die den zesentwintigsten May des jaars 1480, in den Haage, getekend waren. Doch by de gemelde punten was nog een punt gevoegd, om Haarlem, Leiden en Amsterdam in 't byzonder in te neemen, te weten, de vryheid, om eene nieuwe vaart door Holland te maaken, waar zy 't goedvonden; aan welke vaart alle de voorregten gegeven.

1480. geven zouden worden , die de Goudsche Vaart hadt (w).

De Kabbeljaauwschen raaken alomme op 't kussen. De Edelen en Steden , die in deeze Bede bewilligd , en deeze voorregten verworven hadden , waren thans meest der Kabbeljaauwsche zyde toegedaan , welke Maximiliaan , misnoegd op de Hoekschen , die zig zyns ondanks , in verscheide Steden , ter Regeeringe hadden ingedrongen , nu , meer dan voorheen , zigt te begunstigen. 't Bleek , terstond na zyne aankomst in Holland , aan 't afzetten van den Stadhouder Wolferd van Borfelen , Heer van Veere , in wiens plaats , *Jooft van Lalaing* gesteld werdt. De Raad in den Haage werdt ook geheellyk veranderd : waarop niet nalaaten kon te volgen , dat de Kabbeljaauwschen zig , eerlang , wederom op 't kussen hielpen , in de Steden , daar de Hoekschen zig , kort te vooren , van de Regeering hadden meester gemaakt.

Voorzorg te Amsterdam tegen de onderneemingen des Burggraafs van Montfoort. De Hoekschen vonden , ten deezen tyde , hunnen voornaamsten steun aan de Stad Utrecht , en aan den Burggraave van Montfoort , die de verdreevenen of geweekenen , eerlang , ontving , met opene armen (x). Te Amsterdam , daar de Regeering nu goed Kabbeljaauwsch was , hadt men , reeds in de Lente deezes jaars , bekommering getoond voor eenige vyandelyke onderneeming des Burggraafs. Op den drie-entwintigsten April , werdt de Gemeente , by openbaare afkondiging , gewaarschuwd , dat zy zig hoe-

(w) Handv. bl. 85. [40.]

(x) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 191, 195.

hoeden moest, voor vyandlykheden van wege Jan van Montfoort, Heer tot Purmerende, en deszelfs Kastelein, *Jan van Alfen* (y). Men hadt, hier ter Stede, reeds te vooren, verstaan, dat de Steden Monikendam en Edam deezen Kastelein met krygsbehoeften ondersteunden (z). Hy werdt, omtrent deezen tyd, van wege Hertoge Maximiliaan, belegerd op 't Slot te Purmerende. En in May, kreeg men, te Amsterdam, tyding, dat de Heer van Montfoort, te Utrecht, gereedschap maakte tot ontzet van het Slot. Men was, derhalve, bedugt, voor eenen inval in Amstelland, en zelfs voor eene onderneeming op de Stad. Men besloot, *mitte clock te laten condigen, dat een ygelick syn harnasch reede hebben moest, ende dat een ygelick, die dair toe geboden wart, dair een burgermeyster off 1j andere van der gerechte van der stede wege voirvaeren, onder die baniere off wimpel van der Stede, op lyf ende guedt, moest volgen*, indien die van Montfoort en de Stigtſchen hier in 't Land mogten komen (a). 't Slot te Purmerende werdt egter niet ontzet. Maximiliaan werdt 'er meester van, en verklaarde de gantsche Heerlykheid, en al de goederen, die de Heer van Montfoort in Holland hadt, eerlang, verbeurd, ten behoeve van de Graaflykheid (b).

De bescherming, die Utrecht, ten deezentyd, verleende aan de Hoekschen, gaf den ver-
 De Poo-
 ters wor-
 den ver-
 Her-

(y) Keurb. A. f. 111.

(z) Groot-Memor. N. I. f. 135.

(a) Groot-Memor. N. I. f. 137.

(b) Groot-Chron. Divis. XXXI. Cap. 314

1480. Hertoge Maximiliaan aanleiding om de Utrechtſchen, alomme in Holland, te doen vaſthouden (c). De Regeering van Amſterdam, met reden, bedugt, dat haare ingezetenen ook in Utrecht bekommerd mogten worden, waarſchuwde elk, by eene afkondiging van den agtentwintigſten November, van niet naar Utrecht te vaaren (d). Doch alzo men ligtelyk voorzien kon, dat de onluſten met de Utrechtſchen, eerlang, tot heviger daadelykheden zouden uitbarſten, in welk geval, de Stad Amſterdam, even als in voorige tyden, den eerſten aanſtoot zou te lyden hebben, was men, by tyds, verdagt, op verſcheide middelen, om zig te verzekeren tegen verraad en overrompeling, en om de Stad in behoorlyken ſtaat van tegenweer te ſtellen. De Stads *Registers* leveren hiervan overvloedige bewyzen uit, die wy der moeite waardig geagt hebben, hier, ſtukswyze, aan te tekenen.

De Stad wordt gezuiverd van geboefte, en verzekerd tegen kwalykgezinden.

1481. Men droeg, in de eerſte plaatſe, zorg, om de Stad zuiver te houden van geboefte, en te verzekeren tegen kwalykgezinden. Op den negenentwintigſten December, werdt bevolen, dat alle *gaſthuisboeven*, *truwanten*, *netteboeven*, *rabauten* en diergelyk ſoort van volk buiten der Stede Vryheid moeſten blyven (e). En toen, op het einde des volgende jaars, zekere gevangen *gaſthuisboeven*, by Schepenen vonniſſe, gebannen geworden waren, werdt hun gelaſt, *wter ſtede*

(c) Vaderl. Hiſt. IV. Deel, bl. 202.

(d) Keurb. A. f. 113 verſo.

(e) Keurb. A. f. 113 verſo.

stede ende der Stede Vryheyd te blyven, totter tydt toe dat men hem anders laet weeten, op beyde hoere ogen te verbueren (f). Eenige ingezetenen, met naame *Vranc die Waele, Oude Jacob Florys zoen, Claes Gaef, Jan Braseman, Symon Willemszoen, Jonge Jacob Floryszoen, Willem Grebber, Dirck Jan, Ghysbert Bartszoen, Matthys Coen, Claes Cleyn, Jacob Roelofsz., Jacob Meyster, Coman Claes Fanszoen, Arent Jan beerenz. Meester Symon Dirczoen ende Jan zyn zoen,* verscheide van welken, of welker maagen, in 't Geregt geweest waren, zig verdagt hebbende gemaakt by de Wethouderschap, kreegen, op den negentienden January des jaars 1481, bevel, om hun geweer, voor zes uren, op *ter Stede huus* te brengen (g).

1481.

Omtrent den zelfdentyd, werdt 'er, door *Scout, Burgemeesteren, Scepenen ende Rade,* ook orde gesteld op het bewaaken der Stad door de Poorters. De Stad werdt in zekere wyken verdeeld, en de Poorters en ingezetenen van elke wyk, die bekwaam waren om de wapenen te voeren, gebragt onder vier Kapiteinen (h): van al 't welke wy, hierna, in de verhandeling van het opregten der Burgervendelen, breeder verslag zullen doen. De zorg voor vyandelykheden was oorzaak der Keure van den vier en twintigsten January, inhoudende, dat elk, tegen den volgenden dag, ten een uur, op zyn' hoefslag [*rendevous*] komen moest, also *Scout,*
Bur-

(f) Keurb. A. f. 128.

(g) Keurb. A. f. 115.

(h) Keurb. A. f. 116. Groot-Memor. N. I. f. 324 ver/0.

1481. *Burgermeesters ende Scepenen wilden gaen omme ſcouwen (i)*, of, gelyk men nu ſpreekt, om te monſteren. Op de tyding, die men, wat laater, kreeg, dat 'er vier gewapende ſchepen, in de Zuiderzee, voor Marken, lagen, werdt, den agtentwintigſten April, gebooden, dat elk, die van 't Geregt beſaft werdt, met een Burgemeester of twee Schepens aan 't hoofd, uit te vaaren, op verbeurte van lyf en goed, uitvaaren moeft (k).

Amsterdam wordt, aan drie zyden, voor 't eerſt, met ſteenen muuren en toorens omringd.

Doch inzonderheid toonde de Wethouderſchap van Amsterdam voor de veiligheid der Stede bezorgd te zyn, door het bemuuren en verſterken der zelve, 't welk, omtrent deezen tyd, ondernomen werdt. Wy hebben, hier voor (l), verhaald, dat de Poort, de Toorens en de Bolwerken, naar den kant van Utrecht, in 't jaar 1452, door den brand vernield geworden waren: en ook, dat Hertog Filips, in aanmerking neemende, dat de Utrechtschen den Amſterdammeren niet gunſtig plagten te zyn, beſaft hadt, dat de Stad, ten minſten aan twee zyden, met muuren beſlooten werdt. Doch deeze bemuuring was, tot hiertoe, agtergebleeven, ter oorzaake, voornaamlyk, van de koſten, tot het opbouwen der Stad vereiſcht, en van de zwaare beden, welken men, ten tyde der Hertogen Filips en Karel, hadt moeten opbrengen. Maar nu de nood zo ſterk begon te dringen, werdt de bemuuring der Stad, met ernſt, by der hand

gc-

(i) Keurb. A. f. 117 verſo.

(k) Keurb. A. f. 119.

(l) II. Deel, III. Boek, bl. 250.

genomen. 't Gemeen gevoelen is, dat deze bemuuring, eerst in 't jaar 1482, geschied zy. Ook leeft men, op dat jaar, aan den rand van de gemeene Lyften der Wethouderen, die, voor de *Handvesten* en elders, gedrukt zyn, 1482. *Is dese Stad eerst met een steene muur en torens bemetselt geworden.* Doch wy hebben, hier voor (m), bewezen, dat de bemuuring, al veel vroeger, en ten minsten in den zomer des jaars 1481, aangevangen is; hoewel zy, naar alle waarschijnlijkheid, niet voor het jaar 1482, voltrokken zal zyn. Wy herhaalen hier niet, 't gene wy, te vooren, van de uitgestrektheid deezer bemuuringe te boek gesteld hebben. Wy merken alleenlyk aan, dat, door dezelve, voldaan werdt, aan 't gene Hertog Filips, in 't jaar 1452, bevolen hadt. De Stad werdt, aan twee zyden, met muren omringd: de Y-kant alleen bleef onbemuurd. De Reguliers-Poort, nu de Munt en Reguliers Tooren, sloot de Stad af, naar den kant van Utrecht. Ook werden de vesten aan deeze zyde, met verscheide torens gesterkt, en rykelyk beplant met geschut (n).

De binnenlandsche tweespalt vermeerderde, midlerwyl, hand over hand. De Hoekschchen, met *Reyer van Broekhuizen*, eenen Gelderschman, aan 't hoofd, hadden zig, met Utrechtsche hulpe, in January, meester gemaakt van Leiden, uit welke Stad zy, in 't jaar 1479, verdreeven geweest waren (o).

Tweespalt
tusschen
Amsterdam en
eenige
andere
Steden.
De

(m) I. Deel, I. Boek, bl. 54.

(n) Keurb. A. f. 129 verso, 130 verso.

(o) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 194.

1481.

De Regeering van Amsterdam, hierop ziende, schreef, in April daarna, hoe, *leyder! hier in den lande, groot opstal was, ende genoeg open oorlooch, tusschen ons mit die Steden van Haerlem ende Delff op die eyn syde, ende die Steden van Leyden, van der Goude ende andere ouer dandere zyde* (p). Doch Leiden en Gouda onderwierpen zig, kort na dit schryven, aan Maximiliaan; die, bedugt dat de Utrechtschen, aangemoedigd door 't gene zy op Leiden vermogt hadden, veclligt, iet op Amsterdam onderneemen zouden, de Regeering waarschuwde, op haare hoede te zyn. En op 't ontvangen van zulk schryven, werdt, den vyfden May, afgekondigd „ dat, wanneer de wapenklok „ floeg, de oude Schutters, op de Plaats, „ by Schout en Geregte, komen moesten, „ tot bescherming van 't Stadhuis; dat de „ jonge Schutters de Nieuwendyker Poort, „ staande voor de plaats daar nu de oude „ Haarlemmer fluis legt, van binnen en van „ buiten, moesten komen bezetten; en dat „ de Kerkzyde-Poort, ook de S. Olofs Poort „ genaamd, en ten einde van de Warmoes- „ straat staande, door de Handboogschut- „ ters, bezet moest worden. Wyders, moes- „ ten de zesendertigen, die geene Schutters „ waren, en alle andere Poorters zig ver- „ voegen op hunnen hoefslag (q).” Wat laa- ter, kreeg men, te Amsterdam, kennis, dat de ballingen van Leiden en de Poorters van

U.

Voor-
zorg in
de Stad,
in geval
van on-
raad.

(p) Groot Memor. N. I. f. 156.

(q) Keurb. A. f. 119 verso.

Utrecht voorneemens waren, brand te stigten in de Stad. 't Geregt stelde terstond orde, om zulk een ongeval te voorkomen, onder anderen, beveelende, dat elk, 't zy *poirter of gast*, die iet van den toeleg vernam, daarvan behoorlyk kennis geeven moest (r). Kortom, 't blykt, uit verscheide Keuren, dat men, te Amsterdam, genoegzaam het gantsche jaar door, op zyne hoede was tegen de Utrechtschen (s).

Met den aanvang van December, kwam het gevaar Amsterdam eerst nader. Om-trent twee maanden te vooren, was der Stad, door Stadhouder en Raaden, aangefchreeven, dat zy haare Poorters, die thans omtrent de Eem lagen, moest voegen by het Leger, welk toen het Utrechtsche Blokhuis op de Vaart zocht te bemagtigen. De Regeering antwoordde, op den elfden October „ dat zy haare Poorters gaarne naar 't „ Leger zenden wilde, zo de Eem maar „ wel bewaard bleeve, en zo de Stigtschen „ uit Gooiland konden geweerd worden (t).” Veelligt, zyn de Amsterdamsche Poorters, sedert, van de Eem af, en naar 't Leger getrokken; en zal dit dan den Stigtschen gelegenheid gegeven hebben, om iet in Gooiland te onderneemen. Doch, wat hier van zy; des nagts na den negenden December, kwamen de Utrechtschen en Amersfoorters, ten getale van zeshonderd man, voor Naarden, verrastten de Stad, en bedreeven

De Am-
sterdam-
mers
helpen
de Eem
sluiten.

De U-
trecht-
schen
overval-
len Naar-
den.

'er

(r) Keurb. A. f. 123 verso.

(s) Keurb. A. f. 126 verso, 128 verso.

(t) Groot-Memor. N. I. f. 165.

1481. 'er veel moedwils. Doch zy bleeven 'er maar twee dagen. De aantogt der Amsterdammers, die in merkelyken getale uitgetrokken waren, en by welken zig die van Muiden en Weesp, eerlang, voegden, noodzaakte de Stigtſchen, Naarden te ruimen. De buit, dien zy medevoerden, werdt hun egter, voor een gedeelte, ontjaagd, door de Amsterdammers en de anderen, die niet verzuimd hadden, den wykenden vyand agter na te zetten (v). En veelligt heeft men, hier ter Stede, ter gelegenheid van dit, of van eenig laater voordeel, op de Utrechtſchen behaald, de woorden SWYCHT UTRECHT, waar voor ik agt, dat men, niet *zwygt*, maar *zwingt Utrecht* leezen moet, geplaatſt in een der toorens, die, in dit of in het volgende jaar, langs den Stads muur, naar den kant van Utrecht, gemetſeld werden. De tooren, waaraan deeze woorden nog lang te leezen geweest zyn, maakt tegenwoordig een gedeelte uit van de Kloveniers Doele.

Keur, waarbij verdagten buitenluiden de Stad ontzeid wordt.

't Geregt van Amſterdam, berigt ontvangen hebbende uit Naarden, inhoudende, dat *die ruiteren*, die deeze Stad *ouervallen hadden*, in 't openbaar ſpraken van Amſterdam ook te willen overrompelen, keurde, den dertienden December, „ dat alle ballingen uit Leiden en Dordrecht, die zig in „ de Stad bevinden mogten, dezelve, by „ ZON:

(v) Chron. van 1481 - 1483. in MATTHEI Anal. Tom. I. p. 425, 426. AMELGARDI Geſta Ludov. XI. Libr. VI. Cap. 25. ap. MARTENE & DURAND Veter. Monum. Tom. IV. col. 802.

„ zonneshyn, zouden hebben te ruimen: 1481,
 „ ook zulke Utrechtschen en Amersfoor-
 „ ters, die hier, na Paaschen, omtrent wel-
 „ ken tyd, zig de gerugten van het kwaad
 „ voorneemen der Stigtschen meest hadden
 „ begonnen te verspreiden, gekomen wa-
 „ ren. Voorts, mogt niemant nieuwe *slaap-*
 „ *pers* inneemen, zonderze Schout of Bur-
 „ gemeesteren aan te geeven: 't welk zy,
 „ die Utrechtschen of Amersfoorters in huis,
 „ of huizen aan dezelve verhuurd hadden,
 „ ook verplicht werden te doen (w).” Nog
 werdt, tien dagen laater, by openbaare af-
 kondiging, aan de *Capiteyne van der Wake*
 gelaft, hunne *bossen met die camers, cloten,*
cruyt, proppen enz. op die vesten te brengen;
 met belofte, aan de Schippers, die *bossen*
ofte serpentynen wilden leenen, dat de Stad de
 schade, die 'er aan komen mogt, vergoe-
 den zou (x): 't welk klaarlyk doet zien, dat
 men voor onraad van buiten bedugt was.

En om, zo veel mogelyk ware, de over- 't Geregt
 blyffels der partyfchap uit te rooijen, werdt, verbiedt,
 op den zesentwintigsten, eene merkwaardige Keur gemaakt, welke wy, in haare ei- elkan-
 gen bewoordingen, hierby voegen: *Item, Hoeksch*
off dair yemant ware, die enighe personen, on- bel-
se poirteren wesende, quade woerden gaue, die jaauwfeh
partye angaen, seggende ghy syt een hoeck te noe-
off een Cabbelljau, dat salmen myt de clock men.
alfoe corrigeren, dattet enen ygelyck exempel
wesen sal (y).

De

(w) Keurb. A. f. 128 verso.

(x) Keurb. A. f. 129 verso.

(y) Keurb. A. f. 130 verso.

1481. De Utrechtschen, die, eenigen tyd te vooren, de Hollanders by de Vaart geslaagen hadden, werden, op deezen zelfden zesentwintigsten December, door hen, onder 't beleid van den Stadhouder Joost van Lalaing, overwonnen in Westbroek (z). De gevangenen, die omtrent honderd in getale waren, werden naar Amsterdam gevoerd. Ook stondt de Stadhouder den Amsterdammers de veroverde bannier der Utrechtschen af, die, ter gedagtenisse deezer zegen, in de Oude Kerke, werdt opgehangen (a).

Handeling over vrede in't Reguliers-Klooster. De kryg werdt, in 't volgende jaar 1482, sterk voortgezet, schoon men, onder 't roeteren der wapenen, op meer dan ééne plaats, en onder anderen in 't Reguliers-Klooster buiten Amsterdam (b), van vrede handelde.

1482. Doch deeze handelingen liepen vrugteloos af. De Regeering van Amsterdam voer, derhalve, voort, met zorg te draagen voor de veiligheid haarer Stad, en beval, op den elfden February, dat de Schutters, by „beurten, met hunne boogen en *clovers*, „op de Poorten en boomen, moesten komen waaken (c).”

Dood van Vrouwe Maria. Amsterdam er. Vrouw Maria, niet lang hierna, op den zevenentwintigsten Maart, overleeden zynde, liet haare Heerlykheden aan haaren vierjaarigen Zoon, FILIPS (d). Maximiliaan, zyn Vader, in Holland gekomen, werdt,

(z) Chron. van 1481 — 1483. bl. 430 enz.

(a) PONTANI Amst. Liër. I. Cap. VIII. p. 24.

(b) Id. ibid. p. 25.

(c) Keurb. A. f. 132.

(d) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 207.

werdt, door de Steden, en ook door Amster- 1482.
 dam, terstond, als *Voogd* of *Ruwaard* van zyne kent Ma-
 twee kinderen, *Filips* en *Margareta*, erkend. ximiliaan
 De eed, dien hy, en de Edelen en Steden, voor
 by deeze gelegenheid, afleiden, is, zo ver Voogd.
 my bekend is, nergens gedrukt; waarom
 wy dien, uit het *eerste Stads Privilegieboek*
 f. 86. ontleend, en in de *Bylaagen* (e) ge-
 plaatst hebben. Behalve door deezen eed,
 weet ik niet, dat de Hertog, ten deezen ty-
 de, eenige Privilegien bevestigd heeft.

In Augustus en September, ondernamen De Stad
 de Amsterdammers eenen togt te water brengt
 tegen de Utrechtschen, die, in dien tyd, het eenige
 beleg geslaagen hadden voor het Slot te Ys- s'chepen
 selstein, welk zy egter, eerlang, verlaaten te water,
 moesten. De Regeering hadt, den zesent- tegen de
 twintigsten Juny, wederom orde gesteld op Utrecht-
 't bewaaken der Stad, door allen, die s'chen.
 boven de twintig, en onder de zestig jaaren
 oud waren. Men hadt toen vernomen, dat
 die van Utrecht een' sprong op Amsterdam
 waagen wilden (f): waarvan egter niet blykt
 iet gekomen te zyn. Doch nu beval zy,
 den tweeden Augustus „ dat alle zeefche-
 „ pen, van voor de palyngen, ter haluer ye zou-
 „ den gaan leggen (g),” vermoedelyk, om
 plaats te maaken voor de Vaartuigen, die,
 van Stads wege, stonden byeen gebragt te
 worden. Op den tweeden September, werdt
 belast „ dat de Rynschippers, zo vreem-
 „ den als Poorters, zouden hebben te vaa-
 „ ren

(e) Lr. C.

(f) Keurb. A. f. 134.

(g) Keurb. A. f. 135 verso.

1482. „ren naar Muiden, om daar het Krygs-
 „volk van Heere *Salazar*, een Biskaaifchen
 „Overfte in dienst van Maximiliaan, in te
 „neemen, en naar Spaarnedam te voe-
 „ren (b).” En drie dagen laater, kwam
 ’er eene Keur uit, beveelende aan alle Schut-
 ters, *die geboden waren wt te vaeren ten heer-
 vairt, tegen ’s anderendaags, mit hoeren har-
 nasch ende weer [geweer], op die plaetze te
 komen, als die stede clock geluyt is, om fcheep
 te gaan, en die bannyer te volgen, op ver-
 beurte van lyf en goedt (i).* Men weet niet,
 hoe veel fchepen de Stad, ten deezen tyde,
 te water bragt; doch ’t blykt, dat dezel-
 ven, de Zuiderzee zynde ingezeild, tot op
 de hoogte van de Eem, twee Utrechtsche
 Vaartuigen, die van Overyffel kwamen, en
 den stroom op wilden, bemagtigd hebben.
 Het eene was met kooren gelaaden: het an-
 der met falpeter, buskruid, fteenen bus-
 klooten, pylen en ander krygsgereedschap,
 ter waarde van omtrent tweeduizend Ryns-
 guldens (k).

Twee
 Utrecht-
 fche
 Vaartui-
 gen be-
 magtigd.

De A-
 trecht-
 fche Vre-
 de wordt
 hier af-
 gekon-
 digd.
 1483.
 Laft der
 Stad van

Op den drie-entwintigften December,
 werdt, te Atrecht, de Vrede getekend met
 Frankryk, die, op laft van den Raad van
 Holland, ook hier ter Stede, afgekondigd
 werdt (l). Doch de kryg met de Stigtschen
 duurde nog, tot in ’t volgende jaar. De
 Stad Amsterdam hadt ’er, by aanhoudend-
 heid, veel laft van. Men moest hier niet
 flegts

(b) Keurb. A. f. 137.

(i) Keurb. A. f. 137 *verfo.*

(k) Chron. van 1481 — 1483. bl. 485.

(l) Groot-Memor. N. I. f. 181 *verfo.*

slegts zorgen voor de veiligheid der Stad, 1483
 ten welken einde, het Geregt, den drie-en-
 twintigsten May, beval, met dubbele *wa-* den U-
ke te waaken, en geene dekens of kuffens *trecht-*
 mede ter wagt te brengen (*m*); maar de Poor- *sch*
 ters en ingezetenen, boven de twintig en *krig-*
 beneden de zestig jaaren, werden, by lo-
 tinge, verpligt, ter Heirvaart te trekken,
 en den bannierdraager en Burgemeesters,
 die hun voorgingen, te volgen: waarom ook
 elk belast werdt, niet zonder verlof van Bur-
 gemeesteren of van het Geregt, van huis te
 gaan (*n*). Doch zulk eene verbindtenis moest
 den ingezetenen eener Koopstad, door den
 tyd, zeer lastig vallen: 't welk dan de re-
 den was, waarom veele Amsterdammers
 verkooren, niet in persoon ter heirvaart te
 trekken, maar anderen in hunne plaats te
 zenden; in welk geval, zy zig op 't Stad-
 huis moesten aangeeven (*o*). Doch de Re- *Zy bezol-*
 geering hadt nog een ander middel gevon- *digteeni-*
 den, om haare Poorters van Krygsdienst *gekneg-*
 te versochoonen. Zy hadt, nevens de ande- *ten.*
 re Steden van Holland, beslooten, eenige
 Ruiters of gehuurde knegten aan te neemen,
 die, in de plaats der Poorteren, te velde
 trokken. De kosten, die hierop liepen, wer-
 den gevonden uit een *Ruitergeld*, zynde een-
 honderdsten en tweehonderdsten penning,
 die, hier ter Stede, door zes Persoonen aan
 de oude, en zes Persoonen aan de nieuwe
 zy-

(*m*) Keurb. A. f. 141 *verso*.

(*n*) Keurb. A. f. 139, 142, 142 *verso*.

(*o*) Keurb. A. f. 142.

1483. zyde, werden ingevorderd (p). Doch deeze laft, die Amsterdam egter minder dan fomige andere Steden drukte, begon ook te verveelen door den tyd.

Verdrag
met
Utrecht.

Maximiliaan, nu van den Franschen kryg ontslaagen, besloot ook een einde te maaken van den Stigtſchen, en floeg het beleg voor Utrecht, in den Zomer deezes jaars. De Stadhouder Lalaing sneuvelde in dit beleg, welk, na twee maanden verloops, met het overgaan der Stad en met een Verdrag, eindigde (q).

Plegtige
dankdag
deswege
te Am-
sterdam.

Het was zo dra niet bekrachtigd, of de Regeering van Amsterdam, te weeten Schout, Burgemeesters, Schepenen en Raad, beval, den elfden October, by openbaare afkondiging „ voortaan niemant der Stigtſchen te misdoen.” Ook werdt, met den Provifoor en Deken van Amftelland, die hier ter Stede over Kerkelyke zaaken opzigt hadt, beraamd „ des anderendaags, „ na 't eindigen der hooge miſſe, enen „ plegtigen ommegang te houden.” Elk werdt bevolen, *dat eerwairdighe heylige Sacrament na te volgen, om der stede, ende deuotelyck met alle aendacht te helpen bidden, voir alle gelouige zielen, die in dese voirs veede [veete, tweedragt] van den lychaem verscheyden zyn: ende dat God onse Here voirn. ons verlossen wille van de pestilencye, die God betert hier ende ouer all regneert (r).*

Ter-

(p) Keurb. A. f. 142, 143.

(q) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 226 enz.

(r) Keurb. A. f. 143 verso.

Terwyl de oorlog nog duurde, hadt de Stad Amsterdam zig meester gemaakt van de Sloten te Abkoude (s) en te Vreeland, uit vrees dat de Utrechtschen zig daarvan verzekeren mogten; 't welk de vaart en handel haarer ingezetenen en den toevoers langs de Vegt, geweldiglyk, belemmerd zou hebben. Maximiliaan hadt, by Brieven van den veertienden September dezes jaars 1483, beide deeze Sloten aan Holland gehegt, en aan Amsterdam te waaren gegeven (t). En de Stad hieldtze nog tegenwoordig bezet. Bisschop David van Bourgondie, na 't overgaan van Utrecht, in zynen zetel hersteld zynde, begeerde, dat Amsterdam hem deeze Sloten wederom inruimde, en schreef 'er eenen ernstigen Brief over aan de Stad; die, in haar antwoord, welk, naar de rondigheid dier tyden, in hartige taale, was opgesteld, zig hiertoe ongezind verklaarde. „ Zy hadt, schreef zy, zwaare kosten moeten doen, tot bystand van den Bisschop, die haar nog niet vergoed waren. Om zig, voor deeze vergoeding, te verzekeren, hadt zy voor, de Sloten, welke bewaaring haar, door den Hertoge Maximiliaan, was aanvertrouwd, in te houden. Nogtans, wilde zy, wegens het bezit derzelve, tot 's Bisschops meerder eere, wel met hem overeen komen.” Het antwoord der Stad was, den negenden Decem-

(s) Zie hier voor, bl. 350.

(t) Uit de Stukken in 't Vertrek der Thesaurie, Oude Laade R. L^{re}. W. W. W.

1483. cember, gedagtekend (u). Ik weet niet, of de onderhandeling met den Biffchop voortgang hadt; doch zy werdt, ten deezzen tyde, zekerlyk, niet voltrokken, en de Sloten bleeven, nog eenige jaaren na deezzen, in de bewaaring der Stad.

De Stad zoekt bezetting te krygen op het Slot te Kroonenburg. De Regeering hadt zelfs, nog na het overgaan van Utrecht, gezogt bezetting te krygen op het Slot te Kroonenburg, insgelyks, aan de Vegt gelegen. Doch alzo zy niet toonen kon, dat zy, hiertoe, door Hertoge Maximiliaan, gemagtigd was, maakte *Anthonis van Amstel*, Heer van Mynden en Kroonenburg, zwaarigheid, om haar het Slot op te geeven. Alleenlyk verbondt hy zig, by plegtigen eede, die, den negentwintigften September, aan handen van den Burgemeester *Dirk Heimanszoon*, geftaafd werdt, dat hy zulks doen zou, zo dra men hem volmagt van den Hertoge toonde (v).

De opgezeten en van Abkoude zweeren Amfterdam getrouweheid. De Wethouderschap, ondertuffchen, zig willende verzekeren van de trouwe der onderhoorigen van het Slot te Abkoude, fchreef den Kastelein en Baljuw, *Henrik Boetselaar*, den agtentwintigften January des jaars 1484, aan „ dat hy de opgezetenen der Heerlykheid van Abkoude, die boven de twintig en onder de zefstig jaaren oud waren; „ tegen den volgenden Zondag, zynde den „ eerften February, voor 't Huis te Abkoude, moest doen byeen komen, om af „ daar,

(u) Groot-Memor. N. I. f. 187 verso.

(v) I. Privileg. Boek, f. 86 verso en Bylaagen L^r. D.

„ daar , als onderhoorigen van Amstelland , 1484
 „ in handen van haare Gemagtigden , den
 „ eed aan den Hertoge te komen afleggen.”
 Ook geschiedde zulks , op den tweeden der
 zelfde maand. Men zwoer beide den Her-
 toge Maximiliaan en der Stad Amsterdam
 getrouwheid. De brief aan den Kastelein
 en de beëediging der opgezetenen van Ab-
 koude staan in de Stads *Registers* te boek
 gesteld : waaruit wyze ontleend hebben , als
 nog nimmer gedrukt geweest zynde , omze,
 hier agter , in de *Bylaagen* (w), te plaatsfen.

De Hollandsche Koopsteden , en Am- Amster-
 sterdam in 't byzonder , leeden , omtrent dam en
 deezen tyd , wederom merkelyken overlast andere
 van zekeren Oostfrieschen Edelman , *Ede Steden*
Wymekyn genaamd. De zes groote Steden klaagen
 raadpleegden , in Augustus deezes jaars , o- over ze-
 ver de middelen om zig daar tegen te be- keren
 veiligen , op eene Dagvaart te Alkmaar. Zy Oostfrie-
 beslooten , eenen brief af te vaardigen aan schen
 de Graavinne van Oostfriesland , of , gelyk Edelman:
 zy dezelve noemden , aan de Graavinne van
Emden , die zy den titel gaven van *onse*
herde [dat is , *zeer*] *lieue , ende wel geminde*
Vrouw (x). En 't schynt , dat dit schryven
 niet vrugteloos is geweest. Immers , ik vind
 niet , dat 'er , sedert , over den overlast des
 Oostfrieschen Edelmanns , geklaagd is.

De lasten des jongsten oorlogs hadden , De Bief-
 in den aanvang deezes jaars , gelegenheid excyns
 gegeven , om het Geregt , de zesenderti- wordt
 gen , ver-
 gen , hoogd,

(w) Lt. E. N. 1, 2.

(x) Groot-Memor. N. I. f. 194 verso.

1484. gen, en *die heele ryckdom van der Stede* van Amsterdam byeen te roepen, en, met derzelve bewilliging, den Bier-excyns te verhoogen: waar van der Gemeente, den dertigsten January, op den naam van Schout, Schepenen en Raade, kennis gegeven was (y). De inkomsten der Stad namen, hierdoor, en door de andere gewoone middelen, zo zeer toe, dat men, eerlang, in staat geraakte, om de renten, welken de Stad, in de jaaren 1481, 1482, 1483 en 1484, ten haaren laste gekreegen hadt, wederom af te lossen: 't welk, in 't begin des volgenden jaars, openlyk bekend gemaakt werdt (z).

Eenige
renten
afgelost.

1485.

Omme-
gang in
de Stad,
om rust
en vrede
te ver-
werven.

In Vlaanderen, daar men Maximiliaan niet voor Voogd hadt willen aanneemen, waren, reeds in 't jaar 1483, beweegingen ontstaan, die eerlang uitliepen tot eenen volslaagen binnenlandschen oorlog; waarin *Karel de VIII.*, Koning van Frankryk, zig ook mengde: 't welk gelegenheid gaf tot het verbreeken der *Atrechtische Vrede* (a). Men hadt, te Amsterdam, een zwaar hoofd over de eerste beginsels der tweedragt, en derhalve, in den aanvang des jaars 1485, eenen plegtigen ommegang bevolen, om rust en vrede en goed weder te verwerven (b). Doch de onlusten buiten 's Lands namen, hand over hand, toe. Die van Sluis, reeds te vooren verscheide invallen in Zeeland gedaan hebbende, namen *Vlissingen in*,
by

(y) Keurb. A. f. 147 verso.

(z) Keurb. A. f. 156 verso, 157.

(a) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 231, 236.

(b) Keurb. A. f. 155.

by verraffing, in May deezes jaars (c). 1485.

Maximiliaan, in February des jaars 1486, Maximiliaan
 te Frankfort, tot Roomsch-Koning verheer-
 ven zynde, kwam, kort daarna, in Hol-
 land, en werdt, in de voornaamste Steden, wordt te
 staatelyk ingehaald: ook te Amsterdam, al-
 waar, den twintigften Maart, afgekondigd <sup>Amster-
dam in-
gehaald.</sup> 1486.
 was „ dat alle de Gilden,“ die, ten dee-
 zen tyde, reeds twee-entwintig in getal wa-
 ren „ en alle de Schutters der drie Schut-
 „ teryen hunne *torchen* [toortfen] gereed
 „ moesten maaken, en dat elk zyn huis ver-
 „ fieren moest, ter inhaalinge van Koning
 „ Maximiliaan en deszelfs Vader, Keizer
 „ Fredrik den III (d).”

De Vorst, eenen oorlog te water tegen Hy
 de Vlaamingen en derzelver aanhang in den maakt
 zin hebbende, raadpleegde, ten deezen ty- eene
 de, op het instellen eener nieuwe Ordon- Ordon-
 nantie op de zaaken der Admiraliteit. Wy nantie
 hebben, hier voor, by meer dan eene ge- op den
 legenheid (e), aangemerkt en getoond, dat oorlog
 de oorlog te water, van ouds, in Holland, te water.
 heel anders gevoerd werdt, dan in latere
 tyden en tegenwoordig; dat byzondere Ste-
 den, dikwils op eigen gezag en kosten, oor-
 logsfchepen in zee bragten, over welken zy
 zelve Admiraals en Kapiteinen aanstelden,
 en dat Amsterdam, voor deezen tyd, in het
 regelen der zeezaaken, zeer veel, zo niet
 het voornaamste bewind hadt. Maximili-
 liaan, oordeelende, dat hem het opperbe-
 leid

(c) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 232, 235.

(d) Keurb. A. f. 158.

(e) Zie II. Deel, 114. Boek, bl. 208, 212, 215, 270 enz.

1487.

beleid over den oorlog te water toekwam, vondt dan geraaden, by Plakaat van den agtsten January des jaars 1487, op de naamen van hem en van Filips, zynen Zoon, te Brugge, getekend, te beveelen „ dat „ zyn Admiraal, voortaan, alleen kennis „ neemen zou van de gemaakte pryzen, en „ oordeelen, of dezelve te regt gemaakt „ waren; dat niemant, op eigen gezag, „ eenige schepen van oorloge zou uitrusten; maar daartoe vooraf verlof verzoeken van den Admiraal; dat de Admiraal „ een tiende van alle de pryzen genieten „ zou; dat hy een Luitenant en andere Officieren zou aanstellen, om nevens hem „ te regt te zitten enz.” De Stadhouder en Raaden in Holland kreegen, onder anderen, last, om de hand te houden aan de uitvoeringe van dit Plakaat, in welk nogtans verklaard was „ dat niemant zou geagt worden, by het zelve, verkort te zyn „ in zyne regten; in welker vol bezit, elk „ begreepen werdt te zullen blyven onbena- „ deeld(f).” t Is ondertusschen twyfelagtig, of de zeezaaken, ten deezen tyde en federt, in Holland, wel naar den inhoud van dit Plakaat geschikt geweest zyn: alzo Keizer Karel de V., meer dan vyftig jaaren laater, eene nieuwe Ordonnantie op de Zeevaart, op diergelyken voet geschikt, heeft goedgevonden uit te geeven (g).

Zorg te De onlusten in Vlaanderen namen vast toe,

(f) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 1208.

(g) Zie Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 1215.

toe, van dag tot dag. De Hoekfchen, die 1487.
 nu alomme in Holland ontzet waren van de
 Regeeringe, zогten zig van deeze onlusten Amster-
 te bedienen, om, terwyl Maximiliaan zyne gen op-
 meeste zorg aan 't bevredigen van Vlaande-
 ren spillen moest, zig, hier te Lande, te
 herstellen in 't verlooren bewind. Te Am-
 sterdam, kreeg men, in October, tyding
 van eenig vyandlyk voorneemen, 't welk ge-
 legenheid gaf tot een besluit van den zeven-
 entwintigsten, om de Stad, in geval van
 ophoop, te verdeelen in zes wyken, en even
 zo veele zamelplaatsen der gewapende bur-
 gerye. De laatsten waren S. Olofs Kapel,
 de huizen van *Bartholomeus Jakobszoon* en
Aris Boelenszoon, S. Pieters Kerk, de Hei-
 lige Stede, de Plaats en S. Jakobs Kapel (b).
 Ook werdt, den agtsten November, belast,
 dat de schepen, *winterlaghe* leggende bin-
 nen de paalen van de oude zyds Waal by
die Lastaige, van daar, voor S. Maarten,
 zynde den elfden November, zouden moe-
 ten weghaalen (i). 't Gevaar verminderde
 niet, na dat die van Brugge, in February
 des volgenden jaars, Maximiliaan in heg-
 tenis genomen hadden. Te Amsterdam, Omme-
 werdt een plegtige ommegang gehouden, gang al-
 om zyne verlossing van den Hemel te ver- daar, ter
 werven (k). Doch 't liep aan tot in May, gelegen-
 eer hy op vrye voeten werdt gesteld, in ge- heid der
 volge van een Verdrag, waarby beraamd gevang-
 werdt, dat Vlaanderen, op den naam van nis en
 Filips, slaaking
 1488.

(b) Keurb. A. f. 163.

(i) Keurb. A. f. 166.

(k) Keurb. A. f. 167.

1488. Filips, door de Heeren van zynen bloede en van den Raade, en de overige Nederlanden, door Maximiliaan, geregeerd zouden worden (l). Terstond hierna, hieldt men, te Amsterdam, wederom eenen ommeegang, tot dankzegging voor 's Vorsten verlossing (m). Doch de komst van Hertogte *Albrecht van Saxen*, die Keizer Fredrik de III., met een Leger, herwaards gezonden hadt, bragt Maximiliaan tot het besluit, om zig niet langer te houden aan het geflooten nadeelig Verdrag. Gend werdt, federt, vergeefs, belegerd door de Keizerschen, en Sluis verklaarde zig, openlyk, tegen Maximiliaan (n).

De Stad
verkoopt
erfelyke
renten,
ten be-
hoeve
van
Maximi-
liaan.
Zy ver-
krygt het
Baljuw-
schap van
Amstel-
land, Wa-
terland
en Zee-
vank.

In deezen staat der zaaken, vervoegde de Vorst zig aan de Stad Amsterdam, om onderstand in geld: en de Regeering liet zig overhaalen, om, ten zynen behoefte, zeshonderd en veertig ponden van veertig grooten vlaamsche munt erfelyke renten op de Stad te verkoopen. Zy ontving hiervoor, van verscheide personen, tienduizend tweehonderd en veertig gelyke ponden, die Maximiliaan werden ter hand gesteld: waaruit blykt, dat de renten tegen den penning zestien, dat is, tegen zes en een vierde ten honderd verkogt waren. De Vorst ontving zelf negenduizend zeshonderd ponden. De overige zeshonderd en veertig ponden werden, op zynen last, uitgekeerd aan *Meeſter Henrik Wolfertszoon*, die hem

(l) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 240 enz.

(m) Keurb. A. f. 168.

(n) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 243 enz.

hem zulk eene fomme op het Baljuwschap van Amstelland, Waterland en Zeevank 1488. verstrekt hadt. Aan de Stad werden, wyders, om de jaarlyksche renten te vinden, in handen gesteld het Baljuwschap van Amstelland, Waterland en Zeevank, voortweehonderd; de sluis van Grootebroek voor driehonderd en vyftig ponden, en de sluis van Medenblik voor negentig ponden: van al 't welke brieven verleend werden, die den vyfden February getekend waren. De Stad zou schadeloos gesteld geweest zyn, zo zy deeze inkomsten hadt mogen ontvangen: doch men heeft haar nimmer willen toestaan, dat zy het sluisgeld te Grootebroek en te Medenblik vorderde (o). Wy zullen wat laager zien, wat haar daar tegen, eindelyk, werdt afgeftaan.

Omtrent deezen tyd, waren eenige Amsterdammers, onaan gezien de Nederlanden thans vrede, en zelfs een Verdrag van Koophandel met Engeland hadden, door de Engelschen, op zee, genomen en mishandeld. De schuldigen aan dit wanbedryf waren, sedert, te Amsterdam, in hegtenis geraakt, en zouden, waarfchynlyk, naar verdienften, gestraft geworden zyn, zo niet eenige ingezetenen de gevangenis geweldiglyk opgebroken, en de gevangenen op vrye voeten gesteld hadden (p): 't welk gelegenheid gaf tot eene Keure van den zestienden Juny, waarby het *open-breken van eenige Sloten van den*

Eenige Engel-
sche zee-
fchui-
mers, te
Amster-
dam ge-
vangen
zynde,
door de
ingeze-
tenen
verloft.

(o) I. Privilegieboek f. 94.

(p) Keurb. A. f. 169.

1488. *den Heer of der Stede, omme gevangen daer uyt te gekrygen, ofte het brengen van eenige instrumenten, daer sy mede uyt souden komen mogen, op lyffstraffe, verboden werdt (g).*

Rotterdam en Woerden ingenomen door de Hoekschen.

De Hoekschen, Jonker *Frans van Brederode* tot hun hoofd verkooren hebbende, schuimden, midlerwyl, langs de Zeeuwsche stroomen op de Hollandsche en Zeeuwsche Koopvaardyschepen; liepen eerlang de Maaze in, en bemagtigden Rotterdam, des nagts na den negentienden November, de nabuurige Steden en het platte Land, gedurende den Winter, in ongerustheid houdende, wegens hunne aanslagen. Zelfs was het Slot te Woerden, welk men, ten deezent yde, voor den sleutel van Holland hieldt, door Jan, Burggraaf van Montfoort, bemagtigd. Maximiliaan hadt hiervan zo dra geene tyding gekreegen, of hy spoedde zig naar Holland, en beschreef de Steden, die zyne zyde hielden, en daaronder ook Amsterdam, te Leiden ter Dagvaart, in January des volgenden jaars. Hier werdt beslooten, de Poorters der goede Steden te doen uittrekken, om Rotterdam te belegeren. Die van Dordrecht, Gouda, Briele en Vlaardingen zouden de stroomen sluiten, en daardoor den toever naar Rotterdam bekommeren. Die van Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam, en eenige anderen werden te Schiedam gelegd, op welke Stad, de Hoekschen, wat laater, eenen vergeeffschen aanslag ondernamen. Doch 't liep aan tot in

De Amsterdammers helpen Rotterdam herneemen.

(g) Handr. bl. 569.

Ja

Juny, eer Rotterdam, by verdrag, opgegeven werdt (r). 1489.

De yver, dien Amsterdam toonde, om den Roomsch-Koning by te staan, in het leg van Rotterdam, verwierf der terstond na den uittogt haarer twee merkwaardige Privilegien. Het eerste werdt, te Delft, alwaar het meld geweest was, den zesden February des jaars 1488 [1489], op de naamen van Maximiliaan en Filips, gegeven. By het zelve, werdt het regt der Stede, om te mogen bannen en vangen, welk, te binnen de Vryheid bepaald geweest was, tot op duizend roeden buiten de uitgebreed. En dit voorregt werdt der verleend, *overmits die menichvoudige en getrouwe diensten, die zy den Vorst gedaen hadt, in diversche manieren dagelyks deedt, en, zo men hoopte, voortaan noch doen zou.* Ook was het der *Coopstede, waer veel en diverse Coopluyden verkeerden, en waar zig menigte van volck onthieldt, veel waardig, hebbende men meermaalen ondervonden, dat de ballingen zig maar even buiten de Vryheid, dat is, maar ruim honderd roeden buiten de vesten, plagten te onthouden, daar zy dikwils veel moedwils bedreeven* (s), zonder dat menze, van Stads wege, vangen mogt: 't welk men, nu het vangen banregt zelf, nog duizend roeden verder, en dus in alles elf honderd roeden buiten

(r) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 245-258.

(s) Handv. bl. 14. [42.]

1489.
 Zy ver-
 krygt
 regt
 om de
 Roomfch
 Koningk-
 lyke
 Kroon
 boven
 haar wa-
 pen te
 mogen
 voeren.

ten de veften werdt uitgebreid, ligter voor-
 komen kon. Het ander Privilegie, welk,
 inſgelyks, op de naamen van Maximiliaan
 en Filips, den elfden February, te Schiedam,
 daar de Amſterdamsche Poorters, ten dee-
 zen tyde, in bezetting lagen, gegeven werdt,
 beſtondt in de vergunning, om, *van nu voor-
 taen, tot eeuwighen daghen*, de Roomfch-
 Koningklyke Kroon te mogen voeren boven
 het wapen der Stede; eene eer, die, onzes
 weetens, nooit aan eenige Stad hier te Lan-
 de vergund geweest is. De reden van dee-
 ze byzondere gunſt was, niet alleen de voo-
 rige dienſten, door de Stad, *tot haren ſwa-
 ren koſten*, ten behoeve der Vorſten, gedaan;
 maar ook de dienſten, die zy *daghelycx* deedt,
in de tegenwoordighe wapeninge, dien de Vor-
 ſten verklaarden, *van noots wegen*, te moe-
 ten doen, omme de Stede van Rotterdam, 't
 Slot ende Stede van Woerden tot reductie ende
 gehoorſaembeyt te brengen. Doch deeze re-
 den hadt ook by andere Steden plaats. Ma-
 ximiliaan beſloot Amſterdam, op deeze wy-
 ze, te vereeren, om dat de Stad nog met
 geen behoorlyk wapen *gheciert* was: en dat
 haare *Poorteren ende ingeſetenen*, ondertus-
 ſchen, *daghelycks*, met haren ſchepen ende goe-
 den, te water ende te lande, in veele verre ende
vreemde Rycken ende Landen converſerende
 waren *in Coopmanſchappen* (t): 't welk, veel-
 ligt, ten deezen tyde, van geene andere
 Stad in Holland, in zulk een' uitgebreiden
 zin, gezeid kon worden. Om 'den Amſter-
 dam-

(t) Handv. bl. 2. [42.]

dammeren dan, buitenslands, eer aan te doen, heeft de Vorst het wapen der Stad, 1489, welk op alle zee- en vrygeleide-brieven gedrukt werdt, op zulk eene ongemeene wyze, willen versieren.

In July, werdt de Vrede met Frankryk getroffen, en in September, met Vlaanderen. Sluis alleen bleef nog wederspannig, en de voornaame verblyfplaats der Hoekschen, die, in Holland, nog meester van Woerden waren. Maximiliaan begaf zig dan, in de Lente des jaars 1490, naar Holland, daar hy de Steden, of de Edelen en Steden hem bewoogen, om het beleg te slaan voor het Huis te Montfoort; van 't bemagtigen van welk ook het bemagtigen van het Slot te Woerden afhing. 't Besluit tot dit beleg gaf die van den Geregte te Amsterdam gelegenheid tot een bevel aan alle Poorters, om, ontbooden zynde, by Burgmeesteren en Thesauriers te verschynen. De afkondiging, die dit bevel bevatte, was den negenentwintigsten April gedagtekend, en begon op deeze wyze: *Alsoe geaccordeert ende geslooten es by alle die Staten deser Landen, ridderfchap, groete ende cleynne Steden, dat men, van stonde an, te velde trecken sal, omme die here van Montfoort ende zyn adherenten — te straffen, soe ist enz. (u)*. Ook blykt dat de Poorters van Amsterdam, ten deezen tyde, in 't beleg van 't Huis te Montfoort, gediend, en dat de zesendertigen, den zesentwintigsten Juny, beslooten heb-

De Am-
sterdam-
mers
helpen
Mont-
foort en
Woer-
den win-
nen.
1490.

(u) Keurb. A. f. 172 verso.

1490.

hebben, tot dit beleg, en tot het uitrusten van schepen van oorloge, twaalfduizend Andriësguldens op te neemen (v). Zelfs hadt de Stad thans reeds haare Afgevaardigden te velde, omtrent welken, den twee en twintigsten May, beraamd werdt „ dat zy, „ in kleine zaaken, besluiten mogten, zonder dat zy verpligt waren verflag te doen (w).”

De nederlaag der Hoekschen, in den scheepsstryd by Brouwershaven, en het overgaan der Huizen van Montfoort en Woerden, by verdrag, bragt de zaaken deezer partye in zulk een verval, dat zy, geene vaste plaats buiten Sluis in Vlaanderen meer inhebbende, zig voortaan meest met zeeschuimen geneeren moest (x).

De Regeering geeft de Sloten te Abkoude en te Vreeland wederom over aan den Bisschop van Utrecht.

Terwyl het beleg van 't Huis te Montfoort nog duurde, verwierf Bisschop David van Bourgondie, dat de Stad Amsterdam hem de Sloten te Abkoude en te Vreeland, die zy, sedert eenige jaaren, hadt ingehad, wederom overgaf, onder voorwaarde, zo sommigen willen, dat hy den Burggraave van Montfoort geen' onderstand toeschikken zou; hoewel anderen van deeze voorwaarde geen gewag maaken (y). Ook is my nergens gebleeken, of Bisschop David der Stad, ter deezer gelegenheid, eenige vergoeding gedaan hebbe van de zwaare kosten, die zy, ten zynen behoeve, in den jong-

(v) Groot-Memor. N. I. f. 298 verso.

(w) Keurb. A. f. 174 verso.

(x) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 263 enz.

(y) HEDA in Davide p. 304.

jongsten Utrechtschen oorlog, gemaakt hadt; 1490.
 't welk egter niet onwaarschynlyk is.

Maximiliaan schynt, ondertusschen, ge- Amster-
 duurende dien oorlog, het bewind over nog dam en
 andere Sloten aan sommige Steden te heb- drie an-
 ben opgedraagen. Men vindt ten minste (2), dere Ste-
 dat de Steden Delft, Leiden, Amsterdam len ee-
 en Gouda, in September des jaars 1491, nen Slot-
 Romert Jacobs tot Kastelein van het Slot te voogd te
 Gouda hebben aangesteld, den Slotvoogd aan.
 Jacob van Cralingen Florys soen, ten zelf- 1491.
 den tyde, beveelende, hem het Slot in te
 ruimen (2).

Het scherp invorderen van het Ruiter-Kaas- en
 geld hadt, eenige maanden te vooren, ee- Broods
 nen opstand verwekt, onder de Kennemers Spel.
 en Westfriezen, die, in 's Lands Kronyken, Einde
 onder den naam van het Kaas en Broods Spel, van den
 of den Kaas- en Broods-Oorlog, bekend is. der
 De zwervende Hoekschen ondersteunden Hoek-
 deezen opstand, en schuimden, 't Marsdiep schen en
 zynde ingezeild, langs de Zuiderzee; waar Kappel-
 door de Vaart naar Amsterdam meer of schen.
 min belemmerd werdt. 't Kaas- en Broods-
 volk bemagtigde Alkmaar, Hoorn, en, in
 't jaar 1492, ook Haarlem: doch de Her-
 tog van Saxen, met Duitsch Krygsvolk, in
 Holland gekomen, beteugelde de woefte
 me-

(2) Groot-Memor. N. I. f. 206.

(2) COMMELIN, die (bl. 924.) aantekent, dat
 de vier Steden het Kasteleinschap, ten deezen ty-
 de, aan Jacob van Cralingen Floris Zoon opdroe-
 gen, heeft het stuk, waarop wy ons beroepen,
 en welk hy ook aanhaalt, niet wel gelezen.

1491. menigte geheellyk. Sluis, de eenige verblyfplaats der Hoekschen, werdt, sedert, ook ingenomen: en hiermede een einde gemaakt van den langduurigen tweespalt der Hoekschen en Kabbeljaauwschen (a).

Groot getal van armen te Amsterdam.

Zorg voor overrompeling aldaar.

1492.

Te Amsterdam, hadt het gemeen, schoon zo zwaar gedrukt door de lasten des oorlogs, dat 'er, ten deezen tyde, weekelyks, meer dan tienduizend armen bedeed werden (b), geen deel genomen in den opstand van 't Kaas- en Broods-volk. Ook was hier, tot verligting der ingezetenen, de Bier-Excys, die voor eenige jaaren verhoogd geworden was, in September des jaars 1491, wederom verminderd (c). Maar, na dat het Kaas- en Broods-volk, den derden May des jaars 1492, Haarlem ingenomen hadt, begon men, ook te Amsterdam, voor overrompeling te dugten. Op den zesden, kreegen de agt oude Kapiteinen, die voor deezen aan de Vesten plagten te waaken, bevel tot lootinge, om op nieuws wagt te houden (d): en alzo men bespeurde, dat 'er veele vreemde *ruiteren* en anderen, waar-schynlyk van het Krygsvolk des Hertogs van Saxen, in de Stad gekomen waren, werdt den Schutteren der drie Schutteryen, den zestienden, gelaft, dagelyks, met een *lang mes* of degen op zyde te gaan (e). Zelfs schynt de vrees voor eenige vyandelyke onder-

(a) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 271-292.

(b) VELIUS Hoom, bl. 84.

(c) Keurb. A. f. 177.

(d) Keurb. A. f. 182 verg. f. 184.

(e) Keurb. A. f. 183.

derneemingen ook, tot lang na het betu- 1492.
gelen van 't Kaas- en Broods-volk, geduurd
te hebben. Men vindt, ten minste, dat
nog den twintigsten December deezes jaars
eene nieuwe Ordonnantie op het waaken uit-
gekomen is, om reden dat men ook toen
voor verraad of overrompeling der Stad
bedugt was (*f*).

Twee ingezetenen, Burgemeesteren on-
behoorlyk gedreigd en gesmaad hebbende, Straf van
waren, eenigen tyd te vooren, veroordeeld, twee Per-
de een om honderduizend Vegtschen steen, foonen,
of honderd ponden Hollandsch te voldoen, die Bur-
en Burgemeesters, *die*, zegt het vonnis, *als* gemees-
ouerste, naest God ende die Prince, deser Ste- teren
de zyn, op de Raadkamer, om vergiffenis gedreigd
te bidden: de ander, om in bedevaart naar en ge-
de H. Drie Koningen te Keulen te trek- smaad
ken, en ook honderdduizend Vegtschen steen hadden.
te verbeuren (*g*). Het verwyzen tot dier-
gelyke straffe was, ten deezem tyde, niet
ongemeen, hier te Lande, noch te Am-
sterdam. De oude *Registers* der Stad leve-
ren 'er verscheide voorbeelden van uit. Men
vindt, dat sommigen, nog in dit zelfde jaar,
veroordeeld geworden zyn, tot eene bede-
vaart naar onze Lieve Vrouwe *ter Yensell*
[te Ryffel] of naar de H. Drie Koningen (*h*).
Ook was, inzonderheid sedert de jongste
bemuuring der Stad, het opbrengen van
eene zekere hoeveelheid Leidtschen of ande-
ren steen, die tot de vesten en andere Stads
wer-

(*f*) Keurb. A. f. 194.

(*g*) Keurb. A. f. 191 *verso*.

(*h*) Keurb. A. f. 182 *verso* 183.

1492. werken gebruikt werdt, eene zeer gemeene boete geworden (i).

Nieuwe belastingen in de Stad. Den oorlog tusschen Maximiliaan en Karel den VIII., Koning van Frankryk, in den Zomer deezes jaars, wederom ontsteken zynde, gaf zulks der Regeeringe van Amsterdam gelegenheid, om den tienden Augustus eene nieuwe belasting te leggen op Wyn, Zeep, Olie en andere waaren (k). De schulden, waarin de Stad zig, ter voldoeninge der Graaflyke beden, hadt moeten steeken, hadden ook, omtrent deezent tyd, gelyk meermaalen te vooren, aanleiding gegeven, dat haare Poorters buiten de Stad bekommerd werden. 't Geregt keurde hierom, op den derden September, dat men zulke Poorters, voortaan, op Stads kosten, zou moeten bevryden (l).

Orde op 't waaken aldaar. 1493. De kryg met Frankryk, die tot in 't volgende jaar werdt voortgezet, gaf het Geregt van Amsterdam ook aanleiding om, by herhaalde Keuren, te beveelen, dat de Stad wederom, gelyk in tyden van oorlog en onraad, bewaakt werdt (m). Doch deezee voorzorg werdt minder noodig, na dat men, hier ter Stede, kennis kreeg, dat de Vrede, den drie-entwintigsten May, te Senlis, getekend was. De Regeering van Amsterdam beval zelfs, den elfden July, ter gelegenheid van het treffen deezzer Vrede, eenen openbaaren ommegang te houden, en op die

Vreugdevuur over de Vrede van Senlis.

(i) Keurb. A. f. 133 verso, 138 verso, 147, 162 enz.

(k) Keurb. A. f. 186. Handv. bl. 210.

(l) Handv. bl. 139.

(m) Keurb. A. f. 192 verso 193r

die Plaets of Dam, een vreugdevuur aan te steeken (n). 1493.

De Friefche dyk by Medenblik was, Amster-
 eenige jaaren herwaards, zo zeer verwaar-
 loosd, dat hy groot gevaar liep van, met Amster-
 dam
 den minften hoogen vloed, door te bree- wordt be-
 noemd,
 om de
 rekening
 ken; 't welk ten uiterfte nadeelig geweest der kos-
 ten op
 het on-
 derhoud
 van den
 zou zyn voor 't gemeene Land. Koning Ma-
 ximiliaan hadt hierom geraaden gevonden,
 eene nieuwe Ordonnantie uit te geeven op
 het onderhoud van deezen dyk, die den van den
 veertienden February des jaars 1492 [1493] Frie-
 getekend was. By dezelve, werdt, onder fchen
 dyk te
 helpen
 opnee-
 men.
 anderen, beraamd, dat de Steden Haarlem,
 Amsterdam, Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen
 en Medenblik ieder twee Afgevaardigden,
 op kosten van elke Stad, zouden aanstellen,
 om de jaarlyksche rekening deezer Dykaad-
 je op te neemen (o). By het Groot-Privilegie
 van Vrouw Maria (p), was reeds beloofd, on-
 der anderen by raade van Amsterdam, op
 het onderhoud van den Frieschen dyk, or-
 de te stellen.

De Vrede met Frankryk, met Engeland Amster-
 dam en
 andere
 Steden
 en met het nabuurig Gelderland was nu wel doen ee-
 ne be-
 zending
 naar
 Frank-
 ryk, En-
 tig
 hersteld, doch de Koopsteden, en Amster-
 dam in 't byzonder waren, niet zonder re-
 den, bedugt, dat dezelve van geen' langen
 duur zou zyn. De Gelderschen hadden zelfs
 de vyandelykheden reeds wederom begon-
 nen, en Buuren bemagtigd.

(n) Keurb. A. f. 194 verso.

(o) Handv. bl. 419. [43.]

(p) Zie hier voor, bl. 331 enz.

1493.
geland
en Gel-
derland.

tig Raaden van Amsterdam beslooten hierom, den vyfentwintigsten October deezes jaars, de Watersteden *van desen Quartiere* ter Dagvaart te beschryven, op het zenden van *ene notable ambassaderie* — *in engelant, in vranckryck ende in gelrelant*, tot onderhouding der Vrede met die Landen (*q*). Ook werdt dit besluit ter uitvoeringe gebragt; doch wat 'er 't gevolg van geweest zy, is my nergens klaarlyk gebleeken. Alleenlyk weet men, dat 'er, tegen 't einde des jaars, een Bestand met de Gelderschen geslooten werdt (*r*): en dat de Vaart op Engeland, in 't begin des volgenden jaars, wederom open raakte (*s*). Ondertusschen, verdient het gewisselyk onze opmerking, dat de Steden van Holland, reeds ten deezzen tyde, verflonden, regt te hebben, tot het doen van bezendingen buitens Lands, om te handelen over zaaken van vrede.

Keuren
tot ver-
zekering
der Stad.

1494.

In den aanvang des volgenden jaars, kreeg men te Amsterdam tyding, dat eenige *Capiteinen ende Ruterer*, met een kwaad voorneemen tegen sommige Steden, byeen trokken: 't welk die van den Geregte besluiten deedt tot eene Keure, welke, den drie-entwintigsten January, gedagtekend was, en waarby, aan alle Poorteren, bevolen werdt, op klok- of bekkenslag, onder hunnen Hoofdman, op hunnen aangewezen hoefslag te verschynen (*t*). De tegen-

WOOR-

(*q*) Groot-Memor. N. I. f. 298 verso.

(*r*) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 308.

(*s*) Keurb. B. f. 3 verso.

(*t*) Keurb. A. f. 197.

woordige zorgelyke tyd hadt ook, naar 't schynt, den zesendertigen, drie dagen te vooren, aanleiding gegeven, om vast te stellen, dat een Oud-Burgemeester, dat is, een, die in het tweede jaar zyner Regeeringe was, niet meer dan zes weeken in 't jaar, uit de Stad zou mogen zyn (u). 't Bevel om op zyne hoede te zyn tegen vyandyke onderneemingen, werdt, voor 't einde deezes en in 't begin des volgenden jaars, nog meer dan eens vernieuwd (v).

Maximiliaan, onlangs, in de plaatse van De Aarts-Fredrik den III., zynen Vader, tot Keizer verheeven zynde, vondt, eerlang, geraaden, de Regeering der Nederlanden op te draagen aan zynen Zoon Filips, die nog maar ruim zestien jaaren bereikte. De jonge Vorst, in September, in Brabant zynde ingehuldigd, begaf zig, vervolgens, naar Geertruidenberg, alwaar de Edelen en Steden van Holland, ook Amsterdam, ten zelfden einde, beschreeven waren. Filips, stunnende, naar 't schynt, op het aanzien zyns Vaders, en op het vreemd Krygsvolk, welk hy, ten deezzen tyde, onder Hertoge Albrecht van Saxen, in zynen dienst hadt, was niet gezind, de inhuldiging te ontvangen, op gelyke voorwaarden, als waarop zyn Vader en Moeder waren ingehuldigd geweest; veel min, alle de Privilegien te bezweeren, die, door Maximiliaan en Maria, gegeven of bezwooren waren. Hy deedt den Staaten

1494.

De Aarts-
hertog
Filips
aan-
vaardt de
Regeer-
ing.

Hy wil
niet alle
de Privi-
legien
bezwee-
ren.

(u) Groot-Memor. N. I. f. 299.

(v) Keurb. B. f. 7 vers. 9.

1494.

Wat hy
Amster-
dam toe-
staat.

De Staa-
ten doen
hem hul-
de.

ten rondelyk verklaaren „ dat hy kwam om
„ ingehuldigd te worden als *erfachtigende*
„ *natuurlyck Prince en Heere, Grave van Hol-*
„ *land ende Heere van Vriesland*; dat hy de
„ Privilegien bezweeren wilde, die de Her-
„ togen Filips en Karel en derzelve Voor-
„ zaaten, Graaven en Graavinnen van Hol-
„ land, en Heeren en Vrouwen van Fries-
„ land, gegeven hadden; doch dat hy de
„ Privilegien, na de dood van Hertoge Ka-
„ rel verkreegen, wilde te niet doen, en
„ met der daad, by deezen, te niet deedt.
„ Dat hy egter, om zekere redenen, toe-
„ stondt, dat de Wethouderschap in eeni-
„ ge Steden, en onder anderen te Amster-
„ dam, zou vernieuwd worden, en dat dee-
„ ze Steden haare Vroedschappen zouden
„ hebben, gelyk by deeze latere Privile-
„ gien bepaald was; doch alleen tot dat hy
„ vyfentwintig jaaren bereikt zou hebben.
„ Dat hy hen ontfloeg van den eed, aan zyn-
„ nen Vader gedaan, en hun de penningen
„ kwytscholdt, die zy Hertoge Karel, by
„ deszelfs overlyden, schuldig geweest wa-
„ ren. Dat, zo zy, na dat zy hem, op dee-
„ zen voet, hadden ingehuldigd, eenige
„ nieuwe Privilegien van hem begeerden,
„ hy toonen zou, dat hy de diensten, die
„ zy zynen Vader gedaan hadden, niet ver-
„ geten hadt (w).”

De Staaten hebben zulk een' voorslag,
waardoor verscheide Privilegien, en vooral
het *Groot-Privilegie van Vrouwe Maria*, op
eens,

(w) Zie Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 3.

eens, den bodem in geslaagen werden, on- 1494.
 getwyfeld, met ongenoegen gehoord. Doch
 zy waren genoodzaakt, te voldoen aan de
 begeerte van hunnen Vorst, die thans eene
 aanzienlyke magt op de been hadt, en op
 't punt stondt, om het Bestand te vernieu-
 wen, welk, voor eenigen tyd, met Gel-
 derland geslooten was (x). Ook hebben
 sommige Steden, en daar onder ook Am-
 sterdam, zig hiertoe te ligter laten bewee-
 gen, om dat zy haare Vroedschappen en de
 gewoonlyke bestelling der Wethouderschap
 behielden, ten minste tot dat de Vorst vyf-
 entwintig jaaren bereikt zou hebben, dat is,
 nog omtrent negen jaaren; in welken tus-
 schentyd, 'er ligtelyk iet voorvallen kon,
 welk haar gelegenheid zou kunnen geeven,
 om nieuwe Privilegien, of bevestiging der
 voorigen te verwerven. De inhuldiging ge-
 geschiedde dan, overeenkomstig met 's Vor-
 sten voorslag, den twaalfden December, in
 eene benedenkamer van de herberg *de Wil-*
deman, te Geertruidenberg (y); ook door
 de Afgevaardigden der Stad Amsterdam;
 waarom de eeden, die, by deeze gelegen-
 heid, gedaan werden, in de *Registers* dee-
 zer Stede (z), te boek gesteld zyn: uit wel-
 ken wyze, hier agter, in de *Bylaagen* (a),
 geplaatst hebben.

Kort na de inhuldiging van den Aartsher- Te Am-
 toge, kreeg Amsterdam aanschryvens van sterdam
 den den wordt

(x) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 309.

(y) Groot Plakaatb. IV. Deel, bl. 8.

(z) L. Privilegieboek f. 87.

(a) Lr. F.

1494. den Stadhoudcr en Raaden, onder bedreiging van straffe aan lyf en goed, dat men wederom orde gesteld op't waaken en byten. de Poorters moest doen waaken, en de vereischte zorg draagen voor de zekerheid der Stad, zo men zig 's Vorsten eeuwige indig-
nacie en toorn niet op den hals haalen wilde.

De Winter, in welken der Stede grasten dikwils met ys bezet raakten, vorderde ook, naar ouder gewoonte, dubbele wagt. 1495. 't Geregt beval zulks, derhalve, op den vierentwintigsten January des jaars 1495, te gelyk orde stellende, op het openbyten van 't ys, in de grasten om de Stad (b).

Nieuwe belastingen aldaar.

De schulden, waarin Amsterdam zig, na de dood van Hertoge Karel, hadt moeten sleeten, maakte aldaar, omtrent deezen tyd, het opstellen van nieuwe belastingen noodzaakelyk. 't Geregt, de zesendertig Raaden, en de *notable ende ryckdom van der Stede*, hierop vergaderd zynde, kwam men overeen, dat, om te vervallen de kosten, die
„ de Stad gehad hadt *van den oorloghe van*
„ *Utrecht, Montfoert, Woerden, Rotterdam,*
„ *de rebellicheit van Vlaenderen* enz., geheel
„ ven zouden worden een honderdste penning van elks goed, zulken uitgenomen,
„ die geene honderd rynsguldens bezaten,
„ ten ware zy groote hanteering van neering hadden; zestien stuivers van 't vat
„ buiten-, en tien stuivers van 't vat binnenbier; de helft meer molengeld; breuken van die tegen de Keuren getimmerd
„ hadden, en de vyftiende penning exuegeld

(b) Keurb. B. f. 9.

„ geld van vertrekkende poorters, en van
 „ erfeniffen buiten de Stad gaande, ten wa- 1495.
 „ re de Plaatsen, werwaards dezelve gin-
 „ gen, zulks niet of anders vorderden.”
 Het besluit hiertoe werdt den agtentwintig-
 ften April genomen: en de Stad werdt met
 meer lasten bezwaard, dan zy, ooit te voo-
 ren, hadt behoeven te draagen. Alle haare
 inkomsten bestonden, ten deezen tyde, in
 het gene van de bovengemelde belastingen,
 van de Waage, van den Wyn-Excyns, en
 van de Paalkifte kwam; uit welk laatste,
 zy egter de zeetonnen en kaapen of bakens
 onderhouden moest (c).

De Steden, en Amsterdam in 't byzonder De Stad
 kreegen, nog voor 't einde deezes jaars, bekomt
 eenigen der Voorregten, welken de Aarts- herstel-
 hertog haar, by zyne inhuldiging, beloofd ling in
 hadt. De Steden hadden altoos aanblyven- eenige
 de Vroedschappen begeerd, nevens het regt Voorreg-
 ten.
 om een dubbel getal te mogen noemen,
 waaruit Stadhouder en Raaden de verkie-
 zing der jaarlyksche Wethouderschap doen
 zouden. Doch 't een en 't ander werdt slegts
 aan eenige Steden, en ook aan Amsterdam
 toegestaan, alleen tot dat Philips vyfentwin-
 tig jaaren bereikt zou hebben. Tot dien
 tyd toe, zouden de ampten ook alleen door
 inboorlingen bekleed, en geene Brieven van
Marken en *Represaille* verleend worden, dan
 by raade van Stadhouder en Raaden van
 Holland. Voor 't overige, werdt het Groot-
 Privilegie van Vrouw Maria, in eenige an-
 dere

(c) Groot-Memor. N. I. f. 306 verso.

1495.

dere punten, bevestigd, en in eenige anderen, besnoeid : van al 't welke Brieven verleend werden, die den veertienden December, te Brussel, getekend waren (*d*). De Stad Amsterdam stelde zo veel gewigts in deeze brieven, dat menze den vyfentwintigsten May des jaars 1498, *bouen in de oude Kerck, by de hantuesten* der Stede, deedt brengen (*e*), alwaar zy nog beruften.

Zy ver-
krygt het
Baljuw-
schap van
Amstel-
land in
pand-
schap.

Op den agtsten te vooren, hadt Amsterdam in 't byzonder brieven verworven, waar by der Stad eenige inkomsten uit de Vorstelyke Domeinen verpand werden. Wy hebben, hier voor (*f*), gezien, dat zy, in 't jaar 1488, om zekere renten, ten behoeve van Maximiliaan verkogt, te vinden, geweest was op het Baljuwschap van Amsteland, Waterland en Zeevank, en op het Sluisgeld te Grootebroek en te Medenblik. 't Blykt, dat zy, sedert, de toegewezen somme uit het Baljuwschap ontvangen hadt; doch 't gene haar, uit de twee Sluisgelden, toegelegd was, hadt men haar nimmer voldaan; en zy hadt 'er, den eersten October deezes jaars, reeds negenhonderd zevenen-zeftig ponden vyftien schellingen van te goede gehad. De Rentmeester van Holland, zig grondende op eene Ordonnantie van den Aartshertoge, waarby belast werdt, dat alle zodanige vervreemde partyen wederom aan de Vorstelyke Domeinen gehegt

ZOU.

(*d*) Oude Kerk, *Laade I. en XXXV. Zie ook Groot-Plaak* kaart. IV. *Deel, bl. 3.*

(*e*) Groot Memor. N. I. f. 303 *verso.*

(*f*) *Bladz. 375.*

zouden worden, wilde de Stad, daarenboven, bedwingen, om hem rekening te doen van 't gene zy, sedert het jaar 1488, uit het Baljuwschap ontvangen hadt: 't welk haar belast zou laten met de gantsche rente, zonder 'er eenige vergoeding voor te hoopen te hebben. Om deeze zwaarigheid te voorkomen, vervoegde zy zig aan den Aartshertoge, dien zy ook voorhieldt, dat zy haare penningen, in 't jaar 1488, opgebracht hadt in ligten gelde, te weeten den gouden Andries gulden tegen agt schellingen grooten Vlaamsch het stuk; daar de munt, sedert, merkelyk verzaard geworden was: waarop zy verzogt, dat behoorlyk agt geslaagen mogt worden. En Filips, overtuigd van den dienst, dien de Stad zynen Vader, in het opbrengen van zulk eene aanzienlyke somme, gedaan hadt, stontd haar toe „ driehonderd en zestig ponden's „ jaars gangbaare munt, dat is, den gouden Andries gulden tegen vier schellingen agt penningen grooten Vlaamsch gerekend. Van deeze somme zou zy driehonderd ponden trekken uit het Baljuwschap van Amstelland, Waterland en Zeevank, welk Baljuwschap zelf haar, tegen deeze somme, in handen gesteld zou worden: zullende de overige zestig ponden haar, door 's Vorsten Rentmeesters, uit de inkomsten zyner Domeinen van Kennemerland, worden uitgekeerd. En hier tegen zouden de Vorst en zyne opvolgers vry zyn van de renten van zeshonderd en

1495. „ veertig ponden, ten behoeve van zynen
 „ Vader verkogt, en van alle de agterstal-
 „ len, die de Stad daarop te goede hadt,
 „ behoudende de Graaflykheid egter het
 „ regt, om de driehonderd en zestig pon-
 „ den 's jaars, ten allen tyde, in dezelfde
 „ munte, tegen den penning zestien, af te
 „ lossen; in welk geval, de Stad het Bal-
 „ juwfschap wederom zou moeten afftaan,
 „ en de Graaflykheid ook van de overige
 „ zestig ponden 's jaars zou ontlafft bly-
 „ ven (g).”

Welk,
 federt,
 door Bur-
 gemees-
 teren
 begeven
 wordt.

Op deeze wyze, kwam het Baljuwfschap van Amstelland, Waterland en Zeevank in handen der Stad. Burgemeesteren begaven, federt, dit ampt, met *advīs* der zesendertig Raaden, voor den tyd van zes jaaren, aan *Meynaert Willems soen van Bretten (b)*, die egter, volgens de schikking des Aartshertogs, zynen Lastbrief van hem kreeg, volgens welken, hy het ampt zou bewaaren by forme van pagt, voor driehonderd ponden in 't jaar (i). Doch Burgemeesteren kwamen met hem overeen, dat hy hun alleenlyk tweehonderd vyfenzeventig ponden van veertig grooten zou uitkeeren, wanneer zy de pagt aan de Graaflykheid voldoen zouden: 't welk klaarlyk blykt uit zynen brief van den twee-entwintigsten January des jaars 1496, in de Stads *Registers (k)* te vinden.

De rang

Ter gelegenheid, dat eenige Steden van
 Hol-

(g) I. Privilegieboek, f. 94.

(b) Groot Memor. N. I. f. 208 verso, 300.

(i) I. Privilegieboek, f. 94.

(k) Groot Memor. N. I. f. 208 verso.

Holland, agterlyk zynde in het opbrengen 1496.
 der Graaflyke beden, door 's Graaven Amp-
 tenaars moesten worden *geëxecuteerd* of uit-
 gewonnen, werdt, eenige maanden hierna, ^{tuffchen}
 de rang bepaald, ^{de zes} tuffchen de zes ^{grootte}
 Steden. De Stad Delft hadt, ^{Steden} naamlyk, ^{van Hol-}
 geklaagd, dat zy, voor Dordrecht en Haar-
 lem, uitgewonnen werdt, om dat zy, ^{land} nader ^{wordt be-}
 dan deeze twee Steden, aan den Haage ge-
 legen was. De Aartshertog beval, hierom,
 den twintigften September, dat men, de
 grootte Steden moettende uitwinnen, zou
 hebben te beginnen met Dordrecht, en daer-
 na in orde voortgaan tot Haarlem, Delft,
 Leiden, Amfterdam en Gouda (l). Of Am-
 fterdam, omtrent deezen tyd, ook, door 's
 Graaven Amptenaars, uitgewonnen zy, is
 my nergens geblecken.

De Gelderfche vyandelykheden duurden Amfter-
 nog. Men kreeg, te Amfterdam, in den ^{dam}
 Herftt deezes jaars, wederom kennis, dat ^{krygt}
 'er verzameling van Krygsvolk was omtrent ^{aanfchry-}
 de grenzen. De Aartshertog hadt een fcherp ^{vans om}
 Plakaat laten afkondigen, waarby belaft ^{fcherpe}
 werdt „ dat men geen volk van oorloge ^{wagt te}
 „ zou laten trekken door Holland (m).” ^{houden.}
 Doch de Stadhouder en Raaden fchreeven,
 aan Amfterdam in 't byzonder, dat men al-
 daar fcherpe toezigt houden moest, om niet
 overrompeld te worden. En hierop werdt,
 in September, herhaald bevel gegeven tot
 het zorgvuldig bewaaren der Stede (n).

De

(l) Zie Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 19.

(m) Groot-Memor. N. I. f. 213.

(n) Keurb. B. f. 20, 20 verfa.

1496. De Aartshertog Philips wordt aldaar plegtiglyk ingehaald. De Aartshertog, onlangs in de egt getreden zynde met *Joanna*, Dogter des Konings van Arragon en der Koninginne van Kastilie, en voorhebbende, de Gelderschen, door de wapenen, tot reden te brengen, vondt geraaden, in den Zomer des jaars 1497, eene reis te doen naar Holland, zig in de voornaamste Steden, van nieuws, te laten inhuldigen, en, by deeze gelegenheid, naar alle waarschyndykheid, wederom eene buitengewoone Bede te doen (o).
1497. Te Amsterdam, kreeg men, in't laatst van Juny, vermoedelyk uit Haarlem, berigt, dat de Aartshertog, den volgenden dag, in de Stad dagt te komen. 't Geregt, hierop vergaderd zynde, en in aanmerking neemende, dat *sin genade Prince ende souvereyn Here* van der *Stede* was, en waarschyndyk de voorige Privilegien kwam bevestigen, en veelligt ook eenige nieuwen verleenen, besloot terstond, den Vorst staatelyk in te haalen. Men voorzag ieder Schutter der drie Schutteryen, de oude, de jonge en de Handboogschuttery, van eene toortse, op Stads kosten. Geen schutter mogt, buiten verlof van Burgemeesteren, ter Stad uit gaan, voor dat de Vorst ingehuldigd ware. Geen Poorter of ingezeten mogt aan *den Forieren ende maerschalck van den logysen* van den Vorst huisvesting voor den Hofstoet weigeren, op straffe aan lyf en goed. Elk moest de straat voor zyne deur doen schoon maaken. De inhaaling zou door geestelyken en

wee-

(o) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 303, 305.

weerdlyken geschieden, en niemand mogt de orde, die men, in 't gaan, stondt te houden, eenigszins belemmeren of stooren. En naardemaal de Stad *een stede van frontieren* was, *palende an diversche landen ende heerlicheden*, zo werdt den Schutteren en allen anderen Poorteren en ingezetenen belast, hun geweer, wel schoon gemaakt en gescherpt, voor hunne woningen te hangen, op dat de Vorst zien mogt, wat wapenen de burgerye hier, ten haaren koste, en tot bescherminge der Stede, onderhoudt. Zo dra, op den dag der inhaalinge, de Stadhuisklok na den middag geluid werdt, moesten alle handwerken en neeringen stilstaan, en de Schutters, in hunne *Pelluere* of wapenrok, elk met eene toortse in de hand, *an die Plaetse*, by de Heeren van 't Geregt, komen; die hen in orde schaaren zouden, om de inhaaling te doen (p). 't Is waarschylyk, dat alles, omtrent op deeze wyze, uitgevoerd geweest zal zyn, hoewel ik niet weet, dat zulks ergens aangekend is. Alleenlyk vind ik, dat de Vorst, ingehaald zynde, den zeventwintigsten Juny, den eed op het Stadhuis heeft afgelegd, wordende den zelve, door den Burgemeester *Andries Boelen Dirkszoon*, uitgesproken. De eed der Stede en der Poorteren geschiedde, daarna, by monde van Meester *Jakob van Almonde*, Raad in den Hove van Holland, die denzelve boven van het Stadhuis uitsprak. Beide deeze eeden zyn in de Stads *Registers* (q) te boek gesteld:

1497-

Eed door hem en door de Burgerye gedaan.

uit

(p) Keurb. B. f. 27.

(q) I. Privilegieboek, f. 89 verso.

1497. uit welken wyze, hier agter, in de *Bylaagen* (r), geplaatst hebben. Sommigen hebben aangetekend, dat de Aartshertog niet verder Noordwaards trok dan Amsterdam: waarom de Steden van 't Noorderkwartier verpligt werden, haare Gemagtigden derwaards te zenden, om de inhuldiging te verrigten (s).

De Aartshertog hadt, gelyk uit de woorden van den eed af te neemen is, ook tegenwoordig, geene andere Privilegien willen bezweeren, dan die, door de Hertogen Filips en Karel, gegeven of bevestigd waren. Maar hieruit volgde, dat de laater Privilegien, door Vrouwe Maria alleen, of met haaren Egtgenoot, gegeven, hunne kracht verlooren hadden. Amsterdam, die van beide verscheide Privilegien ontvangen hadt, leedt hier vry wat by. Doch de Regeering der Stad verwierf op den Aartshertog, dat hy, nog in den Haage zynde, op den agttienden July, de Handvest bekragtigde, waarby aan Amsterdam het regt gegeven was, om de Roomsche-Koninglyke Kroon boven 't Stads wapen te voeren (t), welke Handvest, eerst in 't jaar 1489, en dus lang na de dood van Hertog Karel, op de naamen van Maximiliaan en Filips, gegeven was (u).

Men waakt aldaar op Eenige weken later, werdt Leerdam door de Gelderschen ingenomen. Doch de Stad

(r) *Lr. G. N. I, 2.*

(s) *VELIUS Hoorn, bl. 91.*

(t) *Oude Kerk, Laade XXXIX.*

(u) *Zie hier voor, bl. 378.*

Stad werdt hun haast wederom ontweldigd door den Hertoge van Saxen. Het aanhouden deezer vyandelykheden gaf der Regeeringe van Amsterdam gelegenheid, om, zelfs nog in de maand December, op een gerugt van vergadering van Krygsvolk, wederom orde te stellen op het bewaaken der Stad (v). Doch den eenentwintigsten werdt 'er Bestand getroffen voor een' onbepaalden tyd (w), waardoor de bekommring, welke men hier ter Stede gehad hadt, een weinig verdween.

Ondertuffchen, wies de Amsterdamsche Koophandel en Scheepvaart aan, midden in den oorlog. In den Herfst, kwam 'er, onder anderen, een groot getal van Koopvaardyschepen, met veelerlei waaren beladen, voor de Stad. De Regeering, bedugt dat de Koopluiden van buiten mogten afschrikt worden van herwaards te komen, om de nieuwlings aangebragte waaren te bezien en te koopen, indien zy uit Steden kwamen, op welken men hier, uit hoofde van agterstallige renten, eenigen eisch hadt, vondt geraaden, op den agttienden October, aftekondigen, dat geen vreemd Koopman, uit zulk eene oorzaak, eenige bekommring te vreezen hadt; maar dat elk zig van een vast en volkomen geleide verzekerd kon houden (x). Voorts, blykt de aanwas van den Koophandel der Stad in 't Noorden uit een Privilegie van *Jan den II.*, Koning

(v) Keurb. B. f. 34.

(w) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 309, 310.

(x) Keurb. B. f. 32 verſo.

1498. De Koning van Zweeden en Deenemarke verleent nieuwe Privilegien aan de Stad. ning van Zweeden, Deenemarke en Noorwegen, den zesentwintigsten December des jaars 1498 gegeven, waarby hy *aan de Stad van Amsterdam en aan de gemeene Hollandsche Steden*, die hem Gemagtigden hadden toegezonden, vergunt, twee derde van hunne gestrandde goederen te mogen naar zig nemen, mids bergloon en kosten betaalende (y). Zeker, dat Amsterdam, in dit Privilegie, alleen met naame genoemd wordt, toont wel, dat de handel, dien deeze Stad thans in 't Noorden dreef, dien van de andere Steden van Holland ten deezen tyde verre overtrof. Den volgenden dag, gaf dezelfde Vorst nog een ander Privilegie aan de Stad Amsterdam in 't byzonder, haarden vryen handel op Noorwegen, met naame op de Stad Bergen, toestaande (z). 's Daags na S. Thomas-dag, zynde den tweeentwintigsten der zelfde maand, waren 't Geregt, de zesendertigen en *de geheele buyck ende Poorterye deser Stede* op 't Gasthuis byeen geroepen geweest; daar hun, door Burgemeesteren, voorgehouden werdt het Privilegie van Hertoge Willem van den jaare 1405, wegens de vrye Vaart naar en van de Stad, waarvan wy, ter zyner plaatse (a), gewaagd hebben; en gevraagd, hoe zy 't verstonden? Men antwoordde, eenpaariglyk „ dat elk, door 't Marsdiep of 't Vlie, „ vryelyk, met schepen en goederen, her- „ waards komen mogt, en wederom van „ hier

Vrye
Vaart
naar en
van de
Stad toe-
gestaan.

(y) Oude Kerk, *Laade* XLI. Handv. bl. 56. [86.]

(z) Id. *ibid.*

(a) *Zie* II. Deel, III. Boek, bl. 197.

„ hier te rug keeren , zonder aan lyf of 1498.
 „ goed te mogen bekommerd worden (b).”

Op den dertienden July te vooren , was Omme-
 te Amsterdam een plegtige omme- gang ge-
 houden , om den Hemel te bidden voor de daar , ter
 gelukkige verlossinge van de Vrouwe van gelegen-
 Oostenryk , Graavinne van Holland (c) , heid van
 van welker zwangerheid het Gemeen , kort gerheid
 te vooren , kennis gekreegen hadt. der Graa-
 vinne.

't Bestand met de Gelderschen , flegts tot Vernieu-
 wederopzeggens toe geslooten zynde , werdt , wing der
 in dit jaar , wederom verbroken : 't welk hier Keuren
 ter Stede gelegenheid gaf tot vernieuwing op het
 der voorige Keuren op het waaken , en tot waaken.
 een bevel om , niet dan met behoorlyk ver-
 lof , uit de Stad te gaan (d). De vyande-
 lykheden duurden , tot in het volgende jaar , 1499.
 en eindigden toen , met een diergelyk Be-
 stand , welk in Juny geslooten werdt (e).

De oorlog hadt , midlerwyl , den Aarts- Tol in
 hertoge aanleiding gegeven , om zyne in- Texel
 komsten te vermeerderen , door het opreg- opge-
 ten van eenen nieuwen tol , die van desche- regt.
 pen , welken Texel in- en uitkwamen , ge- Verdoog
 heeven zou worden. De Koophandel van daarte-
 Amsterdam en van de Watersteden in 't gen van
 Noorderkwartier stontd hierby veel te ly- Amster-
 den , waarom de gemelde Steden eenpaar- dam en
 riglyk een Verdoog inleverden aan de Re- de Wa-
 kenkamer der Graaflyke Domeinen in den den.
 Haa-

(b) Groot Memor. N. I. f. 304. en hief agter in de By-
 laagen Lt. H.

(c) Keurb. B. f. 37.

(d) Keurb. B. f. 39.

(e) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 316.

1499.

Vrye
handel te
Amster-
dam aan
de Steden
op de
grenzen
toege-
staan.

Haage, waarby aangewezen werdt, dat het opregten van zulk eenen tol den handel geweldiglyk drukken zou, en met de oude Privilegien van tolvryheid streedt (*f*): 't welk van zulk eenen uitslag schynt geweest te zyn, dat de nieuwe tol, ten deezen tyde, nog niet opgeregt werdt. Eenigen tyd te vooren, hadt Amsterdam ook verworven, dat de ingezetenen van Utrecht, Harderwyk en andere Steden op de grenzen, die, uit hoofde van den oorlog, hier niet vryelyk hadden mogen verkeerren, onbeschroomdelyk in de Stad komen, en hunnen handel dryven mogten, zo lang die van Amsterdam, in deeze Steden, wegens agterstallige renten, niet bekommerd werden. De brieven, hiervan verleend, waren, den vierden January des jaars 1498 [1499], te Brussel getekend (*g*).

De Stad
besluit
eenige
renten
af te
lossen.

De Regeering van Amsterdam vondt zig, ten deezen tyde, in staat, om eenige renten, geduurende den oorlog verkogt, door middel der inkomsten, uit de voor eenige jaaren verhoogde Excynzen, af te lossen: waarop, eerlang, eene schikking beraamd werdt (*b*).

Waak-
geld al-
daar in-
gevoerd.

Ondertusschen, bleef men, in de Stad, nog al bezorgd voor vyandelyke onderneemingen. De orde op het waaken werdt, in dit en in het volgende jaar, dikwils vernieuwd (*i*). Zelfs werdt, om de kosten, op het

(*f*) Groot Memor. N. I. f. 229.

(*g*) Oude Kerk, Laade XXXV. Handv. bl. 134. [44.]

(*b*) Groot Memor. N. I. f. 232.

(*i*) Keurb. B. f. 42, 42 verso, 49.

het waaken vallende, te vinden, voor 't 1500.
eerst, zo ver my bekend is, den derden
July des jaars 1500, een Waakgeld inge-
voerd, 't welk van elk, naar zekere gemaak-
te schatting, werdt opgebracht, en waaruit
de bezoldigde waakers der Stad betaald
werden (k).

In de S. Nikolaas- of Oude Kerke, was, Op schud-
ding in
de Oude
Kerke.
op den agttienden February deeze's jaars,
vry wat beweging ontstaan, van welke ee-
nig gewag gemaakt wordt, in de Stads *Re-
gisters*. Een Priester, *Dirck Roosgen* ge-
naamd, hadt eenige Burgemeesters, die zig
in de Kerke bevonden, gedreigd te kwet-
sen. De oorzaak van deeze baldaadigheid
vind ik nergens gemeld; maar wel, dat de
vergaderde menigte terstond in rep en roe-
re raakte, en dat de Burgemeesters onbe-
schadigd bleeven. De Priester werdt, kort
hierop, in hegtenis genomen, met kennis
van den Provifoor van Amstelland, die hem,
na drie dagen verloops, uit handen van
den Schout overnam, hem plaatsende ten
huize van *Peter Vries*, *dienaer van myn heere
den Schout, woonachtich up ten Middeldam-
me* (l). Doch hoe lang hy hier zat, en wat
'er eindelyk van hem geworden zy, heb ik
nergens aangetekend gevonden.

De aflossing der renten, die in 't voor- Het af-
lossen
der ren-
ten wordt
zy uitge-
dat steld.
leeden jaar voorgenomen was, schynt
niet zo gereedelyk te hebben konnen ge-
schieden, als men gehoopt hadt; 't

(k) Keurb. B. f. 46 verg. f. 48 verso.

(l) Groot Memor. N. I. f. 304 verso.

1501.

dat 'er wederom buitengewoone beden gedaan waren, 't zy dat men haast nieuwen oorlog te gemoet zag. Immers de *Rentiers*, Poorters zynde, werden, in 't begin van February des jaars 1501, op 't Stadhuis byeen geroepen. Hier werdt hun uitstel van de aflossing der Renten, die zy ten laste der Stad hadden, afgevergd; waarin zy bewilligden (*m*).

Oorsprong van het bezoeken der Kapelle van de Heilige Stede te Amsterdam.

Het einde der vyftiende eeuw hadt, volgens gewoonte, den Paus, *Alexander den VI.*, gelegenheid gegeven om aflaaten toe te staan aan alle zulken, die de Heilige Kerken te Rome, in het voorleeden jaar 1500, Godsdienstiglyk waren komen bezoeken. Doch zulke Aflaaten werden, door de Pausen, ook dikwils gehegt aan het bezoeken van Kerken in andere Steden, die, uit hoofde van eenig wonderwerk, welk men hielt aldaar gebeurd te zyn, of uit eenigen anderen hoofde, vermaard geworden waren. En zulk eene Kerk was de Kapel der Heilige Stede te Amsterdam. Men geloofde, dat zy gestigt was op eene plaats, alwaar, in 't jaar 1345, eene hostie, die door een' krank mensch was uitgebraakt, midden in een groot vuur, ongeschonden gebleeven was. Ook werdt voor zeker gehouden, dat, door de kragt van het Sakrament des Altaars, in de gemelde Kapelle, nog veele wonderdaadige geneezingen geschiedden (*n*). Men hielt, hier ter Stede, sedert

vee-

(*m*) Groot-Memor. N. I. f. 233 verso.

(*n*) Amsterdams eer en opkomst enz. LE LONG, bl. 196 enz.

veele jaaren , ter gedagtenisse van het vermaarde wonderwerk , waarnaar de Kapel der Heilige Stede den naam hadt , eenen plegtigen Ffeestdag , omtrent het midden der Vasten ; op welken , eene menigte van menschen , van alle oorden , herwaards kwamen. De Regeering deedt , vooraf , om volk naar de Stad te trekken , vrygeleide afkondigen voor dentyd van veertien dagen (o). En uit dit Ffeest , op welk men ook veelerlei waaren te koop bragt , heeft , op dat wy dit hier , in 't voorbygaan , aantekenen , de Halfvastens Jaarmarkt haaren oorsprong gekreegen ; gelyk de Pinkster-Jaarmarkt haaren oorsprong aan den Sakramentsdag , die altoos op Donderdag na den eersten Zondag na Pinksteren invalt , verschuldigd is ; op welken Ffeestdag , hier ook een plegtige ommevang gehouden werdt (p).

In deeze Ommegangen , vervoegden zig de Parochiaanen of Buuren en Schoolieren van de nieuwe , by de Parochiaanen en Schoolieren van de oude Kerke. De drie Schut-
 teryen plaatsten zig , onder hunne *Kaerse* , hierby. Men trok , gelykerhand , aan paaren , van de oude Kerke naar de Heilige Stede : van waar het Sakrament , door den Priester , vooruit gedraagen werdt , de Plaats of Dam over , naar de Haarlemmer-Poort , en voorts , den Singel buiten om , tot aan de Reguliers - Poort , door welke men wederom in de Stad , en tot aan de Heilige Stede

(o) Keurb. B. f. 12 verso , 71.

(p) Keurb. B. f. 25.

1501. de kwam, alwaar het Sakrament bleef, terwyl de fchaare, die het gevolgd was, voortrok tot op de Plaats of Dam, van waar elk zyns weegs ging (q). Ter gelegenheid nu van den Feeftdag, die in de Vafte kwam, hadt de Paus, ten deezen tyde, menigte van *gracien*, *pardoenen* ende *aflaten* herwaards gezonden, die, van den zefstenden Maart, tot belooken Paafchen toe, zouden kunnen verdiend worden. De Regeering der Stad beloofde, uit kragte van een byzonder Octroi des Aartshertogs, het gewoonlyk vrygeleide in lyf en goed, aan allen zonder onderscheid, al warenze zelfs fchuldig aan dievery, gemeenen doodslag en andere diergelyke misdaden, zo zy maar geene vyanden van den Vorft waren, of *Crimen laefæ Majestatis*, dat is, Misdaad van gekwetfte Hoogheid, waaronder, ten deezen tyde, *vrouwewracht*, *moirt*, *brant merct- en ftraetroef*, *conspiracie* en diergelyke zaaken gerekend werden, begaan hadden. 't Geleide zou zelfs duuren tot zes dagenna belooken Paafchen. Men droeg zorg, dat het geleide niet flegts, maar ook de Lyft der byzondere ftukken, waarvoor aflaat en vergiffenis te bekomen was, hier, en in de nabuurige Steden, aan de Kerkdeuren en elders, werdt aangeplakt: en 't is ten hoogfte waarfchynlyk, dat, van alle kanten, veel volks naar Amftterdam zal famengevloeid zyn. Het affchrift van den Brief, waarby de Regeering

(q) Groot-Memor. N. I. f. 216 verso. Kurb. B. f. 25. W. SYVAERTS Roomfche Myft. ontd. Voorr.

ring van 't bekomen van aflaaten en van het toestaan van vrygeleide kennis geeft aan die van Haarlem, is in de Stads *Registers* (r) te boek gesteld, en ook elders (s) te leezen. 1501.

De Aartshertog hadt, in January des jaars 1500, een Plakaat laten uitgaan, waarbij De Aarts- hertog verbindt elk om te Brugge te ver- stapeld waren (t). By dit Plakaat, wer- stapelen. den de Hollandsche en Zeeuwsche Steden geweldiglyk benadeeld. De Stad Amster- dam in 't byzonder, die, ten deezen tyde, veel wolle van Calais haalde, ten behoeve der Lakenneeringe alhier, leedt 'er veel by. Men besloot, derhalve, ter gelegenheid van de eerste Graaflyke bede, te dringen op het afschaffen deezer nieuwigheid. En 't leedt niet lang, of deeze gelegenheid deedt zig op. De Aartshertog, voorhebbende eene Amster- reiste doen naar Spanje, deedt, om de kos- dam en ten daartoe te vinden, eene aanzienlyke Be- andere de van de Landen. De Steden kwamen ter Steden brengen te wege, hierop te raadpleegen. En de Burgemees- dat dit ter en de andere Afgevaardigden van Am- inge- fterdam, die deeze Dagvaart hadden byge- trokken woond, deeden, den negentienden January worde. 1502. des jaars 1502, aan de zesendertigen, die op de Raadkamer byeen gekomen waren, verflag „ dat men, op geene andere voor- „ waarde, bewilligd hadt in de Bede, dan „ dat

(r) Groot-Memor. N. I. f. 235 verso.

(s) DAPPER *bl.* 139. COMMELIN *bl.* 923.

(t) Groot-Memor. N. I. f. 243.

1502. „ dat de stapel te Brugge eerst moest te „ niet gedaan zyn (u):” gelyk, niet lang hierna, geschiedde.

Amster- Jan de II., Koning van Deenemarke, voor
dam be- eenige jaaren, ook tot Koning van Zweeden
sluit den verkooren zynde, hadt veel moete om dit
Koning Ryk tot onderdaanigheid te brengen. Hy
van Dee- bevondt zig, in de Lente deezes jaars, in
nemarke Deenemarke, en besloot aldaar, tot eene
met een reis naar Zweeden, om Stokholm te ont-
schip te zetten, binnen welke Stad, zyne Gemaa-
dienen. lin, door de Zweeden, belegerd werdt (v).
Wy maaken hiervan alleenlyk gewag, om
dat de Regeering der Stad Amsterdam, die
verscheide Privilegien van deezen Vorst ont-
vangen hadt (w), de gemeene reeders, den
eersten April, *up die raetkamer* ontbooden
hebbende, met derzelver overleg, vaststel-
de „ den Koning van Deenemarke, op des-
„ zelfs reize naar Zweeden, met een schip
„ te dienen (x).” Doch eer hy voor Stok-
holm kwam, was de Stad overgegaan.

Omme- Terwyl de Aartshertog uitlandig was,
gang al- hadden de Gelderschen de vyandelykheden
daar, wederom begonnen. Doch toen hy, in No-
over de vember des jaars 1503, in de Nederlanden
terug- was wedergekeerd, waarover, te Amster-
komst van Fildam, een plegtige Ommegang gehouden
van Fil- werdt (y), besloot hy den oorlog tegen de
lips uit Gelderschen, met meer ernst dan voorheen,
Spanje. 1503.

voort

(u) Groot-Memor. N. I. f. 241.

(v) S. PUFENDORF Zweedsche Historie, bl. 239.

(w) Zie hier voor, bl. 399.

(x) Groot-Memor. N. I. f. 305.

(y) Keub. B. f. 75.

voort te zetten. Gelderland werdt thans van veele behoeften voorzien uit Holland, met naame uit Amsterdam. De Aartshertog vondt, derhalve, geraaden, allen handel op Gelderland in Holland te verbieden. En dit verbod werdt, in 't begin des jaars 1504, onder anderen te Amsterdam, afgekondigd. De Gelderschen werden hierdoor niet weinig benaauwd. Doch de Aartshertog verzamelde, daarenboven, een Leger by 's Hertogenbosch, met welk eenige Sloten veroverd werden op den vyand. De bezetting van Naarden liep de Veluwe af, terwyl het Land van Heusden en de Zuidhollandfche Waard, door de Gelderschen, geplonderd of gebrandschat werden (z). Doch op de Zuiderzee, viel iet voor van meer gewigt. Amsterdam en de andere Waterfleden hadden eene Vloot te water gebragt, die, onder bevel van den Admiraal *Pieter van Leeuwaarden*, op de Zuiderzee kruifte; en omtrent de Eem lag, toen de Gelderschen, met eenige groote en een groot getal Visschers schepen, van Harderwyk afgesteken, den steven wendden naar den mond des Eemstrooms, om de Hollanders aan te tasten. De Hollandsche Vloot, niet behoorlyk voorzien van krygsbehoeften, ontweek den vyand, en zakte af tot voor de Vegt, by 't Slot te Muiden; vanwaar zy een vaartuig naar Amsterdam zondt om buskruid. Doch eer dit vaartuig nog wedergekeerd was, hadden de onzen het

1503.

Verbod van handel met de Gelderschen.

1504.

Scheepsfryd op de Zuiderzee.

Amsterdam ker voorziet

(z) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 322, 323.

1504.
de Vloot
van bus-
kruid.

ker geligt, en waren naar Waterland gezeild, op welk geweest de Gelderschen 't gemunt hadden. Het vaartuig met buskruid ontmoette de Vloot, en kreeg bevel om haar te volgen. De zee kriede van visschers schuiten, die, den vyand ontdekt hebbende, haar best deden om 't land te bereiken, zonder dat men de visschers, met roepen en wuiven, bewegen kon, om zig te begeeven op de Vloot die maar maatiglyk bemand was; en om den gemeenen vyand te helpen bevegten. Op de hoogte van 't Eiland Marken, zag men het eerste vyandelyk schip, welk, door den Hollandschen Admiraal, werdt aangetaft. De Gelderschen schooten met handboogen; de onzen met steenen klooten uit grof geschut. Op de Geldersche Vloot, bevondt zig een Priester, wien de vyand de Pafftoory van Monikendam beloofd hadt, zo dra de Stad bemagtigd zou zyn, en die hierom yverde in den schutteren de gespannen boogen aan te reiken. Midlerwyl, staken de Monikendammers, in kleine schuiten, van land, en roeiden der Hollandsche Vloote aan boord, daar zy 't getal der stryderen vermeerderden. Een geruimen tyd werdt 'er gevogten, eer de overwinning zig voor de eene of de andere zyde verklaarde. Eindelyk, behielden de onzen de overhand, ter gelegenheid dat twee of drie van de best bemande Geldersche schepen zig van de overigen afzonderden, om jagt te maaken op een Friesch Koopvaardyschip. 't Leedt toen niet lang, of de anderen gaven zig over. Men kreeg een goed getal van gevangenen,
die

die groot gevaar liepen van, naar het woest gebruik deezer tyden, in zee geworpen te worden. Men voerdeze eerst naar Monikendam; van daar naar Muiden, en toen naar Ypseflood. Van hier zondt men iemant naar Amsterdam, om te onderstaan, of de Wethouderschap de gevangenen zou willen bewaaren. Doch zy schrikte, naar 't schynt, tegen de kosten. Ook dreeven sommigen, dat menze, veeleer, behoorde verdronken te hebben. Doch de Schout, *Jan Benning* De Schout der Stad *Janszoon* (3), bragt te wege, dat zy ge- brengt te wege, dat de gevangenen Gelderschen geslaakt worden. noegzaam allen, na 't afleggen van den gewoonlyken eed, waarby zy zig verbonden, om het ontvangen leed op niemant der Hollanderen te zullen wreeken, op vrye voeten gesteld werden. Sommigen betaalden eenig losgeld. De Priester, van welken wy boven spraken, verpandde, om zig vry te koopen, de Altaarkelk voor vyftig goudgulden. De Schryver, uit wien wy 't verhaal van deezen scheepsstryd, welk hy, uit den mond van ooggetuigen en bevelhebbers zelven, te boek gesteld hadt, ontleend hebben, bevondt zig, ten deezen tyde, te Amsterdam, daar hy de verpandde kelk zelf gezien en behandeld heeft (a).

De

(a) GUILL. HERMANNI Holl. Geln. Bellum in MATTHÆI *Analect.* Tom. I. p. 323 *Et seqq.* Zie ook VELIUS HOORN, bl. 93.

(3) WILLEM HERMANSZON *van der Goude*, Kanonik van S. Augustyn, te Stein by Gouda, de Schryver, dien wy hier volgen, noemt (in MATTHÆI *Analect.* Tom. I. p. 325) den Schout *Prætor Joannes benignus*. Doch ik agt, dat men, voor *benignus*, *Benningus* leezen moet. Immers, de Schout van Amsterdam heette, ten deezen tyde, *Jan Benning Janszoon*.

1504.
De oude
Schutters
te Am-
sterdam
timmeren
eene Ga-
leote.
Willem
Her-
mans-
zoons
beschry-
ving van
dit Vaar-
tuig.

De oude Schutters hier ter Stede lieten zig, kort na deezen scheepsstryd, door eenige Spaansche Koopluiden, overhaalen, tot het timmeren van eene *Galeote* of groote galei, die beide riemen en zeilen voerde, en van welke men zig ongemeene diensten be- loofde tegen den vyand. Hoedanig dit vaar- tuig gesteld ware, en wat verwagting 't ge- meen 'er van hadt, zal best begreepen wor- den uit de woorden des zo even aangehaal- den Schryvers, die wy, uit het Latyn ver- taald, hier invoegen: *De Galeote zeilt, zegt hy, wonderlyk snel, en is van zonderlin- gen dienst in eenen scheepsstryd. Zy kan spoed- igit op den vyand aan, en even spoedig te rug gevoerd worden. Zo men met dezelve roeit, gebruikt men 'er twee en dertig riemen op. De zeilen zyn zo geschikt, dat geen schip sneller vaart maakt. Zy voert vier en twintig stuk- ken, ieder met zes welgepaste kamers; hiertoe uitgevonden, op dat men, schoon onder 't be- weegen van 't schip en als in 't wilde schieten- de, egter doel treffen zou. Voorts hadt zy ook twee overdekte tenten [ollarum capita] op. Die den zeeekryg best verstonden zeiden, dat, door eene Galeote, eene gantsche vloot kon ver- nielt worden. Doch met deeze is niets verrigt, waardoor aan zulk eene verwagting beantwoord werdt. Zy heeft de soldy voor 't Krygsvolk, en eenige voornaame luiden, nu en dan, over zee gevoerd. Men heeft haar verhuurd om Koopvaardyschepen te geleiden. Doch, voor 't overige, diende zy meest om den vyand, en ook ons vrees aan te jaagen. De vyand durf- de de plaats, daar de Galeote lag, niet nade- ren.*

ren. *Wy waren bedugt, dat de Gelderschen haar bemagtigen zouden, als zy zig te veel bloot gaf. Want, hadden zyze in hun geweld gekreegen; zy waren meester van de zee geweest. Wy hebben haar, hierom, voorzigtiglyk, niet te stout gebruikt. Haar naam en roem alleen is in staat geweest, om den vyand te doen zwigten* (b). Zo ver gaat deeze Schryver, aan wien men, gewiffelyk, iet toegeeven moet, om dat hy, een Kerkelyke zynde, de grootste kennis van den oorlog te water niet gehad zal hebben; maar uit wiens woorden, ten minsten, af te neemen is, dat de scheepsstryden thans nog veel verschillen moesten van die van laater tyden, als luiden, die niet geheel van verstand ontbloot waren, verwagten konden, dat een schip van vierentwintig stukken eene gantsche Vloot vernielen zou. Wy konden niet nalaaten, hier by te voegen, dat van deeze vermaarde Galeote, ook in onze Stads *Registers*, gewag gemaakt wordt. De Stad hadt, naamlyk, de penningen opgeschooten, die de oude Schutters aan het timmeren der Galeote te kost gelegd hadden. En op den agttienden Juny des jaars 1505, bewilligden de *Ouerhuyden van de ouden Scutteren*, dat de Stad, jaarlyks, op S. Maarten, de Ex-cynzen ontvangen zou, die de Schutters nu, waarschynlyk uit den vryen Wyntap, hun, tweemaal tien, en eens negen dagen in 't jaar, toegestaan, en misschien ook uit de

1504.

De Stad
hadt 'er
der
Schutte-
rye geld
toe ge-
schoo-
ten.

Vis-

(b) GUILL. HERMANNI Holl. Geln. Bellum p. 126.

1504. Viffchery in de Stads graften (c), in te komen hadden, tot dat zy voldaan zou zyn van 't gene zy, *voir den voirf. Scutterie aenden galeyote verleyt* hadt (d). Wat, eindelyk, van deeze Galeote geworden zy, is my niet duidelyk gebleeken. DOMSELAAR tekent aan (e), dat hy, voor 't jaar 1631, in den Amstel, omtrent de plaats der Halve-maans brugge, het wrak eener groote Galeije heeft zien leggen, waarvan het agterfte bind van 't Paviljoen en eenige ribben boven 't water uitstaken. Hy houdt dit wrak voor een overblyffel van eene der Spaansche galeijen, die Prins Maurits, in 't jaar 1604, te Sluis in Vlaanderen veroverd hadt. Doch hoe zulk eene Galei, in omtrent vyfentwintig jaaren, zo geheel vergaan, en vooral, hoe zy, in of na 't jaar 1604, daar ter plaatse in den Amstel, gekomen zou kunnen zyn, beken ik niet te kunnen begrypen. Indien ik giffen mogt, zou ik eerder vermoeden, dat DOMSELAAR een overblyffel van onze oude Galeote gezien heeft, die men, toen de oude Schuttery te niet gedaan was, of veelligt al eerder, by gebrek van lust of middel om dezelve te onderhouden, in den Amstel, niet verre van de Stads *Schaffery*, de plaats, waar zy, naar alle waarschyntlykheid, getimmerd was, heeft laten leggen vergaan.

De

(c) Handv. *bl.* 140. [150.](d) Groot-Memor. N. 1. *f.* 252.(e) III. *Boek*, *bl.* 253. Zie ook COMMELIN, *bl.* 224.

De Gelderschen maakten zig, tegen 't 1504. einde des jaars 1504, wederom gereed tot eenen togt op de Zuiderzee. Men was, derhalve, te Amsterdam, ook wederom bezorgd voor overrompeling. Op de Laftaadjebuiten de Stad, stonden veele Houtwaaren, die ligtelyk zouden hebben kunnen gerooft, of in den brand gesteken worden door den vyand; waarom het Geregt, op den drie-entwintigsten November, beval, alle houtwaaren van daar in de Stad te brengen, binnen veertien dagen (*f*). En deeze tyd was naauwlyks verftreeken, of men vernam, hier ter Stede, dat de Gelderschen wederom op de Zuiderzee waren; waarom, op den elfden December, werdt afgekondigd „ dat alle Waterschepen zig zeilreed, de maaken moesten (*g*):” en wat laater, te weeten, op den vyfden January des volgende jaars „ dat alle Ruiters, in der Steede, de soldye staande, zig gereed houden moesten om sloop te gaan (*b*).” Om te beter tegen verraad van binnen beveiligd te zyn, werdt ook, den vierentwintigsten, gekeurd „ dat zig niemant, na 't luiden der „ boeueclock, die ten negen uren des avonds begint, zonder lantaarn, op de „ straat zou hebben te vertoonen (*i*).”

De flappe Winter deedt dugten voor eene vyandelyke onderneeming te water; doch omtrent den dag van S. Paulus Bekeering,

Onderneeming der Gelderschen die op Weesp:

(*f*) Keurb. B. f. 79.
 (*g*) Keurb. B. f. 81 vers. 0.
 (*b*) Keurb. B. f. 82.
 (*i*) Keurb. B. f. 82 v. 170.

1505.

die op den vyfentwintigsten January valt, begon het zo fel te vriezen, dat men, in Holland, en te Amsterdam in 't byzonder, voor eenen togt over 't ys bekommerd werdt (*k*). Op den zevenentwintigsten, werdt reeds bevolen, om de strenge vorst, sterker te waaken dan te vooren (*l*). En agt dagen laater, verstondt men, dat de Gelderschen, die, kort te vooren, Hilversom in Gooiland geplonderd hadden, in aantogt waren naar Weesp. In deeze Stad lag thans bezetting, die onder bevel stondt van *Reinier Mossterd*, een Amsterdammer, en wakker krygsmann. De vyand was reeds genaderd tot aan het Slot *Uitermeer*, niet verre van Weesp staande, toen hy, verneemende, dat de Poorters uit de Hollandfche Steden, in grooten getale, op hem afkwamen, hals over hoofd, naar den Stigtschen bodem te rug trok. Sommigen willen, dat de bekende dapperheid van den Overste Mossterd hem ook aan 't bemagtigen van Weesp heeft doen wanhoopen (*m*). Vast gaat, dat het, 's daags na zynen aftogt, zo sterk begon te dooijen, dat alle vrees voor eenen inval over 't ys in Holland verdween (*n*).

Omme- gang te Amsterdam tot bede om, en dank- De Koningin van Kastilie, in November des jaars 1504, overleeden zynde; zo hadt de Aartshertog Filips, haar Schoonzoon, niet alleen den titel van *Koning van Kastilie* aangenomen, maar ook beslooten tot eene twee-

(*k*) Groote Chron. *Divis.* XXXII. *Cap.* 30.

(*l*) Keurb. B. f. 83.

(*m*) GUILL. HERMANNI Holl. Gelr. Bellum, p. 328.

(*n*) Groote Chron. *Divis.* XXXII, *Cap.* 30.

tweede reis naar Spanje, zo dra hy een einde gemaakt zou hebben van den Gelderschen oorlog, die hierom, den gantschen Zomer, ernstelyk werdt voortgezet. De meeste Steden van de Veluwe en het Graafschap Zutphen vielen Filips in handen (o). Kortom, het kryggeluk liep hem zo zeer mede, dat men, onder anderen te Amsterdam, alwaar, in 't laatst van May, een plegtige ommegang gehouden was, om 's Hemels zegen over den togt naar Gelder te verwerven (p), eenen diergelyken ommegang hieldt, om den Hemel voor den voorpoed van 's Konings wapenen te danken (q). Op den zevenentwintigsten July, werdt 'er een Bestand voor twee jaaren geslooten met de Gelderschen.

Omtrent den aanvang deezes jaars, was te Amsterdam, by een Plakaat van Koning Filips, de uitvoer van alle Graanen, zonder 't betaalen van zeker Verlofgeld, strengelyk verboden. Doch uit dit verbod werdt, met reden, voorzien, dat 'er ook weinig of geen aanvoer van Graanen te wagten was in de Stad, die egter thans de voornaamste Koopstad was, waaruit zig de nabuurige Gewesten van Kooren voorzagen. Men vertoonde dit den Vorst, en te gelyk „ dat men bedugt was, dat de „ Koorenhandel t'eenemaal vervallen, en „ naar buitens Lands verleid worden zou; „ want

(o) Vaderl. Hist. IV. Deel; bl. 327-329.

(p) Regist. der Correct. agt. 't Keurb. B. f. 77.

(q) Keurb. B. f. 88 verso.

1505. „ wanneer de Stad, omtrent welke weinig
 „ kooren groeide, ligtelyk zelve gebrek
 „ zou konnen krygen.” Al 't welk zo veel
 invloed hadt, dat het verbod van uit-
 voer, by een Plakaat op 's Vorsten naam,
 den tweeden April des jaars 1505, te
 Mechelen, getekend, wederom ingetrokken
 werdt (*r*).

Amster- Wat laater, den negenden July, kwam
 dam be- 'er bevel van Stadhouder en Raaden, om
 weert zy- elk, vry en onvry, te noodzaaken tot be-
 ne tol- taalinge der Graaflykheids tollén, van al-
 vryheid. les wat van Keulen, Wezel en Venlo her-
 waards gevoerd werdt (*s*). Doch de Re-
 geering van Amsterdam bewees zo klaar,
 dat zulks met de Privilegien van tolvry-
 heid streedt (*t*), dat de ingezetenen der
 Stede, zo ik meen, ten deezen tyde, van
 de onderwerping aan deeze nieuwigheid ont-
 slaagen bleeven.

De Stad De Stad verzuimde geene gelegenheid,
 verkrygt om zig te doen herstellen in de voorheen
 verschei- verworven Privilegien, die Filips, by zyne
 de voor- inhuldiging, niet hadt willen bezweeren; en
 regten. om eenige nieuwe Voorregten te verkrygen.
 Zy verwierf, op den agtsten December,
 „ bevestiging van het voorregt, om, tot op
 „ duizend roeden buiten der Stede vryheid,
 „ te mogen bannen en vangen. Ook mogt
 „ zy, voortaan, omtrent onmagtige schul-
 „ denaars, het *Steenregt*, dat is, het regt
 „ om dezelve elders dan in de gemeene

„ ge-

(*r*) Handv. *bl.* 69. verg. *bl.* 89.

(*s*) I. Privileg. Boek, *f.* 199 *verso*.

(*t*) I. Privileg. Boek, *f.* 202.

„ gevangenis vast te zetten, gebruiken. 1505.
 „ Rondsom de Stad, mogt, op den afstand
 „ van eene myl, geene turf gedolven wor-
 „ den, dan met byzonder verlof van Stad-
 „ houder en Raaden, na dat partyen daar-
 „ op gehoord zouden zyn. Ingezetenen,
 „ met der woon naar elders willende ver-
 „ trekken, zouden, vooraf, hun agterwe-
 „ zen van 't gene waarop zy gesteld waren
 „ moeten in bewaaringe brengen. En nie-
 „ mant mogt, in tien jaaren, binnen de drie-
 „ honderd roeden buiten de eerste Vryheid
 „ der Stad, bier noch wyn tappen. Doch
 „ het laatste punt werdt verleend, behou-
 „ dens elk zyn regt, na dat de tien jaaren
 „ verlopen zouden zyn, en de overige pun-
 „ ten tot wederzeggens toe (u).”

De Geldersche oorlog en 's Konings aan- De Ste-
 staande reize naar Spanje hadden hem, al den en
 federt eenigen tyd, in de noodzaakelykheid Amster-
 gebragt, om wederom buitengewoone Be- dam in 't
 den te doen van de Landen. Amsterdam, byzon-
 in eene deezer Beden bewilligd hebbende, der be-
 was verplicht, in November deezes jaars, willigen
 eene leening te doen van de ingezetenen, traaglyk
 om het aandeel der Stad in 's Vorsten be- in 's Graa-
 de daaruit te vinden (v). Doch na dat Ko- ven be-
 ning Filips, in January des jaars 1506, naar de.
 Spanje vertrokken was, toonden de Ste- 1506.
 den in 't gemeen zig zo gereed niet, om te
 bewilligen in de Beden, die, in 's Vorsten
 afzyn, vernieuwd werden. De Raad te
 Am-

(u) Handv. bl. 14. [45].

(v) Keurb. B. f. 90.

1506. Amsterdam besloot, 't is waar, op den twee-entwintigsten Juny, tot bewilliging (w); doch op den twaalfden September, na dat de Steden en ook Amsterdam te Leiden ter Dagvaart geweest waren (x), oordeelde men, hier, regt anders. 't Besluit der Vroedschap viel „ dat niet doenlyk „ was, in 's Konings bede te *consenteeren*, „ om de zwaare lasten der Stede.” Ook was de Bede, door 's Vorsten Gemagtigden, en te Mechelen, gedaan (y); en veele verstonden hier nog, dat de Vorst, in persoon, en in Holland, zyne beden doen moest. Men draalde, derhalve, lang met bewilligen. Filips hadt, midlerwyl, veel tegenspoeds gehad op de reize. Hy was door storm genoodzaakt geweest in Engeland in te loopen, alwaar Koning *Henrik de VII.* hem lang ophieldt. Eindelyk, in Spanje aangekomen zynde en de Regeering van Kastilie aanvaard hebbende, werdt hy, te Burgos, van eene heete Koorts aangetaft, die hem, den vyfentwintigsten September, uit het leeven rukte (z). Zyne Uitvaart werdt, hier te Lande, plegtiglyk gehouden, met naame te Amsterdam, daar 't, in de S. Nikolaas- of Oude Kerke, des Maandags den agtentwintigsten December na de Vesper, en des Dingsdags den negentwintigsten na den Noen geschiedde (a).

Filips
sterft.

Zyne
uitvaart
wordt te
Amster-
dam ge-
houden.

KA-

(w) Groot-Memor. N. I. f. 254 verso.

(x) GUILL. HERMANNI Holl. Gelr. Bellum, p. 334.

(y) Groot-Memor. N. I. f. 255.

(z) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 336.

(a) Keurb, B. f. 92 verso.

KAREL, zyn oudste Zoon, die naderhand
Keizer Karel de V. werdt, volgde hem 1506.
op in de Regeeringe deezer Landen, on-
der de Voogdyschap van zynen Grootvader
Maximiliaan, die zyne Dogter *Margareet*
van Oostenryk, laatst Weduwe van den Her-
toge van Savoje, eerlang, tot algemeene
Landvoogdesse aanstelde.

BYLAA-
GEN
L^r. A.

B Y L A A G E N

op het II. DEEL, IV. BOEK.

L^r. A.

Bekendmaaking der Regeeringe van Amsterdam, dat zy de bewaaring van 't Huis te Muiden op zig genomen badt. Gedaan in 't begin des jaars 1477.

Van dat huys tot muiden.

Allen den genen geestelyck ende wairlick, die desen onzen jegenwoirdighe brieff zullen syen off horen lesen doen wy scout burgermeesters seepenen ende rade van den stede van aemstelredamme condt ende te weten, wt dien dat die eerwairdige wyse heren ende geboirtige vrome mannen meester dirck wter weer deken van oude munster Jan van renessé ende gerrit van ryn, als executores van wylen jan van nienderode saliger gedachten, dat slot tot muiden ingenomen hebben, by beucele ende consente van mynen heere den graue van wyncestere, heere vanden gruythusen etc. dair aff zy dirck die baestaert van nyewerode tot casteleyn gemaect, ende noch vier of vyff gesellen tot hem tot mynre genadige joncfrouwe behoeff van bourgondie, ende tot 's lants behoeff van hollant, omme tvoirf. slot wel ende truwelyc te bewaren, dair op gestelt hebben; van welke laste ende forge, dat die voirf. heeren ende executores hier aff angenomen hebben, zy, als wy verstaen hebben, geerne ontlast waren. Dat wy daaromme ende omme te verhueden dat voirf. slot ijimmer wel bewairt worde, ende in nyemants handen

en

en come, dairt niet wel bewairt wesen en soude, ansiende tbelanc dat dese stede ende desen hoeck lants dair an lecht, hebben gelooft ende gelouen, mit desen onsen brieue, van wege ende wter name van den stede van aemstelredamme voirn., den voirf. heren ende executores, alse meester dirc wter weer, Jan van reness ende gerrit van ryn voirn., ende allen anderen, die dit angaan mach, van den laste, forge ende bewairnisse van den voirf. flote, dat zy angenomen hebben als voirf. is daer aff te vryen, te quyten ende geheelic ende all tontlasten, Indien zy ons off den genen, die wy des mit onzen brieuen machtich maken, dat op leueren, nemende voirt op ons tlast ende die forge van den seluen flote, omme dat wel ende truweliken te bewaren ende doen bewaren tot mynre genadige joncfrouwe ende tot slants behoeff als voirf. es. Ende belouen dat te verantwoirden voir mynre genadige joncfrouwe, ende alle anderen dair dat behoirt. Alle ding sonder argelift.

BYLAA-
GEN
Lr. B.

Lr. B.

Afkondiging der Regeeringe van Amsterdam, gedaan in of omtrent November des jaars 1478, tegen een uitstrooifel dat zy in zekere Graaflyke Bede bewilligd hadt.

'Tis wairachtich dat bouen dien dat die van Dordrecht van der Goude van Schoonhoven ende van hoirn die bede die mynen genadigen heere van oostenryck in den hage wesende geconsenteert was, tot LX^m philips scilden siairs drie jairen lang gedurende, ende dat vp sekere condicyen ende vorwairden *nb* onlanx die selue gehoocht hebben tot LXXX^m philips schilden siairs ende alreede van te voren hoer aendeel dair off betaelt hebben dat zy in drien jairen sculdich

BYLAA-
GEN
L^r. B.

worden fouden, ouerflaende oick alle die con-
dicien punten ende articulen die van flants we-
gen ende tot profyte van den lande weder van
mynen genadigen heere begheert waren ende dat
noch meer is hebben die voirs. IIIJ steden *nb*
onlanx op die dachuairt tot bruesel voir alle die
staten van myns genadigen heeren Landen van
ghinwertouer openbairlick geseyt ende hem
vermeten indien myn genadige heere mynen
heere van der Veere commissie gaue omme die
bede te gecrygen ende tontfangen, dat sy hem
sulke hulpe ende bystant doen wouden die lan-
den te bedwingen, dat zy oick diē bede fouden
moeten geuen ende betalen gelyckerwys die
briue die myn heere, heere jan van egmont
ende myn heere van wassenair dair off an de-
ser stede gescreuen hebben dat breder verclairt
ende begrepen heeft diemen v lesen sal. alle
twelk noch niet genoeg wefende heeft *nb* on-
lanx een geweest van der goude geheten martyn
kaesc bynnen der stede van hairlem ende heeft
die maere aldair doen gaen mit valscheit mit boue-
rye ende logentale ende dat gebreet ende onder-
steken alsoewel onder veel van der vroetscap en-
de ryckom van der stede van hairlem als onder
die gemeente omme mede aldair twydrachtig-
heit ende onvrede te maken ende goede mannen
te doen verjagen ende in verdriete te bringen
alst in den voirs. IIIJ steden gebuert is ende
noch is, als dat die steden van hairlem van delff
ende van amstelredamme mynen genadigen hee-
re gelooft fouden hebben die grote bede van
hertoge Kaerll die lest lope hadde dair aff grote
twydrachticheyt vpsal ende beroerte was bin-
nen der stede van hairlem eer die burgemeisters
tot hoeren onsculde comen mochten ende hoe-
re onsculde dair off deden, dair toe sy seyde
dat dat in der wairheynt alsoe niet en was noch
nimmermeer mitter wairheynt beuonden en sal
worden, mer dat ouer hem dat mit logentale
ver-

verfiert ende gefeyt was, want zy dat niet ge-^{BYLAA-}
 daen en hadden noch gedocht te doen, ende dat^{GEN}
 hem dat van mynen genadigen heere noch van^{Lt. B.}
 nyemant van myns genadigen sheeren wege ge-
 vercht noch voirgeleyt en was, ende die burger-
 meifters van hairlem wouden dat verantwoirden
 mit hoer lyff ende mit hoer goet, want wairt
 foe dat ment tot enyger tydt conde wairmaken
 dat zy die groote bede angeloofst hadden, als
 men nymmermeer en fal, zy wouden hoeren
 lyuen verbuert hebben tegen mynen genadigen
 heere ende hoer goet tot profyte van der ftede
 van hairlem, dair op by gemeene ouerdrachte
 van der vroetfcap ende rycdom van der ftede
 van hairlem doe gefcreuen was van der ftede
 van hairlem an der ftede van der goude dat fy
 martyn kaefe hoeren poirter alfoe goet hebben
 wouden, dat hy quame tot hairlem ende ver-
 antwoirde zyn faken, ende die maere die hy al-
 dus verbreet ende gefpreyt hadde wair maecte
 ende wairt foe dat hem beliefd mit martyn hoe-
 ren poirter enyge gedeputeerden te fcicken, die
 ftede van hairlem gaue hoeren gedeputeerden
 ende den feluen martyn een vry vafst geleyde
 ingaen ende incomen; niettemyn die voirf. mar-
 tyn en heeft dair niet willen comen noch zyn
 faken verandwoirden als hy doch van rechts en-
 de van eren wegen fculdich wair te doen, wel-
 ke anbringen ende verfpreydinge van de voirf.
 onwairachtige faken niet alleen gefciet en is in
 der ftede van hairlem, mer oick op die felue
 tydt in der ftede van rotterdamme ende meer
 andere. Dairomme die burgermeefters van de-
 fer ftede te kennen geuen enen ygelycken out
 ende jong, ryc ende arm dat zy dair affintliche
 te willen wesen ende willen dat mede verand-
 woirden mit hoeren luden lyuen ende goeden
 dat zys niet gedaen nocht gedocht en hebben te
 doen tgeent dat men dus mit onwairachtigheit
 ende mit logentale over hem gefeyt ende after

BYLAA-
GEN
Lr. C.

hoeren rugge verspreyt heeft, ende men sal U
nb lesen den brieff tot deser materie dienende
die myn heere van Egmont ende myn heere van
waffenair an deser stede gescreuen hebben.

Lr. C.

*Inbuldiging van MAXIMILIAAN, Hertog van
Oostenryk, als Voogd van zyne twee Kinderen
Filips en Margareta, tot Graave van Holland
enz. Gedaan in den Haage, den eenentwin-
tigsten May 1482.*

Vpten 21 dach in Meye anno
MCCCCLxxxii. wordt her-
toge Maximiliaan als ruwaert
van zynen twe kinderen we-
gen gehult in den hage van
den Edelen ende van den ge-
meene steden van Henegou-
wen van Hollant van Zee-
lant ende van Vrieslant en-
de dede dese nabescreven
Eedt.

Wy Maximiliaen hertoge van Oostenryck
van bourgonjen &c. Zweren ende belo-
ven alle privilegien hantvesten ende costumen
van onzen landen van Hollant Zeelant ende
Vrieslant te onderhouden ende die landen voorn:
ende die onderfaten van dien te beschermen na
alle onse machte ende voirt alle te doen dat een
vader ende prince zynen kinderen ende onder-
faten sculdig is van doen behouden ons ende
onzen kinderen alles rechts.

*Die Eedt die de Edelen ende ghemeene Steden
gedaen hebben.*

Wy zweren ende beloven V genadige hee-
re

IV. BOEK. GESCHIEDENISSEN. 427

re heren Maximiliaen Hertoge van Oiftenryk ^{BYLAA-}
van bourgoingen van brabant van Limburch ^{GEN}
van Lucenburch ende van Gelre Grave van ^{LI. D.}
Vlaenderen van Artois van bourgoingen van
Henegouwen van Hollandt van Zeeland van
Namen van Zutphen uwer genaden ende uwer
genaden twee kinderen hertoge ende grave
Phelips ende Margareten onsen erfachtige prin-
ce ende princeffe als onzen heeren graven ende
gravinnen gehout ende getrou te wesen ende
alle te doene dat goede getruwe onderfaten
hoeren heren van rechts wegen fculdich zyn van
doene behouden uwer genaden ende onzen
voirfz: erfachtigen prince ende princeffe alles
rechts.

LI. D.

*Belofte van Antoni van Amftel, Heer van Mynden
en Kroonenburg, om het Slot van Kroonenburg
aan de Stad Amfterdam te leveren, zo dra zy
daartoe Graaflyke volmagt toonen zal. Gedaan
den negentwintigften September des jaars
1483.*

Die Eedt die Anthonys van
Mynden der ftede van Aem-
ftelredamme gedaen heeft.

Vpten negen ende twyntichften dach in Sep-
tembri anno MCDLXXXIII. Antho-
nys van der Aemftell heere van Mynden ende
Croonenburch heeft der ftede van Aemftelre-
damme een Eedt gedaen die Dirck Heymans
Zoon der zelve ftede burghermeyfter volcome-
lick van hem genomen heeft tot wilker tydt
dat die van Aemftelredamme een brieff van my-
nen genadighen heere die nu is off hier naemaels
weezen fall off van zynen Stedehouder thoonen
dat hy als dan hem luuden 't slot van Croonen-
burch

BYLAA
GEN
Lr. E.

burch vpleveren fall in handen van hem tot be-
fchermenyffe des gemeene landts van hollant
zonder enich wederseggen ofte doen fcepenen.

Lr. E.

*Brief aan den Kastelein, en Eeden der Huislui-
den en Schepenen van Abkoude, waarby zy
MAXIMILIAAN, Hertoge van Oostenryk,
en der Stad AMSTERDAM trouwe belooven.
Gedaan den tweeden February des jaars 1484.*

N. I.

An heynrick boetselaer Casteleyn ende
bailliu van apcoude.

Eerbaare goede vrient. Alzoe myn genadige
heere die hertoge van oestenryck etc. in on-
fen handen ende tot onfer bewaernisse gestelt
heeft tslot van apcoude met alle zyne heerlic-
heyt, toebehoren ende appendencyen, by sine
opene brieue bezegelt met fynre genaden vuyt-
hangende segel, ende die onderfaten van dien
berecht wil hebben na den rechten ende priui-
legien van den lande van aemsterlandt, soe ist
dat wy v achteruolgende dien tegenwoordelick
ontbieden ende beuelen, van wegen mynen
voirsch. genadigen Heere, vuyt crachte van den
voirsch. commissie, die wy daer off hebben, dat
ghy ouer all in den dorpen onder der heerlic-
heyt van apcoude gelegen, die clocken doet
flaen ende allen den onderfaten van dien, bene-
den tseftig jaren ende bouen xx jaren oudt wee-
fende, gebiet van wegen myns voirsch. gena-
dichs heeren, op zekere groete peynen, tegen
fynre genade te verbueren, dat zy, vp een son-
nendage naeftcomende, na den middage tot een-
re vre comen ende vergaderen an den huysse van
apcoude, om den geenen, die wy daer scicken
ful-

fullen, alzulcke eede ende huldinge te doen als **BYLAA-**
 die onderfaten van den lande van aemstelandt, **OEN**
 wiens rechten ende priuilegien zy voortan ge- **L. E.**
 bruycken fullen, mynen voirsch. genadigen hee-
 re off zynen gecommiteerden gedaen hebben,
 hemluyden aduerterende, indien zy hiervan in
 gebreke zyn, dat wy dat an hemluyden alzo
 corrigeren willen, dat zy anderen ten exempe-
 len wesen fullen. Ende hier van en wilt in gee-
 ne gebreke weesen, anders soe soude wy dat an
 v lyff ende goedt verhalen willen, hierinne eer-
 baere guede vrient, doende als voirsch. is, vp
 dat myns genadigen heren gebot by **V** onver-
 mindert bliue. geschr. metter haefte vpten
 xxvij^m dach in Januario, anno xiv^e LXXXIIJ.

N. 2.

Die Eedt die de buyrluyde van Ap-
 coude mynen genadighen heere
 van Oostenryk &c: ende der stede
 van Aemstelredamme vpten ander-
 den dach in februario anno
 LXXXIII. gedaen hebben.

Dat zwer ghy dat ghy van nu voortan my-
 nen genadighen heere van Oostenryck ende der
 stede van Aemstelredamme houde ende trouwe
 weezen zult ende hair alle bystandt ende hulpe
 doen sult die ghy sult connen ende moghen doen
 wanneer ghy des verzocht wordt ende den Cas-
 telleyn die de stede van aemstelredamme vpten
 huyze van Apcoude stellen zall ende zult recht
 nemen ende gheven na die handtvesten privile-
 gyen ende oude custumen van den landen van
 Aemsterlandt ende malcanderen dair inne styven
 ende stercken tegen enen ygelycken die enich van
 den buyrluyden van Apcoude daren boven zou-
 de willen vercorten ende moyenisse andoen en-
 de dat niet te laten in gheenrehande manieren
 noch

BYLAA-
GEN
L. E.

noch omme ghiene zaicken soe helpe v God ende zynen heyligen. Des fall v die stede van Aemstelredamme voirsz: in der name van mynen genadighen here ende van hair selve wederomme alle die hulpe ende bystandt doen die hair mogelick sal wesen van doen ende nair alle haere machte tot allen tyden als dat van noode wardt.

N. 3.

Die Eedt die de scepenen van Apoude in handen van den burgermeyster der stede van Aemstelredamme alle jaren doen sullen.

Dat zweer ghy dat ghy guede scepenen weezen zult dit toecomende jare lang ende zult mitten bayliu ende mitten scout elk in 't zyn een guet rechtvaerdich vonnyffe wyzen na die handvesten privilegyen ende oude custumen van Aemsterlandt twysschen den heer ende den huysman ende den eenen huysman ofte partye ende den anderen tot allen gebuerlycke tyden als ghy des verzocht zult worden zonder myede ofte ghifte dair aff te nemen Zoe helpe v God ende zynen heyligen.

L. F.

L^r. F.BYLAA-
GEN

*Eeden gedaan by de inbuldiging van FILIPS, L^r. F.
Aartsbhartog van Oostenryk, tot Graave van
Holland enz. op den twaalfden December 1494.*

N. I.

Eedt gedaen by den Eertshertoge Philips van Oostenryck van bourgoin- gen den gedeputeerden van den Sta- ten der landen van hollant ende vrieslant binnen der stede van sinte Geertruden berghe upten 12ten dach van Decembre anno vier ende tne- gentich in tegenwoerdicheyt van den marcgrave van baden den heeren van berghen molenbaesen ende berffelen Ridders van der oordre, de proeft van tricht heer Ladron hofmeester Phillebert de vitre geseit la mouche eerste stalmeeester Meesteren Jacob van Almonde Jan boudins Zoen en- de meer anderen in groten getale.

Dat zweren wy als Grave van hollant en- de heere van vrieslant mit horen toebeho- ren die heilighe kerck voer te staen ende in ho- ren rechten ende vriheden te onderhoudene weduen ende wesen te beschermene ende in rechten ende redene te houdene ende te doen onderhouden die rechten hantvesten ende pri- vilegien onsen Ridderfchap goeden steden ende ghemenen landen van hollant ende vrieslant voertyts verleent ende gegeven by wylen den hertoghe Philips Kaerle ende hoer voervaderen graven ende gravinnen van Hollant ende heeren van Vrieslant saliger memorien te houden en- de doen onderhouden ende confirmeren ende
ves-

BYLAA-
GEN
Lr. F.

vestighen die voer ons ende onsen erven ende nacomelingen mit desen onsen eedt ende desgeliken onsen voersz: landen in rechten ende justicien te houdene ende te doen onderhoudene ende die oude goede coustumen gewoenten ende haercommen te observeren ende te bewaren ende voert onse voersz: Ridderfchip steden ende onderfaten van dien te doen al des een goet heer ende prince schuldich wesen sal van doene alzo moet ons God helpen ende al zyn heilighen.

N. 2.

Eedt gedaen by der stede regierders.

Dat zweren wy dat wy onsen genadighen heere Eertshertoghe Philips hier tegenwoerdich fynde hulden ende ontfanghen tot onsen gerechter geboren lantsheere ende Grave den landen van hollant ende heerlicheit van vrieslant mit horen toebehoerten zyn hoecheit heerlicheit ende graefflike rechten getrouwelic te bewaren ende onderhoudene ende zynre genaden zynen stedehoudere ende raide van hollant: ende voirt alle zyne dienaren ende officieren elcken naer zynen toebehoren hueren diensten doende ende excercerende te obedieren ende affisteren ende voert hout getrouwe ende gedienslich te wesen tot beschermenisse van zynen Edelen persone ende state als wy van rechts ende redene weghen schuldich zyn van doene ende voert alle te doene des goede ende getrouwe onderfaten hueren gerechten lantsheeren schuldich zyn van doene alzo moet ons God helpen ende al zyn heilighen.

Lr. G.

Lr. G.

BYLAA-
GEN
Lr. G.

*Eeden, te Amsterdam gedaan, by de plegtige in-
buldiging van FILIPS, Aartsbetoqe van
Oostenryk, op den zevenentwintigsten Juny 1497.*

N. 1.

Gedaen vpten 27 dach van Junio an-
no XCVII. ende worde gepro-
nunchiert by andries boelen zoen
burgermeester.

Dat zweren wy goet ende rechtverdich hee-
re ende prince te zyne onfer stede van
Aemsterdam ende onse ondersaten van dien en-
de te onderhoudene ende doen onderhoudene
alle die rechten privilegien handvesten ende
haercommen hemluyden verleent ende gecon-
firmeert by saliger gedachte Hertogen Philips
ende Karel laest overleden ende hueren voer-
ders Graven ende Gravinnen van hollant en-
de al te doene dat een goet ende natuerlick
heere ende prince behoert te doene voer zynen
ondersaten alsoe moet ons God helpen ende
zyn heiligen.

N. 2.

Gedaen als voren ende gepronun-
ciert by meester Jacob van Al-
monde raet van hollant boven van
den stadthuys.

Dat zweer wy dat wy ontfangen ende hul-
den tot onsen natuerlycke ende erfachtich heere
ende prince onse harde geduchtige Heere Her-
toge Philips hier tegenwoerdich als grave van
Hollant ende beloven hem zynen raedt van

II. STUK.

E e

hol-

BYLAA-
GEN
Lr. H.

hollant ende den hoghen raide ende allen zyn officiers horen officie doende onderdanich te zyn ende obediene ende zynen edelen perfoen te beschuddene ende te helpen tegen alle alsoe wy van rechts wegen schuldich zyn van doene ende al te doene dat goede ende getrouwe onderfaten schuldich zyn te doene horen natuerliken heere ende prince alsoe moet ons God helpen ende zyn heiligen.

Lr. H.

Resolutie van 't Gerecht, de zesendertigen en de Poorterye van Amsterdam, tot handhaavinge der vrye Vaart door 't Marsdiep en 't Vlie, genomen den 22 December des jaars 1498.

S'daechs na Sinte Thomas dach, s'agternoens, ziin omme de suspensie off twiuel van der zaecke hier voren geroert, ende geregistreert, vergadert geweest de zesendertich int meerder getael, daer by ende toe geroepen waren de gehele buyck en de poorterye deser Stede, zoe men die naesten crygen conde, ende dat op 't Gasthuys, daer hunluyden voirgelezen ende gerepeteert was, dickwyl ende menighwerve de naeste text ende lettre van de privilegie Hertogh willems zaliger gedacht. op t'zelve stuck enz. Ende wart elken byzonder gevraecht by monde van Dirck Heymansz als Burgermeester, hoe zii dien text, ende lettre verstonden, en hoe zyze gehouden ende gebruyct wouden hebben. Ende is heur aller stemme ende slot geweest soo wel vanden gerechte van den gene dier waren van de xxxvj, als van de poorterye, dat men vry ende veyligh zal laten varen ende keeren allen den geenen die met heure scep en goede dat Marsdiep off dat vlye verzoeken, ende alhier komen tot deser stede Haven van Aemstelredam-

damme, zoewel an haer Lyff als an haer goe-^{BYLAA-}
den, zoe dat zii weder vry ende veylich fcey-^{GEN}
den zullen uyter Maersdiep off uyt et vlye zon-^{L. H.}
der eenich becommerringhe, letfel, off hinder,
hunluymden te doen, off te laten gescien, naer
inhouden den spreken ende verclaringe van den
zeluen priuilegie, daer by namen an ende ouer
zyn geweest, Eerst

Van die van den Gerecht.

*Dirck Heymensz, Willem Boem, Bruyningh
Claesz Burgermeesteren, Jan Claesz, Jan
Clements.*

Van de xxxvj.

*Bruyn de Brouwer, Vegter Baerntsz, Pieter
Colyn, Jacob van Bergen, Dirck Bardesz,
Pieter Haringh, Jonge Jacob Jacobsz, An-
dries Boelensz, Claes Heyn, Jacob Willemsz,
Gysbert Jacobsz, Melys Paeuw, Boel Bicker,
Clement Wolffers, Simon Avezoen, Claes Mo-
yert, Ruysch Jansz, Geryt Benning, Geryt
Theusz ende Egbert Jansz.*

Ende van de Poirterye.

*Pieter Reyersz, Jacob van Campen, Scipheer
Schaek, Claes Gaeff, Claes Hermesz, Corne-
lis de Vlamingh, Claes Heinrixz van der Scel-
lingh, Gerrit Symon Bardezoen, Coert Jans-
zoen, Jan Matthyszoen, Goert Geriitsz,
Claes Bueyck, Jan Dircksz, Aelbert Bosch,
Daem Meusz, Symon Boenacker, Heinrick
Stuverzoen vander Scellingh, Michiel inde
Starre, Claes Jacobsz Bicker, Henrik Symonsz,
Cornelis Cuyper, Dirck Symonsz. Poel, Wa-
ligh Jacobszoen, Jan Wybrantsz, Dirck Smit,
Pouwels Zachtleuen, Frans Claes Heynen,
E e 2 Claes*

BYLAA-
GEN
Lr. H.

Claes Kueytingh, Claes Gerytsz, Willem Binnenzoen, Wigbout Wigger, Jacob van Amerongen, Pieter Codde, Pieter Weyn, Volkert de Goyer, Claes Jacobsz, Hillebrant Avezoon, Roel Gouwenbergh, Jan van Gelre, Geryt Geye, Claes Gaeff, Ysbrand inde Baerdze, Meynaert Willemsz, Jan Lambertsz, Jan Pietersz Zylmaker, Claes Jan Matthyssz, Ysbrand Holesloot, Jonge Dirck Claesz, Willem Cantert, Frans Heinsgeman, Michiel Jansz, Dirck Pietersz, Willem Backer, Jan van Marcken, Willem Splintersz., Pieter Codde, Pieter van Aeken, Jan Ryck, Jacob Heinrichsz, Cornelis Symonsz, Gerrit de Goyer, Pieter Coppertsz, Gerrit Messemaker, Jan Wolbregtsz, Adaem Hesseltsz, Dirck Hem, Claes Tymonsz, Wouter Dobbesz, Zwarte Dirck, Jan Symonsz, Scipbeer Gaeff, Jan Pietersz, Pieter Jacobsz Graeff, Zybr. Bueyck, Lou Lambregtsz, Claes de Goyer, Mertyn Valck: Willem en Hillebr. Modder, Coman Lambr: Jacob Verkerck, Jan Bet de brouwer, Claes Symonsz, Thomas Woutersz, Jacob Monick, Heyn Jacob Baertsz, Heyn Wou, Jan Verwael, Huygen Wolbrantsz, Gerbrant Mertz, Jan Euertsz, Philips Gerritszoen, Claes Jacobsz, Jan inde Smack, Geryt Symons, Thonys de Goutsmit, Coman Jacob, Baernt Baernts, Jan Lambertsz., Jan van Nuys, Dirck Pietersz, Heyn Schout, Jacob van Marcken, Jan Pietersz, Roel Jansz, Dirck Wybrantsz, Jan Koenensz, Olfert Pietersz, Tymen Henricx, Cropel Geryt, Claes Vvericxz, Jan Meliis Arnsz, Rem Symonsz, Claes Kan, Dirck Hetsz, Dirck Listingh, Heyn Rode, Symon Heyns, Luytgen Garbrantsz, qua Jan, Oude Jan, en kleyne Heinrich Stauer.

TWEE-

T W E E D E D E E L.
G E S C H I E D E N I S S E N

V A N

A M S T E R D A M.

V Y F D E B O E K.

AMSTERDAMS GESCHIEDENISSEN,
van 't jaar 1506, tot het jaar 1534.

Het Bestand met de Gelderschen was, Geldersche
terstond na het vertrek van wylen Ko- vyande-
ning Filips, van hunne zyde, verbroken. lykhe-
Hertog Karel van Gelder, met Fransche den.
hulp gesterkt, bemagtigde veele Steden in 1506.
Gelderland, die, by het jongste Verdrag,
Filips waren toegewezen. Wageningen,
eene deezer Steden, werdt, sedert, bele-
gerd door de Oostenrykschen. Doch op de
tyding van 's Konings dood, werdt het be-
leg opgebroken. Ook gaf Lodewyk de
XII., Koning van Frankryk, zynen Leger-
hoofden toen bevel, om de begonnen vyan-
delykheden in Gelderland, vooreerst, te
staaken (a).

In den Zomer des jaars 1507, begaf de Amster-
Landvoogdes Margareet zig naar Holland, damen
om in haare nieuwe waardigheid erkend te de ande-
worden. De inhuldiging geschiedde te Dor- re Steden
recht Keizer

(a) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 340, 341, 347, 348.

1507.
Maximiliaan
voor
Voogd,
en Vrouw
Margareet
voor
Landvoogdes-
fe.

drecht, werwaards de Steden, ook Amsterdam, haare Afgevaardigden gezonden hadden, op den zeventienden Juny. Doch de Landvoogdes begeerde geene Privilegien te bezweeren, dan die, ten tyde van Koning Filips, bezwooren geweest waren. Alleenlyk, stontt zy toe, dat men geene brieven van Schâverhaalingter uitvoeringe leggen zou, dan by goetvinden, niet alleen van Stadhouder en Raaden; maar ook van 's Lands Staaten (b). Voorts, werdt Keizer Maximiliaan, ten zelfden tyde en plaatse, ook voor Voogd van zynen Kleinzoon Karel erkend, in de persoonen van twee zyner Gemagtigden (c). De eed, dien Burgemeesters, Schepenen, Raaden en Gemeente van Amsterdam, ter deezer gelegenheid, deden, staat, in de Stads *Registers* (d), aangetekend. De plegtigheid der inhuldiging geschiedde, in 't huis van wylen *Zares van Slingeland Zareszoon*, in zyn leeven Schout van Dordrecht (e) van de Kabbeljaauwsche zyde (f). De Steden zyn, vermoedelyk, te ligter gekomen tot de inhuldiging, om dat Keizer Maximiliaan haar, op den veertienden April te vooren, by eene Handvest, te Gend getekend, den vryen uitvoer van Graanen hadt toegestaan, zonder dat zy verpligt zouden zyn, daarvan eenig verlofgeld te betaalen (g). Voorts,

ver-

(b) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, bl. 9, 10.

(c) I. Privileg. Boek, f. 99 verso, 100 verso.

(d) I. Privileg. Boek, f. 101.

(e) I. Privileg. Boek, f. 99 verso.

(f) BEVERW. Dordr. bl. 175, 179.

(g) Oude Kerk, *Laade* XII. Handv. bl. 37.

verwierf Amsterdam in 't byzonder, van ^{1507.} *Christiaan*, Zoon van Jan den II., Koning De Stad van Deenemarke en Zweeden, op den der- tienden September, bevestiging in de voor- regten van Koophandel op Noorwegen, die der Stad voorheen waren toegestaan (b). wordt bevestigd in den vryen handel op Noorwegen.

Midlerwyl, was men, in Holland, reeds in 't voorleeden jaar, bekommerd geweest voor eenen inval der Gelderschen (i). En deze bekommering nam toe, na dat men kennis gekreegen hadt, dat eenig vyandelyk Krygsvolk, by gebrek van betaalinge (k), in 't begin van July, op Stigtschen bodem hadt begonnen te stroopen. Terstond hierop, werdt te Amsterdam afgekondigd „ dat „ niemand der ingezetenen, op de verbeur- „ te van zyn poorterregt, naar Utrecht zou „ hebben te reizen, uit hoofde van de roo- „ veryen der Gelderschen (l).” Ook werdt, wat laater, bevolen „ dat niemand in de „ Stad komen, en daar weder uitgaan mogt, „ by en zou moeten hebben een teyken van ee- „ nen, by der Stede daertoe gedeputeert, sit- „ tende ten huysse van aechte *Jacob Willemsz.* „ saliger gedachten *Weduwe in de Kerck-* „ *straete* (m),” dat is, in de Warmoesstraat, tusschen de Oude Kerk en den Dam. 't Ge- vaar, welk de Stad ten deezen tyde liep, nam toe, na dat de Gelderschen, op den zevenentwintigsten Augustus, het Dorp Bo- de-

(b) Oude Kerk, *Laale* XLI. Handv. bl. 57 [87].

(i) Lettr. de Louis XII. *Tom.* I. p. 70, 72.

(k) Lettr. de Louis XII. *Tom.* I. p. 97.

(l) Keurb. B. f. 97 *verso*.

(m) Keurb. B. f. 98.

1507. degrave verbrand hadden (n). Men beval, op den agtsten September „ dat alle ingezetenen, bekwaam om de wapenen te voeren, zig gereed houden moesten, om, op de eerste aankondiging, uit te trekken tegen den vyand; waarvoor, aan alle ambagt- en neeringdoende luiden, een stui-ver, en, als zy daadelyk uittrokken, vyf stui-vers 's daags werden toegelegd (o).” PONTANUS tekent aan (p), dat de Gelderschen, in dit jaar 1507, het roode Blokhuis, welk tusschen het Damrak en de Haarlemmer Poort, omtrent de plaats, waar nu de Y-brug legt, op paalen, gebouwd was, hebbende aangetast, door de Amsterdammers, manmoediglyk, afgeslaagen zyn. Doch also hy 'er byvoegt, dat zulks, op den S. Jansdag, en even na het bemagtigen van Muiden en Weesp, geschiedde, heeft men reden om te twyfelen, of hy den aanval op de Schans te Ypesloot, die wy, beneden, op het jaar 1508, verhaalen zullen, niet voor eenen aanval op het roode Blokhuis gehouden hebbe.

Het Hout
aan den
Buiten-
kant
wordt
belast
weg te
doen.

Vast gaat het, ondertusschen, dat men, te Amsterdam, nog tot in den Winter des jaars 1507, voor eene vyandelyke onderneming der Gelderschen bedugt was: waarom, den vyftienden December, bevolen werdt „ al het hout uit de houttuinen, tusschen *Screyehoeck en de Sint Oloffs poirte*, „ weg

(n) Grote Chron. Divis. XXXII. Cap. 38.

(o) Keurb. B. f. 91.

(p) Libr. 1. Cap. VIII. p. 26.

„wieg te doen (q).” Ook werdt beslooten, 1507.
 „een rooilyn te scheeren, van den hoek
 „der huizinge van de Paulus broeders, nu
 „oude Waalen Kerk en het S. Joris Hof,
 „tot aan den hoek der huizen van 't Pro-
 „venhuis van Bethanie, welk toen was daar
 „nu de Bethanie-straat is; en al wat daar
 „buiten stondt, af te breeken (r).” De
 Scheepvaart werdt ook niet veilig geoor-
 deeld: waarom het Geregte der Stad, den 1508,
 twee-entwintigsten January des jaars 1508,
 in gevolge van een besluit der Steden van
 Holland langs de Zuiderzee gelegen, deedt
 afkondigen „, dat niemant uit die zee oost-
 „waards of westwaards zou hebben te zei-
 „len, voor nader openlyk verlof (s).” De
 zorg voor den vyand was zelfs zo groot te
 Amsterdam, dat de Regeering, in May, Bevel om de Laftaadje af te breeken.
 besloot, de Laftaadje, tusschen de S. An-
 tonis-poort en 't Y, te doen afbreeken:
 waartoe alle Draagers, Houtzaagers en Tim-
 merluiden verpligt waren de hand te lee-
 nen (t).

't Is, uit de Stads *Registers* (u), klaar, De Gel-
 dat het inneemen van de Stad en 't Slot te derfchen
 Muiden, en van de Stad Weesp, door Her- neemen
 toge Karel van Gelder (v), waardoor 't ge- Muiden
 vaar der Geldersche vyandelykheden Am- en
 sterdam veel nader gekomen was dan te voo- Weesp
 ren, gelegenheid gegeven hebbe tot deeze in.

VOOR-

(q) Keurb. B. f. 98 verso.

(r) Keurb. B. f. 99.

(s) Keurb. B. f. 101.

(t) Keurb. B. f. 104 verso.

(u) Groot-Memor. N. I. f. 270.

(v) GUILL. HERMANNUS p. 335, 336, 337.

1508.
Onder-
zoek
naar den
tyd dee-
zer ge-
beurte-
nisse.

voorzorg. De meeste Schryvers verschillen zeer, over den tyd, waarin men het bemagtigen deezer Plaatsen moet agten gebeurd te zyn. PONTANUS, die door de latere Schryvers gevolgd is, stelt het, in zyne *Beschryving van Amsterdam* (w), op 't jaar 1507. Doch in zyne *Geldersche Historie* (x), plaatst hy 't, op 't jaar 1508, met byvoeging nogtans, dat 'er reden is, om het op het jaar 1507 te plaatsfen. WILLEM HERMANSZON, de oudste bekende Schryver, die van dit voorval gewaagt, bemoeit zig niet met het aantekenen van het jaar, waarin de dingen, die hy te boek stelt, gebeurd zyn. Doch hy bedient zig, in 't verhaalen der gevolgen van het inneemen van Muiden en Weesp, van uitdrukkingen, die zouden doen denken, dat dit inneemen, al in 't jaar 1506, geschied ware, gelyk wy, wat laager, zullen toonen. Ook zou ik geene zwaarigheid gemaakt hebben, om het geval op het jaar 1506 te plaatsfen, tegen 't gevoelen van PONTANUS, en die hem gevolgd zyn. Doch eene Akte onzer Stad van den jaare 1512, waarin het *overvallen van Weesp*, met duidelyke woorden, op 't jaar xv^e. ende acht gesteld wordt (y), deedt my veranderen van gedagten, en dit geval, met het gene 'er op gevolgd was, en Amsterdam van naby betrof, op het jaar 1508 te boek stellen. Van de Akte zelve, die

ons

(w) *Libr. I. Cap. VIII. p. 26. Zie ook Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 354.*

(x) *Libr. XI. p. 637.*

(y) *Keurb. C. f. 59.*

ons in deeze duisterheid voorgelicht heeft, 1508.
zullen wy beneden nader spreken.

Hertog Karel dan, in de Lente (1) dezes jaars, zig meester hebbende gemaakt van de twee Steden, zondt, van Weesp, daar hy zig ophieldt, eenen Priester naar Amsterdam, om de Stad op te eifchen, en om de Regeering te vergen, dat zy hem voor Heere aannam. Doch zy antwoordde „ dat zy Koning Filips trouwe gezwooren hadt (2), die zy zynen kinderen hou-

Zy eifchen
Amsterdam op.

„ den

(1) Dat Weesp, in May, ingenomen werdt, wordt uitdrukkelijk gezeid in de Stads *Registers*, op het jaar 1514, waar men leest „ dat *Claes Heyn*, „ Burgemeester der Stede, zes ponden grooten „ vlaams beloofd werden, voor zyn timmerhuis op „ de Lastaadje, welk afgebrand werdt, toen de „ Gelderschen, in May, Weesp ingenomen hadden.” *Groot Memoriaal*, N. I. f. 270.

(2) In 't Latynsch verhaal van WILLEM HERMANS ZOON, staat *Sacramentum diximus Regi Philippo quod servare nos oportet*. dat is, „ Wy hebben „ Koning Filips eed gedaan; dien eed moeten wy „ houden.” En uit deeze woorden, schynt te volgen, dat dit geval, en 't bemagtigen van Muiden en Weesp, 't welk 'er voorgegaan was, nog by 't leeven van Koning Filips, en dus in 't jaar 1506, gebeurd is. Doch ik stel vast, dat de plaats, die wy onderzoeken, verminkt is, of dat de Schryver zig hier niet naauwkeuriglyk uitgedrukt heeft. En ik neig tot de eerste gedagten, om dat hy zelf netter spreekt, in een Gedigt, agter zyn Werkje gevoegd, waarin hy, dezelfde geschiedenis verhaallende, de Regeering van Amsterdam (p. 353) dus doet spreken :

„ *Nos sacramentum devota mente Philippo*
„ *Diximus, & natis id violare nefas.*

dat

1508. „ den wilde, en dat haare burglary nog niet
 „ in zulk eene engte gebragt was, dat het
 „ haar lusten kon, van Heere te wisselen.”
 Men weigerde egter, dit antwoord schriftelyk te geeven, om dat de Priester ook maar mondeling geboodschapt hadt (z).

De Doele der Handboogschutteren wordt geslegt.

Midlerwyl, verzuimde men niet, de Stad in staat van tegenweer te stellen. Buiten de S. Antonis Poort, thans de Waag op de nieuwe Markt, die naar Weesp leidde, werden, in gevolge der aangehaalde bevelen van de Wethouderschap, alle de huizen, winkels en hutten afgebroken; de tuinen en 't geboomte uitgerooid. Zelfs werdt de schoone Doele der Handboogschutteren, die toen buiten de gemelde Poort stondt, geslegt: en alle de boomen, daartoe behoorende, omverre gehouwen, op dat 'er de vyand niet in nestelen zou. 't Geboomte, welk, hier en elders, omver gehouwen lag, moest, op bevel der Wethouderschap van den vierentwintigsten May, door het Schoenmakers Gilde, in de Stad gebragt worden (a). Voorts werdt, by openbaare afkondiging, bevolen, dat niemant eenig goud of zilver uit de Stad zou voeren; en dat alle de Amster-

(z) GUILL. HERMANNUS p. 338, 352, 353.

(a) Keurb. B. f. 105 verso.

dat is:

„ Wy hebben Filips eed gedaan: schande ware
 „ het, dat wy dien, omtrent zyne kinderen, schonden zouden.”

„ Uit welke woorden, blykt, dat Filips reeds overleeden was. Waaron wy verkooren hebben, dit Gedigt hier, in ons verhaal, te volgen.

sterdamsche Koopluiden, die naar de markt 1508.
 te Antwerpen getrokken waren, ten spoe-
 digste te rug keeren zouden (b). Tusschen De Am-
 Amsterdam en Weesp, aan den Muider- sterdam-
 dyk, lag een gehugt, *Ypesloot* genaamd, om- mers
 trent een half uur gaans van de eerstgemelde werpen
 Stad. Hier werdt, op 't smalst van den dyk, eene
 tusschen 't Y en de Diemermeer, eene Schans op, by
 opgeworpen, en met manschap bezet. In Ype-
 de Meer, lag een gewapend vaartuig: in floot.
 't Y, verscheide anderen, om de Schans te Zy
 dekken. De Gelderschen, met Hertoge Ka- vergeefs,
 rel aan 't hoofd, trokken, over 't *Paapen- aange-*
veld, aan op Ypesloot, met oogmerk om vallen
 eerst het schip, welk in de Diemermeer lag, door de
 en daarna de onvoltrokken Schans te vero- Gelder-
 veren. Tot het laatste, meende men naauw- schen.
 lyks honderd man noodig te hebben. De
 Gelderschen riepen, van den dyk, ons Boots-
 volk toe, *Waterbonden! waterbonden! u zal*
't gelden. Daar de onzen op antwoordden,
Eerst hebben, en dan hangen. Ook schooten
 de schepen, die in 't Y lagen, zo fel op den
 vyand, dat hy 't, op den dyk, niet langer
 houden kon; maar zig in de laagte begee-
 ven moest. Doch hier deedt het grof ge-
 schut, welk Reinier Mosterd afstak, de Gel-
 derschen verstuiven. Hertog Karel zelf,
 die langst stand hieldt, liep groot gevaar
 van 't leeven. De hut, waarin hy zig be-
 vondt, werdt door en door geschooten, heb-
 bende den Schryver, uit wien wy dit Ver-
 haal ontleenen, zelv', naderhand, de ga-
 ten

(b) GUILL. HERMANNUS p. 232.

1508. ten gezien, die de steenen of looden kogels, in deeze hut, gemaakt hadden. Men schoot niet slegts van de schepen; maar ook uit de onvolmaakte Schanfe. Eindelyk, trokken de Gelderschen te rug naar Weesp. Zy lieten maar weinige dooden agter. Van de Hollandsche zyde, was niemant gesneuveld (c).

Tweede De Schans te Ypessloot werdt, sedert, volaanval op tooid, en tot aan de S. Antonis-poort toe dezelfde. getrokken (d). Doch 't leedt niet lang, of zy werdt andermaal aangetast van de Gelderschen. Zy bedienden zig, hiertoe, van den nagt voor den S. Jansdag, zynde den vierentwintigsten Juny, die zeer donker was. Een Friesch Krygsknegt, die in de Schans gelegen hadt, en sedert uit zynen dienst ontslaagen was, hadt zig vervoegd by den vyand, en hem de gelegenheid der Plaats so wel beschreeven, dat men ondernam, te gelyk het schip in de Diemermeer en de Schans te bemagtigen. Dertig man omtrent begaf zig in kleine schuitjes, en roeide in stilte naar de Meer, om de Schans van binnen te beklimmen; terwyl een grooter hoop, langs den dyk, zou aantrekken op de Schanfe, die, naar de Stad toe, minst voorzien was. Men was gewoon, eenige paarden aan den dyk te laten weiden, die, somtyds, zelfs tot in de schanfe, hun voeder zогten. Het eerste gerugt, welk de naderende vyand maakte, werdt gehouden voor de beweeging, die men van

(c) GUILL. HERMANNUS p. 339, 340.

(d) id. p. 341.

van deeze paarden gewoon was. Doch de Wagts werdt haast al te onzagt gered uit haare dooling. De looze Gelderschen overvielen de Schans, eer 'er iemant op verdagt was. Een of twee bezettingen werden, met pieken, doorstooten. Doch de overigen op de been gekomen zynde, werdt het gevegt voortgezet, van middernagt af, tot dat het volkomen licht was. Ondertuschen, wist men, op de schepen, door de donkerheid, niet te onderscheiden, wat in de schanse omging; en men vermoedde, toen het dag werdt, of de Schans niet wel verlooren mogt zyn, tot dat de Overste, Gerard van Mierop, 't hoofd heen en weêr uitsteekende boven de borstweering, *Bourgondie! Bourgondie!* riep. Toen werdt het De Gelgeschut uit de schepen gelykelyk geloft op derfchen den vyand, die, hals over hoofd, aan 't worden vlugten sloeg, den weg op naar Amsterdam, met verlies afge- also hem de weg naar Weesp door de schanse afgesneeden was, en de kleine schuitjes slaagen. in de Meer ook, in 't gezigt van 't Hollandfche Vaartuig, niet te bereiken waren. Doch een bende Amsterdamsche Poorters, geleid door Reinier Mosterd, met den dag, ter S. Antonis-Poorte uitgetrokken, onderschepte de vlugtende Gelderschen, daar zy zig, in de slooten en in 't gras, versteken hadden. Zy gaven zig terstond krygsgevangen over. Een enkele, die eenen der onzen, uit het riet, waarin hy zig verborgen hieldt, met de piek dagt te grieven, werdt gedood. De gevangenen werden op de S. Olofs Poort gelegd, eerst te water en te brood,

1508.

brood, waarby, naderhand, ook boter en kaas, en eindelyk zelfs biër gevoegd werdt. Zy zaten een rond jaar in hegtenis (e). Hertog Karel hieldt zig, na 't mislukken deezer onderneeminge, nog eenigen tyd te Weesp op, en keerde toen, de Stad bezet latende, naar Gelderland te rug (f).

De Am-
sterdam-
mers ver-
volgen
eene
Gelder-
sche
Vloot,
die 't op
Enkhui-
zen ge-
munt
hadt.

Eene Vloot van vierentwintig Geldersche schepen zocht, omtrent deezen tyd, Enkhuizen, by mistig weder, te verrassen. Een deezer schepen hadt zyn volk reeds begonnen aan land te zetten. De anderen, minder bezeild, bleeven wat agter, en werden gelukkiglyk ontdekt van een' Enkhuizer vischer, die maar even uitgelopen was; doch straks te rug keerde, en de Stad in rep en roere bragt. De Gelderschen, ziende dat men op zyne hoede was, hielden af, en keerden te rug. De Enkhuizers vervolgden hen, tot aan het Eiland Ens (3). De Amsterdammers zelve, verneemende, in welk een gevaar hunne nabuuren geweest waren, bragten hunne Galeote in zee, die, gevolgd van eenige Vaartuigen, van Muiden naar Enkhuizen, en voorts naar 't Eiland Ens stevende. Doch men ontmoette geen vyand. Hy was, by tyds, naar de Geldsche havens geweeken (g).

Ma-

(e) GUILL. HERMANNUS p. 341, 342, 353, 354.

(f) Id. p. 346.

(g) Id. p. 343.

(3) BRANDT plaatst, in zyne *Historie van Enkhuizen* (bl. 40), dit geval op het jaar 1506. Doch alzo WILLEM HERMANSZON het, na 't gebeurde aan den Muiderdyk, verhaalt, schynt men het, in het jaar 1508, te moeten plaatsen.

Maximiliaan hadt, midlerwyl, een Leger 1508.
 byeen getrokken te Naarden, welk onder Weesp
 den Graave van Buuren stondt, en onder wordt be-
 anderen uit Amsterdam van levensmidde- legerd.
 len voorzien werdt (b). Met dit Leger,
 werdt het beleg geslaagen voor Weesp; doch
 het werdt traaglyk voortgezet (i). Tegen
 den Winter, werdt de Stad, van drie kan-
 ten, naauw beslooten, onder anderen door
 eene Schans, die de Amsterdammers op den Amster-
 dyk, tegen over 't Paapenveld, hadden op- dammers
 geworpen. Ook kwam 'er toen groot ge- in 't be-
 brek aan levensmiddelen in Weesp, zo dat leg.
 sommigen, in vyf dagen, geen brood proef-
 den, en somtyds geen' anderen drank dan
 water wisten te bekomen. Geduurende den
 Winter, verspreidde zig, te Amsterdam,
 een gerugt, dat de Gelderschen wederom
 eene onderneeming op Waterland in den zin,
 en, ten dien einde, een groot getal van ys-
 spooren en schaatsen gereed gemaakt had-
 den. Doch men bevondt wel haast, dat dit
 gerugt ydel geweest was (k).

De Keizer, die zig, in Augustus, in Hol- Keizer
 land ophieldt, hadt geraaden gevonden, Maxi-
 een' keer te doen naar Amsterdam, en zig liaan
 daar, in persoon, als Voogd van zynen doet een
 Kleinzoon, te laten inhuldigen. Hy be- keer naar
 gaf zig dan, zo 't schynt uit het Leger om Amster-
 Weesp, derwaards, en deedt eene wande- dam.
 deling te paarde door de Stad, na dat hy
 den Kloosteren, die hy voorby dagt te ry-
 den,

(b) Keurb. B. f. 106.

(i) GUILL. HERMANNUS p. 347.

(k) Id. p. 343.

1508. den, hadt doen aanzeggen, dat de Nonnen zig allen in de vensters vervoegen moesten, om hem te zien. Ook bezogt hy, naderhand, twee Nonnen-Kloofsters, en onder anderen, dat van Bethanie; den zusteren van beide een geschenk doende van geld en wyn, op dat zy om den voorspoed zyns Ryks

Hy wordt aldaar in gehuldigd. Aanmerking over zynen eed. bidden zouden (*l*). Doch 't voornaamste, welk hy, ten deezen tyde, te Amsterdam verrigtte, was het doen en ontvangen van den eed van inhuldiging. In den eed, dien de Keizer deedt, was merkwaardig, „ dat hy niet alleen de Handvesten be-
 „ zwoer, die by wylen zynen Zoon Fi-
 „ lips; maar ook die by de Graaven en
 „ Graavinnen van Holland, deszelfs voor-
 „ zaaten, gegeven waren, ” zonder eenig onderscheid te maaken, of zulks, voor of na de tyden der Hertogen Filips en Karel van Bourgondie, geschied ware. De eed werdt afgelegd op den twintigsten Augustus (*m*).

Hooge Water-vloed. Een hevige storm, op den vyftienden October ontstaan, hadt het zeewater zo hoog opgezet tegen de dyken, dat dezelve, op verscheide plaatsen in Holland, en onder anderen tusschen Amsterdam en Muiden, bezweeken (*n*). In Amsterdam, rees het water zo zeer, en veroorzaakte zo groot eene verwoesting, dat veele huizen daardoor onbekwaam gemaakt werden om bewoond te

wor-

(*l*) GUILL. HERMANNUS p. 347, 348.

(*m*) Oude Kerk, *Laade* XI. Handv. bl. 90.

(*n*) Groote Chron. *Divis.* XXXII. *Cap.* 39.

worden (o). De Zuiderzee was zo hoog ge- 1508.
 zwollen, dat het water alomme over de
 dyken liep, en de weiden met schuiten be-
 vaaren werden. Die van Waterland meen-
 den, dat men, ter deezer gelegenheid,
 Weesp met schepen zou hebben kunnen in-
 neemen, en booden 'er zig toe aan. Doch
 hun ontwerp werdt van de hand geweest,
 voornaamlyk, naar 't schynt, om dat de
 Vredehandeling, die, voor eenigen tyd,
 te Kameryk, aangevangen was, thans op
 eenen goeden voet stondt (p).

Ondertuffchen, hadt een Hoofdman der De Stad
 bezettinge van Weesp aan die van Amster- hande't
 dam geschreeven, dat hy hun de Stad wil- heimelyk
 de leveren. Zy zonden hem twee Minder- over 't
 broeders toe, om nader met hem te han- opgee-
 delen. Doch hy lag krank te bedde, toen ven van
 deezē voor de Stad kwamen. Men vraagde Weesp.
 hun naar hunne boodschap. Zy antwoord-
 den, dat zy brieven hadden aan zulk een'
 Overste. Men bragt, om 't geheim te ont-
 decken, eenen anderen by hen, die veins-
 de de persoon te zyn, aan wien de brieven
 gerigt waren. En men hadtze zo dra niet
 gelezen, of de Moniken werden vastgehou-
 den, en, tot tweemaal toe, in een schuitje
 gezet, om in de Vegt verdronken te wor-
 den. Zy ontkwamen egter dit gevaar ge-
 lukkiglyk, schoon zy lang in hegtenis za-
 ten. Doch de Overste, die aan zyne ziek-
 te overleeden was, werdt onder de galge
 be-

(o) Keurb. B. f. 108 verso.

(p) GUILL. HERMANN. p. 348.

1508. begraaven (*q*). *Herman Erkelens*, die over de bezetting van Weesp geboodt, kwam, wat laater, onder vrygeleide, te Amsterdam, daar hem de wyt gegeven werdt van het verbranden van Muiden, onaangezien de Plaats de brandschatting voldaan hadt. Hy verschoonde zig, ten beste mogelyk. Voorts, liet hy zig, door een geschenk van zyden stoffe, beweegen om te belooven, dat hy de Kerkfieraaden van Weesp ongeschonden laten zou (*r*): waarna hy naar de beslooten' Stad wederkeerde.

Omme-
gang te
Amster-
dam tot
bede om,
en dank-
zegging
voor de
Vrede.

Drie dagen voor het sluiten der Kame-ryksche Vrede, te weeten op den zevenden December, werdt, te Amsterdam, nog be- volen, eenen plegtigen ommeegang te hou- den, om tot *pays ende vrede* te komen (*s*). By 't Verdrag van Vrede, welk den tien- den getekend werdt, was, onder anderen beraamd „ dat Karel van Gelder Weesp „ en het Slot te Muiden, binnen veertien „ dagen, ruimen zou,” gelyk hy, niet zon- der weêrzin, op 't sterck aanhouden des Ko- nings van Frankryk, deedt, in den aanvang des jaars 1509 (*t*). Op den vierentwintig- sten January, werdt, te Amsterdam, be- volen, eenen plegtigen ommeegang te hou- den, tot dankzegging voor de geslooten Vrede (*u*).

Borst-
weering

De Regeering hadt, niet lang voor het tref-

(*q*) GUILL. HERMANN. p. 348, 349.

(*r*) GUILL. HERMANN. p. 349.

(*s*) Keurb. B. f. 111 verso.

(*t*) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 359, 360.

(*u*) Keurb. B. f. 112.

treffen der zelve, in de Houttuinen, *tuffchen* 1509.
 't *hoof*t ende *S. Olofs poirte*, nu de oude Teer- van bal-
 tuinen genaamd, eene borstweering van ken uit
 balken doen leggen, om de Stad aan dien de Hout-
 kant, daar zy niet bemuurd was (4), te be- tuinen
 ter, tegen vyandelyke aanvallen te dekken. wegge-
 Doch deeze borstweering was nu noodeloos, nomen.
 na 't fluiten der Vrede, en belemmerde, on-
 dertuffchen, den bewooneren der Houttui-
 nen zeer, in het op- en affcheepen hunner
 hout- en andere waaren. Men ftondt hun,
 derhalve, in Maymaand, toe, de leggende
 balken weg te neemen, mids zy de fttaande
 ftaan lieten, en zig verbonden, om, ten al-
 len tyde, ter begeerte van Burgemeesteren,
 den wal, met wafefchot van vier ponden
 grooten vlaamfch het honderd, te befchoei-
 jen (v).

Het doorbreeken van den Muiderdyk, in De Stad
 den jongften watervloed, waarby Amfter- verkrygt
 dam zo veel geleeden hadt, was oorzaak de
 geweest, dat de Wethouderschap zig de zorg fchouw
 voor het beter onderhouden van den zelve, over den
 Muider-
 byzonderlyk, hadt aangetrokken. Zy ver- dyk.
 wierf, derhalve, in Juny deezes jaars, op de
 naamen van Maximiliaan en Karel, twee
 Octrojen. By het eerfte, werdt een vermist
 Oc-

(v) Groot Memor. N. I. f. 257 verfo.

(4) Onlangs, te weeten, den negenden Novem-
 ber des jaars 1508, was by de Regeering befloot-
 ten, het Y, van het hoofd, nu het Kamperhoofd,
 af, tot aan den Kruistooren, nu den Haringpak-
 kerstooren, toe, met eenen muur te fluiten. *Keur-*
boek B. f. 108 verfo. Doch dit voorneemen is nim-
 mer ter uitvoeringe gebragt.

1509.

Octroi van Maximiliaan en zynen Zoon Philips, van den jaare 1485, vernieuwd en bevestigd, volgens welk, de jongste Burgemeester van Amsterdam altoos den dyk mede schouwen zou (*w*). By het andere, werdt aan Burgemeesteren en drie Schepenen van Amsterdam nog eene naschouw over de werken van den gemelden dyk toegestaan, agt dagen na dat dezelve, door Schout en Schepenen van Diemen, geschouwd zouden zyn geweest (*x*). De Stad verkreeg, omtrent deezen tyd, nog een ander Privilegie van Keizer Maximiliaan, te weeten, het regt om, in de plaats van eenen gestorven regeerenden Burgemeester, eenen anderen te kiezen, om het jaar uit te dienen (*y*). Gelegenheid tot het verkrygen van dit Privilegie gaf, naar alle waarfchynlykheid, het overlyden van twee regeerende Burgemeesters, na elkanderen, in dit zelfde jaar 1509, te weeten *Gerrit Gerrit Mattheuszoon* en *Dirk Ruysch Heymanszoon* (*z*).

Zy be-
komt Pri-
vilegie,
om een'
Burge-
meester
te kiezen,
in de
plaats
van een'
afgestor-
ven.

Het
Schout-
ampt
wordt
gan de

Maar de Stad hadt, ten deezen tyde, ook het Schoutampt, welk, tot hiertoe, aan de begeeving des Graaven gestaan hadt, voor eene somme van twintigduizend guldens (5),
in

(*w*) Oude Kerk, *Laade* XXXVI. Handv. bl. 364. [47].

(*x*) Oude Kerk, *Laade* XXVI. Handv. bl. 366 [49.]

(*y*) Oude Kerk, *Laade* II. Handv. bl. 102 [47.]

(*z*) Zie de *Lyst der Regeeringe voor de Handvesten*.

(5) Zo schryft *HOORT*: en 't is ook, uit den *Afstand van de Satisfactie* van 't jaar 1581, te vinden in de *Handv.* bl. 47. [146] zeker, dat de pandpenningen, in laater' tyd, op twintigduizend guldens gerekend zyn. Doch ik bezit een net afschrift van eene *Lyst der Graaflyke Amptenaaren*, niet lang na dee-

in pandſchap weeten te verkrygen. Sommi- 1509.
gen ſchryven, dat zulks, reeds in 't voor- Stad ver-
leeden jaar 1508, gebeurd was (a). Doch, pand.
in de *Lyſt der Regeeringe* voor de *Handveſten*,
ſtaat, op het jaar 1509, aangetekend: *In*
dit jaer, den 15 Juny, hebben de Magiſtra-
ten deſer Stede magt gekregen Schout te mo-
gen maken. Ook blykt, uit deeze *Lyſt*, dat
de Schout Jan Benning Janszoon, die dit
ampt, al van 't jaar 1496, bekleed hadt, ten
zelfden dage, van het zelve verlaaten; en
dat *Gerard Willemszoon van Alkmaar*, in zy-
ne ſtede, aangeſteld werdt. Doch deeze
overleedt, niet lang hierna. En toen werdt,
op den negenden October, *Gerrit Mattheus-*
zoon, voor twee jaaren, aangenomen (b).
Maar hy ſtierf ook, op den zesentwintigſten
December. En in zyne ſtede, werdt, op 1510.
den vyfden January des volgenden jaars,
Symen Claeszoen, die, in de *Regeerings-Lyſt*
voor de Handveſten, *Symon Sillemoer Klaesz.*

Schol

(a) HOOFT Nederl. Hiſt. bl. 57.

(b) Groot-Memor. N. 1. f. 257 verſo.

deezen tyd, in de Franſche taale, opgeſteld; waar-
in ik deeze woorden vinde: *L'Escoutete d'Amſter-*
dam tient Mc Jean Hubreſsz. IIIJ ans rendant par
an IIJ.^c L; neantmoins la ville d'Amſterdam tient les
deniers, a cauſe d'vng preſt de IIIJ.^m VIIIJ.^c L par
forme de gages, qu'ils ont du dit Office. dat is, *Het*
Schoutſchap van Amſterdam wordt bekleed door M. Jan
Huibrechtsz., [die in 't jaar 1518 Schout werdt],
voor vier jaaren. *Het brengt 's jaars driehonderd pon-*
den [aan de Graaflykheid] op. Doch de *Stad Am-*
ſterdam behoudt deeze penningen, uit hoofde eener lee-
ninge van vierduizend agthonderd ponden, waarvoor zy
dit Ampt in pandſchap heeft.

1510. *Schol* heet, tot Schout aangesteld (*c*); welk ampt hy verscheide jaaren bekleed heeft. Aanmerkelyk is, ondertuffchen, dat 'er, ten deezen tyde, niet alleen, gelyk wy zo even zagen, twee regeerende Burgemeesters; maar ook twee Schouten, binnen 's jaars, overleeden waren.

Oorlog
tuffchen
Deene-
marke en
die van
Lubek.
Nadeel
van Am-
sterdam
hierby.

Christiaan de II., die 't Ryk van Deenemarke, in zyns Vaders plaatse, regeerde, was, ten deezen tyde, in oorlog geraakt met Lubek, Wismar en andere Steden langs de Oostzee. De handel der Hollanderen derwaards werdt, hierdoor, geweldiglyk belemmerd. Zy hadden, nog in 't voorleeden jaar, een Verdrag met Deenemarke getroffen, waarby, onder anderen, de Zontsche tolln geregeld waren (*d*). Ook hadden zy toen, naar 't schynt, den Vorst eenigen onderstand toegezeid tegen zyne vyanden. Vast gaat het ten minste, dat die van Lubek, eerlang, alomme in Holland, bekend maakten, dat zy geene Schepen door de Zont of naar Deenemarke zouden laten zeilen. Ook werden, kort hierna, veele Amsterdamsehe en andere Hollandsche schepen, door de Lubekkers, genomen (*e*). Amsterdam en de Watersteden beslooten hierop, vier groote Oorlogschepen in zee te brengen, en met dezelve de Scheepvaart naar de Oostzee te beveiligen. Doch naauwlyks was dit Esquader door de Zont geraakt, of het werdt hevig aangevallen door de Lubekkers,

en,

(*c*) Groot-Memor. N. I. f. 258.

(*d*) VELIUS HOORN, bl. 93.

(*e*) Keurb. B. f. 143. VELIUS HOORN, bl. 99.

en, eerlang, genoodzaakt te wyken. De Koopvaardyvloot, die door dit Esquader geleid werdt, viel, voor een groot gedeelte, den Lubekkeren in handen. Doch niet lang hierna, werdt 'er een Bestand getroffen tusschen hen en de Deenen (*f*), waardoor de Vaart op de Oostzee wederom open raakte.

Maar eer dit nog gebeurde, was, te Amsterdam, op den veertienden Maart des jaars 1511; uit den naam van de Stad en de Watersteden in 't gemeen, afgekondigd, „ dat niemant westwaards, of naar Noor- „ wegen zou hebben te zeilen, voor Palm- „ zondag, en niet oostwaards voor beloo- „ ken Paaschen (*g*).” Ook was, hier ter Stede, kort te vooren, nog een plechtige Ommegang gehouden om vrede en welvaart van den Hemel te verwerven (*b*). Maar na 't sluiten van 't Bestand, kwamen die van Lubek, met eenigen der veroverde schepen, hier te Lande handelen; en werden toen geregtelyk aangesproken om schadebetering: 't welk van dit gevolg was, dat veele van onze Koopluiden, voor een groot gedeelte, vergoeding bekwamen van 't geleeden verlies (*i*). Te Amsterdam, schynt men egter den Lubekkeren voor eerst niet veel vertrouwd te hebben. Immers, op den negentienden December, werdt, uit aanmerking der schade, die zy den ingezetenen, in 't voorleeden jaar, hadden toegebracht, door

1510.

Vaart naar 't Westen en Oosten opgeschort.

1511.

Mistroutwen op die van Lubek,

(*f*) VELIUS Hoorn, *bl.* 99.

(*g*) Keurb. B. *f.* 134.

(*b*) Keurb. B. *f.* 336.

(*i*) VELIUS Hoorn, *bl.* 99.

1511. door het Geregt, bevolen „ dat niemant „ geld vertrouwen moest aan Schippers, die „ naar Dantzig stonden te reizen, om sche- „ pen van daar te haalen, voor dat de Dag- „ vaart der Staaten van Holland, Zeeland „ en Friesland, in den Haage, gehouden „ zou zyn (k).” Het wantrouwen op die van Lubek verdween egter door den tyd. Doch terwyl de vyandelykheden nog duurden, hadden de Amsterdammers vieren- vyftig metaalen *Haakbussen* veroverd op de Hamburgers, die 't met de Lubekkers hielden; welke haakbussen, in den Zomer des jaars 1512, tegen twee guldens het stuk, aan even zo veele schutters werden overge- daan (l).

De Gelderschen breeken de Vrede. Hertog Karel van Gelder hieldt de Karemeryksche Vrede niet lang. In 't voorleeden jaar, hadt hy de vyandelykheden begonnen tegen den Bisschop van Utrecht, en by deeze gelegenheid ook aan de ingezetenen van Amsterdam eenige schade toegebragt: 't welk, naar 't schynt, gelegenheid gaf tot eene afkondiging, die, den vierden October deezes jaars, geschiedde, en inhieldt „ dat elk, die, sedert de Vrede met „ Utrecht, op Stigtschen bodem bescha- „ digd geworden was, zyne schade, binnen „ agt dagen, *op ten scryfamer*, dat is, op „ de Secretarye *der Stede*, moest komen op- „ geeven (m).” Doch de Gelderschen hadden den kryg tegen de Oostenrykschen ook her-

(k) Keurb. B. f. 143.

(l) Groot-Memot. N. I. f. 260 *verf.*

(m) Keurb. B. f. 142.

hervat, en, van den aanvang deezes jaars af, sterk voortgezet. Harderwyk viel hun onder anderen in handen: 't welk hen in staat stelde, om de Vaart der Amsterdammers langs de Zuiderzee te bekommeren. Men bragt dan wederom eenige Baardsen te water, en behaalde, omtrent den aanvang van November en federt, eenige voordeelen op de Gelderschen; waartoe die van Enkhuizen, meer dan anderen, de hand schynten geleend te hebben (*n*).

De Geldersche kryg hadt de Landvoogdes, Vrouw Margarect, gelegenheid gegeven om de Staaten van Brabant en Holland te beschryven te Breda, en hen te dringen tot bewilliging in eene buitengewoone Bede, ter goedmaakinge van de kostendes oorlogs: en die van Holland hadden, op zekere voorwaarden, in eene driejarige Bede bewilligd (*o*). Ook kwam het gevaar dit Gewest hoe langer hoe nader. De Gelderschen namen Woudrichem in by verrassing, in den aanvang des jaars 1512. Ook kruiften zy, meer dan in 't voorleeden jaar, langs de Zuiderzee. De Vaart naar 't westen werdt, insgelyks, onveiliger, ter oorzaake van den oorlog tusschen Frankryk en Engeland: 't welk het Geregt van Amsterdam gelegenheid schynt gegeven te hebben, om op den zesden May de vaart buitens duins, tot op nader verlof, te verbieden (*p*). Doch men rustte, ten deezen tyde, hier

1511.

De oorlog maakt de Vaart voor de Amsterdammers onveilig.

1512.

De Stad ook

(*n*) BRANDT Enkh. bl. 43.

(*o*) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 803

(*p*) Keurb. B. f. 147 verso.

1512. ook een of meer Oorlogsfchepen uit, waar-
 rust een fchynlyk tot beveiliging van de Vaart langs
 of meer de Zuiderzee. Men vindt, dat de Stad,
 Oorlogs- de manschap, die op dit fchip of deeze fche-
 fchepen diende, in foldye genomen hadt. *Jan*
 uit. *Speck* geboodt over een Amsterdamsch fchip
 van oorloge. En op den vierden May, was
 openlyk uitgeroepen „ dat elk, die onder
 „ hem ingefchreeven was, zig gereed maa-
 „ ken moest, om binnen zekeren bepaalden
 „ tyd fcheep te gaan, onder bedreiging van
 „ ftraffe aan lyf en goed.” Te gelyk werdt
 bekend gemaakt „ dat allen, die met Jan
 „ Speck, of met eenig diergelyk fchip, uit-
 „ vaaren, en in een gevegt met den vyand
 „ gekwetft of verminkt worden zouden, *tot*
 „ *cofte van der Stede*, genezen zouden wor-
 „ den (q).”

De Hand- Wy hebben, hiervoor (r), gezien, dat
 boog- de Doele der Handboogfchutteren, onder
 fchutters andere gebouwen buiten de S. Antonis-
 bekomen Poort, in 't jaar 1508, toen de Gelderschen
 een ge- Weesp hadden ingenomen, op bevel van
 deelte 't Geregt, afgebroken was. De Regeering,
 van het den Schutteren de fchade, hierby geleeden,
 Schaa- eenigszins willende vergoeden, hadt hun,
 penveld, op den zeventienden February deezes jaars,
 tot eene eene plaats binnen de Stad toegestaan, te
 Doele. weeten, de twee noordelykste vyfde deelen
 van het *Schaapenveld*, en dezelfde breedte
 van de tuinen, leggende nevens de Voet-
 boog-Schutters Doele, van welke zy, door
 eene

(q) Keurb. B. f. 147.

(r) *Bladz.* 444.

eene floot, gescheiden waren. De voorwaarden, waarop deeze gifte geschiedde, zyn te zien uit de Akte van Vergunninge zelve (s), ingesteld op den naam van *Burgermeesteren ende Beraders der Stede*; welke wy, om dat zy nergens gedrukt is, hier agter, in de *Bylaagen* (t), geplaatst hebben. 't Is deeze Akte, uit welke wy, hier voor (u), beweezen hebben, dat het inneemen van Weesp, eerst in 't jaar 1508, is voorgevallen. De Handboogschutters, zulk eene aanzienlyke Plaats binnen de Stad bekomen hebbende, maakten dezelve, eerlang, bekwaam tot eene Doele, en stigten 'er een deftig huis op; gelyk uit de Kaart van CORNELIS ANTHONISZOOM te zien is. In laater' tyd, zyn, dwars door beide deeze Doelen, twee Straaten geschooten, die nog de Handboogs- en Voetboogsstraaten genaamd worden.

In December deezes jaars, ondernamen De Gelderschen wederom eenen aanslag op Amsterdam: 't zy dat zy voorhadden, de Stad zelve in te neemen by verrassing, 't zy dat zy 't alleen op de Voorstad en op de Schepen, die in de Waale lagen, gemunt hadden. Men was, in de Stad, niet buiten zorg geweest: en op den negentienden der gemelde maand, was nog belast „ de „ toorens rondsom de Stad wel van kruid te „ voorzien, en de *Stakettingen* voor de S. „ Antonis-, de Reguliers-, en de Haarlem-

„ mer

(s) Keurb. C. f. 59.

(t) Lf. A.

(u) Bladz. 442.

1512. „ mer Poorten, op zulk eene wyze, te doen
 „ bekleeden, dat men 'er met Klovers en
 „ Haakbuffen door schieten kon: ook kram-
 „ men te slaan, van binnen tegen den muur,
 „ waarop men een dwarshout leggen kon,
 „ om 'er de haakbuffen op te plaatsfen (v).”
 Doch maar vyf dagen laater, vertoonden de
 Gelderschen zig voor Amsterdam. Zy wa-
 ren, den twintigsten, ten getale van elf hon-
 derd man (w), in 't Vrouwen-Klooster on-
 der Utrecht gekomen, en trokken, van
 daar, den volgenden dag, des morgens ten
 agt uuren, naar Amsterdam (x). Doch 't
 zy dat zy zig lang onder weg ophielden, 't
 zy dat zy eenigen tyd omtrent de Stad la-
 gen, zonder iet te onderneemen, 't liep aan
 tot den vierentwintigsten des morgens, eer
 zy den toeleg in 't werk stelden, waarvan
 de oude *Chronyken* niet slegts, maar ook de
 Stads *Registers* gewaagen. Sommigen teke-
 nen aan, dat de Voorstad, waardoor zy,
 waarschylyk, de Voorstad buiten de S. An-
 tonis-Poort verstaan, door de Gelderschen,
 in den brand gesteken werdt (y). Ook heeft
 men nog eenen brief, den zeventwintig-
 sten, en dus maar drie dagen na 't gebeur-
 de, uit de Stad Gelder, door den Bastaard
 van Gelder, aan den Secretaris *Charles le*
Breton te Luik geschreeven, waarin dit zelf-
 de gemeld wordt, met deeze woorden:
Monfr. le Secretaire, de bon cueur a vous me
 re-

(v) Keurb. D. f. 3 verso.

(w) Groote Chron. *Divis. XXXII. Cap. 41.*(x) HENRICA VAN ERP Chron. in MATTHEI *Analect.*
Tom. I. p. 96.(y) PONTANUS Hist. Gclr. *Libr. XI. p. 646.*

recommande, & vous adverty, que la veille de Noel les gens de Monfr. sont arrivez en Hollande devant Amsterdam, & ont brulé plus de trois cent batteaux & le faulxbourg de la ditte Ville. dat is „ Myn Heer de Secretaris, ik

1512.

„ beveel my aan U van geheeler herte, en
 „ maak u bekend, dat de knekten van Myn’
 „ Heer, ’s daags voor Kerstyd, in Holland
 „ voor Amsterdam gekomen zyn, daar zy
 „ meer dan driehonderd vaartuigen en de
 „ Voorstad verbrand hebben (z).” Doch
 in de Stads *Registers* wordt niet gerept van
 het verbranden der Voorstad. Men leeft
 aldaar, by wyze van aantekening, alleen-
 lyk, *In den jaare XV.º XII op Kersmis avont,*
wordden de schepen in de oude zyds Wael ver-
brant van de Geldersfen (a). Veelligt, heeft
 dan de Bastaard van Gelder alleenlyk uit
 losse gerugten geschreeven, dat de Voor-
 stad verbrand werdt; gelyk diergelyke ge-
 rugten hem ook het getal der verbrande
 schepen hebben doen vergrooten, boven de
 waarheid. Immers, de Geldersche Histo-
 riefchryver zelf tekent aan, dat ’er maar
 twee-entwintig schepen verbrand werden (b):
 onder welken, eenige Fransche, Engelsche
 en Oostersche schepen waren (c); doch ook
 eene *Baerdsche* of Oorlogschip der Stad,
 van welk men, den dertienden Augustus des
 jaars 1513, het wrak besloot te verkoopen
 (d). De Gelderschen kwamen, na dat zy
 dit

(z) Lettr. de Louis XII. *Tom. IV. p. 12.*

(a) Groot-Memor. *N. I. f. 328 verso.*

(b) PONTANUS *Hist. Gelr. Libr. XI. p. 646.*

(c) PONTANUS *Amst. Lib. I. Cap. VIII. p. 26.*

(d) Groot-Memor. *N. I. f. 261.*

1512. dit werk voor Amsterdam verrigt hadden, nog op den zelfden vierentwintigften December, in 't Vrouwen-Klooster by Utrecht te rug (*e*).

De Stad wordt zorgvuldiger bewaakt. Twee dagen na deezen ramp, beval het Gerecht, dat de Poorters, voortaan, des avonds ten zes uren, ter wagt zouden moeten komen. Ook benoemde men, langs de Vesten, rondsom de Stad, zestien *Hoefslagen* of Wagtplaatsen, op ieder van welken, een *generael Capiteyn ofte Weyfel* [Serjant] tegenwoordig zyn moest, die ook door 't Gerecht werden gesteld. Ten zelfden tyde, werdt belast, een plegtige ommegang te houden om *rust, vrede ende welvaert* van den Hemel te verwerven (*f*).

Ontwerp om vier Oldermans der Koopluiden aan te stellen. In 't volgende jaar, werdt 'er een vierjaarig Bestand getroffen met de Gelderschen, welk, met den tienden Augustus, zou aanvangen (*g*). Het gaf gelegenheid, dat men zig, in Holland, met naame te stellen. Amsterdam, met nieuwen yver, toeleide op

1513. het voortzetten van den Koophandel. In December, werdt, by den Raad deezer Stad, een Ontwerp op de Scheepvaart en Reedery overwoogen, volgens welk, dezelve zouden staan onder het opzigt van vier *Oldermans* of Overluiden, die door den Raad gekooren zouden worden (*b*): doch dit Ontwerp werdt niet in 't werk gesteld.

Groninger en Hertog Karel van Gelder hadt nu bestand ge-

(*e*) HENRICA VAN ERP, Chron. p. 96.

(*f*) Keurb. D. f. 1 enz.

(*g*) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 377.

(*b*) Groot-Memor. N. I. f. 266.

gesloten met de Oostenrykschen: 't welk ^{1514.} hem gelegenheid liet, om zig, in 't volgen- ^{Friesche} de jaar, te steeken in den twist, die tusschen ^{zaaken.} die van Groningen en den Vorst van Oost-
friesland, en tusschen de Friezen en Hertog
Joris van Saxen ontstaan was. Hy werdt,
eerlang, tot Heere van Groningen ingehul-
digd. Ook maakte hy zig van verscheide ^{De Saxi-}
Friesche Steden meester. De Saxischen kwa- ^{schen}
men in Holland om onderstand, en voor- ^{voorzien}
zagen zig, in den aanvang des jaars 1515, ^{zig te}
te Amsterdam van voorraad. Doch de sche- ^{Amster-}
pen, waarin dezelve gelaaden was, werden ^{dam van}
voor Hoorn overmeesterd van de Friezen, ^{voor-}
die de zyde des Hertogs van Gelder hiel- ^{raad.}
den, en daarom *Geldersche Friezen* genaamd ^{1515.}
werden. De Hertog van Saxen droeg, se-
dert, zyn regt op Friesland op aan Prinse
Karel, Graave van Holland. Hierdoor raak-
te Holland wederom ingewikkeld in eenen
oorlog met de Gelderschen, en met de Frie-
zen, die hunne zyde hielden. De Zuiderzee
werdt zo onveilig, als immer te vooren (i):
't welk niet kon nalaaten ten hoogste nadee-
lig te zyn voor den Koophandel en Scheep-
vaart van Amsterdam.

Ook begon men, hier ter Stede, in Maart ^{De Stad}
deezes jaars, reeds wederom te zorgen voor ^{doet op}
de gemeene veiligheid der ingezetenen. De ^{nieuws}
orde op het naauwkeuriglyk waaken werdt ^{sterk}
vernieuwd, en den zefstien of zeventien Ka- ^{waaken,}
piteinen, overeenkomstig met de beslooten ^{en neemt}
brieven, die der Wethouderschap, van 's ^{eenige}
Prin- ^{knegten}
aan.

(i) VELIUS HOORN, bl. 102 enz.

1515.

Prinsen wege, waren toegezonden, gelaft, hunne onderhoorige Poorters, op de byzondere Hoeflagen, die nu zeventien in getal waren, te doen verfchynen. Ook befloot de Regeering, om te beter tegen vyandlyken overval gedekt te zyn, eenige manfchap in Stads foldye aan te neemen, waartoe elk, die 't begeerde, vermaand werdt, zig te laaten infchryven (*k*).

Prins Karel wordt alomme in de Nederlanden en ook 'te Amsterdam tot Graave ingehuldigd.

De jonge Prins Karel, in February deezes jaars, in zyn zestiende jaar getreden zynde, hadt de Regeering der Nederlanden, federt, in perfoon aanvaard, en zig reeds, in Brabant, in Vlaanderen en in Zeeland, doen inhuldigen, toen hy, te Dordrecht gekomen, op den derden Juny, door de Edelen en Steden van Holland, als Graave aangenomen werdt, op den zelfden voet, als de Hertogen Filips en Karel van Bourgondie, en Koning Filips, zyn Vader, waren ingehuldigd geweest. Uit de Acte deezer inhuldiging, blykt klaarlyk, dat Prins Karel eerft, en de Staaten daarna gezworen hebben (*l*). Kort hierop, deedt Prins Karel ook eenen byzonderen eed, aan de voornaamfte Steden in 't byzonder. En op den vyftienden Juny, aan de Stad Amsterdam (*m*), die hem, op dien dag, als Graaf fchynt ontvangen te hebben, alzo van elders (*n*) blykt, dat hy, ten deezen tyde, in perfoon

(*k*) Keurb. D. f. 25.

(*l*) I. Privilegieboek, f. 166, 103 *verso*. Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 20.

(*m*) Handv. bl. 90.

(*n*) Handv. van Rynl. bl. 121.

foon in de Stad geweest is. Wat laater, 1515. stelde hy *Karel van Poitiers, Heer van Dormanans*, aan tot Opper-Opzigter over de Hollandfche Dykaadjcn, nevens hem, onder anderen, ook *Ruifch Janszoon*, Burgemeester van Amftcrdam, magtigende, tot het doen der fchouwe, het maaken van Kemren, en het aanftellen van Dykgraave en Heemraaden van Rynland (o). Dezelfde Ruifch Janszoon werdt, kort hierna, tot Heemraad van Rynland verkooren (p).

Een Bttr-gemees-ter der Stad wordt Heem-raad van Rynland.

De Stad bevytigde zig, ten deezen tyde, zeer, om de gunft te winnen van den jongen Vorft. Zy hadt, op den dertienden July, beflooten, hem tweeduizend gouden guldens op te fchieten, tegen den penning zefstien (q). Ook bewilligde zy in een Haardftedegeld, welk, in dit jaar, over Holland geheeven werdt. 't Getal der Haardfteden werdt, by deeze gelegenheid, alomme, en ook in Amftcrdam, opgenomen. Wy voegen 'er eene Lyft van hier by (r), op dat men 'er de grootte deezer Stad, in vergelyking der voornaamfte andere Steden, uit zou konnen opmaaken.

Amftcr-dam fchiet den Kei-zer twee-duizend gouden guldens op, en bewilligt in een Haardfte-degeld.

Dordrecht.	.	.	.	1500.	Lyft der
Haarlem.	.	.	.	2714.	Haard-
Delft met Delftshaven.	.	.	.	2733.	fteden in
Leiden.	.	.	.	3017.	Holland.
<i>Amftcrdam.</i>	.	.	.	2531.	
					Gou-

(o) Handv. van Rynl. bl. 120.
 (p) Handv. van Rynl. bl. 127.
 (q) Groot-Memor. N. 1. f. 270.
 (r) Zie ORLERS Leyden, bl. 53.

1515.	Gouda.	1694.
	Rotterdam.	1137.
	Gorinchem.	700.
	Schiedam.	470.
	Schoonhoven.	460.
	Alkmaar.	889.
	Hoorn.	1118.
	Enkhuizen.	720.
	Edam, met drie Dorpen.	692.
	Monikendam.	241.
	Medenblik.	321.
	Purmerende.	210.
	Oudewater.	335.
	Woerden.	267.
	Heusden.	247.
	Geertruidenberg.	280.
	Naarden.	500.
	Muiden.	100.
	Weesp.	205.
	Haage.	1118.

Amsterdam zoekt zig te doen handhaven by de Privilegien op het beftellen der Wetfchouderfchap.

Ondertuffchen, kon het niet nalaatender Regeeringe van Amsterdam onaangenaam te zyn, dat Prins Karel haar niet hadt bevestigd in het Privilegie van Vrouwe Maria, om het getal der zesendertigen zelve vol te maaken, en om veertien Perfoonente benoemen, uit welken de Graaf of deszelfs Stadhouder en Raaden zeven Schepens kiezen zouden. Men vondt dan geraaden, de Vroedschap hierop te vergaderen, in 't begin des jaars 1516. De Leden waren niet eenpaarig. Doch by *dmeerdeel van de ftemmen* werdt *gefloeten ende geaccordeert*, dat men de nuwe XXXVI. ende XIV. zal kyefen ende feynden in den haghe, *nae*

1516.

nae ouder gewoonten, ende indien daer obstakel coempt, dat men, tot coste van der Stede, an onse genadichste heere zal vervolgen continuatie van den privilegien, die de Stede daer aff heeft, ewich off *ad tempus* (s). Men ver-voegde zig, federt, met een Verzoekschrift aan Prinse Karel, waarby bevestiging van het gemelde Privilegie verzogt werdt. Doch de Vorst kon hiertoe niet verstaan, voor hy 'er den Stadhouder, thans *Henrik van Nassau*, Heere van Breda, en deszelfs Raaden over geraadpleegd hadt, waartoe de tyd, die tot dien der gewoonlyke verandering van de Wethouderschap verlopen moest, te kort geoordeeld werdt. Hy liet Koning Karel bevestigt dezelve.

„ze reize, uit zonderlinge gunste, toe te staan, dat het getal der zesendertigen, ten gewoonlyken tyde, volgemaakt werdt, en dat, door dezelve, de benoeming tot Schepenen geschiedde.” De Acte, die hiervan verleend werdt, en te Brussel getekend was, wordt in de *Oude Kerke Laade II.* bewaard, en is, in de jongste Uitgaave der *Handvesten* (t), te leezen. Doch 't liep nog aan, tot den agtsten November des gemelden jaars, eer de Vorst, den raad van Stadhouder, President en Raaden hebbende ingenomen, de Stad bevestigde in het gemelde Privilegie, voor zo ver zy daarvan deugdelyk genot en gebruik gehadt hadt, en tot zyn

(s) Groot-Memor. N. I. f. 272.

(t) *Bladz.* 106.

1516. zyn wederroepen of wederzeggen toe (u).
 Hy ont- Karel, die, in February deezes jaars, op
 heft Am- de tyding van het afsterven van zynen Groot-
 sterdam vader, Ferdinand, Koning van Arragon,
 van 't be- den titel van Koning der Spaansche Heer-
 taalen schappyen aangenomen hadt, verleende Am-
 van 't sterdam nog eene andere gunst, op den veer-
 verlof- tienden April; der Stad veroorloovende het
 geld op uitvoeren van Graanen, zonder dat zy daar-
 de Graa- van Verlofgeld zou behoeven te betaalen:
 nen. 't welk anders, tegenwoordig, in alle an-
 dere Steden van Holland, geschieden
 moest (v).

Voor- De Gelderschen zig, in Augustus, berei-
 zorg in dende tot eenen togt naar Holland, gaf
 de Stad zulks wederom gelegenheid, om aldaar,
 tegen zorgvuldiger dan voorheen, op zyne hoede
 vyande- te zyn. Tegen 't einde der maand, namen
 lyke on- zy Nieuwpoort in, by verrassing; doch de
 dernee- Stad werdt hun, binnen veertien dagen,
 mingen wederom ontweldigd (w), alzo de Stadhou-
 van buit- der, Graaf van Nassau, den vierden man
 ten en uit alle de Steden hadt doen uitlooten, om
 van bin- den vyand het hoofd te bieden. Ook was,
 nen. reeds te vooren, belast, geene *Stilzaat* te
 fluiten met de Gelderschen (x). Te Am-
 sterdam in 't byzonder, was men bedugt ge-
 weest voor overrompeling; 't zy dat hiertoe
 de tyding, dat eenige vyandelyke knechten
 te Spaarnedam lagen (y), of iet anders ge-
 le-

(u) Handv. bl. 106. [50.]

(v) Handv. bl. 69.

(w) Groote Chron. *Divis. XXXII. Cap. 46.*

(x) Repert. der Plak. van Holl. bl. 1, 2.

(y) Repert. bl. 2.

legenheid gegeven hebbe. Op den zevent-
 entwintigsten Augustus, was bevolen „ dat 1516.
 „ alle fchepen, die in de Oude Waale la-
 „ gen, met den voorſteven naar de paalen
 „ moeſten gaan leggen; dat dezelve, op
 „ koſten van de fchepen, zouden bewaakt
 „ worden, en dat zulke fchepen, die dee-
 „ ze koſten niet draagen wilden, terſtond
 „ uit de Waale zouden moeten haalen.”
 Op deeze wyze, zegt men de fchepen
 te hoeden voor gelyken ramp, als hun, in
 't jaar 1512, overgekomen was. Voorts,
 werdt belaſt „ al 't Hout van de Laſtaadje
 „ in de Stad te brengen (z).” En om dat
 men ook voor verraad van binnen bekom-
 merd was, werdt, op den twaalfden Sep-
 tember, afgekondigd „ dat alle Gelderſchen
 „ en Friezen, beide vrouwen en mannen,
 „ die geene Poorters waren, de Stad, voor
 „ S. Lamberts-dag, zynde den zeventien-
 „ den der zelfde maand, zouden hebben
 „ te ruimen (a).” De orde op het ſtipt wa-
 ken werdt ook vernieuwd. Doch zulks ge-
 ſchiedde, van tyd tot tyd, zo lang de Gel-
 derſche oorlog duurde; waarom wy te
 minder noodig agten, zulks voortaan by-
 zonderlyk aan te tekenen.

In de Lente des volgenden jaars, ſchon- De Gel-
 den de Gelderſchen een kort Beſtand, welk ſchen
 in April geſlooten was, en begaven zig, eer- verove-
 lang, in de Kuinder ſcheep, den ſteven wen- ren de
 dende naar Medenblik, welke Stad ſtor- Schans
 men- ſterdam-

(z) Keurb. D. f. 30.

(a) Keurb. D. f. 31 verſo.

1517. menderhand veroverd, en geplonderd werdt. Van daar streefden zy voorby Hoorn naar Alkmaar, welk hunner woede, agt dagen agtereen, ten doel stondt. De Regeering van Amsterdam hadt, midlerwyl, om den naderenden vyand te stuiten, tusschen Haarlem en haare Stad, niet verre van 't *Huis ter Hart*, op 't smalst van den dyk, eene Schans opgeworpen, die egter maar maatiglyk bezet was. De Gelderschen, hunnen moed aan Alkmaar gekoeld hebbende, trokken 'er, over Beverwyk en Spaarnedam, op aan, en vermeesterdenze, na den tweeden aanval; by welke gelegenheid, omtrent zestig Amsterdamsche knechten omkwamen (b). De Gelderschen togen toen, voorby Amsterdam, door de Amstellsche Veenen, naar 't Stigt van Utrecht, van waar de Graaf van Nassau hen, eerlang, naar Gelderland deedt wyken (c). Het uitrusten eener Vloote en de afkondiging van vrye roovery op de Gelderschen bragt, wat laater, te wege, dat zy de Zuiderzee ook ruimen moesten, en in zulk eene engte geraakten, dat Hertog Karel neigde tot handeling, en op den zeventienden September, Friesland, by verdrag, aan Koning Karel afstondt, tegen eene somme van honderdduizend Kroonen; voor welker voldoening, zig verbonden de Steden Amsterdam, Dordrecht, Gorinchem en 's Hertogenbosch (d). PONTANUS

De Stad
staat, ne-
vens an-
dere Ste-
den, borg
voor
Koning
Karel.

(b) PONTANUS Amst. *Libr. I. Cap. VIII. p. 27.*

(c) Vaderl. Hist. IV. *Deel, bl. 402 enz.*

(d) GOUDHOEVEN *Chron. bl. 575.*

NUS, die dit (e) verhaalt, merkt te regt, als iet byzonders, aan, dat Amsterdam, in dit Verdrag, in de eerste plaats, en voor Dordrecht genoemd werdt. 1517.

By dit Verdrag, was ook een Bestand voor zes maanden getroffen. Doch men maakte zo weinig staat op het houden van het zelve, dat men, te Amsterdam, al terstond be-
 dagt was, om de Stad in staat van tegenweer te stellen, wordende alhier, op den derden October, beslooten, de graften om de Stad agt roeden wyd, en 'er eene Staketting van paalen in te maaken; dezelve ook met de vereifchte boomen affluitende (f). Om de rust van binnen te bewaaren, was, reeds eenige maanden te vooren, be-
 volen „ dat niemant van eenige Heeren, e-
 „ delen of onedelen, kwalyk zou hebben te
 „ spreken, of van eenige *partyelycke zaec-*
 „ *ken, ofte quade tydingen te stroyen.* Doch
 „ vernam iemand iet kwaads, die moest het
 „ Burgemeesteren te kennen geeven, of hy
 „ zou met een' gloeyenden priem door de
 „ tong gesteken, of anderszins goeddun-
 „ kelyk gestraft worden (g).”

Omtrent deezen tyd, werdt, te Amster-
 dam, eene Rederykers-Kamer opgerecht, al-
 waar zig eenige Liefhebbers op het beschaaven der Taal- en Digtkunde, en op het verbeteren der zeden, door het vertoonen van Zinnespelen, toeleiden. Zy schynen de opregting deezer Kamer, hier ter Stede, on-
 Redery-
 kers-Ka-
 mer te
 Amster-
 dam op-
 geregt.

(e) Amst. Libr. I. Cap. VIII. p. 28.

(f) Groot-Memor. N. I. f. 273.

(g) Handv. bl. 570.

1518. ondernomen te hebben, zonder uitdrukke-
lyk verlof der Regeeringe. Doch in 't jaar
1518, vervoegden zy zig aan Burgemees-
teren, met verzoek, dat hun de kosten, die
zy tot opregting hunner Kamer gedaan had-
den, en die negentwintig guldens en vier
stuivers beliepen, van Stads wege mogten
vergoed worden. Burgemeesters, begeeren-
de, gelyk de Stads *Registers* luiden „ dat
„ de *Rethoryken* voortgang hadden,“ be-
willigden, den vierentwintigsten October,
voor deeze reize, in dit verzoek, en na-
men zelfs de voldoening der Kamerhuur,
die vyf grooten vlaams in 't jaar beliep, op
zig (b). Men vindt, dat de Rederykers te
Amsterdam, in 't jaar 1535, hunne Ka-
mer hadden boven de Waage (i), die,
tegen over 't Stadhuis, aan of in de *Waag-
steeg*, stondt: en deeze zal vermoedelyk
de plaats geweest zyn, alwaar dit Genoot-
schap, ook in 't jaar 1518, zyne Vergade-
ringen hielt.

Zee-
schuime-
ryen van
Grooten
Pier. De vyandelykheden der Gelderschen wa-
ren, ondertusschen, wederom begonnen,
zelfs voor 't uitgaan van 't Bestand. De Frie-
zen, die hunne zyde hielden, stroopten,
onder *Grooten Pier*, sterk langs de Zuiderzee,
en hielden de Vaart naar en van Amsterdam
onveilig. In Holland, was beslooten, al-
leenlyk verweerderwyze te oorloogen, 't
welk den vyand gelegenheid gaf, om den
handeldryvenden Steden, en Amsterdam
in

(b) Groot-Memor. N. I. f. 276.

(i) L. HORTENSIIUS de Anabapt. apud SCHARDIUM Tom.
II. p. 311.

in 't byzonder vry wat nadeels toe te brengen (k). 1518.

Ook werdt Holland, tegen den Herfft, nog met eenen anderen slag gedreigd, die Amsterdam nog zwaarder getroffen zou hebben. Christiaan de II., Koning van Deenemarke, van wien Amsterdam, voor eenige jaaren, verscheide voorregten ontvangen hadt, was, in 't jaar 1515, in de egt getreden met *Izabelle van Oostenryk*, Zuster van Koning Karel, en hadt eene bruidschat van vyftigduizend guldens met haar bedongen (l), die nog niet voldaan was. Om zig te verzekeren van deeze voldoening, hieldt hy wel tweehonderd schepen, waaronder veele Amsterdamschen waren, aan in de Zont, te gelyk dreigende, dat hy de hand leggen zou op al wat van Oosten of Westen kwam. Doch hy bedagt zig, eerlang, en ontfloeg, de aangehouden schepen, *na sommige dagen* verloops (m).

Onze Schryvers hebben niet aangetekend, wat hem bewoogen hebbe, tot deeze schielijke verandering van gedagten. Doch uit egte stukken is af te neemen, dat Koning Karel, terstond, beloofd heeft, zorg te draagen voor de voldoening der Bruidschat; en dat Koning Christiaan, zig hierop verlaaten- de, de schepen heeft vry gegeven. Onder- tusschen, vondt Karel het vervullen zyner beloften ten hoogste moeiljelyk. De Steden van Holland, die 't meeste belang hadden by

(k) VELIUS HOORN, bl. 112 enz.

(l) Groot Memor. N. I. f. 277 versg.

(m) VELIUS HOORN, bl. 115.

Eene
grootte
Vloot
Schepen
in de
Zont aan-
gehouden.

Amster-
dam
brengt
veel toe
tot der-
zelver
ontslag.

1518. by den handel op de Ooftzee, en hierom ligtft fcheenen te moeten bewoogen worden om Koning Chriftiaan te helpen vergenoe- gen, hadden, nog onlangs, bewilligd in eene vierjarige Bede van tagtigduizend ponden van veertig grooten vlaams jaarlyks: waar- om niet redelyk fcheen, dat haar, tegen- woordig, nieuwe laft gevergd werdt. Ook zouden de meeften thans niet in ftaat ge- weeft zyn, om meerderen laft te draagen. Amfterdam alleen voer tegenwoordig zo wel by den Koophandel op de Ooftzee, vooral, na dat de Stad de Graanen uitscheepen mogt, zonder verlofgeld fchuldig te zyn, dat men zig, eerlang, by haar vervoegde om on- derftand, tot voldoeninge des Konings van Deenemarke. En zy liet zig overhaalen „ tot het doen eener belofte, om vier- of „ vyfduizend gouden guldens op te fchie- „ ten, midts zy dezelve korten mogt op „ de ingewilligde Bede van tagtigduizend „ ponden.” Koning Karel ftondt haar zulks 1519. toe, by eene Akte van den negentienden January des jaars 1518 [1519], die in de *Oude Kerke, Laade XI.* bewaard wordt, en om datze nog nooit gedrukt is geweest, van ons, hier agter, onder de *Bylaagen (n)*, geplaatft is.

tLief egter nog tot in Auguftus aan, eer de Stad eene overeenkomst floot met Koning Chriftiaan, in gevolge van welke, zy ver- bonden werdt, hem jaarlyks, zes jaaren ag- tereen, zesduizend Rynsguldens te betaa- len,

len, in mindering der vyftigduizend guldens, 1519.
die hem, met zyne Gemaalinne, ten Huwe-
lyk beloofd waren (o).

Ondertuffchen, hadt de Stad deezen laft Koning
niet op zig genomen, zonder daarvoor ee- Karel be-
nig voordeel te bedingen. Koning Karel looft gee-
hadt haar „ uit aanmerking van den dienst, wighe-
„ hem voor lang gedaan, zo in 't bewilli- den te
„ gen in de Graaflyke bede in 't gemeen, zullen
„ als in 't bewilligen in de jongfte van tag- gedoo-
„ tigduizend ponden in 't byzonder, by de gen te-
„ Akte, van welke wy zo even spraken, be- Privile-
„ loofd, niet te zullen gedoogen, dat, vangien der
„ zynentwege of anderszins, eenige nieu- Stad.
„ wigheden zouden ondernomen worden te-
„ gen de oude Privilegien en Handvesten,
„ haar, door hem of door zyne Voorvaders,
„ vergund; maar haar dezelve, in tegen-
„ deel, naar derzelve inhoud, rustelyk en
„ vredelyk, te zullen laten gebruiken (p).”

En deeze belofte kon als eene nadere be-
veftiging, onder anderen van de Privilegien
van tolvryheid, in gevolge van welken, men
hier geoordeeld hadt, geen verlofgeld van
de uitgaande Graanen fchuldig te zyn; en
van de Privilegien op het beftellen der Wet-
houderschap, worden aangemerkt.

't Bestand met Gelder, hoe kwalyk het Toerus-
ook gehouden ware, was, in February dee- ting ter
zes jaars, wederom verlengd (q). Doch Zee, te
men hadt 'er zulke geringe verwagting van, Amster-
dam en
dat de Edelen en Steden van Holland, ten elders.
zelf-

(o) Groot Memor. N. I. f. 277 *verse*.

(p) Zie Bylaagen L^r. E.

(q) Repert. bl. 5.

1519.

zelfden tyde, in den Haage beschreeven werden, om middelen te beraamen tot bescherminge van 't Land. De Edelen floegen voor, eenige Oorlogsfchepen in zee te brengen, en twaalfhonderd Bootsgezellen aan te nemen, om dezelve te bemannen. Haarlem, Amsterdam, Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen, Edam, Purmerende en Grootebroek bewilligden in deezen voorflag. Doch Dordrecht, Delft, Leiden en Gouda, minder belang hebbende by de Scheepvaart naar 't Oosten dan Amsterdam en de andere Steden, verklaarden zig ongelast (r). Nogtans werdt, sedert, beslooten tot eene uitrusting (s). 't Bootsvolk werdt, te Amsterdam, in Waterland en elders, gehuurd, door *Jan, Heere van Waffenaer*, wien 't Hof van Holland den Raadsheer *François Coebel* hadt toegevoegd (t). De Scheepvaart langs de Zuiderzee en naar 't Oosten werdt, meer of min, beveiligd door deeze uitrusting.

Koning
Karel
wordt
Keizer.

Keizer Maximiliaan, in January te voren, overleeden zynde, werdt, in Juny daarna, opgevolgd door zynen Kleinzoon Koning Karel (u), die zig, sedert, onder den naam van Keizer KAREL DEN V., vermaard gemaakt heeft. Over zyne verheffing, werdt, alomme in Holland, met naame te Amsterdam, veel vreugde bedreeven (v). De Keizer toonde egter, dat hy, met de vermeer-

de.

(r) I. Memoriaalb. van A. SANDELYN f. 253.

(s) VELIUS HOORN, bl. 117.

(t) I. Memoriaalb. SANDELYN. f. 253.

(u) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 421.

(v) VELIUS HOORN, bl. 118.

dering van zyn aanzien buiten 's Lands, ook 1519.
 zyn gezag zocht uit te breiden in de Neder-
 landen. Toen hy in 't volgende jaar, door 1520.
 dezelve naar Duitschland trok, om zig te
 doen kroonen, en Vrouw Margareet beves-
 tigd hadt in de Landvoogdye, liet hy een
 Plakaat uitgaan, waarby hy de Hoven der
 byzondere Provinciën, en met naame het
 Hof van Holland aan de Landvoogdesse en
 haaren geheimen Raad onderwierp, hun
 ook verbiedende, voortaan, eenige Brieven
 van *Gratie*, *Remissie*, *Vrygeleide* of dierge-
 lyken te verleenen. De Staaten kreegen be-
 vel, om zig, zo wel wegens byzondere als
 algemeene zaaken, te vervoegen aan de
 Landvoogdesse. Ook werdt den Landzaa-
 ten in 't gemeen belast, geene vyandelyk-
 heden te beginnen dan met goedvinden der
 Landvoogdesse en der Staaten (w). Keizer Hy be-
 Karel bewees ook, niet lang hierna, dat hy fnoeit
 zelfs 's Lands Privilegiën niet wilde laten der Ste-
 gelden, wanneer zy streeften met zyne Or- den Pri-
 donnantien; den Hove van Holland, op den viliēgen.
 eersten April des jaars 1522, belastende „ de
 „ Privilegiën, op welken men zig, tegen
 „ zyne Ordonnantien, beriep, weg te nee-
 „ men, of geheellyk te vernietigen (x):”
 't welk vierkant streeft met het Privilegie
 van Hertoge Filips van den jaare 1452 (y).
 De opkomst der Hervorminge, en 's Vorsten
 yver om dezelve te stuiten, gaf de voor-
 naamste aanleiding tot deeze strengheid.

Het

(w) Groot Plakaatb. IV. Deel, bl. 13.

(x) Groot-Plakaatb. II. Deel, kol. 2055.

(y) Zie II. Deel, III. Boek, bl. 248.

1520. Het nieuwe licht drong egter, al vroeg, door, ook tot in Amsterdam, gelyk wy, in den aanvang des volgenden Boeks, nader

Amsterdam ver-
krygt op
nieuws
Octroi
tot den
vryen
uitvoer
van Graa-
nen.
toonen zullen. Ondertuffchen hadt Keizer Karel, op den derden July des jaars 1520, de Stad bevestigd in het Octroi, haar, in 't jaar 1516, verleend, om Graanen te mogen uitvoeren, zonder tot betaalinge van eenig verlofgeld gehouden te zyn (z). Zy beriep zig op dit Octroi, toen, kort hierna, de uitvoer van Graanen, wederom, by Plakaate, verboden werdt (a): en ik meen, dat men het, ten haaren behoefte, liet gelden.

Op verzoek van Heere *Simon*, Prioer der Regulieren buiten Amsterdam, de Gasthuismeesteren van S. Pieters-Gasthuis in de Stad, *Jan Bannink*, Raad in Holland, en *Klaas Gerritszoon* met de hunnen, alle landryksten binnen den Dorpe van Amsterveen, vergunde Keizer Karel ook, den eenendertigsten December dezes jaars, dat de vyf Landryksten altoos Heemraaden, en de oudste onder hen altoos Dykgraaf over den gemelden Dorpe zyn zouden (b): 't welk nog tegenwoordig onderhouden wordt.

Oorlog
met
Frank-
ryk.
By den Gelderschen, kwam, in 't begin des jaars 1521, de oorlog met Frankryk, die, door François den I., wien 't aanwasfend vermogen van Keizer Karel in de oogenschak, werdt aangevangen. Holland en de Hollandsche Steden hadden ook hunnen last

1521. van deezen oorlog. Keizer Karel deedt een

Le-

(z) Oude Kerk, *Laade* XII.

(a) *Repert. bl.* 11.

(b) *Handv. bl.* 317. [51.]

Leger verzamelen by Mechelen. De Leenmannen des Keizers, als Graave van Holland, werden beschreeven, om zig by het zelve te voegen (c). De Steden moesten ieder ook zeker getal van manschap leveren. Ik vind niet, op hoe veel man Amsterdam geschat was. Doch Hoorn moest honderd en zeventien man verschaffen tot den Franschen oorlog (d). Te Amsterdam, werd, op den eenendertigsten October, afgekondigd „ dat ieder Poorter of ingezetene, boven de twintig en beneden de zestig jaaren oud, uit hoofde van den zorgelyken tyd, zig van geweer zou hebben te voorzien, naar gelang van zyne middelen, te weten die honderd guldens en daarboven, tot vierhonderd guldens toe, bezat, zou een Spiets, een Hellebaard of ander kort geweer moeten hebben; en die bovende vierhonderd guldens gegoed was, zou zig van eene Handbus of Booge moeten voorzien (e).” Vier dagen daarna, verdeelden Burgemeesteren, Schepenen en Raaden zig, by lootinge, aan vier partyen, om, in geval van nood, op bevel der Keizerlyke Majesteit, aan 't hoofd der Poorteren, te kunnen uittrekken (f). Doch deeze voorzorg schynt niet zo zeer door den Franschen oorlog veroorzaakt geweest te zyn, als door de bewegingen, die Hertog Karel van Gelder, ten deezen tyde, in Overysfel maakte;

1521.

Te Amsterdam moet elk zig van geweer voorzien.

De Wethouder-schap bereidt zig om aan 't hoofd der Poorteren uit te trekken.

- (c) Repert. bl. 10.
 (d) VELIUS Hoorn, bl. 121.
 (e) Keurb. D. f. 73.
 (f) Keurb. D. f. 74 verso.

1521. te; alwaar hy, in July, tot Beschermer van Zwolle zynde aangenomen, federt, de meeste Steden bemagtigde. Hierop was, van wege Stadhouder en Raaden van Holland, by Plakaate, bevolen, dat elk zig in staat van tegenweer stellen moest „also Heer Karel van Gelre Zwolingenomen hadt (g).” Ook werdt, wat laater „het vervoeren van „leevensmiddelen naar Friesland, Zwolle „en elders,” door 't Hof van Holland, verboden (b). Amsterdam, zo dicht aan de Zuiderzee gelegen, liep gevaar van door de Gelderschen uit Overijssel bestookt te worden; waarom wel noodig was, dat men zig aldaar gereed hieldt tot tegenweer, en om zelfs, des noods, uit te trekken tegen den vyand.

Keizer Karel stelt orde op het weeren van huizen met houten wanden te Amsterdam.

Ten deezen tyde, waren de meeste huizen in Amsterdam nog, rondsom, van houten wanden voorzien. Zy stonden ook niet onmiddelyk tegen elkanderen, noch zo ver van een, dat men 'er, by ongeval van brand, bekwaamlyk tusschen komen kon, om 't vuur weg te neemen. Zulk eene gelegenheid van 't grootste getal der huizen was ten hoogste gevaarlyk, in eene Stad, waar verscheide Straaten, Burgwallen en Plaatsen vol lagen van brandbaare koopmanschappen, als Vlas, Wasch, Pek, Teer, Wagefchot, Sparren, Klaphout, Zwavel en diergelyken. De Regeering hadt hierom, al dikwils, Keuren gemaakt op het afbreeken der houten, en het maaken van steenen

(g) Repert. bl. 10.

(b) Repert. bl. 12.

nen wanden, in sommige ſtraaten. Doch 't ſchynt, dat deeze Keuren niet agtervolgd waren naar behooren⁽ⁱ⁾. Men vervoegde zig, derhalve, omtrent deezen tyd, met een ſmeekſchrift aan Keizer Karel, die, op den vyfden October deezes jaars, beval „ dat „ niemand voortaan een huis zou mogen „ bouwen anders dan met ſteenen wanden; „ dat het Gerecht ook magt hebben zou, „ om de Poorters, die ryk en gegoed ge- „ noeg waren, te bedwingen, om hunne „ houten huizen, vooral op plaatſen, daar „ 't meeft van nooden ware, af te breeken, „ en ſteenen in de plaatſe te ſtigten; en dat „ men de onmagtigen daartoe, uit Stads „ Kaffe, zou mogen in ſtaat ſtellen ^(k).” En van deezen tyd af, zyn de houten wanden en huizen, allengskens, verdweenen uit de Stad, zo dat 'er tegenwoordig nog maar zeer weinigen overig zyn.

Men hadt, nog in den aanvang deezer eeuw, drie Schutteryen in Amſterdam gehad, de oude Schuttery, de jonge of Voetboogſchuttery, en de Handboogſchuttery. De oude Schuttery, zig, gelyk wy in 't voorgaande Boek ^(l) gezien hebben, door het timmeren eener Galeote, in ſchulden hebbende geſteken, welker voldoening de Stad op zig nam, hadt, daartegen, in 't jaar 1505, haare excynzen moeten afſtaan aan de Stad, tot dat dezelve van haar verſchot voldaan

De oude Schuttery wordt te niet gedaan, en eene nieuwe van Kloveniers opgerecht.

ZOU

⁽ⁱ⁾ Zie I. Deel, I. Boek, bl. 136.

^(k) Handv. bl. 978 [53.]

^(l) Bladz. 413.

1521. zou zyn (*m*). De oude Schutters hadden mid-
lerwyl, tot onderhoud van hun Gilde, eenige
penningen noodig, die hun ook door de Stad
verfchaft werden: doch zo fpaarzaam, dat
zy 'er zeer kwalyk mede te vrede waren.
Hierop befloot de Raad, in 't jaar 1516, by
meerderheid van ftemmen, de oude Schut-
tery *te verlaaten*, of te niet te doen, in ge-
val zy langer te onvrede was, met het ge-
ne haar, van Stads wege, werdt toegelegd
(*n*). Het affchaffen deezer Schutterye volg-
de, niet lang hier na. En op den derden
November des jaars 1517, werdt beflooten,
de Doele der oude Schutteren te verkoo-
pen, en 't gene 'er van komen zou, nevens
't gene zy van de excynzen en van 't water
plagten te hebben, onder anderen, te be-
fteeden, tot het opmaaken eener Doele voor
Kloveniers (*o*). Zulks gefchiedde federt,
ten einde der vefte naar den Amftel, aan
de oude zyde, ter plaatfe waar nu de nieu-
we Doele-ftraat is: en in den aanvang des
jaars 1522, beflooten myne Heeren van den
Geregte, met goeddunken der zesendertig
Raaden, tweehonderd Kloveniers te kiezen
uit de andere Schutteryen, en *uitten buyck*
van der Stede, aan welken zy eene Ordon-
nantie gaven, waarby hun de nieuwe Doe-
le, met den tooren *Swyght Utrecht*, by de-
zelve ftaande, en het Altaar in de S. Niko-
laas- of Oude Kerke, welk de oude Schut-
ters

(*m*) Groot-Memor. N. I. f. 252.

(*n*) Groot-Memor. N. I. f. 272.

(*o*) Groot-Memor. N. I. f. 273 *verfo.*

ters plagten te hebben, afgestaan werdt. 1522.
 De Kloveniers deden, den twee-entwintig-
 ften February, den eed op deeze Ordon-
 nantie (p). Kort hierna, op den zestienden
 Maart, verwierven Burgemeesteren en Sche-
 penen Oċtroij van Keizer Karel, volgens
 welk, de nieuwlings opgeregte Schutterij
 van Kloveniers, noch de twee andere Schut-
 teryen van de Voet- en Handbooge, niet aan-
 spraakelyk zouden zyn, in geval een der
 Schutteren, onder 't schieten naar 't wit of
 naar de papegaai, by ongeluk, iemand kwet-
 sen of dooden mogt, midz zy zorg droegen,
 om, eer zy naar 't wit schooten, op de ge-
 woone wyze, te roepen (q).

Oċtroij
 van Kei-
 zer Ka-
 rel, ten
 behoeve
 der drie
 Schutte-
 ryen.

De Gelderschen, den kryg te water sterk
 voortzettende, maakten zig, in July dezes
 jaars, meester van eene Vloot Koopvaardy-
 schepen, die uit de Ooftzee kwam. De
 schade, die Amsterdam hierby leedt, zal
 egter niet groot geweest zyn, alzo de mees-
 te schepen aan Oosterlingen toebehoorden
 (r). Om diergelyk ongeval te voorkomen,
 en den Gelderschen zelfs het uitloopen te
 beletten hielden Amsterdam vier, Hoorn
 twee en de andere Watersteden een even-
 redig getal van schepen op de Zuiderzee;
 waardoor de vaart, in 't volgende jaar, mer-
 kelyk beveiligd werdt (s).

De Gel-
 derschen
 bemagti-
 gen eene
 Ooster-
 sche
 Vloot.

1523.

Christiaan de II., Koning van Deene-
 marke, aan wien Amsterdam groote ver-
 plig.

Chris-
 tiaan de
 II., Ko-

- (p) Keurb. C. f. 127.
- (q) Handv. bl. 141. [52.]
- (r) VELIUS HOORN, bl. 122.
- (s) VELIUS HOORN, bl. 123.

1523. pligting hadt, en die van zyne zyde ook
 ning van verpligt was aan de Stad (*t*), was, omtrent
 Deene- deezen tyd, zo zeer in den haat geraakt van
 marke, zyne Onderdaanen, dat hy genoodzaakt
 wordt zyne Onderdaanen, dat hy genoodzaakt
 uit zyn werdt, het Ryk te ruimen. Hy was, in Ju-
 Ryk ver- ly des jaars 1521, slegts van drie of vier
 drieven. perfoonen verzeld, heimelyk te Amsterdam
 aangekomen. Van hier begaf hy zig naar
 Brussel, daar hy een mondgefprek hieldt
 met Keizer Karel; waarin, naar 't schynt,
 de wyze geregeld werdt, op welke men hem
 van 't Ryk zou tragten te verzekeren, en
 veelligt ook de voet, waarop men hem, hier
 te Lande, ontvangen zou, indien de nood
 hem dringen mogt, om herwaards zyne toe-
 vlugt te neemen. Toen alles geregeld was,
 keerde hy te rug naar zyn Land (*u*). Doch hy
 hieldt het 'er naauwlyks twee jaaren. De Dee-
 nen hadden *Fredrik, Hertog van Holstein*, in 't
 Ryk gehaald, die Christiaan den II. nood-
 zaakte het zelve te ruimen. Hy kwam, met
 veertien schepen, te Veere in Zeeland aan,
 in May deezes jaars (*v*); stak van daar o-
 ver naar Engeland, en zocht zig, sedert,
 door onderhandeling, te herstellen in 't ver-
 looren gebied; 't welk egter niet gelukken
 wilde. De Hertog van Holstein was, on-
 der den naam van *Fredrik den I.*, tot Ko-
 ning verklaard: en Koning Christiaan zag
 zig in de noodzaakelykheid gebragt, om
 zyn verblyf te houden in de Nederlanden.

Amster-
 dam

Amsterdam, welk zo veel belang hadt
 by

(*t*) Zie bl. 439, 456, 476.

(*u*) REIGERSB. Chron. van Zeeland II. Deel, bl. 406.

(*v*) REIGERSB. als boven, bl. 408.

by de Vaart naar 't Noorden en de Oost-
zee, zag de onlusten, die in Deenemarke
ontstaan waren, met veel bekommring, en
helde zeer om zig te voegen naar den mag-
tigsten, 't welk nogtans het belang van 's
Keizers Zwaager niet scheen te gedoogen.
Terwyl Koning Christiaan nog handelde o-
ver een vergelyk, hielp de Stad te wege
brengen, dat Fredrik de I. den Koopluiden
van Holland, Brabant, Zeeland en Vlaan-
deren den vryen handel in zyne Landen toe-
stondt; waarvan Brieven verleend werden,
die den vyfentwintigsten January des jaars
1524, te Kopenhagen, getekend waren (w).
Uit het begeeren en ontvangen van zulke
brieven, bleek klaarlyk, dat de handeldry-
vende Steden deezer Landen, en Amster-
dam in 't byzonder de gunst des nieuwen
Konings zогten. Men vreesde daarentegen,
voor ongenoegen met de Lubekkers en an-
dere Oosterlingen, die naauw verbonden
waren met Koning Fredrik, en, zo dra Ko-
ning Christiaan zyn verblyf in de Nederlan-
den genomen hadt, reeds eenige vyande-
lykheden begonnen hadden tegen de Hol-
landers en Zeeuwen, neemende verschei-
den' van hunne schepen, die naar de Oost-
zee wilden. De Vaart derwaards, die on-
langs, meer dan eens, verbooden geweest
was (x), werdt dus geweldiglyk belemmerd,
tot groote schade der Amsterdammeren,
die zig, meer dan eenige ingezetenen van
Hol-

1523.
helpt te
wege
brengen,
dat Ko-
ning Fre-
drik Hol-
land
vryen
handel
toestaat.

1524.

De Lu-
bekkers
belem-
meren de
Vaart
naar de
Oostzee.

(w) Handv. bl. 57. [88.]

(x) Repert. bl. 11, 13.

1524. Holland, geneerden met den handel op de Ooftzee. De tyding, dat Koning Christiaan, die zig thans te Lier in Brabant ophieldt, Bestelbrieven gaf aan eenige schepen, die te Veere uitgeruft werden, en op de Oosterlingen kruiffen zouden, deedt de vrees voor openbaaren oorlog toeneemen,

1525. hier te Lande. Meester *Aert van der Goes*, Advokaat van Holland, werdt, in February des jaars 1525, afgezonden naar Lier, om Koning Christiaan af te maanen van het uitrusten van schepen. Ook verbondt hy zig, om geene schepen, met zyne Bestelbrieven voorzien, te laten vertrekken uit Zeeland. Doch desonaangezien verstondt men, kort hierna, dat 'er een Gallioen uitgelopen was, onder bevel van Meester *Lambrecht* en *Klaas Kuiphoofd*, die zig Hoofd- en Bevelsluiden van den Koning van Deenemarke noemden (y), en welker laatste een Amsterdammer schynt geweest te zyn, *Roode Klaas*, in de wandeling, genaamd (z). Zy hielden zig op in 't Vlie, en namen eerlang eene Hulk, twee Barken en verscheide andere schepen, die uit de Ooftzee kwamen. De laadingen deezer schepen dagten zy te Amsterdam te verkoopen; doch men merkte hen hier aan als zeeroovers, en weigerde hun vrygeleide. De Regeering van Amsterdam begeerde zelfs verlof van de Landvoogdesse, om hen als zeeroovers te mogen straffen. Doch Koning Christiaan wilde hiertoe zyne stem niet

Koning
Chris-
tiaan
geeft be-
stelbrie-
ven, on-
der ande-
ren aan
een' Am-
sterdam-
mer.

(y) MR. AERT VAN DER GOES Register der Dagv. van Holland, bl. 8, 9.

(z) REIGERSB. Zeeland, II. Deel, bl. 415.

niet geeven, schoon hy styf en sterk bleef ontkennen, dat hy hun eenige Bestelbrieven gegeven hadt. Nogtans beval hy hun, 's Keizers gebied te verlaaten. Doch zy weigerden dit, zo men hun, vooraf, geene onbepaalde vergiffenis bezorgde van 't gene zy mogten misdreeven hebben. De Stad Amsterdam, die veel overlast van hun hadt, zondt aan de Landvoogdesse om deeze vergiffenis. Doch eer menze bekomen hadt, waren de vrybuiters in zee gestoken (a). Zy werden, wat laater, genomen door die van Hamburg, en aldaar als zeerooverster dood gebragt (b). Holland was, midlerwyl, in onderhandeling getreden met die van Lubek, en op Pinksteren deezes jaars, werdt 'er, door wederzydsche Gemagtigden, te Lubek, een Bestand voor twee jaaren geslooten, binnen welken tyd, elk zyne schade opmaaken zou (c): waarmede de vyandelykheden, voor eenen tyd, ophielden. Tot de handeling over dit Bestand, was, zo ik meen, de Pensionaris *Cornelis Bogaart*, van wege de Stad Amsterdam, gemagtigd geweest. Immers ik vind, dat Burgemeesteren, op den negenden Juny deezes jaars, beloofd hebben, hem schadeloos te zullen houden, zo hem, door de Gelderschen of iemand anders, eenig nadeel mogt worden toegebragt (d).

De Steden van Holland en de Stad Amsterdam in 't byzonder hadden, omtrent deez-

Bestand met die van Lubek.
Vrywaa- ring voor den Pensionaris van Amsterdam.
Amsterdam en andere

(a) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 9, 10.

(b) REIGERSB. II. Deel, bl. 415.

(c) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 425.

(d) Groot-Memor. N. I. f. 284.

1525. Steden begeeren eenige punten van de Landvoogdesfe. zen tyd, eenige punten begeerd van de Landvoogdesfe, waarop, den derden July, antwoord kwam. Amsterdam hadt verzogt „ dat de tollē in Holland en in Zeeland op „ eenen eenpaarigen voet geheeven mog- „ ten worden; dat 'er orde mogt worden „ gesteld tegen den overlast, welken die „ van Genemuiden en anderen, langs de „ Zuiderzee gelegen, den Landzaaten aan- „ dedden, onaangezien het Bestand, welk „ met Hertog Karel van Gelder en met de „ Overyffelschen geslooten was, en dat de „ vonnissen, in Brabant tegen de Oosterlin- „ gen geweest, in Holland of Zeeland, „ niet mogten worden uitgevoerd, ” met nog eenige andere punten, die de andere Steden, zo wel als deeze Stad, begeerd hadden (e). Doch het bescheid, welk hierop kwam, was niet in allen deele voldoende. En even het zelfde gebeurde omtrent elf andere punten, die de Steden van Holland, een weinig laater, aan de Landvoogdesfe voorhielden (f).

Den Molen-excyns te Amsterdam beslooten af te schaffen. Het geslooten Bestand met de Oosterlingen en met Gelder gaf aan de Regeering van Amsterdam gelegenheid, om op de vermindering van de lasten der ingezetenen verdragt te zyn. Op den vierentwintigsten October deezes jaars, werdt by de zesentwintig Raaden beslooten, den Molen-excyns af te schaffen, behalve van 't graan, welk tot de brouwerijen gebruikt werdt (g).

De

(e) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 16.

(f) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 19.

(g) Groot-Memor. N. I. f. 285.

De zeegaten, het Marsdiep, het Heersdiep en het Vlie, federt het midden der voorgaande eeuw, allengskens grooter worden zynde (*b*), hadden veel hooger vlooden gebragt voor Amsterdam. Hierdoor was, aan de eene zyde, de Scheepvaart der Stad merkelyk verbeterd geworden; also men nu niet alleen met belaadenschen ligter over het Pampus geraaken, maar ook, door de wyder zeegaten, met meerderlei streeken van den wind, in- en uitloopen kon; doch het hadt, aan de andere zyde, de wateren in en om de Stad ook zeer veranderd van natuure: waarvan niet ondienstig zyn zal, hier een kort verslag te geeven. In de oudste tyden, toen de zeegaten kleiner waren, en de vloed zo hoog niet voor en in de Stad kwam, waren de graften, hier, zo wel als in Amstelland, vervuld met zoet of byna zoet water. In dezelve werd niet alleen zo veel riviervisch gevangen, dat de Visschery van der Stede wateren eerst aan de Schutteryen tot eene inkomst afgestaan (*i*), en naderhand van Stads wege verpagt werd; maar, 't gene misschien tegenwoordig aan weinigen bekend is, de ingezetenen waren gewoon hunne spyze te kooken, en vermoedelyk ook bier te brouwen uit de Stads graften, welk laatste, nog niet lang voor deezen tyd, ook door byzondere huisgezinnen, tot hun eigen gebruik, plagt te geschieden (*k*). Hiervan

kwa-

(*b*) Handv. van Rynl. *bl.* 91.(*i*) Handv. *bl.* 140, 141. [150. 151.](*k*) Keurb. A. *f.* 148.

1525. kwamen, onder anderen, zo veele Keuren, strekkende om de Stads wateren, die, nog in eene Keur van den tienden May des jaars 1530, *zeer costelyck* genoemd worden (1), zuiver te houden: de overtreeders van welke Keuren meermaalen gebreukt werden door 't Geregt. Zo vindt men, om hiervan één voorbeeld by te brengen „ dat „ *Floertgen de Cleyvoerder ende Vriesgen zyn Compaen*, in October des jaars 1507, om „ het draagen van *priuate*, in de wateren „ en graften deezer Stede, *dair de poirteren ende ingesetenen derseluer heur spise vuytcoecken*, verweezen zyn in de boete „ van een pond ieder, en om, daarenboven, met eene brandende waschkaars, „ te gaan voor den weekelykschen omme- „ gang, de kaarsen daarna offerende in de „ S. Nikolaas- of Oude Kerke (m).” Maar het verwyderen der zeegaten maakte het water in de Stad allengskens zo zout, dat het zeldzaam gebezigd werdt, om spyze in te kooken. Ook werdt 'er meer oogluiking gebruikt, omtrent de overtreeders der Keuren, op de reinigheit der wateren gemaakt. Eene der redenen van het instellen derzelven verdween. En men droeg, voortaan, voornaamlyk zorg, dat de wateren niet te ondiep werden. De Visschery in de Stad nam ook af, en werdt, eindelyk, weinig of niets waardig.

De Stad Het waffen der vloeden in de Zuiderzee hadt,

(1) Keurb. D. f. 153 verso.

(m) Regist. der Corréctien agt. 't Keurb. B. f. 92.

hadt, in 't Land omtrent de Stad, nog een ander ongemak veroorzaakt, waarvan de Stad zelve ook vry wat overlast hebben kon. De Landen onder 't Stigt van Utrecht behoorende, die hun water, door de Vegt, in de Zuiderzee loozen moesten, werden hierin belet door de hoogte van 't zeewater. Zy hadden, derhalve, om zig van 't binnenwater te ontlasten, zekere dammen of wegen, leggende in den ring der Stigtsche Dorpen, doorgegraaven en opgenomen, en daardoor hun water gebragt op de Landen van de Byleveld, Agthoven, Reyerskoop en Mastwyk, die, schoon onder 't Stigt behoorende, Privilegie hadden om door Amsterdam uit te wateren, midts zy geen vreemd, en vooral geen Heikooper water ontvingen. Om deeze zwaarigheid voor het toekomstende te weeren, werdt, in deezen jaare, een voet beraamd. Keizer Karel beval, op den vyfentwintigsten September „ dat de Baljuw van Amsteland, als Dykgraaf, nevens twee of drie van de zes Heemraaden, jaarlyks door hem te kiezen uit de Geregten van Amsterdam, Weesp, Ouderkerk, Amsterveen, Diemen en Waverveen, de schouw doen zou over den gantschen ring der gemeene Waterschap van Amsteland, op gelyke boeten als in Rynland geschiedde, zo dikwils als 't noodig zyn zou. Ook zouden zy den ring der Waterschuttinge, die Amsteland met het Stigt gemeen hadt, bezien, en van de gebreken den „ Stigt-

1525.
bekomt
de
schouw
over den
ring van
Amsteland.

1525. „ Stigtschen Dorpen kennis geeven, met
 „ verzoek, dat zy die zouden doen herftel-
 „ len. En zo dit niet gefchiedde, werdt
 „ hun gelaft, den ring van Amftelland in
 „ de Holendrecht, in 't Gein, in de Waver,
 „ en daar 't meer noodig zyn mogt, digt
 „ te maaken. Wyders, zouden zy, zo ver
 „ het die van Byleveld, Reyerskoop, Maft-
 „ wyk en Agthoven betrof, tweemaal 's
 „ jaars, fchouwen, in Maart en in Augus-
 „ tus, en voorts zo dikwils als 't noodig
 „ zyn zou (*n*).” De Stad Amftterdam ver-
 kreeg, door deeze fchikking, inzicht in de
 Amftellandsche Waterschuttinge, aan wel-
 ker onderhoud haar altoos veel gelegen ge-
 weeft was.

Het Ge-
 regt van
 Amfter-
 dam
 maakt
 eene
 Keur te-
 gen het
 heimelyk
 trouwen.

Te Amftterdam hadt, federt eenen gerui-
 men tyd, een gevaarlyk misbruik plaats
 gehad, in 't ftuk van het trouwen. De Pro-
 vifoor en Deken van Amftelland gaven dik-
 wils, voor eenen fteekpenning, die grooter
 of kleiner gemaakt werdt, naar het vermo-
 gen van het Paar, verlof tot heimelyke Hu-
 welyken, die dan, by nagt en ontyde, door
 eenen Priester, werden ingezegend. Hier-
 uit ontftondt, dat fomtyds zulken aan el-
 kanderen verbonden werden, die zig, bei-
 de of een van beide, met anderen verloofd
 hadden: ook fomtyds verloopen Moniken:
 al 't welke aanliep beide tegen de Kerkely-
 ke en burgerlyke Wetten. 't Geregte van
 Amftterdam, hiertegen willende voorzien,
 beval, by eene Keure, die, den derden No-
 vem-

(*n*) Handv. bl. 345. [54.]

vember deezes jaars, afgekondigd werdt, 1525.
 „ dat elke Poorter of ingezeten, die op eenigerhande wyze trouwde, zonder dat
 „ 'er drie *gerechte Proclamatien ofte Kerckgeboden*, van den Predikstoel of andere
 „ behoorlyke Plaatsen, waren afgekondigd,
 „ agttien Karels guldens verbeuren zou,
 „ of anders een half uur op de kaak te
 „ pronk staan (o).” De Provifoor en De- Het
 ken, zig, door deeze Keure, benadeeld wordt
 en verongelykt agtende, bragten wel haast daarover
 te wege, dat *Henrik van Beyeren*, verkoo- te U-
 ren Biffchop van Utrecht, brieven afzondt trecht
 aan die van den Geregte, waarby hun, op gedag-
 ftraffe van den Ban, belast werdt, de Keur vaard.
 wederom in te trekken, en in de Stads Re-
 gisters uit te fchrappen, binnen den tyd
 van negen dagen. Te gelyk werden zy
 gedagvaard voor de Kerkelyke Vierschaar
 des Biffchops te Utrecht, om zig aldaar te
 verantwoorden. Doch 't was 'er wel ver
 van af, dat de Regeering van Amsterdam
 zo veel gezags, in den Biffchop van Utrecht,
 erkend zou hebben. Men vervoegde zig,
 terftond, aan 't Hof van Holland in den
 Haage, en, door middel van het zelve, aan
 de Landvoogdefse, begeerende gehandhaafd De dag-
 te worden by de oude Privilegien, om niet vaarding
 voor eene ongewoone Vierschaar in regten wordt
 te mogen betrokken worden. En op den nietig
 agttienden January des jaars 1525 [1526], ver-
 werdt 'er, op 's Keizers naam, een fcher- klaard.
 pe brief afgezonden naar Utrecht, waarby 1526.

(o) Keurb. D. f. 106. Zie ook Repert. bl. 16.

1526. 's Biffchops dagvaarding en bedreiging van den Ban aan het Geregt van Amsterdam, als ftrydig met 's Keizers Hoogheid, nietig en van onwaarde verklaard, en hy, met zyne Raaden, zelf voor 't Hof in den Haage gedagvaard werdt (p). Prefident en Raaden, midlerwyl, in aanmerking neemende, dat de Geestelyke Regters zig dikwils, ook tegen de gemaakte overeenkomsten, ftaken in zaaken, die tot de wereldlyke, of ten minfte tot de eene en de andere Regtbank behoorden; vonden geraaden; de punten op te ftellen, waarvan de wereldlyke Regter kennis neemen mogt, fchoon zy mogten geoordeeld worden tot de Geestelyke Vierfchaar te behooren; gelyk zy, den drie-entwintigften January, deden. Zy bevalen 't Geregt 's Keizers Amptenaaren „ by voorkom- krygt „ ge, kennis te neemen van alle misdaa- „ aanfchry- „ den, binnen hun Regtsgebied vallende, „ vens van „ met naame van Meineedigheid, Over- „ de pun- „ spel, Heiligfchennis, geweld aan Ker- „ ten, „ ken, Godshuizen of Geestelyke Perfoo- „ waarvan „ nen, Godslastering, Tovery en andere „ het ken- „ misdaaden, die men zou mogen agten te „ nis nee- „ zyn *mixti fori*, of tot beiderlei Geregt be- „ men mag. „ hoorende: voorts, van misdaaden, betref- „ fende huis, erve of grond, evenveel of „ één der twee partyen geestelyk ware of „ niet. Zy moesten ook niet gehengen; „ dat wereldlyke perfoonen, om pagt, ar- „ beidsloon, verteerde kosten en andere „ wee-

(p) Zie VAN HEUSSEN en VAN RYN Kerkel. Oudh. I. Deel, bk 326.

1526.
 „ weereeldlyke schuld, voor Geestelyke
 „ Regters betrokken werden. Zy mogten
 „ moedwillige doodslagers, en zulken, die,
 „ om misdaad tegen den Graave of des-
 „ zelfs Landdienaars begaan, gebannen wa-
 „ ren, vryelyk uit de Kerk en van de Kerk-
 „ hoven haalen, zo zy, daartoe, als tot
 „ Vryplaatfen, hunne toevlugt mogten ge-
 „ nomen hebben: Zy moesten niet gedoo-
 „ gen, dat Luiden, die op de Heilige da-
 „ gen eenig noodig werk gedaan hadden,
 „ 't zy aan den dyk of de waterschap, of
 „ in den Oogsttyd, door de Provisoors of
 „ Dekens, gemoeid, of in boete beslaa-
 „ gen werden: ook niet, dat gehuwde
 „ Vrouwen beschaamd of gekweld wer-
 „ den, ten ware zy in openbaar overspel
 „ zaten, en daarvan in de Synode beklaagd
 „ waren: noch ook, dat ouders gemoeid
 „ werden, om dat zy hunne kinderen, by
 „ ongeval of verzuim, in 't water, of in
 „ 't vuur, verlooren hadden. Zo eenige
 „ Paap of Klerk overdaad beging, in vrede-
 „ breuk, vegten, dronkenschap of iets
 „ diergelyks, moesten zy hem vangen, en
 „ den Provifoor of Deken overleveren; die
 „ hem niet ontslaan mogt, dan na dat de
 „ breuken aan 's Keizers Amptenaars vol-
 „ daan zouden zyn (q).” De Schout van
 Amsterdam ontving ook een affchrift van
 deeze punten, gelyk blykt uit den brief,
 waarby dezelve werden overgezonden, en
 die,

(q) Zie Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 395.

1526. die, in de nieuwe uitgaave der *Handvesten* (r), geplaatst is. 't Verdient, onder tuffchen, eenige opmerking, dat, in deeze punten, niet van 't stuk des Huwelyks gewaagd wordt, waarby Amsterdam in 't byzonder thans zo veel belang hadt. Doch veelligt hielt men 't gefchil hierover genoeg beflegt, door 's Keizers brieven aan den Biffchop van Utrecht. Of mogelyk is het stuk, waarby zulks nader gefchiedde, niet meer voorhanden, of niet tot myne kenniffe gekomen.

De Raad De Wethouderfchap van Amsterdam befluit hadt, weinige dagen voor het ontvangen het Regt van deeze punten, getoond, dat zy zig te laaten haare voorregten, door geene Geestelyke begaan Regtbank, wilde laaten beneemen. Een met eenen Moordenaar, op S. Nikolaas-Kerkhof ge- moorde- naar, die vultg zynde, was door 't Geregt van daar van 't S. gehaald en vultgez. Terwyl men zyn Kerkhof geding opmaakte, kwam 'er bevel van den gehaald Biffchop van Utrecht, om daarmede niet was. voort te gaan. Doch de zesendertig Raaden, zig luttel kreunende aan dit bevel, beflooten, den veertienden January, het regt zynen gang te laaten gaan (s).

Vrede met Frankryk. Op deezen zelfden veertienden January, was de Vrede met Frankryk geflooten: waarover, alomme in Holland, en dus ook te Amsterdam, met het branden van pektonnen, en het bedryven van allerlei vreugde, gevierd werdt (t).

In

(r) *Bladz. 100.*(s) *Groot-Memor. N. I. f. 285 verfo.*(t) *VELIUS HOORN, bl. 126.*

In May, deedt de Landvoogdes de gewoonlyke Bede van tagtigduizend guldens 's jaars aan de Staaten van Holland. Delft, Leiden en Amsterdam, verklaarende hunne *armoede*, toonden zig ongeneigd, om in deeze Bede te bewilligen, en 't liep aan tot in November, eer Amsterdam zig tot bewilliging beweegen liet (u).

1526.
Amsterdam bewilligt met moeite in eene Keizerlyke Bede.

Met Zweeden werdt, ten deezen tyde, gehandeld over een Verdrag van Koophandel: en ter gelegenheid deezer handeling, werdt, nevens 's Lands Advokaat, Meester *Andries Jakobszoon van Naarden*, die, in 't jaar 1535, Pensionaris van Amsterdam werdt (v), gezonden naar Gend aan de Landvoogdesse (w), zonder dat my gebleeken is, dat het Verdrag, ten deezen tyde, tot stand kwam. Ook was men, in Holland, sedert eenigen tyd, bezig geweest met het opmaaken der schade, die de Koopsteden, onlangs, van die van Lubek en de andere Oosterlingen geleden hadden, en die men, volgens het jongste Bestand, wederzyds, aan elkanderen vergoeden moest. Amsterdam en eenige andere Steden, veel ligt meer nadeels gedaan dan geleden hebbende, waren zeer agterlyk in het begrooten haarer schade, en schynen hierom niet te hebben willen stemmen, tot eene Byeenkomst te Keulen, die, van wege de Landvoogdesse, voorgeslaagen werdt (x).

Handeling met Zweeden.

1527.

Amsterdam is agterlyk in het begrooten der schade, van de Oosterlingen geleden.

On*

(u) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 462, 463.

(v) Groot-Memor. N. I. f. 308 verso.

(w) AERT VAN DER GOES Regist. bl. 41.

(x) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 467.

1527. Ondertuffchen, waren Burgemeesteren van Amsterdam, den agttienden January deezes jaars, *op de grote Camer* deezes Stede, met de afgevaardigden van Hoorn, Enkhuizen, Edam en Monikendam, vergaderd geweest, en hier was beslooten „*vooreerst*, „ den nieuwen last, dien Dantzig vorderde, „ te doen afftellen; *ten tweede*, van alle „ schepen, by voorraad, een lastgeld te „ heffen, en *ten derde*, de schade te doen „ opgeeven, die elk, sedert het jaar 1510, „ van de Oosterlingen geleeden hadt (y).”

De Stad
rust zig
wederom
toe ter
zee.
Leent
geschut
van
Hoorn.

Met den aanvang deezes jaars 1527, was de oorlog op nieuws ontsteken met Frankryk, welk nu met Engeland verbonden was. En dit gaf ook den Gelderschen gelegenheid, om de vyandelykheden te hervatten tegen Holland. Men stelde zig dan wederom in staat van tegenweer. Amsterdam bragt een of meer Oorlogschepen te water, om de zeegaten te beveiligen, en verzogt, naar 't schynt ter deezes gelegenheid, cenig geschut, met naame twaalf serpentynen, ter leen van die van Hoorn (z). 't Gevaar te lande nam toe, na dat Hertog Karel van Gelder, in Augustus, bezetting geworpen hadt in Utrecht. *Floris van Egmond*, *Graaf van Buuren*, en thans Kapitein - Generaal over Holland, schreef aan den Raad in den Haage, dat men die van Amsterdam verbieden moest, eenige mondbehoefden te voeren naar Utrecht,

(y) Groot-Memor. N. I. f. 286 *verso*.
(z) VELIUS HOORN, *bl.* 126.

trecht, gelyk zy, omtrent deezen tyd, deden, op dat men deeze Stad, door gebrek, zou mogen dwingen tot de overgaave. Ook zondt de Raad bevel herwaards, om eenige knechten te schikken naar Weesp, tot bewaaringe der Stede. De Regeering zondt zelve, omtrent deezen tyd, een' Burgemeester, aan 't hoofd van eenige knechten, naar 't Slot te Muiden, welk flegts, door eenen Onderkastelein en twee of drie man, bewaard werdt. Doch men weigerde aldaar, de Amsterdamsche bezetting te ontvangen (a).

Amsterdam hadt, sedert veele jaaren, een groot getal van Poorters aangenomen uit de naaste Dorpen, en 't hadt altoos aan de opgezetenen deezer Dorpen vrygestaan, met der woon te vertrekken naar de Stad, mids zy, vooraf, hun aandeel betaalden in de schulden, waarin het Dorp zig, tot op den tyd van hun vertrek, gesteken hadt, 't zy uit hoofde van verkogte renten, ingewilligde Beden, of anderszins. Doch nu bestonden de Dorpen Amsterveen, Ouderkerk en anderen, omtrent Amsterdam gelegen, verscheiden Poorteren deezer Stad, die te vooren in deeze Dorpen gewoond hadden, hun aandeel af te vorderen in de jongste Bede van tagtighuizend guldens, waarin, na hun vertrek van 't platte Land, bewilligd was. De Regeering van Amsterdam, niet konnende

(a) AERT VAN DER GOES Regist. bl. 43.

1527. gedoogen, dat haare Poorters, die de excynzen en andere lasten, waaruit de Benden betaald werden, binnen haare Stad, opbragten, door de Dorpen, tot dubbele betaaling werden genoodzaakt, klaagde hierover, ten Hove. En 't leedt niet lang, of de Schouten en Schepenen der Dorpen kreegen een scherp bevel, uit 's Keizers naam, gedagtekend den negentienden January des jaars 1526 [1527], om zulke Poorters van Amsterdam, die te vooren in hunne Dorpen gewoond, en derzelve aandeel in de schulden, die voor hun vertrek gemaakt waren, betaald hadden, om geene verdere betaaling te moeijen (b).

Overeenkomst met Kampen, wegens het onderhouden der zee-tonnen. De Stad Kampen in Overyffel plagt, van ouds, zo wel als Amsterdam, tonnen te leggen in het Marsdiep, het Vlie en andere zeegaten, en daarvoor een zeker Paalgeld te vorderen. Doch op den vierden Maart deezes jaars, kwamen de twee Steden overeen, dat Amsterdam alle de Kamper zeetonnen, met het gereedschap daartoe behoorende, zou overneemen, en voortaan onderhouden, mids de goederen, te Kampen t'huis hoorende, in de Zuiderzee van paalgeld vry zyn, en ook te Amsterdam, met geene nieuwicheden bezwaard worden zouden (c).

Karel de V. wordt tog Karel van Gelder, beide in 't Over-en in

(b) Oude Kerk, Laade XXXIV. Handv. bl. 122.

(c) Handv. bl. 29. [164, 165.]

in 't Nederftigt, geweldiglyk benaauwd ^{1527.}
 werdt, nam, in Slagtmaand, zyne toe- ^{Heer van}
 vlugt, tot Keizer Karel, wien hy het wee- ^{Utrecht}
 reldlyk gebied over 't gantsche Stigt op- ^{en Over-}
 droeg. Ook werdt deeze Vorft, in de hoe- ^{yffel.}
 danigheid van Hertoge van Brabant en
 Graave van Holland, niet lang hierna, als
 Heer van Overyffel ingehuldigd. Doch
 het Nederftigt, of het Land van Utrecht
 in zyne magt te krygen hadt nog meer
 werks in.

De Gelderschen waren nog meester van ^{Werving}
 dit Gewest, en ondernamen zelfs, onder ^{in Hol-}
 beleid van *Maarten van Rossem*, Heere van ^{land.}
 Pouderoijen, in 't begin van Maart des ^{1528.}
 jaars 1528, eenen togt van Utrecht naar
 den Haage, welk deerlyk geplonderd werdt.
 De Staaten van Holland, die te Delft ver-
 gaderd waren, beslooten hierop, terftond,
 te bewilligen in eene werving van drie-
 duizend knegten en vyfhonderd paarden,
 die tegen de Gelderschen zouden gebruikt
 worden (d). Tot een der Kommissarissen
 over de monftering deezer knegten, werdt
 Meester *Pieter Kolyn*, Schepen van Amster-
 dam, aangesteld (e).

Maar te Amsterdam was men, na de ^{Amster-}
 plondering van den Haage, op zyne hoede ^{dam en}
 geweest, om niet te water overvallen of ^{de Wa-}
 beschadigd te worden. Na dat men, den ^{terland-}
 vyfden Maart, verbooden hadt, Ooftwaards ^{sche Dor-}
 pen leg-
 of

(d) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 479, 483, 485.

(e) AERT VAN DER GORS Regist. bl. 74.

1528. of Westwaards te zeilen (*f*), werden de zes Waterlandsche Dorpen, Ransdorp, Broek, Schellingwoude, Sunderdorp, Zuiderwoude en Landsmeer, in de Stad beschreeven, en met dezelve, op den twaalfden, beslooten, twee Hulken en een Karviel, die ieder een dubbel seinschip zouden by zig hebben, tot onderlinge bescherminge, in 't Y te leggen (*g*), voor welken, allen in- en uitvaarende schepen belast werdt te stryken, of by te leggen (*b*). *Dirk Fanszoon Bors*, Kapitein op een deezer schepen, veroverde, wat laater, in de Zuiderzee, veertien offen op de Gelderschen, die hy te Amsterdam opbragt (*i*). Wyders, blykt niet, dat 'er, met deeze schepen, iet byzonders werdt uitgevoerd.

Voorzorg te Amsterdam, tegen de Stigtschen.

Zo lang de Stad Utrecht nog niet in 's Keizers magt was, kon hy niet aangemerkt worden, als daadelyke Heer van 't Gewest, schoon hem de Heerlykheid van het zelve reeds opgedraagen was door den Bischop. 't Was dan geen wonder, dat men de Utrechtschen nog verdagt hielt in Holland, en zulken, die zig in Amsterdam bevonden, en nog geenen eed aan den Keizer gedaan hadden, den zestienden Maart, ontboodt in de S. Pieters-Kerke in *Gansoort*, nu de groote Vleeschhal in de Nes, om aldaar hunne naamen te laten opschryven,

(*f*) Keurb. D. f. 129.

(*g*) Groot-Memor. N. I. f. 289.

(*b*) Keurb. D. f. 130.

(*i*) Groot-Memor. N. I. f. 290.

ven, of der Stad eed te doen. Ook mog-
ten geene ingezetenen, die uit het Stigt
gebooren waren, derwaards reizen, dan
met byzonder verlof van Burgemeesteren
(*k*). Doch na dat Utrecht, op den eer-
sten July, by verrassing, ingenomen, en
Keizer Karel, in October en November,
als Heer van de Stad en 't Land ontvan-
gen was, werdt deeze voorzorg noode-
loos. Ook verdween hiermede de oude
vyandschap, die, tusschen Utrecht en Am-
sterdam, geweest was, geheellyk. Met
de Gelderschen, werdt ook vrede ge-
maakt, op den vyfden October, waardoor
Amsterdam van eene andere en zwaare zorg
bevryd werdt (*l*).

Doch de oorlog met Frankryk, waarby
de Amsterdamsche scheepvaart ook vry
wat te lyden hadt, duurde nog. Men tradt
egter, eerlang, in onderhandeling over ee-
ne Vrede, te Kameryk. Holland zondt
twee Gemagtigden op deeze Vredehande-
ling, om vergoeding te vorderen van de
schade, die Holland en Zeeland, geduu-
rende het Bestand, van de Franschen ge-
leeden hadden. Een deezer Gemagtigden
was Andries Jakobszoon van Naarden, na-
derhand, Pensionaris van Amsterdam (*m*).
De Vrede werdt niet voor den vyfden Au-
gustus des jaars 1529 getekend. Doch
de Hollanders en Zeeuwen hadden daarby
gee-

(*k*) Keurb. D. f. 130.

(*l*) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 494, 495, 499.

(*m*) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 505.

1528. geene schadebetering konnen bekomen.
 Amsterdam ver- De Stadhoudcr van Holland, *Anthonis*
 koopt *van Lalaing, Graaf van Hoogstraaten*, hadt,
 renten, kort voor 't sluiten der Vrede met Gelder,
 ten be- den Staaten van 't Gewest geveergd, een
 hoeve duizend guldens 's jaars aan renten te ver-
 des Kei- koopen voor den Keizer, en hem, daaren-
 zers. boven, zestienduizend guldens op te schie-
 ten. De Leden stemden meest allen tot
 het een en het ander. Doch Amsterdam
 verklaarde „ geen' raad te weeten, om
 „ meer koopers der renten te vinden dan
 „ tot het aandeel der Stad, en niet tot een
 „ zesde toe. (n):” waaruit men, in 't voor-
 bygaan, zien kan, dat, in geval van ver-
 koopung van renten, de zes groote Steden
 ieder een zesde plagten te verkoopen, en
 dat Amsterdams aandeel in de gemeene
 Lasten der zes groote Steden met het ge-
 ne onder ieder der zelveu behoorde, thans
 nog minder dan een zesde was; waarom
 de Stad lieffst renten verkoopen wilde, vol-
 gens haar aandeel, dan dat zy de verkoo-
 ping van een zesde van 't geheel op zig
 zou hebben willen neemen. Nogtans liet
 zy 'er zig, wat laater, nog toe overhaalen
 1529. (o). Ook bewilligde zy, in July des jaars
 1529, in eene Bede van honderd en der-
 tigduizend Kroonen, tot 's Keizers Huwe-
 lyk, de geboorte van zynen eersten Zoon
 en zyne reize naar Italie (p): eene somme,
 die

(n) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 499.

(o) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 502.

(p) Vaderl. Hist. IV. Deel, bl. 506, 507.

die zeer verre te boven ging, 't gene men, 1529.
volgens de oude Privilegien, tot deeze ein-
den, opbrengen moest.

Tusschen de Stad en de naastgelegen De Stad
Ambagtsheerlykheden, waren, van ouds, koopt de
dikwils geschillen geweest over de gren- Ambagts-
zen van elks Regtsgebied: waarom de Re- heerlyk-
geering te raade werdt, de bekwaamste ge- heid van
legenheden waar te neemen, om ten min- Amster-
sten eenigen deezer Ambagtsheerlykheden Slooten,
in eigendom te verkrygen, voor de Stad. Slooter-
Reinoud, Heer van Brederode, bezat thans dyk en
de Ambagtsheerlykheid van Amsterveen, Osdorp.
Slooten, Slooterdyk en Osdorp, die zyn
Vader, *Walraven van Brederode*, met zy-
ne Moeder, *Margareet van Borselen*, behu-
welykt hadt. Hy verkogt, op den vyftien-
den Juny, deeze zyne Ambagtsheerlyk-
heid aan de Stad Amsterdam, voor eene
somme van drieduizend Karels guldens eens,
en eene erfelyke onlosbaare rente van vyf-
honderd en zestig ponden van veertig groo-
ten 's jaars. De koop werdt, van wege
de Stad, geslooten, door *Hillebrand Jans-
zoon Otter* en *Heiman Jakobszoon*, of *Hei-
man Jakobszoon van Ouder-Amstel*, de eer-
ste regeerend, de andere, op wien, se-
dert, de Heerlykheid verlyd werdt, Oud-
Burgemeester; gelyk breeder te zien is uit
de stukken, die in de nieuwe Uitgaave der
Handvesten (q) geplaatst zyn.

De Regeering van Amsterdam, over-Keuren
tuigd tegen het

(q) *Bladz.* 301, 302, 304, 307.

1529. ledig gaan. tuigd dat de welvaart der Stede, grootendeels, afhing van de arbeidzaamheid en naarstigheit der ingezetenen, maakte, omtrent deezen tyd, meer dan ééne Keure, tegen het ledig gaan beide van vrouwen mansperfoonen. Op den zesentwintigsten Maart des jaars 1527, was reeds bevolen „ dat niemant, die gezond was, „ zou hebben ledig te gaan; maar zig, „ des morgens, vervoegen moest aan de „ oude brugge; daar elk, die hen noodig „ hadt, hen zou kunnen komen huuren (r).” En om ledigloopende jonge Meisjes van de straat te houden, werden dezelve, by eene Keure van den eersten September dezes jaars 1529, geweest naar de Kapellen van S. Joris-Hof en S. Pieters Gasthuis, daar de Regeering eenige vrouwen, met wielen, haspels, kaarden en ander gereedschap, besteld hadt, om haar een handwerk te leeren (s).

En ter gelegenheid eener hevige ziekte, *Engelsche zweetziekte* genaamd. Omtrent deezen tyd, ontstak, in Duitschland, eene hevige ziekte, die ook tot in de Nederlanden, en, zo 't schynt, tot in Amsterdam doordrong. Men noemde deze *Engelsche zweetziekte*, om dat menze, in vroeger' tyd, ook in Engeland, meende bespeurd te hebben. De lyders vielen, zodra zy van dezelve werden aangetaft, in eenen diepen slaap, en zo men geen middel wist, om hen te wekken en wakker te houden, verloorenze het leeven, binnen

(r) Keurb. D. f. 119 versé.
 (s) Keurb. D. f. 147.

nen vierentwintig uren. Die 't langer uit-
 hielden, kwamen gemeenlyk wederom op 1529.
 (t). Het Hof van Holland gaf een hulp-
 middel in het licht, tegen deeze ziekte
 (u). Te Amsterdam werdt, op den zestienden
 September, een plegtige Ommegang
 bevolen, om den Hemel tot afwending dee-
 zer kwaale te beweegen (v). Ook vermaan-
 de het Geregt, ter deezer zelfder gele-
 genheid, op den agtentwintigsten en ne-
 genentwintigsten, de ingezetenen tot boete,
 tot vasten, en tot het geeven van aalmoes-
 fen (w). Men onderstelde, hier ter Stede,
 dat de ziekte te Deventer eerst bespeurd
 geworden was (x). Nogtans vind ik niet,
 dat REVIUS, in zyne *Historie van Deven-*
ter, 'er eenig gewag van maakt.

Het Verlofgeld op 't uitgaande Kooren Amster-
 was, sedert eenigen tyd, wederom inge- dam
 voerd, en Amsterdam, schoon voorzien helpt be-
 van verscheide Octrojen, waarby het van werken,
 de voldoeninge van het zelve ontheeven dat het
 werdt, schynt het, zo wel als de andere Verlof-
 Steden van Holland, thans te hebben moe- geld op
 ten betaalen. De Stad droeg egter deezen het uit-
 last zo ongaarne, dat zy, in February des gaande
 jaars 1530, weigerde te bewilligen in eene Kooren
 Leening aan den Keizer, en in de voorbe- afge-
 taaling der helfte eener Bede van tagtig- schaft
 duizend guldens, zo lang het verlofgeld wordt.
1530.
 niet

(t) J. L. GOTTFRIED Kronyk, col. 1409 1556.

(u) Repert. bl. 19.

(v) Keurb. D. f. 147 verso.

(w) Keurb. D. f. 148 verso. 149.

(x) Keurb. D. f. 147 verso.

1530. niet afgeschafft werdt. Ook drongen zy en de andere Steden van Holland hierop zo ernstelyk, dat Keizer Karel, in 't volgende jaar, toefondt „ dat het uitheemsch „ Kooren, wederom, gelyk van ouds, „ uit de Maaze en uit het Vlie, vervoerd „ mogt worden, zonder dat men 'er ver- „ lofgeld van zou behoeven te betaalen.”

De Stad Amsterdam hadt, te vooren reeds, ge-
verkoopt zocht, 's Keizers gunst te winnen, met we-
wederom derom te bewilligen in het verkoopen van
renten drieduizend ponden jaarlyksche renten,
voor den tegen den penning zestien, waarvan de
Keizer. Stad een zesde deel ten haaren laste nam
(y). Ook hadden de Nederlanden in 't
gemeen en Holland in 't byzonder in an-
dere zwaare Keizerlyke Beden bewilligd.

Brand te Uit de Stads *Registers* (z), blykt, dat
Amster- aldaar, den veertienden May deezes jaars
dam. 1530, *grootte brant* geweest was op de Las-
taadje, van welken egter geene byzon-
derheden tot myne kennisse gekomen zyn.
Doch de hooge Watervloed, die op eenen
zwaaren storm van den vyfden Novem-
ber volgde en veele Landeryen in Hol-
land en Zeeland onder water zettede, ver-
oorzaakte te Amsterdam, alwaar, sedert
het heffen van het Verlofgeld, weinig Oos-
terfch Kooren gekomen was, grootte duur-
te in de Graanen, die eenen geruimen tyd
aanhieldt. De Stad deedt, ter deezes ge-
le-

1531.

(y) Vaderl. Hist. V. *Deel*, bl. 9, 10, 12.

(z) Groot-Memor. N. I. f. 290. Keurb. D. f. 150 *verso*.

legenheid, eenige Lasten Rogge koopen, 1531.
 waarvan, ten behoeve der schamele Gemeente, brood gebakken werdt; worden de den prys van een Roggebrood van twaalf pond op *een stooter* of twee en een halven stuiver gesteld, by eene Keure van den negenden November des jaars 1531 (a).

Tot het afdoen der hangende geschillen met die van Lubek en de andere Wendische Steden, was wederom eene Dagvaart bestemd te Breemen, tegen den eersten July des jaars 1530, op welke, onder anderen, Meeſter Andries Jakobszoon van Naarden afgezonden werdt. Doch deeze Dagvaart liep vrugteloos af, en werdt, in September des volgenden jaars, eerst wederom hervat, wanneer zy, door de onderneeming van Koning Christiaan, t'eene- maal gestremd werdt (b).

Die Vorst hadt, in 't jaar 1529, wederom in sfilte, eenige schepen doen uitrusten; doch de Hollandsche Steden, met naame Amsterdam, het misnoegen van Koning Fredrik dugtende, hadden, by de Landvoogdesse, te wege gebragt, dat dezen schepen het uitloopen belet was. Koning Christiaan hadt zig, sedert, begeven naar Oostfriesland, daar hy Graaf Enno zulks hadt weeten te beleezen, dat hem, in 't jaar 1531, vergund werdt, eenig afge-

(a) Keurb. D. f. 175.

(b) Vaderl. Hist. V. Deel, bl. 35.

1531.

gedankt Krygsvolk aan te neemen, om daarmede eenen inval in zyne verlooren Ryken te doen. Koning Fredrik, kennis van deeze toerusting gekreegen hebbende, deedt de Zont sluiten voor alle Hollandfche schepen, die Koning Christiaan nogtans noodig hadt, tot overvoering van zyn Krygsvolk. De Wendfche Steden braken de onderhandelingen te Breemen af, en bragten eenige schepen in zee, om op de Hollandfchen te kruiffen. Maar in Holland, daar men den oorlog zocht te voorkomen, werdt de Vaart naar 't Oosten, by voorraad, verbooden, en ernstelyk belast, dat niemant Koning Christiaan, met schepen of anderszins, ondersteunen zou. Doch dit verbod bragt den Vorst tot het wanhoopig besluit, om met zyne benden, die omtrent vyfduizend man sterk waren, door Overyffel, Gelderland en 't Nederstigt, te vallen in het hert van Holland, welk thans onvoorzien van manschap, en op geene vyandelykheden verdagt was. De togt werdt, in September, ondernomen, en 't platte Land van Holland, tot aan Delft toe, afgeloopen. 's Graavenhaage zelf, waaruit de Leden van den Hove naar Haarlem en naar Amsterdam geweeken waren, liep niet vry. De Koning toog, aan 't hoofd van drieduizend man, naar Alkmaar, welk deerlyk geplonderd werdt. *Joris Schenk*, Stadhouder van Friesland, die zig, in October, te Amsterdam onthieldt, tradt, eerlang, op 's Keizers last, met hem in onder-

De Leden
van 't Hof
in den
Haage
wyken
gedeelte-
lyk naar
Amster-
dam.

derhandeling. Doch hy liet zig niet be- 1531.
weegen om het Land te ruimen, voor dat
men hem de vyftigduizend guldens van de
bruidſchat zyner Gemaalinne voldeede, en
twaalf Oorlogſchepen leverde tot zynen
Noordſchen togt. De Stad Amſterdam
droeg een groot gedeelte van deezen laſt:
't welk Koning Chriſtiaan bewoog, aan de Koning
ingezetenen deezer Stad en aan die van Chris-
gantſch Holland den vryen handel op zy- ſtiaan
ne Ryken, en de vaart langs zyne ſtroom- ſtaat Am-
men, naar Ooſten en Weſten, op de ge- ſterdam
woonlyke tollen, toe te ſtaan; waarvan hy vryen
hun Brieven verleende, die den vyftienden handel
October getekend waren (6). Hy ging, toe, en
elf dagen daarna, te Medenblik ſcheep, vertrekt
Landen.
landde, door ſtorm, in Noorwegen, daar
hy, in Anſlo, belegerd werd. Geduuren- 1532.
de dit beleg, werd die van Amſterdam,
door den Stadhouder van Holland, aange-
ſchreeven, dat zy zorg moeſten draagen,
dat hunne ingezetenen Koning Chriſtiaan,
op geenerlei wyze, eenige hulp toefchik-
ten; waartegenzy beloofden te zullen waa-
ken. In den Zomer des jaars 1532, gaf
hy zig eerſt over aan Koning Fredrik, en
bleef gevangen tot aan zynen dood toe,
die in 't jaar 1559 voorviel (c).

Mid

(c) Vaderl. Hiſt. V. Deel, bl. 34—39.

(6) Zie *Handv.* bl. 58. [88]. hoewel deeze brieven, aldaar, ten onregte, aan Chriſtiaan den III.; die eerſt in 't jaar 1533 aan de Regeeringe kwam; worden toegeſchreeven.

1532. Midlerwyl, hadt de ondersteuning, aan
 De Zont Koning Christiaan, by deszelfs vertrek uit
 wordt ge- deeze Landen, beweezen, den Holland-
 flooten. schen Steden en Amsterdam in 't byzonder
 de ongunst van Koning Fredrik op den hals
 gehaald. De Zont werdt voor de Hollan-
 ders geslooten. Eenigen hunner schepen
 werden genomen. Amsterdam hadt, in
 February des jaars 1532, brieven laten af-
 gaan naar Dantzig, Riga en Revel, om
 te onderzoeken, of men den ingezetenen
 der Stad aldaar vryen handel wilde toe-
 staan; in welk geval, men van zins was,
 Oorlogschepen in zee te brengen, om de
 Zont open te houden. Doch 't schynt, dat
 'er geen gunstig antwoord kwam van de
 drie Steden. Men besloot dan in onderhan-
 deling te treden met Koning Fredrik, eerst
 te Hamburg, alwaar de Zweeden en die
 van Lubek ook hunne Gemagtigden had-
 den; en daarna te Koppenhage. Terwyl
 deeze handeling duurde, en de Vaart op
 de Ooftzee t'eenemaal gestremd was, 't
 welk groote duurte veroorzaakte in Hol-
 land, sloeg Amsterdam, in May, ter Dag-
 vaart, voor „ dat men den Oosterlingen
 „ den handel door alle de Nederlanden be-
 „ hoorde te verbieden, en beslag te leg-
 „ gen op alle hunne goederen hier te Lan-
 „ de; dat men veertig Oorlogschepen in
 „ zee moest brengen, en dezelve met
 „ vierduizend man bemannen, tot geleide
 „ eener Vloote van honderd Koopvaardy-
 „ schepen, die de helft meer manschap
 „ moest

Amster-
 dams
 voorlla-
 gen, ter
 deezer
 gelegen-
 heid.

„ moest ophebben dan naar gewoonte; dat 1532.
 „ de Keizer de helft van het onderhoud
 „ der vierduizend man bekostigen moest,
 „ en de overige helft gevonden worden uit
 „ een inkomend regt van den vyftienden
 „ of twintigften penning op alle Oosterfche
 „ waaren (d).” Ook werdt ’er, federt, be-
 flag gelegd op de Oosterfche goederen (e).
 Maar de overige punten van Amsterdams
 voorflag vonden geenen ingang. De Stad
 leverde , hierom , wat laater , een ander
 Ontwerp over, volgens welk „ eerst alle
 „ vaart naar ’t Westen en naar ’t Oosten
 „ verboden, en daarna zestig Oorlogs-
 „ fchepen uitgeruft, en met agtduizend
 „ koppen bemand moesten worden; de
 „ kosten van welke uitrusting, haars oor-
 „ deels, voor de helft, door den Keizer,
 „ voor een vierde, door ’t gemeene Land,
 „ en voor het overige vierde, door den
 „ Koophandel, gedraagen behoorden te
 „ worden (f).” Enterwyl men raadpleegde
 over het laatste gedeelte van deezen voor-
 flag, werdt de Vloot uitgeruft en in zee
 gebracht. Men zondt ook *Kruipers* of Ver-
 fpieders naar Noorwegen, Koppenhage,
 Lubek en elders, om ’s vyands beweegin-
 gen gade te slaan. De Regeering van Am-
 sterdam waarschuwde, in de Hoofden, de
 fchepen, die van ’t Westen kwamen, om
 zig

(d) AERT VAN DER GOES Regift. bl. 180.

(e) VÆLIUS HOORN, bl. 132.

(f) AERT VAN DER GOES Regift. bl. 181.

1532. zig te wagten voor de aanflagen der Oosterlingen (g).

Vrede met Deenemarke. De uitrusting, van welke wy spreekten, bragt veel toe tot bevordering der Vrede met Deenemarke. De Hollandsche Gemagtigden, en onder deezzen *Kornelis Bannink*, uit de Vroedschap van Amsterdam, in Juny naar Koppenhage verreisd, vonden Koning Fredrik gereed om te sluiten. De Vrede werdt gemaakt, onder voorwaarde, dat men, van hier, Koning Christiaan niet ondersteunen zou; waarin ligtelyk bewilligd werdt (h).

Nieuwe oorlog. Doch de Hollanders hadden hunne Vloot, aan welker uitrusting zy de Vrede te danken hadden, maar even onttakeld, toen Koning Fredrik, opgehitst door die van Lubek, nieuwentwist zocht, en vergoeding vorderde van de schade, die hem, door toedoen der Hollanderen, in 't bystaan van Koning Christiaan, was aangebragt. Doch de Landvoogdes, Vrouw *Maria, Koningin van Hongarye*, gaf zynen gezanten zulk bescheid, dat men zig van wederzyde op nieuws toerustte ten oorlog: 't welk den Hollanderen byzonder lastig viel, alzo zy, zo wel als de Zeeuwen, veel geleeden hadden by eenen zwaaren Watervloed, die, even als voor twee jaaren, in 't begin van Slagtmaand, voorgevallen was (i).

Water-
vloed.

Op

(g) AERT VAN DER GOES Regist. bl. 132.

(h) Vaderl. Hist. V. Deel, bl. 45.

(i) Vaderl. Hist. V. Deel, bl. 46 enz.

Op den laatsten October te vooren, was 1532.
 'er, in den vooravond, brand ontstaan in
 't Reguliers-Klooster buiten Amsterdam, Het Re-
 guliers
 Klooster
 by Am-
 sterdam
 brandt
 af.
 die, zo sommigen meenden, voorbedagte-
 lyk gestigt was. Het gebouw werdt t'ee-
 nemaal verdelgd, en de Kloosterlingen, in
 den Zomer des volgenden jaars, overge-
 bragt naar Heilo by Alkmaar; alzo de Re-
 geering niet wilde toestaan, dat het Kloos-
 ter wederom opgebouwd werdt (k). Men
 hadt, hier te Lande, al sedert lang, ge-
 waakt tegen den aanwas der Kloosterlin-
 gen; en Keizer Karel de V. hadt hun, nog
 in 't voorleeden jaar, het aankopen, er-
 ven of verkrygen van vaste goederen ver-
 booden (l). 't Was dan geen wonder, dat
 de Regeering van Amsterdam den Regulie-
 ren verlof tot het herbouwen van 't verbran-
 de Klooster weigerde.

In de Lente des volgenden jaars, kreeg De Le-
 men, hier te Lande, tyding, dat die van den van
 Lubek reeds negen Oorlogsfchepen in zee Holland
 hadden, en nog meer anderen uitrustten. verschil-
 ten met
 Amsterdam en de Watersteden maakten Amster-
 hierop terstond een Ontwerp van uitrusting; dam over
 doch zy konden 't den anderen Leden van de uit-
 Holland niet smaakelyk maaken. De Stad rusting.
 houder vorderde, dat Amsterdam en de 1533.
 Watersteden vyftig fchepen vooruit leveren
 zouden. Doch hiernaar hadden deeze Ste-
 den geene ooren. De Edelen begeerden,
 wat

(k) Groot-Memor. N. I. f. 323 verso.

(l) Handv. bl. 267.

1533. wat laater, dat Amsterdam en de Watersteden dertig groote Oorlogsfchepen zouden leveren, en dezelve voorzien met het beste geschut van vierhonderd Koopvaardyschepen, die zy toen nog wel hadden. Amsterdam bewilligde in deezen voorflag. Doch de Watersteden wilden geene schepen leenen, zonder 'er huur van te trekken, waartoe de andere Leden niet verstaan konden. Men handelde, sedert, ook met de Landvoogdesse, over het voortzetten des oorlogs tegen de Oosterlingen, waarop Holland, en Amsterdam in 't byzonder sterk gezet waren. Doch daar verliep een geruime tyd, eer men, elkanderen, ook hier, verstaan kon (*m*).

De Stad
verbiedt
alle
briefwis-
feling
met die
van Lu-
bek.

Midlerwyl, was, te Amsterdam, op den twintigsten Juny, alle handel en briefwisseling met die van Lubek en derzelve aanhang, die *openbaere vyanden deser Stede ende Landen* genoemd werden, by afkondiging, verboden (*n*). De Stadhouder van Holland kreeg, eerlang, last van de Landvoogdesse, om, van 's Keizers wege, dertigduizend guldens te schieten tot den Oosterfchen oorlog, en van de Staaten vyftigduizend guldens, ten zelfden einde, te vorderen. De Staaten werden, om hierop te besluiten, tegen den tienden van Augustus, te Amsterdam beschreeven. En de Stadhouder vondt middel, om alle de Leden,
op

(*m*) Vaderl. Hist. V. Deel, bl. 54 enz.

(*n*) Keurb. D. f. 190 verso.

op den twintigften, te doen bewilligen in zynen eifch. De Vloot raakte, in September, in zee, onder bevel van Gerard van Merkere, als Admiraal. Zy opende de Zont, voor de Nederlandfche fchepen, en hieldtze, voor alle anderen, geflooten. Midlerwyl, handelde men met Koning Chriftiaan den III., die zynen Vader, Fredrik den I., onlangs, opgevolgd was, en met die van Lubek. In de Lente des volgen- den jaars, werdt, met de laatften, een Beftand geflooten, en met den eerften een Verdrag van Koophandel, voor den tyd van dertig jaaren (o). De Hollandfche Koopfteden, en Amfterdam in 't byzonder vleidten zig, dat zy, hiermede, eindelyk eens, van den laftigen Oofterfchen oorlog ontflaagen zouden zyn; doch daar verliep naauwlyks een jaar, of zy werden 'er, op nieuws, en zo fterk als te vooren in ingewikkeld; gelyk ons 't vervolg deezer gefchiedeniffe leeren zal.

1533.

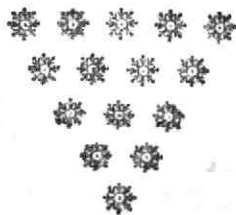
Amfterdan.

De Hollandfche Vloot opent de Zont.

Beftand.

1534.

(o) Vaderl. Hift. V. Deel, bl. 60 enz.

BYLAA-
GEN
L. A.

B Y L A A G E N

op het II. DEEL, V. BOEK.

L. A.

Brief van Burgermeesteren ende Beraders der Stede van Aemstelredamme, waar by zy den Handboogschutteren een gedeelte van het Schaapenveld binnen de Stad schenken tot het maaken van eene Doele, in de plaats van de burne buiten de S. Antonis-poorte, die afgebroken was. Gegeven den zeventienden February des jaars 1512.

Alle den gheenen die dese letteren zullen sien of horen lesen saluyt Doen wy Burgermeesteren ende beraders der Stede van Aemstelredamme te weten certificerende voor de waarheyt dat wy van der Stede wegen by goetduncken ende consente van den sessendertich Rad. n deser Stede den hantboeochschutteren binnen deser stede in recompensse van sekeren schaden by hen geleeden int Jaer xv^e ende acht als Weesp by den gelderschen oeueralen was int afbreken van heuren huys ende doelen die zy staende ende leggende hadden buyten sint antonis poirte ende ten eynde dat zy heuren doelen binnen der stede maken zoude gegunt ende gegeuen hebben gunnen ende geuen mits desen tot heuren vryen eygen de twee noordlicxte vyftendeelen van de Scapenuelde in den breedte rekenen ende daer toe van den thuynen oestwaert gelegen tot an de floot toe zo breed als de voirs. twee vyftendeele zyn ende westwaert an de floot streckende lynrecht van de jonge schutters doele tot an meester Willem andrieszoens boom.

boomghaert toe. Ende tot dien noch die noort-
 camer mitten erffue daer toe behorende belast
 mit twee Wilhelmus schilden daer op staende
 mit zulcken ghanck ende wateringe als totten
 thuynen daer aff zy een deell hebben mits de-
 fen plagen te behoren Weluerstaende dat die
 oude schutters indien zy daer namaels heuren
 doelen maken ende de jonge schutters mitten
 anderen gemeenen bueren daer after gelegen
 zullen deur de voirs. doelen van de drie schut-
 teryen heuren wateringe ende vaert houden
 recht vuyt ende de bueren voor an tstraet be-
 zyden om tot heuren voorerffuen te comen
 als sy van outs gewoenlyck zyn te hebben,
 alle arch ende list vuytgefondert. In kennisse
 der waerheyt hebben wy Burgermeesteren en-
 de beraders voirs. by goetduncken ende con-
 sent als bouen der voirs. stede van Aemstelre-
 damme zegell ten sake hier beneden an ge-
 hangen. Gegeuen op den seuentienden dach
 February Int Jaer ons heeren duyfent vyffhon-
 dert ende twaelff.

BYLAA-
 GEN
 Lr. B.

Lr. B.

Koning KAREL *beloofst, niet te zullen gedoo-
 gen, dat, in de Stad Amsterdam, die zig ver-
 bonden badt, om vier- of vyfduizend gouden
 guldens, ten behoeve van Christiaan den II.,
 Koning van Deenemarke, op te zullen schieten,
 eenige nieuwigheden, tegen de Privilegien,
 worden ingevoerd.* Gegeuen den negentienden
 January des jaars 1518. [1519.]

Alfo die Koningklyke Majesteit van Spanje
 dagelyks so langs so meer versogt ende
 vervolgt worde van weegen de Koningklyke
 weerde van Denemarke zyne Majesteits broe-
 der ende swaeger omme betaelinghe ende affig-
 na-

BYLAA-
GEN
L. B.

natie te hebben van der heyllykfe voorwaerde hem beloeft ende toegeseyt met zynder fuster Vrouwe Ifabel Koninginne van Denemarke fiende ende merkende dat hy geen raed en weet denzelve op dese tyd, overmits die groote lasten en menigvuldige affaires zyner Majesteyd, fou langs fou meer opkomende, te moogen vernoegen en te vrede te stellen. Sou heeft dezelve syne Koninglyke Majesteyt by advife myner genade Vrouwe die Aershertoginne douarriere van Savoye, en van de hoofden en luyden van zyn secreten Raeden ende finantien neffens haer weefende, geloeft ende toegeseydt, geloeft ende zydt toe mitsdese den Burgermeesteren, Schepenen en Raedt zyner Majesteyts steede van Amsterdam die op den Zeekant der paelen van Deenemarken naestgelegten is, dat al het geene des by henlieden derzelve Koningl. weerde van Denemarke betaelt zal werden tot er somme toe van vier of vyfduysent gouden guldens in minderinge van zyne voorsz. heyllicxe voorwaerde, en dat zy daer af goed bewys en bescheyd overbrengen, navolgende die minuten die hem daer van van Konings weegen geleverd zal werden dezelve zyne Koninglyke Majesteyt zal hen 't zelve doen korten ende afflaen van heure portie van der beede van tachtich duysent ponden van veertigh groote vlaems het pond die dezelve van Amsterdam met den anderer van den Staten en Steeden van Holl. en Westvriesland zyner Majesteyt jegenwoordigh geconsenteert hebben voor vier jaeren langh geduurende ende achtereenvolgende, daer en alsou het behooren zal, ende hen daer af doen leveren ende expedieeren behoorlyk acquit ende decharges daermede sy reedenen hebben zullen des te vreedene te zyn, ende voors aensiene ende merkende den dienst die dezelve van Amsterdam zyner Koninglyke Majesteyt overlange tyd ge-

gedaen ende beweefen hebben fo in 't con-
 fenteeren van zyne beede ende anderfins, son-
 derlinge in dit laefte confent van tachtighduy-
 fend ponden, heeft dezelve van Amfterdam
 ook gelooft ende toegefeijt gelooft ende feyt
 toe, als voren, dat zyne Koningklyke Maje-
 fteyt niet gehengen of gedoogen zal dat van
 zyner Majefteyt weegen ofte anderfints eeni-
 ge nieuwigheden geattenteert ofte gedaen zul-
 len worden tegens en in contrarien van hun-
 ne oude privilegien ende handveften henluy-
 den gegonnen, geoctroyeert, ende gewille-
 keurt, fo by zyner Koningklyke Majefteyt
 als by zyne Majefteyts Voorvaderen Zaliger
 gedagten, maer zal hen daer van doen en lae-
 ten gebruyken rustelyk en vreedelyk na haer
 forme en inhouden, actum te Mechelen den
 19de dagh in Januario anno duyft vyfhondert
 en achtien.

(was geteekent)

H A N E T O N.